

לבוש מרדכי מסכתא גיטין סימן א בירור פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בשליח להולכה
אי צריך לעשותו בעדים דף ב.

במתניתין, המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. פתב הרמב"ם
בפרק ג' מהלכות אישות הלכה ט"ו ו"ל, פל העושה שליח לקבל הקידושין צריך לעשותו
בפני עדים, אבל האי שפעשה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים שאין
מקום לעדים בשליחות האי אלא להודיע אמיתת הדבר, לפיכך אם הודו השליח
והמשלח אינו צריכין עדים כמו שליח הגט וכמו שליח שהרשהו להפריש לו תרומה
וכיוצא בהן בכל מקום ששלוחו של אדם פמותו ואינו צריך עדים עכ"ל הרמב"ם, והקשה
ע"ז הראב"ד ו"ל אין הגדון דומה לראיה דלענין שליח הגט גטו מוכיח עליו ולענין
תרומה אין צריך עדים כלל, אבל בקדושין דאפילו שניהם מודים אינו פלוס, פי מודו
השליח והשולח נמי לאו פלוס הוא עכ"ל הראב"ד.

נכתב ע"ז הכ"מ ו"ל, פתב הרמ"ד, כמו שליח הגט, והוא עצמו פתב בפ"ט מהלכות
גירושין שאם עשה שליח צריך עדים ונראים דבריו סותרין זה את זה עכ"ל, וכוננת
הרמ"ד להקשות מדברי הרמב"ם פ"ט מהלכות גירושין הלכה ל"ב ו"ל, אמר לסופר
פתוב לי גט לאשתי פתבו ונתנו לבעל בלא עדים, ונטלו הבעל ונתנו לשליח ואמר לו תן
גט זה לאשתי בפני עדים.

והלך השליח ונתנו לה בפני עדים, ה"ז ספק מגורשת, שאין השליח נאמן להתיר הערונה
אעפ"י שהוא עד אחד אלא מפני פתב העדים שחתמו על הגט שהן כמו שזכרה עדותן
בבית דין עד שיהי' שם מערער כמו שבארנו שם עכ"ל הרמב"ם, הרי מפני יוצא
מדברי הרמב"ם שהטעם שמאמינין לשליח משום דגטו מוכיח עליו.

א) והנה הלח"מ הביא דברי המ"מ שפתב בפ"ו מהלכות גירושין דמתברר מסוגיא זו
דריש פ"ק דגטין דאין צריך השליח להביא עדים שעשאו שליח, והקשה על זה הלח"מ
משנה דאין זו ראי', דנהי דאין צריך להביא עדים מפל מקום אפטר דצריך דוקא שיעשהו
בעדים וכמו שסובר הרא"ש, ונה קשה גם על הראב"ד שלא השיג אלא דשאני הכא
דגטו מוכיח עליו, אבל זה מודה הראב"ד דמוכח דאין צריך עדים בשליח הולכה, ומאין
מוכח זה.

ונראה דהוכחת הרמב"ם והראב"ד הוא, דהנה התוס' הכא בד"ה לפי שאין בקיאים לשמה
הקשו ו"ל, וא"ת מאי שנא לשמה דאין בקיאים משאר הלכות גטין כגון מחובר ושניה
שמו ושמה ונכתב ביום ונחתם בליה, והנה ר"ת תירץ דבכל הלכות גטין בקיאים אלא
דהו דרשא דנכתב לה לשמה אינה נראית להם עיקר דרשה, ואין בקיאים פירוש אין
חוששין לדרשה דלשמה, ולאחר שלמדו דלקמן פירוש לאחר שקיבלוה, ולפי זה בני
מדינת הים יודעין הדרשה אלא דהם פליגי, ולאחר שלמדו היינו לאחר שקבלו, וא"כ
לכאורה מאי חששא שמא יחזור הדבר לקולו ויפלגו על דרשה זו יותר מדרשה דפסול
מחובר שהוא משום דדרשין מחוסר קציצה פסול משום דכתיב ונתן מי שאינו
מחוסר אלא פתיבה ונתינה, ואם איתא שדוקא דרשה זו שלא קבלו מחז"ל נאח"כ קבלו,
אמאי גיחוש שהמיעוט שחלקו על חז"ל, כשקבלו יחזרו ויפלגו על חז"ל, בשלמא אם
חיישין מפני עם הארצות שלהם פיון דאינו מקומות התורה חיישין שישפחו.

אָבֵל אַם בְּקִיָּאִים הֵם וּמִיָּעוּט לֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל דְּרֻשַׁת חו"ל וְאַח"כּ הַפֶּל קִבְּלוּ, לָמָּה נִיחֹוּשׁ שִׁיחְזֹרוּ וַיִּפְלְגוּ עַל חו"ל בִּינֵן דְּרוּב בְּקִיָּאִין הַפְּנִיָּה רֹב קִיבְּלוּ דְרֻשַׁת חו"ל לְכֹן נִרְאָה לִי דְבֻדָּאִי הַפִּירוּשׁ פֶּשׁוּט שְׂאִין בְּקִיָּאִין בְּדְרָשׁוֹת וְאַיִנָּם יוֹדְעִין הַדִּינִים אַכֵּן הָאִי דִּינָא דְלִשְׁמָה, אִין הַפְּנִיָּה שְׁהַעֲדִים הַחוֹתְמִים צְרִיכִים לִידַע שְׁהֵם חוֹתְמִים עַל סִפְרָא שְׂרָאוּבֵן מְגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ לָאָה, דְּהָאִי דִּינָא הוּא בְּכָל הַשְּׁטָרוֹת כְּמוֹ בְּשִׁטְרֵי מְקַח וּמְמַכֵּר צְרִיכִים לְחַתּוּם שְׂרָאוּבֵן אָמַר לְכַתּוּב שְׁטָר שְׁמוּכָר הַשְּׁדָה לְשִׁמְעוֹן הַלּוֹקֵחַ, אֲלָא הַפְּנִיָּה לְשִׁמְהָ, שְׂצָרִיכִים הָעֲדִים לְחַתּוּם אוֹ לְחֻשׁוֹב שְׁבִיזָה שְׁהֵם חוֹתְמִים הֵם עוֹשִׂים שְׂיָהֲנִי הַסִּפְרָא סִפְרָא כְּרִיתוֹת לְשִׁמְהָ שֶׁהוּא תַתְּגַרֵּשׁ בּוֹ, וְהֵם עוֹשִׂים סִפְרָא בְּעֵדָה, וְנָה הַדִּין אִינוֹ בְּשִׁאָר שְׁטָרוֹת, שְׁשֵׁם הִיא חֲתִימַת הָעֲדִים רַק עֲדוֹת שְׁהַמּוֹכֵר אָמַר לְהֵם לְחַתּוּם שֶׁהוּא כּוֹתֵב בְּשִׁטְרָא שְׁמוּכָר הַשְּׁדָה, אֲבָל אִין צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת שְׂיָהֲנִי הַשְּׁטָר סִפְרָא בְּעַד הַלּוֹקֵחַ, אֲבָל בְּגַט צְרִיכִין לְחַתּוּם וְלְחֻשׁוֹב אוֹ לִזְמַר שְׁהֵם עוֹשִׂים בְּזָה אֶת הַסִּפְרָא לְסִפְרָא כְּרִיתוֹת בְּעֵדָה שְׁתַּתְּגַרֵּשׁ בּוֹ, וְנָהוּ הַפִּירוּשׁ שֶׁל לְשִׁמְהָ, שְׂיָהֲנִי סִפְרָא בְּעֵדָה.

וּבְזָה יִתְיַשֵּׁב קַוְשֵׁי הַגְּרַעק"א שְׁמַקְשָׁה אִיף שְׂיָיף בְּחֲתִימַת עֲדִים שְׁלֵא לְשִׁמְהָ לְמֵאֵן דַּס"ל דְּאִין צְרִיכִין שְׂיִאֲמְרוּ בְּפִירוּשָׁא אַכֵּן, הֲנֵף דְּסִבְרֵי דְּאִין צְרִיכִין שְׂיִאֲמְרוּ בְּפִירוּשָׁא, אֲבָל זֶה כּו"ע מוֹדוֹ דְּבַעֲיָנָן שִׁיחְשָׁבוּ כֹּן, נִמְצָא דְּהָא דְּחִיָּיִשִּׁין שְׁלֵא כְּוִנּוּ לְשִׁמְהָ, מִשׁוּם דְּמִי שְׁלֵא יָדַע לֹא יַעֲשֶׂה לְשִׁמְהָ, הִיָּינוּ לֹא יִחְשׁוּב שְׁעוֹשֶׂה סִפְרָא בְּעֵדָה, אֲבָל מְחַנְּבֵר אַף מִי שְׁלֵא יָדַע שְׂאִין כּוֹתְבִין גִּט בְּמְחַנְּבֵר, אִין לָנוּ לְחֻשׁוֹב שְׁמָא כְּתוּב עַל הַמְּחַנְּבֵר, דְּהָרִי אִין דְּרָף לְכַתּוּב עַל מְחַנְּבֵר, וּמִהִיכִי תִּיְתִי נִחְשׁוֹשׁ שְׁמָא הִי מְחַנְּבֵר, וְכֹן שְׂיָנָה שְׁמוֹ וּשְׁמָה, בִּינֵן דְּכָל כּוֹתְבֵי שְׁטָרוֹת כּוֹתְבִין שְׁמוֹת הַמְּעוֹנְיָנִים בִּין בְּשִׁטְרֵי הַלְּוָאָה בִּין בְּשִׁטְרֵי מְקַח וּמְמַכֵּר כּוֹתְבִין בְּסִתְמָא שְׁמוֹתֵיהֶם בְּדִיּוּק, מְסִתְמָא גַּם בְּגַט כְּתוּב בְּדִיּוּק, וּמִהִיכִי תִּיְתִי נִיחֹוּשׁ שְׁמָא שְׂיָנּוּ, וְכֹן בְּנִכְתָּב בִּיּוֹם וְנִחְתָּם בְּלִילָה בִּינֵן דְּגַם בְּשִׁטְרוֹת פְּסוּל נִכְתָּב בִּיּוֹם וְנִחְתָּם בְּלִילָה מִהִיכִי תִּיְתִי נִיחֹוּשׁ בְּגַט, אֲבָל לְשִׁמְהָ דְּבַעֲיָנָן שִׁיחְשׁוּבוּ אוֹ יִאֲמְרוּ הָעֲדִים שְׁעוֹשִׂין אֶת הַסִּפְרָא שְׂיָהֲנִי סִפְרָא בְּעֵדָה, אַם אִינָם יוֹדְעִים הַדִּין מִשׁוּם דְּאִין בְּקִיָּאִין בְּדִינֵי גִטִּין, בְּנֻדָּאִי לֹא עָשׂוּ לְשִׁמְהָ, לְפִי זֶה שְׁפִיר יֵשׁ רְאָיָה מְסוּנְיָא זֹו דְּשְׁלִיחַ לְהוֹלְכָה אִין צְרִיף עֲדִים בְּעַת שְׁעוֹשָׂהוּ לְשְׁלִיחַ.

דְּאִם נִימָא דְּבִגִּטִּין בִּינֵן דְּהָוִי דְּבָר שְׁבַעְרוּנָה, בְּלֹא עֲדִים לֹא נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ, א"כ בְּנֵי מְדִינַת הַיָּם דְּאִין בְּקִיָּאִין בְּדִינֵי גִטִּין, הָא גַּם דִּין הַזֶּה דְּבַעֲיָנָן עֲדִים בְּעַת שְׁעוֹשָׂהוּ שְׁלִיחַ שְׂנָה הַדִּין אִינוֹ בְּשִׁטְרוֹת, ג"כ אִינָם יוֹדְעִין, וּא"כ אִמָּאִי לֹא חֻשְׁשׁוּ שְׁמָא לֹא עָשְׂאוּ הַבַּעַל שְׁלִיחַ בְּעֲדִים, וְהִי לִזְמַר דְּבַעֲיָנָן שְׂיִאֲמַר לְכָל הַפְּחוֹת, הַבַּעַל עָשְׂאוּנִי שְׁלִיחַ בְּעֲדִים, ע"כ דְּאָף אַם עָשְׂאוּ בְּלֹא עֲדִים ג"כ הָוִי שְׁלִיחַ, וּמוֹכַח דְּשְׁלִיחַ הוֹלְכָה אִין צְרִיף עֲדִים אֲלָא דְּהָרָאב"ד דּוֹחָה דְּאִין מְנָה רֵאִי לְשְׁלִיחַ קְדוּשִׁין בְּכִסְפָּא, דְּהַטְעַם שְׁבַגְט הוּא שְׁלִיחַ אַף בְּלֹא עֲדִים, מִשׁוּם דְּגִטּוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו.

(ב) וְלְכַאוּרָה קָשָׁה מַה שְׁדוּחָה הָרָאב"ד הָרָאִי וְסוּבֵר דְּגַם שְׁלִיחַ לְהוֹלְכָה צְרִיף דּוּקָא שִׁיַּעֲשֶׂהוּ בְּעֲדִים, וְהָא דְּבְשְׁלִיחַ הֲגַט אִין צְרִיף עֲדִים מִשׁוּם דְּגִטּוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו, וְקָשָׁה בִּינֵן דְּסוּבֵר דְּבְלֹא עֲדִים דִּין הוּא שְׁלֵא נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ, א"כ מֵאִי מוֹעִיל מַה שְׁגִטּוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו, נְהִי דְּבְרוּר לָנוּ עֵתָה שְׁעָשְׂאוּ שְׁלִיחַ, אֲבָל עַכ"פּ בְּשַׁעֲרָה שְׁעָשְׂאוּ שְׁלִיחַ הָא אַז הִי בְּלֹא עֲדִים.

וצ"ל דסברת הראב"ד כמו שהקצוה"ח בחו"מ סימן רמ"א פתב לתרץ על הקושץ' פיון דהא דבעינו בדבר שבערונה עדים הוא דילפינו דבר דבר ממון פדאיתא בקדושין ס"ה, א"כ מ"ש דבממון אמרינו דלא אברי סהדי אלא לשקרי, ובקדושין בעינו על גוף המעשה, ובינו לבינה אפילו שניהם מודים אינה מקודשת, ולכן תירץ דבממון וכן בגטין וקדושין מהני ידיעה בלא ראי', וא"כ בממון דמהני הודאת בע"ד, דהא לא חייב לאתריני, וא"כ פשוטה יהי ידיעה בלא ראי', אבל בקדושין וגטין הודאת בע"ד לאו פלוס, משו"ה בעי עדים, וא"כ כמו שכתב הר"ן דאף דר"א סבירא לי' עדי מסירה פרתא אעפי"כ מועיל עדי חתימה, משום דכשתביא הגט חתום בעד חתימה הרי בידוע שהבעל מסר לה, וא"כ יש פאן ידיעה בלא ראי', ובין בממון ובין בגטין בעינו עדים, פדכתיב על פי שנים עדים יקום דבר, אלא דבממון מהני הודאת בע"ד במקום עדים, פדכתיב על פי שנים עדים שכתב הראב"ד, דכיון דגטו מוכיח עליו בפעשה שהביא הגט לפנינו שהבעל מסר לו, הרי יש לנו עתה ידיעה בלא ראי'.

אכן בספרנו לבוש מרדכי על ב"ק סימן מ"ב פתבנו דמה דהאחרונים מוכיחים מגמ' שבועות (ד' ל"ד ע"א) דאמר ר' יוסי הגלילי מנין שאין הפתוב מדבר (לחייב בעדים קרבן שבועה) אלא בתביעת ממון שצאמר והוא עד או ראיה או ידע, בעדות המתקימת בידיעה בלא ראי' הפתוב מדבר, הרי דבשאר דינים בעינו ידיעה וראי', פתבנו דאדרבה מגמ' הנ"ל מוכח דאין חילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות, דאם נימא שיש חילוק, א"כ התיב דקאמר לימא דלא כר' אחא דאי ר' אחא דאזיל בתר אוןמנדא בדיני נפשות נמי משפחת לה וידיעה בלא ראי') כי הא דר' שמעון בן שטח שראיה אחד רץ אחרי חבירו להורגו ורץ אחריו וראיה הרוג מפרפר וסיף בידו של הרוצח, ואם נימא דבממון לא בעינו ידיעה וראי', ורק בדיני נפשות, א"כ מאי הקשה, אדרבא משום זה אמר ר' אחא דגמל האחר בין הגמלים ונמצא הרוג גמל בצדו מחויב.

משום דלא בעינו ידיעה וראי', אבל בדיני נפשות דבעינו ידיעה וראי' משו"ה אין מחויב, ע"כ פיון דכתיב משפט אחד יהי לכם, משפט השונה לכולכם, וא"כ כמו דבדיני נפשות בעינו ידיעה וראי', פן בדיני ממונות בעינו דוקא ידיעה וראי', אלא דכונת הגמ' פן, דאם אחד הודה בפני שנים שחייב לחבירו מנה וכו' עדים והעידו בפני בי"ד שראובן הודה שחייב לשמעון מנה, הרי עדותם ידיעה וראי', שהרי ראו את ראובן ושמעון שהודה, אכן החיוב של ראובן הא איננה מפני הודאה אלא מפני שמאמינים אנו לבע"ד כמאה עדים שחייב הוא המנה, וא"כ העדות התקימת בידיעה בלא ראיה הדברים, ומשו"ה פריד אם אזלינן בתר אוןמנדא א"כ הגדת העדים שראוהו רץ אחר חבירו, וכן מה שראוהו סיף בידו ונדמו מטפטף והרוג מפרפר, עדותם הוא ידיעה וראי'.

אלא דהחויב לא מפני שרץ ולא מפני שהסיף בידו ונדם מטפטף והרוג מפרפר, אלא מפני שהרג, וא"כ הא מתקימת העדות בלא ראי', אבל לענין ידיעה וראי' שנים דיני ממונות לדיני נפשות דבעינו דוקא עם ראי'.

אכן יש לפרש דברי הר"ן וכן סברת הראב"ד שדוחה דאין ראי' משליח הגט מטעם דגטו מוכיח עליו, דס"ל דהא דאמרה התורה דבדבר שבערונה בעינו דוקא עדים, ולדברי הקצות בכל דבר בעינו שיהא עתיד להתברר, היינו שאמרה התורה דאם אין הדבר עשוי

להתברר לא חל המעשה, משו"ה בקדושין דאין נאמנות להודאתם, דהא חב לאתריני, אין הדבר עתיד להתברר, אבל כשנמתן לה גט חתום בעדי חתימה הא עתיד הדבר להתברר ע"ו שגראה הגט בינה, בכה"ג לא בעינן עדים, דעיקר מה שהצריכה התורה עדים הוא כדי שיתברר הדבר, וא"כ זהו דקאמר הרמב"ד שלים הגט פינו דעתיד הדבר להתברר שהרי גטו מוכיח עליו, בכה"ג לא הצריכה התורה עדים בפשעת מעשה, אבל אם שלח שלים לקדש אשה בכסף, דשם אין עתיד הדבר להתברר, שהרי הודאת השלים והמשלם לא יועיל שהרי חב לאתריני, בכה"ג לא חל השליחות ואינה מקודשת, ואף אם שניהם מודים לא חל השליחות ואינה מקודשת, אבל בכל דבר מועיל מה שהבע"ד יודה וא"כ עתיד להתברר.

ג) אכן הרמב"ם לא ס"ל דטעם שאמרה התורה דבעינן עדים הוא משום דבעינן עתיד להתברר וכן הדין בכל דבר, דא"כ מה יועיל בשליחות הולכה, הא אין הדבר עתיד להתברר, שהרי בקדושין הא לא יועיל הודאת הבע"ד שהרי חב לאתריני, וע"כ דדין הוא בדבר שבפערונה שבעינן עדים בפשעת מעשה, והיא דאינו דבר שבפערונה לא בעינן עדים, ומשו"ה הוכיח דשליחות הולכה אין להם דין דבר שבפערונה, דאילו הי' לשליחות הולכה דין דבר שבפערונה לא הי' מועיל אף בשלים הגט אף פלאחר פנ ותברר הדבר, אבל אם דין התורה הוא דבעינן עדים בפשעת מעשה, ובפשעת מעשה הא לא היו עדים, לא הי' מועיל השליחות אף אם אחר פנ ותברר הדבר, וכיון דחזינו דלא חיישינו במביא גט ממדינת הים שמה לא עשאו להשלים בעדים, ע"כ דשלים הולכה אין צריף עדים, ואף בלא עדים נעשה שלים דשליחות הולכה לא הוי דבר שבפערונה.

אכן על הרמב"ם הא יקשה קושית הרשב"א, פינו דילפינו להא דבדבר שבפערונה בעינן שנים מממון א"כ מנא לן דבעינן שנים לקיום הדבר בגטין וקדושין אימא דכמו דבממון לא אברו סהדי אלא לשקרי והדבר חל בלא עדים, פנ בקדושין וגטין ג"כ נימא דבעינן עדים רק לדיעת הדברים.

והנראה לי, דהנה הרמב"ם פתב בפ"א מהלכות גירושין הלכה י"ג ו"ל, ומנין שיתנו לה בפני עדים הרי הוא אומר עפ"י שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר, ואי אפשר שתהי' זו היום ערוה והפא עלי' במיתת בית דין ולמחר תהי' מותרת בלא עדים עכ"ד הרמב"ם.

ולכאורה הדברים תמוהים פינו דילפינו מקרא דבעינן עדים למה לנו הטעם דאי אפשר שתהי' מותרת בלא עדים, ואם יש טעם פנה למה לן קרא, ואטו צריף הרמב"ם להביא ראי' לדברי הפתוב דעל פי שנים עדים יקום הדבר.

לכן נראה לי בדעת הרמב"ם, דהנה בהא דאיתא בגמ' פינו דאתחזק איסורא דאשת איש הוי דבר שבפערונה ואין דבר שבפערונה פחות משנים, יש שביארו דדוקא אם יש תרתי, אתחזיק איסורא, וגם דבר שבפערונה, אבל דבר שבפערונה בלחוד, או אתחזק איסורא לחוד, לא בעינן שני עדים, ויש שביארו דאתחזק איסורא לחוד בעי עדים, ודבר שבפערונה בעי עדים, והפירוש בגמ' דאמר דהכא בעינן עדים, אי מטעמא דאתחזיק איסורא דאשת איש, וגם מטעם דהוי דבר שבפערונה.

אכן הרמב"ם מפרש פירוש אחר, דהנה בקדושין דף ס"ה איתא, אמר לי רב אשי לרב פהנא מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון, אי מה להלן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אף פאן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי, א"ל התם לא קא חגיב לאחריני קא חגיב לאחריני, והנה רבים מפרשים שאינה נאמנת לומר שהיא מקודשת משום שחב לאחריני, ופירש רש"י, משום דהקרובות נאסרות, אבל יקשה אם היא גיורת והוא גר הא אין פאן חב שאין להם קרובים, ואי משום שאסורה על פולי עלמא, הא היא בעלים על עצמה להתקדש לכל מי שתרצה, ואטו לא יהא נאמן לומר פלי זה מכרתי לפלוני משום שחב לאחריני שלא יוכל עתה למפוך לאחריני.

לכן נראה לי לומר דהא דקאמר הרשב"א דילפינו דבר מממון שמייירי בהכחשה, הכונה דמייירי דהדבר נוגע אלינו שגדע איך לפסוק, וא"כ מה דאמרה התורה עפ"י שנים עדים יקום הדבר, הכונה דבלא עדים לא קם הדבר ולא חל כלל, אלא דדין התורה דלא חל הדבר הוא אם דבר שניגע לנו, כמו בהכחשה דהדבר אצלנו הוא ידיעת הדברים איך לפסוק, אבל קודם שנפל ביניהם ההכחשה אין הענין דבר אצלנו, שאין שייך לנו אם הפלי של ראובן או שמכרו ללוקח, בין אם הוא של ראובן בין אם הוא של שמעון אסור לנו ליקח, ומדעת שניהם מותר לנו ליקח, וכן בהלואה קודם שנפל המחלוקת אין זה אצלנו הדבר, וא"כ כלל הוא דדבר אינו קם בלא עדים, אלא דבממון כל זמן שאין הכחשה אין זה אצלנו דבר, שאין הענין נוגע לנו, דהענין כל זמן שלא נפל הכחשה לא חב לנו, אבל בקדושין הענין נוגע לכל העולם, והוא חב לכל העולם מה שנאסרה לכל העולם, ואף אם הבעל והיא יתרצו אסורה אפולי עלמא, א"כ זה אצלנו דבר, והתורה אמרה שדבר לא קם ולא חל בלא עדים, (ובהפקר אף שהענין נוגע לנו שמה שהפקיר נעשה מותר לכל העולם, ואעפ"י כ"ק"ל דאפילו בחד הוי הפקר, הנה מלבד ששיטת הרמב"ם דדין הפקר הוא מדין נדר: וא"כ הוא מדין איסור.

שעליהם לא נאמר יקום דבר, מלבד זה פינן שקרא דמייירי לענין ממון, מייירי בהכחשה, א"כ לא מייירי בדיני הפקר) עכ"פ אמרה התורה דמה שהוא דבר לאחריני לא נעשה בלי עדים, ובקדושין הא חב לאחריני.

ענין של הקדושין אוסר על העולם, לכן לא קם בלא עדים. אכן כל זה בקדושין, אבל בגטין הא אדרבה הוא מתיר, והנה התוס' בגטין דף ד' ד"ה דקיימא לן כתבו, בגירושין חב לאחריני משום דאוסר לה אפיהו, אכן היכא דהיא פבר גרושה מקודם, וכן בגיורת שאסורה לכהן, הלא לא חב לאחריני, אכן מה שהיא בחזקת אשת איש והבא עלי' במיתת בית דין ועתה הותרה, זהו ג"כ דבר הנוגע לנו.

ולפי זה מפרש הרמב"ם בגמ', פינן דאמתחזיק איסור אשת איש, ג"כ מה שהיא ניתרת זהו דבר, ונדבר שבערונה הא אמרה התורה דבלא עדים לא קם, וא"כ הרמב"ם בחיבורו אומר, מה דאיתא בגמ', זה ילפינו מקרא דעל פי שני עדים יקום דבר, דדבר שבערונה אין פחות משנים, ומהו הדבר, פי אי אפשר שהיום היא א"א והבא עלי' במיתת בי"ד ועכשיו תהו' מותרת בלא עדים, וא"כ אצטריך קרא, ואצטריך טעמא, קרא דדבר שבערונה בעי שנים, דהא דבר שבאיסור חל אף בלא עדים, וטעמא בעי, דמשום הטעם, הוי דבר שבערונה, דבלא הטעם הו"א דאין זה דבר, פינן דלא חב לאחריני.

לפי זה גזירת הכתוב דבר שבפירושו אין חל פחות משנים, וא"כ אילו הי' פלל על כל הדברים השייכים אל ענינו דבר שבפירושו, ונימא דגם השליחות להולכה בכלל, א"כ אף אם מסר גט חתום בעדים לא הי' מועיל דנהי שיתברר אחר פן, אבל עתה הא לא נעשה בעדים, ע"כ דהשליחות חלה אף בלא עדים ואף דזה גם הרמב"ם מודה דאם נתן דבר שיבונר לכל העולם, הוי פנתן בפני עדים, דמשו"ה אם מסר גט חתום בעדי חתימה פשר מן התורה בין לר"מ בין לר"א, התם נותן הגט שיהא בינדה, ובה מבורר לכל העולם שמגורשת, אבל בשליח הולכה, ס"ל להרמב"ם דלא הוי בודאי שיהא מבורר לכל העולם, שהרי מוסר להשליח למסור לה, ודו"ק, ועוד האשה כשתראה הגט חתום בעדים אמרינן חזקה כל מה שיש ביד אדם הוא שלו, אבל אצל השליח לא נדע אם לגירושין, או לפקדון, רק אם הוא אומר לגירושין נאמן משום דהא הימני, אבל בלא אמירתו והגדתו אין ראי' שנותן לגירושין, וצריכין לאמירתו, א"כ בשעת מעשה הוי שלא בעדים.

ומה שהקשה הכ"מ בשם הרמ"ך דהרמב"ם סותר דברי עצמו, דהא בפ"ט מהלכות גירושין פתב הרמב"ם דאם אמר לסופר לכתוב הגט ומסר לו בלא עדים והוא נתן לשליח בלא עדים והשליח מסר לפני עדים הרי זו ספק מגורשת שאין השליח נאמן להתיר אלא מפני עדים החתומים על הגט שעדותם כמו שחקקה בבי"ד, וא"כ דברי הרמב"ם סותרים זה את זה, אכן איננו סותר כלל, דהנה הא בדיני קדושין יש שני דברים, בתחלה עלינו לדון אם חל הקדושין, ואם"כ ליזע אם חלו הקדושין היינו חלות הדברים, וידיעת הדברים, וכמו במקומו דהקנין חל אף בלא עדים, אבל אחר פן כשיבא הלוקח לתבוע יצטרף להביא עדים אם המוכר יכחיש, והרמב"ם פאן בהלכות קדושין פא להשמיענו דיני חלות הדבר, שדין הוא ששליח הולכה בקדושין חל אף בלא עדים, ואם קדשה השליח והמשלח מודה והיא האמינה להשליח, חלו הקדושין, וא"כ היא אסורה להנשא, והוא נאסר באחותה, דלהראב"ד דס"ל דגם שליח הולכה בעי עדים, וא"כ אף המשלח מותר לישא אחותה, והיא אף שמאמינה להשליח מותרת להנשא, אכן להרמב"ם דסבירא לי' דחלות השליחות הוא אף בלא עדים היא אסורה להנשא, שהרי מאמנת להשליח והמשלח, אבל נדאי אם אחד יבוא עלי' לא ידונו אותה במיתת בית דין, דילמא לא עשאו הבעל שליח וע"ז לא יועיל הודאת השליח והמשלח, אבל בדיני גירושין אם נוכל להתיר אותה להנשא, בודאי פיון שהיא בחזקת אשת איש לא נוכל להאמין את השליח שעשאו הבעל שליח, ומשו"ה היא ספק מגורשת, אדרבה משם ג"כ מוכח דשליח הולכה נעשה בלא עדים, דלדברי הראב"ד דגם על מינוי שליחות הולכה בעי דוקא עדים, א"כ היכא דעשאו שליח בלא עדים ומסר לו גט שאין עליו חתימת עדים אינה מגורשת כלל, אבל הרמב"ם לשיטתו דסובר דשליחות הולכה חל אף בלא עדים, ורק משום שאין אנו יודעים אם עשאו שליח, משו"ה פתב הרמב"ם דהויא ספק מגורשת.

ד) והא דמחלק הרמב"ם בין שליחות הולכה לשליחות קבלה, דשליחות קבלה בעי עדים על המינוי ושליחות הולכה לא בעי עדים, נראה לי הטעם, דהנה הרמב"ם בפ"ו מהלכות גירושין הלכה ט' כותב ז"ל, וקטנה אינה עושה שליח לקבלה, אעפ"י שחצרה קונה לה גיטה כגדולה, מפני ששליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעת גמורה עכ"ל הרמב"ם, והשיג הראב"ד ע"ז וכתב ז"ל, אלא אתם גם אתם לרבות

שְׁלוּחָכֶם מֶה אַתֶּם בְּנֵי דַעַת אַף שְׁלוּחָכֶם בְּנֵי דַעַת נִמְצָא שֶׁהַשְּׁלִיחַ וְהַשּׁוֹלֵחַ צָרִיכִין לִהְיוֹת בְּנֵי דַעַת עַכ"ל.

וְהִנֵּה רְצִינִי לְתַרְץ דְּהָא דְאַצְטְרִיף הֶרֶמְב"ם לְטַעֲמָא דְאִין מְעִידִין עַל הַקְטָנָה, וְלֹא יִלְיף מִן קְרָא דְאַתֶּם גַּם אַתֶּם, הוּא, דְּהֶרֶמְב"ם הָא פֶּסֶק כַּר' יוֹסִי דְּמִןפְּלֵא הַסְמוּף לְאִישׁ שְׁתָּרַם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וְא"כ מִןפְּלֵא הַסְמוּף לְאִישׁ הוּא בְּכָלל אַתֶּם, וְא"כ הָנִי אֲמִינָא דְקַטְנָה שְׁסֻמוּכָה לְאִישׁ תּוֹכֵל לְשַׁלְּחַם שְׁלִיחַ קַבְלָה, לְהַכִּי אִיצְטְרִיף טַעֲמָא דְאִין מְעִידִין עַל הַקְטָנָה, לְאַשְׁמַעֲיָנוּ דְאַף קַטְנָה מִןפְּלֵא הַסְמוּכָה לְאִישׁ אִין עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבְלָה, אֲבָל הָא לִיתָא דְא"כ מִןפְּלֵא הַסְמוּף לְאִישׁ יוֹכֵל לִהְיוֹת שְׁלִיחַ לְהוֹלְכָה, וְכֵן בְּכָל דִּינֵי שְׁלִיחוּת, וְקו"ל בְּכָל הַתּוֹרָה בְּוֹלָה דְאִין קָטָן עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ וְלֹא נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ, וְעַכְצ"ל דְּהָא דְאַמְרִינָן אַתֶּם גַּם אַתֶּם, אִין הַפְּנֹנָה מֶה אַתֶּם שְׁיִשְׁנָם בְּדִינֵי תְּרִימָה, דְּהָא עֲפֹ"ם אִיתָא בְּתְרוּמָה דְנִפְשִׁי, אֲלֵא הַפְּנֹנָה מֶה אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית וּמְצֻוִיִּים עַל הַתְּרוּמָה לְאַפּוֹקִי עֲפֹ"ם אַף שְׁיִשְׁנָנוּ בְּתְרוּמָה אֲבָל אִין מְצָנָה וְגַם קָטָן מְפָקִינָן מִדִּין שְׁלִיחוּת, שְׁהָרִי אִינוּ מְצָנָה עַד שְׁיִהְיִ גְדוֹל, בְּזָה נִיחָא קְנוֹשִׁית הַמְּגִדוֹל עוֹז שְׁהַקְשָׁה אִיפּוֹא מְשַׁפְּחִינָן בַּגְמ' הַאי טַעֲמָא אֲכֵן לְפִי דְבְּרִינוּ סוֹבֵר הֶרֶאָב"ד דְּקָטָן לֹא מְקַרִי בְּכָלל אַתֶּם כִּינּוּן שְׁאִינוּ מְצָנָה וְגַלִּי קְרָא דְלְשַׁלְּחוֹם שְׁלִיחַ וְלִהְיוֹת שְׁלִיחַ בְּעֵינָן דְּוָקָא אַתֶּם, הִינּוּ דְּוָמִיָּא דְאַתֶּם דְּמְצֻוִיִּים, וְרַש"י מְפָרֵשׁ דְּטַעֲמָא דְאִין קָטָן עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ, מִשּׁוּם דְּגִטִּין וּפְסוּחַ מִיָּרִי בְּגְדוֹל, עַכ"פ גַּם הֶרֶמְב"ם מוֹדֶה דְאִין שְׁלִיחוּת לְקָטָן, וְא"כ לְמָה אֲמַר טַעֲמָא מִשּׁוּם דְאִין מְעִידִין עַל הַקָּטָן, תִּיפּוּק לִי דְאַפִּילוּ בְּהִנְיָף דְבָרִים דְלֹא בְּעֵינָן עַדִּים, אִין לְקָטָן דִּין שְׁלִיחוּת.

לְכֹן נִרְאָה לִי, דְּהֶרֶמְב"ם סוֹבֵר דְּדִין שְׁלִיחוּת קַבְלָה שְׁאִנִּי מְכָל דִּינֵי שְׁלִיחוּת, דְּהִנֵּה בַּגְמ' קְדוּשִׁין (ד' מ"א) בְּעֵי לְמִילַף דִּינֵי שְׁלִיחוּת מִגִּטִּין, וְדַחֵי דִּילְמָא שְׁאִנִּי גִטִּין דְאִיתָא בְּעַל פְּרָחָה, וְלְכַאוּרָה כִּינּוּן דְּגַבִּי גִטִּין יִלְפִינּוּ מִןשַׁלְּחָה שְׁהוּא יְכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ, וּמִןשַׁלְּחָה יִלְפִינּוּ שְׁהִיא יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ, וְא"כ נִהִי שְׁמִזָּה שְׁהוּא יְכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לֹא נוֹכַח לְמִילַף בְּעַלְמָא, דְּהָא הוּא יְכוֹל לְגַרֵשׁ בְּעַל פְּרָחָה, אֲבָל נִילַף שְׁלִיחוּת מֶהָא דְּהִיא יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ, וְהִיא הָא אִין יְכוֹלָה לְקַבֵּל גִּט בְּעַל פְּרָחוּ דְּבַעַל, וְצָרִיף לֹאמַר דְּבְּזָה שְׁגַט הוּא בְּעַל פְּרָחָה, נִדְחָה שְׁאִין יְכוֹלִין לִילַף שְׁלִיחוּת בְּעַלְמָא אַף מִזָּה שְׁהִיא יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ, דְּהִנֵּה כָּל שְׁלִיחוּת דְּעַלְמָא אִין הַפְּנֹנָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ הוּא כְּמוֹ הַמְּשַׁלַּח וְנַעֲשֶׂה כְּאִילוּ הַמְּשַׁלַּח עוֹשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה, דְּעַל זֶה אִין יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ שְׁיִהָא גּוֹפּוֹ שֶׁל הַשְּׁלִיחַ כְּמוֹ הַמְּשַׁלַּח, וּבְחִידוּשָׁנוּ עַל ב"מ סִימָן י"ג בִּיאָרְנוּ בְּזָה דְּעַל עֲבִירָה בְּעַצְמָה הִיכָא דְאִין בְּזָה חִלוּת אִין כָּלל שְׁלִיחוּת אֲלִיבָא מְסַקְנַת הַגְמ' דְּהַמַּעֲשֶׂה עוֹשֶׂה הַשְּׁלִיחַ בְּעַצְמוֹ, וְהָא דְמוֹעִיל שְׁלִיחוּת בְּכָל הַתּוֹרָה כְּוָלָה, הַפְּנֹנָה דְּפַעֲלוּת הַדְּבָרִים מוֹעִיל בְּעַד הַמְּשַׁלַּח, וְהִנֵּה בְּגַט אִילוּ הִי הִדִּין שְׁגַט דְּוָקָא מְדַעֲתָה, אִז מֶה שְׁאֲשָׁה מְקַבְּלַת הַגִּט הִי הַפְּנֹנָה שְׁהִיא זוֹכָה הַגִּט בְּיָדָהּ כְּמוֹ קַנְיָן חַפְצִין, וְא"כ הִיא עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ שְׁהוּא יְזַכֶּה בְּעַדָּה כְּמוֹ כָּל הַקְּנִינִים, אֲבָל גִּט הָא אַף בַּע"כ מְגוֹרְשָׁת, וְא"כ בְּגַט אִין הַפְּנֹנָה שְׁהוּא זוֹכָה, אֲלֵא אִם בָּא הַגִּט לִידָהּ אִז נַעֲשֶׂה הַגִּט שְׁלֵה, אֲבָל אִין הִיא הַזּוֹכָה, וְכְמוֹ דְאִיתָא בִּירוּשְׁלַמִי, הַתּוֹרָה זִיכַת אוֹתָהּ בְּגִיטָה, וְא"כ עַנְיָן הַגִּט שְׁיִגִיעַ גִּט לִידָהּ, וְאִז הִיא מְגוֹרְשָׁת, וְא"כ הַשְּׁלִיחַ הוּא שְׁתָּהָא יְדוּ פְּיָדָהּ, וְא"כ דַּחֵי בַּגְמ' כִּינּוּן דְּגִט הוּא בַּע"כ אִין לִילַף שְׁלִיחוּת בְּכָל הַתּוֹרָה מְשַׁלְּחוּת קַבְלָה, דְּשְׁלִיחוּת קַבְלָה הוּא שְׁתָּהָא יְדֵי הַשְּׁלִיחַ פְּיָדָהּ, אֲבָל בְּכָל הַתּוֹרָה דְּשְׁלִיחוּת הוּא עַל הַמַּעֲשֶׂה שְׁיִעֲשֶׂה הַשְּׁלִיחַ, וּפַעֲלוּת הַדְּבָרִים יִהִי בְּעַד הַמְּשַׁלַּח, מְנָא לֹן, וְכְמוֹ דְקו"ל אִין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה,

וכן אין יכול לעשות שליח להניח תפילין משום דאין גופו במקום המשלח, פן בכל התורה אין יכול לעשות שליח שיהא השליח במקומו, ושיהי' מעשה השליח מועיל בעד המשלח מנא לו.

לפי זה אף דבכל התורה ילפינו מקרא דאתם גם אתם דאין לקטן שליחות, היינו דוקא היכא דצריך לעשות השליח שהוא יעשה המעשה, ופעולתו יהי' בעד המשלח, אבל בשליחות קבלה ששם היד של השליח כמו האשה המשלחת, וא"כ הוא כמו שיש לקטנה חצר פן יש לה שליחות קבלה, (ואפשר דמה שהשליח מרוצה הוי כמו דעת אחרת מקנה.

(וכן שכתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות גירושין הלכה א' ו"ל, זה שנאמר בתורה ונתן פינדה אין ענין הפתוב אלא שיגיע הגט לה, ואחד ידה או חיקה או חצרה או שלוחה שעשתה ידו פינדה הפל אחד הוא עכ"ל הרמב"ם, הרי שדקדק הרמב"ם דהוא עושה השליח שידו פינדה והפל אחד הוא כמו שיגיע הגט לה, וא"כ הוא כמו דקטנה יש לה חצר, פן יש לה יד השליח, משו"ה הצריך הרמב"ם הטעם דמשו"ה אין לקטנה יד שליח, משום דשליח קבלה בעי עדים על המינוי ואין מעידין על קטן כיון שאין דעתו גמורה כמו גדול, א"כ אין זה עדות.

ובזה יש לבאר טעמא דהרמב"ם שחילק בין שליחות קבלה דבעי עדים ובין שליחות להולכה דלא בעי עדים, משום דשליחות לקבלה בגט הא חידוש בדבר שבפערונה, שנעשה יד השליח פינדה, וכיון שהוא דין בדבר שבפערונה, אמרינו דבלא עדים לא נעשה שליח, דכל דבר שבפערונה בעי עדים לקיום הדבר מקרא דעל פי שני עדים יקום דבר דהדין הוא בקימת הדבר, וכן שליחות לקבלה בקדושין, הנה בקדושין יש שני דברים, מה שהיא זוכה הפסוף, וגם מה שהיא מתרצה להתקדש, בזה היא מקודשת, והנה מה שהשליח זוכה הפסוף בעדה, זהו שליחות כמו בכל התורה, אבל מה שרצונה להתקדש לכאורה אין מועיל בזה שליחות שפינדה השליח לקדש למי שירצה, אף אפשר להיות רצון השליח כמו רצונה, וע"כ כמו בגט חדשה התורה שאפשר לעשות שליח שיהא פינדה, פן אפשר בקדושין שתוכל לעשות שליח שיהא רצונו כרצונה, אבל זה ג"כ חידוש בדבר שבפערונה, משו"ה בעי דוקא עדים, אבל שליחות הולכה אין זה חידוש בדבר שבפערונה שהרי זה שליח ליתן הגט לידה, וא"כ הוא שליח על המעשה, א"כ כמו בכל התורה שלוחו של אדם פמותו בלא עדים, ג"כ בגט פינדה שהשליח רק ליתן הגט לידה נעשה שליח גם בלא עדים.

ולפי זה מיושב קושית הראב"ד מאי ראי' משליחות תרומה, הא בתרומה לא הוי דבר שבפערונה, אכן לפי דברינו אין הפירוש שמביא ראי' משליחות דתרומה, אלא פונת הרמב"ם לתת טעם לדבר, דמשום הכי שליחות הולכה אין צריך עדים, משום ששליחות הולכה איננו חידוש בדבר שבפערונה, אלא שליחות הולכה הוא שליחות כמו הפרשת תרומה, היינו שהוא שליח רק על המעשה, לא שיהא ידו פינדה, משום הכי לא בעי עדים על חלות השליחות, אבל שליחות קבלה שהוא דין בדבר שבפערונה, בזה בעינו דוקא עדים.

סימן ב פירור שיטת הרמב"ם בשליחות לקבלה בקדושין שצריך לעשותו בעדים עפ"י דרפנו בסימן הקודם יש לישוב מה דקשה, דהנה הרא"ש בקדושין פירק האומר הביא

ראי' דשליחות הולכה אין צריך עדים, מהא דאיתא שם בגמ' דף מ"ה, הנהו בי תרי דהו' שתי חמרא תותא ציפי בבבל שקל חד מינייהו פסא דחמרא יתיב לי' לחברי' אמר מקדשא ברתיה לברי, אמר רבינא אפילו למאן דאמר חוששין שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינו, כו', אמרו, ודילמא שליח שונו', לא חציף אינש לשונו' לאבוה שליח ודילמא ארצו' ארצי קמי' ושתק, וכתב הרא"ש ז"ל, פלומר גילה הבן דעתו לאב שיהא חפץ בה, וכיון שחפץ בה וזכות הוא וזכנו לאדם שלא בפניו, וזכני' הוי מטעם שליחות כדפרישית לעיל, והוי פאילו עשה את האב שליח לקדשה לו, מכאן נראה לדקדק שאין צריך עדים במינוי שליחות של קדושין.

כיון דמודה המקדש שעשאו שליח, וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות אישות הלכה ט"ו, כל העושה שליח לקבל קדושין צריך לעשותו בפני עדים, אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אין צריך לעשותו בעדים כו', אמנם צריך לדקדק מ"ש דמהני הודאת האיש ושלוחו לנתינת הקדושין ולא מהני הודאת האשה ושלוחה לקבלת הקדושין עכ"ל הרא"ש.

ולכאורה קשה מאין מוכיח הרא"ש מהאי סוגיא דמינוי שליחות הולכה אין צריך עדים, אי משום דקאמר דילמא שליח שונו', שמא הפירוש דילמא שוי' שליח בעדים, ואי משום דקאמר ודילמא ארצו' ארצי קמי', דילמא החשש שמא ארצי קמי' ושתק בעת שהיו עדים, וא"כ המה עדים שהוא חפץ בה, וא"כ זה זכות הוא לה ע"כ דסבר הרא"ש דלא חיישינו לזה שמא היו עדים דאם היו עדים היינו יודעים בדבר.

וא"כ כמו דמביא הרא"ש ראי' מהאי סוגיא דמינוי שליחות הולכה אין צריך עדים, הא יש להוכיח מדינא דחוששין שמא נתרצה האב, שגם שליחות לקבלה אין צריך עדים דהא פתב הרא"ש שם הטעם משום דהוי כמו שאמר לבתו צאי וקבלי קדושיך, וא"כ הטעם משום דנעשית שליח קבלה של האב, וכמו שפתב הרא"ש בקדושין בהאשה נקנית בסיומן ט"ו ובסיומן כ"ה, משום דארף שאין קטנה נעשית שליח לטובתה, בעד עצמה תוכל להיות שליח, עכ"פ אם האב רוצה היא נעשית שליח קבלה של האב, וא"כ אם נימא דשליחות קבלה בלא עדים לא חל השליחות, א"כ הא דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושיך.

הוא ונקא באמר לה בפני עדים, דאל"כ לא חל הקדושין, וא"כ איך חיישינו שמא נתרצה האב. א"כ הא הי' להרא"ש להקשות על הרמב"ם, הא מהאי סוגיא מוכח דגם על שליחות קבלה אין צריך עדים.

א) והנראה לי, דהנה בקדושין דף מ"ה על הא דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אבי' שצריכה גט משום שמא נתרצה האב, איתא שם, מתיב רב המנונא, אין מוכרה לקרובים משום ר"א אמרו מוכרה לקרובים, ושוין שמוכרה אלמנה לכה"ג גרושה ונלוצה לכהן הדיוט האי אלמנה היכי דמי אילימא דקדשה אבי', מי מצוי מזבין לה, הא אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות, אלא לאו דקדיש איהי נפשה וקא קרי לה אלמנה, אמר רב עמרם אמר ר' יצחק הקא בקדושי יעוד, ואלקבא דר' יוסי בר' יהודא דאמר מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו עכ"ל הגמ' הרי מזה מוכח דאם נימא מעות הראשונות לקדושין ניתנו אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר יעוד, ולפי זה הקשה הלח"מ בפ"ד

מהלכות עבדים על הא דכתב הרמב"ם שם בהלכה י"ג, דמוכרה לשפחות אחר יעוד, דהא בגמ' אמר דלרבנן דמעוה הראשונות לקדושין ניתנו אין מוכרה אחר יעוד, וכתב הלח"מ דאולי להרמב"ם הי גרסא אחרת בגמ', אכן בקדושין דף י"ט איתא, ולרב נחמן בר יצחק דאמר אפילו לר' יוסי בר' יהודה מעוה הראשונות לקדושין ניתנו במאי מוקי לה, מוקי לה כר"א דאמר לשפחות אחר שפחות לא מצי מזבין לה אכל לשפחות אחר אישות מצי מזבין לה, הרי גם מההיא סוגיא מוכח דגרסינן דאם מעוה הראשונות לקדושין ניתנו ואין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות, לא מצי לזבוגי אחר יעוד, וא"כ הרמב"ם שפסק אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות, והוא פסק מעוה הראשונות לקדושין ניתנו, איך כתב שמוכרה אחר יעוד.

אכן בפירוש מעוה הראשונות לקדושין ניתנו, נראה לי, דאין הפונה דהאב פשקבל הפסוף מקבל על זה שבאם יחפז האדון אז הוא מקבל את הפסוף בתורת קדושין, דא"כ יקשה מאי קאמר בגמ', מהו שיעד אדם לבנו הקטן, מאו מועיל מעוה הראשונות לקדושין בעד קטן, הא אין מקדשין בעד קטן, ואפילו למאי דמסיק אין יעוד אלא בגדול, היינו דבשעת יעוד צריך להיות גדול, אכל אף שבשעת מכירה הי קטן יוכל ליעד לבנו פשהוא גדול, ואיך נעשו הקדושין בעדו בעת שהי קטן, ובנדאי דאם אחד קבל קדושין בעד קטן לכשיגדיל לא יועיל, ובמקום אחר ביארנו דאף אם נימא קטן לא הוי דבר שלא בא לעולם משום דהוי רק מחוסר זמן, אעפ"כ אין מעשיו פלום לקדש לכשיהי גדול, אכל שליחות לקטן לקדש אשה כשיגדיל בנדאי דאין מועיל לכו"ע, ועוד מאי שייך לומר מה שאמרו רבנן שם בדרף י"ט, המוכר את בתו ע"מ שלא ליעד אם רצה ליעד מיעד, משום שהתנה על מה שפיתוב בתורה, פינן דהטעם שאם רצה מיעד משום שהאב פשמוכר את בתו הוא מקבל הפסוף ע"מ שאם רצה לקדשה יהי הפסוף בתורת קידושין, א"כ אם אמר בפירוש שאיננו מקבל בתורת קדושין איך יועיל היעוד.

ועכצ"ל דהאב מוכרה לשפחות והתורה נתנה את המכירה לקדושין, היינו פניו שהאדון קנה קנין בגופה לשפחות, אמרה התורה שקנה אותה לזה ג"כ שהוא בעלים עלי ליעדה לו או לבנו, אכל המכירה הוא לשפחות, וכמו שכתבו התוס' בקדושין דף ה' ד"ה שפון, ז"ל התוס', ואע"ג דאמר לקמן באישות מיהא לא אשפחן ובכי האי גוונא שמייעד הוי אישות, מ"מ בתחנה לא בא הפסוף לשם אישות, וכן חזינו דעת הרמב"ר, שיעיד פשמייעדה לבנו אין הוא אומר בתורת שליחות של הבן, אלא האדון הוא המיעד ואומר לה הרי את מקודשת לבני, שהאדון הוא המיעד, ועיין שם בלח"מ בפ"ד מהלכות עבדים, אכן מדברי הרמב"ם שמייעד דהיעוד לבנו הוא שהאדון מיעדה לבנו ואומר הרי את מקודשת לבני, משמע שפובר שדין ועוד הוא שהאדון מיעדה לבנו, שהתורה נתנה את שפחתו בידו שיוכל ליעדה לו או לבנו שקם תחתיו ליעדה, והוא דין חדש, והא שאין קדושי שני מועיל משום דהיא פבר קנוי להאדון מן התורה, לזה שאם ירצה ליעדה תהי שלו, א"כ קדושי שני חלין רק על תנאי אם לא ייעד האדון, אכל הקדושין חלין רק מכאן ולהבא, רק דלזה היא פבר קנוי מן התורה לו, וא"כ לא דמי לאומר לאחר שלשים שבידה לבטל ע"י קדושין לשני, דהתם לא חל עודנה הקדושין ואין לו קנין בה רק לאחר שלשים.

ב) בזה יש לפרש דברי הירושלמי, דאיתא שם בהאשה נקנית הלכה ב', הכל מודים שאם השיאה, שיחק האב בהאדון, והקשה במענייני יהושע, מ"ש, וכתב דקאי אליבא דריש לקיש דנשואין מוציאין מרשות אב.

ונראה לבאר, דהנה תוס' בקדושין דף ט"ז ד"ה מיתה שמוציאה, פתבו להקשות ז"ל, וא"ת חנפה תוכיח שמוציאה מרשות אבי' ואין מוציאה מרשות חדין, דאיחנפה מוציאה מרשות אדון אין אדם קונה בת חבירו, שהרי יכול להכניסה ולהוציאה מרשות אדון עכ"ל התוס' הרי בתוס' ס"ל דאף לריש לקיש דס"ל מיתה האב מוציאה מרשות אדון אעפ"כ חנפה אין מוציאה, אכן מהירושלמי הא משמע שריש לקיש רצה לומר דאף חנפה מוציאה מרשות אדון.

ולע"ד נראה דאפשר לומר להיפך, דאף למאי דמסיק תיובתא לריש לקיש דמיתה אב אין מוציאה מרשות אדון, אעפ"כ חנפה מוציאה, דהנה בגמ' הא פריה והא ריש לקיש ק"ו אמר, ק"ו פריכא היא, משום דאיכא למיפרך מה לסימנין שפן נשתנה הגוף, תאמר במיתה אב שפן לא נשתנה הגוף, והקשה בתוס' מכל הני איכא למידק ק"ו, ומה סימנין שאעפ"י שנשתנה הגוף אינו מוציאה מרשות אב ואפ"ה מוציאה מרשות אדון.

מיתה שאעפ"י שלא נשתנה הגוף מוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון, ונראה לי דכונת הגמ' כן, דדחי דאין זה ק"ו דסימנין הדין הוא בגופה, שזו שיש לה סימנין פקע ממנה רשות האדון, אף שרשות האב לא נפקע, אבל מיתה האב היא אין הענין בגופה, דאטו ותומה יש בה שינוי, שנימא שבשבייל שהוא תומה לא תוכל להיות משונעדת, ע"כ הא דמוציא מרשות האב אין הטעם משום שנשתנה דינה, אלא הטעם משום דאב פשהוא מת אין לו זכות בבתו להוריש לאחיו, א"כ אין זה הדין בה, אלא בהאב, שפשהוא מת אין לו זכות בבתו, א"כ האדון שהוא חי הא אפשר לו להיות זכות בשפתחו, דהא היא לא נשתנה, ולפי זה בחנפה דהטעם שיוציאה מרשות האב הוא דין בגופה, היינו כיון שהיא נשואה פקע ממנה רשות האב שדין התורה הוא שאין לאב זכות בנשואה, א"כ ק"ו שאין לאדון זכות בנשואה, נמצא דאפילו לדין דסבירא לן מיתה האב אין מוציאה מרשות אדון נשואין מוציאין מרשות אדון.

ומה שמוכיח תוס' דא"כ כל אדם לא יקנה בת חבירו כיון שיוכל להוציאה, נראה לתרץ, דהנה לפי זה עוד יותר יקשה, הא מכירת שטרות הוא דרבנן ואיך תקנו רבנן מכירת שטרות, כיון שביד המלוה למחול, א"כ כל אדם לא יקנה שטר חוב שיירא פן ימחול המוכר, ועל תקנת רבנן יותר יש להקשות איך תקנו רבנן, מלהקשות על דין התורה, ועכצ"ל דאף שביד המוכר למחול אעפ"כ תקנו מכירת שטרות, משום דהלוקח יקנה השטר על סמך שהמוכר לא ימחול כדי להפסיד, שהרי אסור להפסיד, ומשום הכי לא ירא אף מקונניא, שפא יעשו קונניא המוכר והלוה, דסתם בני אדם לא יעשו זאת מפני שאסור להפסיד, א"כ מכש"כ דלא קשה קושית התוס' הא כל אדם שמוכר בתו יוכל להוציאה ע"י נשואין, שהרי הא הוא מפסיד שעבודו של חבירו, ואסור להפסיד שעבודו של חבירו, וכן לא יחפץ איש לישא האמה מפני שמפסיד שעבודו של האדון, ובפרט נשואין של הבת דאמר בגמ' אלא בתו בידו.

עכ"פ אדרבה נשואין מוציאים מרשות אדון ק"ו מזה שמוציא מרשות האב. כיון שדין יציאת נשואה מרשות אב הוא בגופה, וא"כ קאמר כיון שזה הזכות שיש לאדון באמה עברי לניעודה הוא רק כל זמן שהיא אצלו וכיון שהשיאה האב יצאתה מרשותו ושוב אין יכול לניעדה.

ג) והנה לפי זה לכאורה מאי מדמי בגמ' דין מכירה אחר יעוד, לדין דמכירה אחר אישות, הא באישות הוא בעצמו עושה הקדושין, שהרי האב מקדשה, בזה אמרה התורה כיון שפרש טליתו שוב אין מוכרה, אבל קדושי יעוד אף אם מעות הראשונות לקדושין ניתנו, אבל הוא לא עשה הקדושין, רק התירה עשתה הקדושין, מנא לן דגם באופן זה אמרה התורה אין מוכרה אחר קדושי בי והא חזינו דבגמ' סבר דאף אם נימא קטנה שנתקדשה שלא לדעת אבי צריכה גט משום שמה נתרצה האב והיא אלמנה, אעפ"כ מותר לאבי למכרה, משום דעכ"פ היא קדשה נפשה, אף שעושי הקדושין הוא מטעם שנתרצה האב, מכש"כ בקדושי יעוד דקרי הגמ' בע"כ באמה העברי משום דאיהו מכרה לשפחות, והתורה נתנה הפעות לקדושין.

ועכצ"ל הא דמדמי הגמ' דין מכירה אחר ועוד למכירה אחר אישות, הוא, דהנה ה"ר"ן פתב בטעמא דהא מילתא דאם נתרצה האב הוי קדושין, אף שבשעת מעשה הא לא ידע, לפי שכל אדם רוצה להשיא את בתו, ומצוה דרמ"א עליה, וזכין לאדם שלא בפניו, וטעמא דנתיבא כששמע דאז גלי דעתו דזכות הוא לו ונתברר למפריע שהי' לו זכות, אבל אם מיחה אגלאי מילתא למפריע שלא הי' לו זכות, שהרי אינו זכות גמור שהרי יוצאה מרשותו לכמה דברים, והקשה על זה באבני מלואים סימן ל"ז ס"ק י"ב, מאי מועיל שזכות הוא לו, הא גבי שליחות בעינן אהם גם אהם מה אהם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, וכמו שהקשה הרשב"א בנדרי דף ל"ו על הא דקאמר התורם משלו על חבירו צריך דעת בטלים או לא, מי אמרינן כיון דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו, וכתב על זה הרשב"א, קשיא לי הא שליחות לאו מדין דניחא או לא ניחא לי אלא גזירת הכתוב מה אהם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם כו', ונשאר האבני מלואים בצ"ע.

ונראה לי לתרץ, דהנה בקדושין הא בעינן שני דברים (א) שתזכה האשה או אבי בכסף הקדושין, או שתזכה בהשטר היא או אבי (ב) רצונה לקדושין או רצון האב, והנה מה שהקטנה יכולה לזכות בכסף בעד אבי נראה לי, דלכל הזכותים שיש לאבי בה היא פחצר אבי.

והיא זוכה בעד אבי, וכן מוכח מדברי הכ"מ שכתב על דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות עבדים הלכה ט"ו שכתב, וענק אמה העברי וכן מציאתה לאבי, ואם מת אבי קודם שפא לידו הרי הן של עצמה ואין לאחי בהן כלום.

וכתב ע"ז הכ"מ ויש לדקדק על מ"ש ואם מת אבי קודם שפא לידו. משמע אעפ"י שפא לידה אינה מורישו ובריש פרק נערה שנתפתתה משמע שהוא מורישו, וצריך לומר דבא לידה פכא לידו דמי עכ"ל הכ"מ הרי דלדברים שיש לאבי זכות בה היא פחצר אבי לקנות בעדו, ועיין מהשכתבנו בספרנו על ב"ק סימן ל"ה, וא"כ מה שזוכה האב בכסף הקדושין לא קשה, שהרי לזכות דבר מה, זכין לאדם אף שלא בפניו, אלא דעיקר הקושיא הא בעינן שליחות להתקדש דמתקדש בתו, וא"כ הקטנה היא שליח של אבי

להתקדש, וע"ז הא הוי שליח שלא מדעתו ובעיניו מה אתם לדעתכם, אכן לפי מה שפכתב
הר"ן בנדריים דף ל' ו"ל, וניחא.

דאי מצי אשה לקדש עצמה לאיש ה"נ דהויא היא דומיא דמקדיש נטיעות ממש והיגיו
שהיא מקדשת עצמה), אלא פיון שאמרה התורה פי יקח איש אשה ולא אמרה פי תלקח
אשה לאיש, לא כל הימנה שתכניס עצמה לרשות הבעל, ומשו"ה אמרינו בפ"ק דקדושין
דאי אמרה היא הריני מאורסת לה אין בדברי' ממש, אלא פיון שהיא מספקת לקדושי
האיש הוא מבטלת דעתה ורצונה ומשוני נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר, והבעל
מכניסה לרשותו, הלכך אין אנו דנין בקדושין מצד האשה אלא מצד הבעל עכ"ד הר"ן.
לפי זה דהאשה אין עושה כלל בענין הקדושין, אלא דין הוא אם האשה מבטלת דעתה
אצל הבעל אז יוכל לקדשה, א"כ לא קשה קושית האבני מילואים איך חיישינו שמה
נתרצה האב, הא הוי שליחות שלא מדעת, אכן לפי זה, אימתי אמרינו דבעיניו שליחות
מדעת, דוקא אם הוא צריך לעשות מעשה, והשליח נעשה שליח על מעשה, אבל דבר
שבעיניו רק רצון, פללא הוא פל שזכות הוא הוי פאילו רצונו לזה, ולזכות פסוף הקדושין
הא זה יכולה הקטנה לזכות בעדו שלא מדעתו, פיון שהיא פחצר אבי' לדברים שיש לו
זכות בבתו, ולכסף קדושי' הא יש לו זכות בבתו.

ולפי זה לא קשה מה שהקשינו מאי מדמי דין דמכירה אחר ועוד לדין דמכירה אחר
אישות, הא התם עשה האב הקדושין, אבל יעוד התורה נתנה את הפסוף לקדושין, אכן
לפי הנ"ל פל קדושין אין עושה האב פעולה בקדושין, רק הוא מבטל רצונו, ואז יכול
הבעל לקדשה, וא"כ במוכר בתו לשפחות הרי זה ברור לו שאם ירצה האדון ליצדה
יוכל ליצדה, וא"כ פמו בכל קדושין אף שאין הוא פועל בהקדושין אמרה התורה פיון
דבטל דעתו ע"י מעשה שקבל הפסוף או השטר או שמסר אותה לביאה, אין מוכרה אחר
פן, ה"נ ביעוד, הא נתרצה בשעה שמכר לשפחות ידע שהתורה זכתה אותה לאדון שאם
ירצה ליצדה יוכל ליצדה, א"כ אין מוכר אותה אחרי קדושי יעוד.

והנה אם נימא פן, בנדאי דגבי שליחות קבלה של קדושין אין צריך עדים, שהרי על
השליחות לזכות הפסוף או השטר בנדאי דאין צריך עדים, שהרי זכית הפסוף או השטר
הוא פכל השליחות שאין צריך עדים, ועל רצון לא נעשה השליח שיהי' רצונו פרצון
האשה, אלא האשה מבטלת רצונה לגבי מי שהשליח ירצה, ואין צריך על זה דיני
שליחות.

ולפי זה לא קשה מה שהרמב"ם כתב שאף שאין מוכר לשפחות אחר אישות מוכרה
לשפחות אחר יעוד, דהנה רבינא פסק דלא חיישינו להא דרב ושמואל דחיישי שמה
נתרצה האב ולא עוד דס"ל להרי"ף והרמב"ם דאף אם נתרצה האב אין חוששין
לקדושין, והטעם משום דבשעת מעשה הא לא ידע, וע"כ דרבינא לא סבר להא דרב
ושמואל, דאינהו סבירא דאין האשה או אבי' פועלים בקדושין, אלא דדין התורה דגם
רצון האשה פועל בחלות הקדושין, וא"כ בעי שליחות על הרצון, וא"כ מה מועיל שעתה
נתרצה האב, אבל בשעת מעשה הא לא ידע, ובשליחות בעיניו מה אתם לדעתכם אף
שלוחכם לדעתכם, לפי זה לסברת רבינא דהוא בתרא וקי"ל פותי' אין ראי' פלל מהא

דאָמֶרֶה הַתּוֹרָה בְּבִגְדוֹ בַּהּ פִּינּוֹן שְׁפִירֵשׁ טְלִיתוֹ, הֵינּוּ פִינּוֹן שְׁקִדְשָׁה אַבִּי, שׁוֹב אֵין מוֹכְרָה, דְּהֵתֶם הָא הָאָב הִי הַמְסִיעֵ, הֵינּוּ שְׁרֻצוֹנוּ פֶּעַל בְּהִלּוֹת הַקְּדוּשִׁין וְהוּא בְּגַד בַּהּ, אַבְּל וְעוֹד הָא הוּא מְכַר לְשִׁפְחוֹת, וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְהַאֲדוֹן זְכוּת לִיעֲדָה, בְּכַה"ג אָדָם מוֹכֵר אֶת בְּתוֹ לְשִׁפְחוֹת אַחֵר יְעוֹד, וְכָל הַסּוּגְיָא שֶׁם בְּדָף מ"ד אֲזַלְה אֶלְיָבָא דְרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאֵין הָאִשָּׁה אוֹ הָאָב מְסִיעֵיִם בְּחִלּוֹת הַקְּדוּשִׁין, וְכֹן הַסּוּגְיָא בְּדָף י"ט ג"כ הוּא לְפִי זָה, אַבְּל לְפִי מִסְקֵנַת רְבִינָא אֵין לְזָה דְמִיּוֹן כָּלֵל.

וּלְפִי זָה לֹא קָשָׁה כָּלֵל עַל הַרְמַב"ם דְּסוֹבֵר דְּשְׁלִיחוֹת קַבְּלָה בְּקְדוּשִׁין צְרִיף עֲדִים, דְּהָא הָכָא מוֹכַח דְּאָרְף שְׁלִיחוֹת קַבְּלָה אֵין צְרִיף עֲדִים, דְּהָכָא הַסּוּגְיָא דְּאֵין הָאִשָּׁה מְסִיעֵת בְּעֵצָם הַקְּדוּשִׁין, וְהִיא רַק מִבְּטָלַת דְּעֵתָהּ, וְא"כ הַשְׁלִיחוֹת, הַעֲיָקֵר עַל זְכוּת הַפְּסָף אוֹ הַשְּׁטֵר, שְׁזָה שְׁלִיחוֹת כְּמוֹ בְּעֵלְמָא, אַבְּל לְמִסְקֵנָא דְּרַבִּינָא שְׁהָאִשָּׁה ע"י רְצוֹנָה פּוֹעֵלַת בְּקְדוּשִׁין מְלַבֵּד זְכִיתַת הַפְּסָף, וְא"כ בְּעֵי שְׁלִיחוֹת שְׁיָהָא רְצוֹן הַשְּׁלִיחַ כְּמוֹ רְצוֹן הָאִשָּׁה לְהַצְטַרְף לְחִלּוֹת הַקְּדוּשִׁין, וְזָהוּ שְׁלִיחוֹת כְּמוֹ קַבְּלַת הַגֵּט, שְׁזָהוּ דִין רַק בְּדָבָר שְׁבַעְרָוּהּ, דְּבָכָל הַתּוֹרָה הַשְּׁלִיחוֹת לְפַעוּלַת הַמַּעֲשֵׂה, וְכִינּוֹן דְּשְׁלִיחוֹת קַבְּלָה בְּקְדוּשִׁין הוּא ג"כ דִין חֲדָשׁ בְּעֵרָוָה, מִשׁו"ה פֶּסֶק הַרְמַב"ם דְּגַם שְׁלִיחוֹת קַבְּלָה בְּקְדוּשִׁין בְּעֵינּוּ עֲדִים לְקִיּוּם הַדְּבָר.

סִימָן ג' בְּדִין שְׁלִיחַ לְקַבְּלָה וְאִשָּׁה עֲצָמָה הַמְּבִיאָה גִיטָה, אִם אֵין צְרִיכִין לְהַגִּיד בַּפ"נ וּבַפ"ח, אוֹ שְׁאֵין נֶאֱמָנִין. דָּף ב'.

כְּתַב רַש"י ז"ל, וְשְׁלִיחַ זָה עֲשָׂאוֹ הַבְּעַל שְׁלִיחַ לְהוֹלְכָה, וְכְתַב ע"ז הַר"ן ז"ל, וְכְתַב רַש"י ז"ל בְּמִשְׁנֵתֵינוּ, דְּשְׁלִיחַ זָה הַשְּׁנוּי בְּמִשְׁנֵה הַבְּעַל עֲשָׂאוֹ שְׁלִיחַ לְהוֹלְכָה, וְנ"ל שְׁכְּתַב כֹּן מִשׁוּם דְּאֵי הֵנִי שְׁלִיחַ לְקַבְּלָה פִּינּוֹן שְׁהָאִשָּׁה נִתְּגַרְשָׁה בְּקַבְּלָתוֹ אֵינוּ צְרִיף לֹמַר בְּפִנֵי נְכַתְבִּי וּבְפִנֵי נְחֵתֶם וְהֵינּוּ נְמִי דְּפָרְכִינּוּ בְּפָרְקֵי הַמְּבִיא תַנְיִין דָּף כ"ד עֲלָה דְּמִתְנִיתִין דְּתַנּוּ הָאִשָּׁה עֲצָמָה מְבִיאָה גִיטָה וּבְלַבֵּד שְׁתָּהָא צְרִיכָה לֹמַר בְּפִנֵי נְכַתְבִּי וּבְפִנֵי נְחֵתֶם, וְאִשָּׁה מְכִי מְטָא גִיטָא לִידָה אַגְרָשָׁה לָהּ, דְּאֶלְמָא דְּכָל שְׁנִתְגַרְשָׁה כְּבָר אֵינָה צְרִיכָה קִיּוּם הַגֵּט, וְטַעְמָא דְּמִילְתָא דְּכִינּוֹן דְּמִדִּינָא לֹא צְרִיף אֶלְא מְפִנֵי חֲשֵׁשׁ שְׁמָא יְבָא הַבְּעַל וְיַעֲרַעֵר, אֵין לְחוּשׁ לְעַרְעוּרוֹ אֶלְא כְּשֶׁהוּא נוֹתְנוֹ לְשְׁלִיחַ לְהוֹלְכָה, לְפִי שְׁבַשְׁעָה שְׁיִוְצָא הַגֵּט מִתַּחַת יָדוֹ אֵינוּ גוֹמֵר וּמְגַרֵּשׁ עַדִּין וְלִפְיָקָה חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יְמַלֵּךְ וְיַעֲרַעֵר, אַבְּל כָּל שֶׁהוּא נוֹתְנוֹ לִידָה אוֹ לִיד שְׁלִיחַ קַבְּלָה הֵרִי בְּשַׁעָה שְׁהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ גוֹמֵר וּמְגַרֵּשׁ, וְכִינּוֹן שְׁכֵן אֵין לְחֻשׁוֹשׁ שְׁמָא יְבָא וְיַעֲרַעֵר, הֵרִי הָאִשָּׁה מוֹתֵרַת לְהַנְשֵׂא כו' עכ"ל הַר"ן.

וְהִנֵּה הַרְמַב"ם ג"כ כְּתַב בַּפ"ג מְגִירוּשִׁין, שְׁהָאִשָּׁה שְׁהַבִּיאָה גֵּט שְׁנִתְגַרְשָׁה מוֹתֵרַת לְהַנְשֵׂא וְא"צ לֹמַר בְּפִנֵי נְכַתְבִּי וּבְפִנֵי נְחֵתֶם וְלֹא עֲדִים עַל קִיּוּם, אֶכֶן הַרְאָב"ד ס"ל דְּאִשָּׁה צְרִיכָה לְקִיּוּם הַגֵּט בְּחוֹתְמֵיו וְאֵינָה נֶאֱמָנַת לֹמַר בְּפִנֵי נְכַתְבִּי וּבְפִנֵי נְחֵתֶם, וְלִדִּידִי פְרִיף בַּגְמ' אִשָּׁה מְכִי מְטָא גִיטָא לִידָה אַגְרָשָׁה, וְא"כ אֵיף מוֹעִיל אֲמִירְתָּהּ, וְהַקָּשָׁה הַלַּח"מ בַּפ"ז מִהִלְכוֹת גִּירוּשִׁין, אֲמַאי אֵינָה נֶאֱמָנַת, אִם הַטַּעַם מִשׁוּם דְּנוֹגַעַת בְּעֵדוּת, א"כ אֵף אִם הִיא שְׁלִיחַ לְהוֹלְכָה לֹא תֵהָא נֶאֱמָנַת, וְתִירֵץ דְּהִיכָא דְּהִיא שְׁלִיחַ לְהוֹלְכָה מִשׁוּם שְׁלֵא תַחְלוּק בְּשְׁלִיחוֹת הָאֲמִינוּהָ רַבָּן אֵף שֶׁהִיא נוֹגַעַת בְּדָבָר, אַבְּל הִיכָא שְׁכָבֵר נִתְּגַרְשָׁה לֹא הָאֲמִינוּהָ פִינּוֹן שֶׁהִיא נוֹגַעַת בְּדָבָר, אֶכֶן בֵּין לְפִירוּשׁ הַרְאָב"ד דְּהַקְּוֹשׁ' מְכִי מְטָא גִיטָא לִידָה אַגְרָשָׁה וְא"כ שְׁאֵינָה שְׁלִיחַ וְלֹא שְׁיָיף שְׁלֵא תַחְלוּק אֲמַאי הָאֲמִינוּהָ, וְכֹן לְהַרְמַב"ם דְּמְפָרֵשׁ פִּינּוֹן דְּכָבֵר נִתְּגַרְשָׁה, וּכְפִירוּשׁ הַר"ן, דְּכִינּוֹן דְּגַמֵּר וּמְגַרֵּשׁ מִמִּילָא אֵין חֲשֵׁשׁא שְׁמָא יְבֹא

ויערער, קשה מנא להגמ' למיפרך פך בפשיטות, ונהרי אדרבה אפילו בעל שהביא גיטו וכוונאי מיירי דנותנו לשם גירושין, ואעפ"כ פריה נוחש דילמא אתי ומערער, ונהרי לדברי הר"ן היכא שהוא גומר ומגרש לא אתי ומערער, ובגמ' משני רק, השתא מנקט נקט לי' בידי', ודוחק לומר דזה פונת הגמ', מנקט נקט בעת בגירושין דפשיטות הגמ' משמע דהטעם משום שהוא הביאו ממדינת הים וכן להראב"ד קשה, מנא להגמ' דלא האמינו לאשה אף שהיא נוגעת בדבר, אחר דחזינו דגם אם היא בעצמה שליח הולכה נאמנת לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ומנא להגמ' להקשות בתורת נדאי, וגם קשה הלשון, מאי קאמר מפי מטא גיטא לידה אגרישה, פיון דעיקר הקושני' פיון שהיא נוגעת בדבר לא הי' לן להאמינה, הי' לו להקשות זאת, ובתחילה הא לא ידע עדנה הטעם שלא תחלוך בשליחות.

(א) לכן נראה לי דבין הרמב"ם ובין הראב"ד מפרשים הפירוש בדברי הגמ' פו, דהנה הרמב"ם הא פתב בפ"ז מהלכות גירושין, דאם בא הבעל וערער ולא נתקיים הגט אז הגט בטל מן התורה, דהרמב"ם ס"ל דהא דקיי"ל דקיום הוא רק מדרבנן דמדאורייתא עדים הסתומין על השטר נעשה כמי שפסקה עדותן כבי"ד.

זה דוקא אם אין הבעלים טוענין מזורף, אבל אם בע"ד טוען מזורף, בעי קיום מן התורה, ולפי זה הקשה הלח"מ איך יועיל נאמנות השליח שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, הא הני עד אחד ואיך יועיל בדין זה דבעי קיום מן התורה.

והנראה לי, דהנה הרמב"ם פתב בפ"ז מהלכות סנהדרין, דאין צריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה, אבל האיסור עצמו בעד אחד יחזק, כיצד אמר לו עד אחד חלב פליות בוא זה גרושה או זונה אשה זו, ואכל או בעל בעדים אחר שהתרו בו הרי זה לוקה, אעפ"י שעיקר האיסור בעד אחד, והקשה הפנ"י מזה, על האי דינא דאב שאמר על בתו מקדושת היא לזה, אם זינתה אינה נסקלת, היינו כמ"ד פי הימנא רחמנא לאיסורא ולא לקטלא, והא לדברי הרמב"ם האיסור עצמו בעד אחד יחזק ותירץ הש"ש דהא דאמר הרמב"ם האיסור עצמו בעד אחד יחזק, היינו מטעמא דמלקין על החזקות וסוקלין ושורפין על החזקות, והאי דינא דמלקין וסוקלין על החזקות הוא דוקא בהחזקת שלשים יום, כמו שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והא דכתב הרמב"ם האיסור עצמו בעד אחד יחזק, הוא דוקא בהחזקת שלשים יום, והא דאמר הרמב"ם דאם אמר האב בתי זו מקודשת לפלוני וזינתה דאין סוקלין, מיירי בלא החזקת עוננה שלשים יום.

וכבר הקשינו על דברי הש"ש בספרנו על ב"ק סימן כ"ח, דאיך מדמי האי דינא דאמר הרמב"ם דהאיסור עצמו בעד אחד יחזק כגון אמר עד אחד שחלב פליות הוא זה ואכל אחד אח"כ דלוקה, לדין דאיש ואשה שהחזקו שלשים יום לאיש ואשה, דהתם שייך שפיר לומר דדוקא בשלשים יום הוי החזקה, דמה החזקה, מה שמחזיקין עצמם לאיש ואשה, וזה נעשה החזק ע"י ששלשים יום הם דרים יחד ומחזיקים עצמם לאיש ואשה: וכן באם ובנה דמוסיף כל יום בירור שכן הוא שנה האיש וזאת אשתו, וזו האם וזה בנה, וקודם שלשים יום חסר לנו בירור, דבעינן דוקא שיהי' בירור שכל שלשים יום הם מחזיקים עצמם, אבל בעד שהעיד לפנינו שנה חלב פליות והלך לו, איך אפשר שקודם

שְׁלֵשִׁים יוֹם אֵינוֹ נֶאֱמָן וְאַחַר שְׁלֵשִׁים יוֹם לְהַגְדָּתוֹ נַעֲשֶׂה לָנוּ נֶאֱמָן, מִה הוֹסִיפוּ לָנוּ אֱלוֹ
הַשְּׁלֵשִׁים יוֹם, אֵינָהּ בִּירוֹר נְתוּסָף לָנוּ אִם מִה שְׁלֵא הֶכְחַשׁ, הֲלֹא אֵין זֶה בִּירוֹר, דָּאֵם הָעֵד
הוּא שְׁנִטְל הַחֲתִיכָה הַזֹּאת וְהוּא אָמַר לָנוּ שְׁזֵה לְקַח מִן הַכְּלִיֹּת אֵינָהּ בִּירוֹרִים יוֹכְלוּ
לְהִיֹּת, וְלֹא דְמִי לְהֵאֵי דִינָא דְסוֹקְלִין עַל הַחֲזִקוֹת, דְּכָל הַשְּׁלֵשִׁים יוֹם הוֹסִיפוּ בִּירוֹר.

וְע"כ אֲמַרְנוּ לְתַרְזֵן קוֹשְׁיַת הַפְּנ"י, דְּטַעַם הַרְמַב"ם דְּהֶאֱסוֹר עֲצָמוֹ בְּעַד אֶחָד יְנוּחָק, הוּא
מְטַעַם דְּאֲמַרְיָנוּ לֹא יְקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עֶזְרָא וְלְכָל חֲטָאֵת אֲבָל לְשֹׁאֵר מִיְלֵי קָם, וְכִינּוֹן
דְּקו"ל דְּעַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין, א"כ אֲמַרְיָנוּ לְכָל עֶזְרָא וְלְכָל חֲטָאֵת הוּא דְלֹא קָם, אֲבָל
לְאִסּוּרִין קָם, וְכִינּוֹן דְּאֲמַרְהָ תוֹרָה דְקָם, א"כ הוּא נֶאֱמָן לְגַבֵּי אִסּוּרִין כְּשֵׁנִים, וְא"כ כְּבָר
יֵשׁ לָנוּ שְׁנֵי עֲדִים שְׁזֵה חֲלָב, שְׁהָעֵד כִּינּוֹן שְׁהוּא קָם יֵשׁ לוֹ נֶאֱמָנוֹת כְּשֵׁנִים.

נִמְצָא דָאֵם אֶחָד אֲכַל אַחַר פֶּן אֵת הַחֲתִיכָה, אֲכַל דְּבָר שְׁהוֹחֲזַק עַפ"י הָעֵד שְׁהִי לוֹ דִּין
כְּשֵׁנִים שְׁזֵה חֲלָב, אֲבָל אֲב שְׁאֲמַר עַל בְּתוֹ שְׁהִיא מְקוֹדֶשֶׁת, אֵין לוֹ נֶאֱמָנוֹת מִדִּין דְלֹא יְקוּם
אֲבָל לְזֵה קָם, שְׁהִרֵי עֲדוּתוֹ הוּא עַל דְּבָר שְׁבַעְרָוּהָ שְׁהִיא מְקוֹדֶשֶׁת, וְא"כ ע"ז נֶאֱמַר לֹא
יְקוּם, וְכֵן כִּינּוֹן שְׁהוּא מְפָסִידָה בְּעֲדוּתוֹ הִרֵי עַל זֶה נֶאֱמַר לֹא יְקוּם לְכָל עֶזְרָא חֲטָאֵת,
דְּיִלִּיף בְּסַפְרָא דְאָרְף מְמוֹן בְּכָלֵל כֹּל מִה שְׁהוּא מְפָסִיד וְא"כ לֹא נֹכַח לֹמַר לֹא יְקוּם עַד
אֶחָד כּו' אֲבָל לֹמַר שְׁבַתִּי מְקוֹדֶשֶׁת קָם, שְׁהִרֵי לֹמַר מְקוֹדֶשֶׁת הוּא בְּכָלֵל הִנְדָּה דְלֹא יְקוּם,
וְא"כ הַנֶּאֱמָנוֹת רַק מִדִּין אֵת בְּתִי נְתַתִּי, ע"ז אֲמַרְיָנוּ כִּי הֵימְנָא רַחֲמָנָא לְאִסּוּרָא לְקַטְלָא
לֹא הֵימְנִי, (וְהָא דְבְּסוֹטָה אִם עַד אֶחָד הָעֵיד שְׁזִינְתָה אֲמַרְיָנוּ שְׁנֶאֱמָן כְּשֵׁנִים אָרְף שְׁעֲדוּת
לְהַפְסִידָה, הוּא דְּרַחֲמָנָא קָרִיא עַד וְדו"ק).

(ב) וְהִנֵּה בְּקוֹדֶשִׁין דְּרַף ס"ג אֵיתָא, קוֹדֶשֶׁתִי אֵת בְּתִי וְאֵינִי יוֹדַע לְמִי קוֹדֶשֶׁתִי, וְבָא אַחַר וְאָמַר
אֵנִי קוֹדֶשֶׁתִי נֶאֱמָן, וְאָמַר רַב נֶאֱמָן לִיתָן גִּט וְאֵין נֶאֱמָן לְכַנּוֹס, נֶאֱמָן לִיתָן גִּט אֵין אָדָם חוּטָא
וְלֹא לוֹ, וְאֵין נֶאֱמָן לְכַנּוֹס אֵימָא יִצְרוּ תוֹקְפוֹ, וְכַתְבַּת ע"ז הֲר"ן ז"ל, וְאֵעַפ"י שְׁאֵין דְּבָר
שְׁבַעְרָוּהָ פְּחוֹת מְשֻׁנִים וְעַד אֶחָד דְּמַהִימֵן לֹמַר מַת בַּעֲלָהּ הֵינְנוּ טַעְמָא מְשׁוּם דְּאֵיהִי דִּיִּיקָא
וּמְנַסְבָּא וּמְתוּף חוֹמֵר שְׁהַחֲמַרְתָּ בְּסוֹפָה, וְהֵכָא לֵיתָא לְהֵאֵי טַעְמָא, הֵתָם הוּא לְהוֹצִיאָהּ
מִחֲזַקְתָּהּ זֶה שְׁמַעְמִידָה בְּחֲזַקְתָּהּ אֲלֵא שְׁאֹמַר שְׁנַתְקַדְשָׁה לוֹ נֶאֱמָן עַכ"ל הֲר"ש.

וְלְכַאוּרָה קֶשְׁהָ, הָא הֵתָם מֵאֲמִינִין לוֹ לִיתָן גִּט, וְא"כ בְּזֵה שְׁהוּא נוֹתֵן גִּט מוֹצִיאֵין אוֹתָהּ
מִחֲזַקְתָּהּ, וְצָרִיף לֹמַר נְהִי שְׁעִי"ז שְׁיִתָּן גִּט יוֹצִיאָהּ מִחֲזַקְתָּהּ, אֲבָל עֵיקַר הַנֶּאֱמָנוֹת הָא,
שְׁהוּא קוֹדֶשֶׁת אוֹתָהּ, וְזֵה שְׁמַאֲמִינִים שְׁהוּא קוֹדֶשֶׁת הָא לֹא הֵנִי נְגִיד הַחֲזִיקָה, א"כ מֵאֲמִינִים
לוֹ עַל זֵה שְׁהוּא הַמְקוֹדֶשׁ, וְכִינּוֹן שְׁהֶאֱמִינוּ אוֹתוֹ מְמִילָא הוּא נֶאֱמָן אָרְף לִיתָן הַגִּט, כִּינּוֹן
דְּעֵיקַר הַנֶּאֱמָנוֹת אֵינָהּ נְגִיד הַחֲזִיקָה, וְלִפִּי זֵה קֶשְׁהָ לִי מֵאֵי קָאֵמַר הֵכָא בְּגַמ' עַד אֶחָד נֶאֱמָן
בְּאִסּוּרִין, וְפָרִיף אֵימַר דְּאֲמַרְיָנוּ עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרִין כְּגוֹן חֲתִיכָה סְפַק שֶׁל חֲלָב סְפַק
שֶׁל שְׁוֹמֵן דְלֹא אִתְחַזַּק אִסּוּרָא, אֲבָל הֵכָא דְאִתְחַזַּק אִסּוּרָא דְאִשְׁתֵּי אֵישׁ הֵנִי דְּבָר שְׁבַעְרָוּהָ
וְאֵין דְּבָר שְׁבַעְרָוּהָ פְּחוֹת מְשֻׁנִים וְלְדַבְרֵי הֲר"ן הָא מִה שְׁאֹמַר הַשְּׁלִיחַ בְּפָנֵי נְכַתְבֵּי וּבְפָנֵי
נְחֻתָם, הָא הָעֲדוּת הִנֵּה אֵינְנוּ לְהוֹצִיא מִהַחֲזִיקָה, שְׁהִרֵי אָרְף אִם נְכַתְבֵּי הַגִּט וְנְחֻתָם כְּדִין אֵין
מוֹצִיא מִחֲזַקְתָּהּ, וְא"כ נֶאֱמִינוּ שְׁהוּא נְכַתְבֵּי וְנְחֻתָם כְּדִין, וּמְמִילָא יְהִי נֶאֱמָן אָרְף לְגַרְשׁ, כִּינּוֹן
דְּעֵיקַר מִה שְׁמַאֲמִינִים לֹא הֵנִי נְגִיד הַחֲזִיקָה, וְכִמּוֹ הֵתָם דְּמֵאֲמִינִים שְׁהוּא הַמְקוֹדֶשׁ, מֵאֲמִינִים
אֲנַחְנוּ אוֹתוֹ לִיתָן גִּט.

וְצָרִיךְ לומר כִּינּוּן דְהַגָּט בָּא לְהוֹצִיא הָאִשָּׁה מִדִּין אִשְׁתּוֹ אִישׁ, א"כ מֵה שְׁנַעֲשֶׂה הַגָּט סִפֵּר פְּרִיתוֹת לְגַרְשׁ הוּי דְבָר שְׁבַעְרֹנָה, וְהִנֵּה הַגָּט שְׂיֵהֵי סִפֵּר פְּרִיתוֹת לְגַרְשׁ אִשָּׁה, הוּא דוֹקָא אִם יֵשׁ עֵדִים חֲתוּמִים בּוֹ, וְא"כ בְּתַחֲלָה שְׂהִי סְבוּר דְבַעֲי קִיּוּם מִן הַתּוֹרָה, דְּמִן הַתּוֹרָה לֹא אָמְרִינּוּ עֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטֵר נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁנִחְקֶרְהָ עֵדוּתָן בְּבִי"ד, א"כ בְּזֶה שְׁחַתְמוּ עַל הַגָּט עוֹד לֹא נִחְקֶרְהָ עֵדוּתָן, שְׂהִרֵי עוֹדְנָה בְּעֵי קִיּוּם: וְא"כ בְּמָה נִחְקֶרְהָ הָעֵדוּת, בְּזֶה שְׂהַשְׁלִיחַ אוֹמֵר בְּפָנֵי נִחְתָּם, וְא"כ הוּא בְּאִמְרָתוֹ בְּפָנֵי נִחְתָּם הוּא עוֹשֶׂה אֶת הַגָּט לְסִפֵּר פְּרִיתוֹת, וְא"כ לַעֲשׂוֹת אֶת הַגָּט לְסִפֵּר פְּרִיתוֹת, זֶהוּ דְבָר שְׁבַעְרֹנָה, וְדְבָר שְׁבַעְרֹנָה בְּעֵי עֵדִים לְקִיּוּם הַדְּבָרִים וְכֵן לְפִי הַס"ד דְּבַנְי מְדִינַת הַיָּם אֵין בְּקִיּאִין לְשִׁמָּה, א"כ גָּט שְׂבָא מִמְדִינַת הַיָּם אֵי אֶפְשָׁר לומר שְׂיֵשׁ לָנוּ עֵדִים שְׂהַגָּט נִכְתָּב כְּדִינוֹ לְהִיּוֹת סִפֵּר פְּרִיתוֹת לְשִׁמָּה, שְׂהִרֵי מִחְזְקִינּוּ שְׂאִין הָעֵדִים יוֹדְעִים שְׂצָרִיךְ לְשִׁמָּה.

א"כ אֵין זֶה עֵדוּת שְׁנַעֲשֶׂה הַגָּט לְשִׁמָּה, וְא"כ אִם נִימָא בְּנֵי מְדִינַת הַיָּם אֵין בְּקִיּאִין לְשִׁמָּה, הָעֵד, בְּזֶה שְׂהוּא מְעִיד שְׁנִחְתָּם הַגָּט לְשִׁמָּה, הוּא עוֹשֶׂה אֶת הַסִּפֵּר לְסִפֵּר פְּרִיתוֹת, וְא"כ פְּרִיךְ כִּינּוּן שְׂהַגָּט הוּא דְבָר שְׁבַעְרֹנָה מֵה שְׁנַעֲשֶׂה לְגַרְשׁ, בְּעֵי דוֹקָא שְׂנֵי עֵדִים לְקִיּוּמוֹ דְאֵין דְבָר שְׁבַעְרֹנָה פְּחוּת מְשֻׁנִּים, דְּלֹא קָם הַדְּבָר בְּלֵי עֵדִים מִשְׂא"כ בְּקִדּוּשֵׁין, בְּזֶה שְׂהוּא אוֹמֵר שְׂהוּא הַמְקַדֵּשׁ אֵין עוֹשֶׂה דְבָר, וְהוּי רַק נְאֻמָּנוּת, אָמְרִינּוּ כִּינּוּן דְאֵין מוֹצִיא מִחְזָקָה נְאֻמָּן.

לְפִי זֶה אֵלִיבָא דְהַר"ן, יֵשׁ בְּקִרָא דְלֹא יְקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עוֹן וּלְכָל חֲטָאת, בְּכָל חֲטָא אֲשֶׁר יִחְטָא, עַפ"י שְׂנֵי עֵדִים אוֹ עַפ"י שְׂלֹשָׁה עֵדִים יְקוּם הַדְּבָר וּבְסִפְרָא יִלִּיף מִזֶּה, דְּגַם לְהַעֲלוֹת לְכַהֲנָה וּלְהוֹרִיד מִן הַכֹּהֲנָה אֵינוֹ נְאֻמָּן, וְהִינּוּ דִישׁ בְּקִרָא דִין נְאֻמָּנוּת, וְדִין קִיּוּמוֹ שְׂל דְבָר, הַנְּאֻמָּנוּת הוּא אִם הָעֵדוּת שְׂל הָאִישׁ הִינּוּ עַל הַגּוֹף שְׂהוּא מוֹצִיא מִחְזָקָתוֹ עַפ"י הָעֵדוּת, כְּמוֹ לְהוֹרִיד מִן הַכֹּהֲנָה וּלְהַעֲלוֹת לְכַהֲנָה, שְׂם דִין הוּא דְבַעֲי שְׂנֵי עֵדִים, אִם הָעֵדוּת הוּא לְהוֹצִיא הַגּוֹף מִחְזָקָתוֹ, מִחְזָקַת פְּנוּי' לְחֻזְקַת אִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְלְהִיכָף מִחְזָקַת אִשְׁתּוֹ אִישׁ לְפָנוּי', וְכֵן לְחִיבּוֹ מָמוֹן אוֹ קַרְבָּן, וְיֵשׁ עוֹד דִין דַּעַפ"י שְׂנֵי עֵדִים יְקוּם הַדְּבָר, זֶהוּ הַדִּין בְּהַדְּבָר, אִם הוּא דְבָר שְׁבַעְרֹנָה כְּמוֹ לַעֲשׂוֹת שְׂלִיחַ קַבְלָה וְלַעֲשׂוֹת אֶת הַגָּט לְסִפֵּר פְּרִיתוֹת אֶף שְׂאִין מוֹצִיא מִחְזָקַת קִיּוּם דְבָר, אֵין נַעֲשֶׂה בְּלֹא עֵדִים, נִמְצָא דָאָף שְׂהִדִין שְׂשְׁלִיחַ קַבְלָה אֵין נַעֲשֶׂה בְּלֹא עֵדִים, אֲבָל אִם נַעֲשֶׂה בְּפָנֵי עֵדִים שְׂכֹבֵר הוּא שְׂלִיחַ קַבְלָה, וְזֶה אֶפְשָׁר אֶף אִם אֶחָד יְבֹא וְיַעֲיֵד שְׂזֶה נַעֲשֶׂה שְׂלִיחַ קַבְלָה, שְׂעֵדוּתוֹ לֹא לַעֲשׂוֹתוֹ לְשְׁלִיחַ קַבְלָה, שְׂעֵדוּתוֹ שְׂכֹבֵר נַעֲשֶׂה, וְאֵין בָּא לְהוֹצִיא מִחְזָקָה, אֶפְשָׁר שְׂאָף עַד אֶחָד יְהִי נְאֻמָּן אֲכֵן כָּל זֶה אִם יְבֹא וְיַעֲיֵד שְׂהוּא שְׂלִיחַ קַבְלָה קוֹדֵם שְׂקַבֵּל הַגָּט, וְנִחְזִיק שְׂהוּא שְׂלִיחַ קַבְלָה, אֲבָל אַחַר שְׂכֹבֵר קִיבֵל הַגָּט שְׂאֵז הָא הָעֵדוּת שְׂהִיא מְגוֹרֶשֶׁת, בְּזֶה לֹא יְהִי עַד אֶחָד נְאֻמָּן, כְּמוֹ שְׂהִדִין שְׂלְאַחַר שְׂאֲכַל אִם יְבֹא עַד וְיֹאמֵר שְׂמָה שְׂאֲכַל הִי חֲלָב הַכְּלִיּוֹת לֹא יְהִי נְאֻמָּן אֶף אִם הִתְרוּ בּוֹ מְסַפֵּק, אֶף לְמֵאן דְאָמַר הַתְּרֵאת סַפֵּק שְׂמָה הַתְּרֵאתָ, כִּינּוּן שְׂעֵתָה עֵדוּתוֹ לְכָל עוֹן וּלְכָל חֲטָאת.

לְפִי זֶה אֶף דְּמַעֲיָקְרָא כְּשֵׁהֵי סְבֵר דְלֹא אָמְרִינּוּ עֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטֵר נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁנִחְקֶרְהָ עֵדוּתָן בְּבִי"ד, וְהִי סְבוּר דְאֵין בְּקִיּאִין בְּנֵי מְדִינַת הַיָּם בְּדִינֵי גִטִּין, וְא"כ בְּמָה שְׂמַעֲיֵד בְּפָנֵי נִחְתָּם: הוּא עוֹשֶׂה אֶת הַגָּט לְסִפֵּר פְּרִיתוֹת, פְּרִיךְ הוּי דְבָר שְׁבַעְרֹנָה דְאֵינוֹ קָם אֲלֵא בְּשְׂנֵי עֵדִים, אֲבָל לְמַסְקָנָא דְעֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטֵר נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁנִחְקֶרְהָ עֵדוּתָן בְּבִי"ד, וְרַבָּא דְרַבָּא דְבַנְי מ"ה בְּקִיּאִין לְשִׁמָּה, מְטַעַם סְתָם סִפְרֵי דְדִינָא מְגַמֵּר

גמירי א"כ הגט כָּבֵר נַעֲשֶׂה סֵפֶר פְּרִיתוֹת, וא"כ עֵתָה אֵין עֲדוֹת הַשְּׁלִיחַ לְקַיָּיִם הַדָּבָר, אֲלֵא לְהוֹדִיעַ אֶמְיַתַּת הַדָּבָר, א"כ עֲדוֹתוֹ קָם כְּשֵׁנִים, פִּינּוֹן שְׁלֵא בָּא לְהוֹצִיא מִחֻקְתּוֹ, שְׁהָרִי מַעֲיֵד רַק שְׁהִגֵּט נִכְתָּב פְּהֻלְכָתּוֹ, בְּזֶה אֶמְרִינוּ לְכָל עֶזְרָן וּלְכָל חֲטָאת הוּא דְאִינוּ קָם, אֲבָל קָם לְהַעֲיֵד שְׁהִגֵּט הוּא סֵפֶר פְּרִיתוֹת, וְלֹא דְמִי לְשִׁטְר שְׁמַבִּיא הַמְלִיחָה אוֹ הַלּוּקֶחַ לְקַיָּיִם דְּבָעֵי דְוִקָא שְׁנֵי עֲדִים, דְּהֵתָם כָּבֵר נַעֲשֶׂה הַהֲלֻנָּאָה אוֹ הַמְכִירָה, וא"כ הַעֲדוֹת לְחַיִּיב אֵת הַלְוָה אוֹ אֵת הַמוֹכֵר, אֲבָל הֵכָא לַע"ע אֵין מְחַיִּיב, וְרַק מַעֲיֵד שְׁהִגֵּט הוּא סֵפֶר פְּרִיתוֹת, א"כ יֵשׁ לוֹ נְאֻמָּנוֹת כְּבִי תְרִי.

וּלְפִי זֶה לֹא קָשָׁה כָּלל פִּינּוֹן שְׁהִרְמַב"ם סוֹבֵר דְּהִיכָא דְהַבְעֵל טוֹעֵן מְזוּנָף בְּעֵי קִיוֹם מִן הַתּוֹרָה, מֵאֵי מוֹעִיל בַּפ"נ וּבַפ"נ עַל זֶה, שְׁהַבְעֵל יָבֵא וַיַּעֲרֵר, אֲכֹן לְדְבָרֵינוּ פִּינּוֹן שְׁנֻתְקַבְּל הַעֲדוֹת שְׁל הַשְּׁלִיחַ שְׁהִגֵּט הוּא פְּהֻלְכָתּוֹ קוֹדֵם שְׁנֻתְגָרְשָׁה וְקוֹדֵם שְׁבָא הַבְעֵל וְעָרֵר, שְׁאֵז קַבְּלָנוּ עֲדוֹתוֹ כְּבִי תְרִי, שְׁאֵז לֹא הוֹצִיא דְבָר מִחֻקְתּוֹ, אִף אִם יָבֵא אַח"כ וַיַּעֲרֵר לֹא יְהִי נְאֻמָּן פִּינּוֹן שְׁכָבֵר הַחֻזֵק נְאֻמָּנוֹת הַעֲדוֹת כְּבִי תְרִי, שְׁיֵשׁ לְזֶה דִין עַד אֶחָד נְאֻמָּן בְּאִיסוּרִין וּלְעֲדוֹת אִיסוּרִין אִף אִשָּׁה וְקָרוֹב נְאֻמָּנִים, שְׁהַדִּינִים לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בְּנִים, דְּמִזֶּה יִלְפִינּוּ לְפִסּוֹל קָרוֹבִים וְקָרָא דְוַעֲמָדוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים דְּיִלְפִינּוּ לְפִסּוֹל אִשָּׁה, זֶהוּ רַק לְחַיִּיב, אֲבָל לְאִיסוּרִין קָרוֹב וְאִשָּׁה נְאֻמָּנִים.

ג) וּלְפִי זֶה הָא דְפָרִיף בַּגַּמ' בְּפִשְׁטוֹת אִשָּׁה מִכִּי מְטָא גִיטָא לִיְדָה אֲגָרְשָׁה לָהּ, בֵּין לְהִרְמַב"ם בֵּין לְהִרְאָב"ד, הֵכִי פָרִיף, מֵאֵי מוֹעִיל שְׁהִיאִשָּׁה תֹאמֵר בַּפ"נ וּבַפ"נ, בְּשִׁלְמָא שְׁלִיחַ הוֹלְכָה מוֹעִיל עֲדוֹתוֹ, שְׁהָרִי עֲדוֹתוֹ הוּא קוֹדֵם הַגִּירוּשִׁין, וְאֵין עֲדוֹתוֹ לְהוֹצִיא דְבָר מִחֻקְתּוֹ, אֲבָל הָאִשָּׁה שְׁכָבֵר נִתְגָרְשָׁה, א"כ עֲדוֹתָהּ מֵה שְׁאוּמֶרֶת בַּפ"נ וּבַפ"נ שְׁהִי הַגִּירוּשִׁין כְּדִין, וא"כ הֵנִי עֲדוֹת לְהוֹצִיא מִחֻקְתָּהּ, וְהָא לְהוֹצִיא אִשָּׁה מִחֻקְתָּהּ אִשָּׁה בְּעֵי דְוִקָא שְׁנֵי עֲדִים, וא"כ בְּוֹדָאֵי דְאֵין אֶמְרִתָּה בַּפ"נ וּבַפ"נ לְאַחַר גִּירוּשִׁין מוֹעִיל כְּלוּם, וְאִיף יְהִי דִין הָאִשָּׁה שְׁהַבִּיאָה גִיטָה וְנִתְגָרְשָׁה, הִרְמַב"ם ס"ל דְּכִינּוֹן דְּעִיקָר מֵה שְׁתַּקְּנוּ רַבָּנָן בַּפ"נ וּבַפ"נ הוּא כְּדִי שְׁלֵא יָבֵא הַבְעֵל וַיַּעֲרֵר, וְהִנֵּה לְפִי זֶה כָּל זְמַן דְּלֹא אֵתִי בַעַל וּמַעֲרֵר אַמְאֵי אֲסוּרָה, אֲלֵא דְתַקְּנוּ רַבָּנָן שְׁתַּהֲא אֲסוּרָה לְהַנְשֵׂא כְּדִי שְׁאֵם יִרְצָה לְשַׁלּוֹחַ שְׁלִיחַ הוֹלְכָה יִרְאֶה שְׁהַשְּׁלִיחַ יַעֲמוֹד בְּעַת הַכְּתִיבָה וְהַחֲתִימָה כְּדִי דְלֹא לִיְתִי לְקַלְקוּלָא, אֲבָל בְּאִשָּׁה שְׁהִיא קַבְּלָה גִט מִבְּעֻלָּהּ, הָא אֵי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוּ, מִשּׁוּ"ה הִיכָא דְאֵי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוּ אֶמְרִינוּ הַשְׁתָּא בַעַל לֹא מַעֲרֵר אֲנִן נִיקוּם וְנַעֲרֵר, אֲבָל הִרְאָב"ד סְבִירָא לִי דְמַפְנֵי שְׁלֵא יָבֵא הַבְעֵל וַיַּקְלֵקֵל, תַּקְּנוּ שְׁלֵא תַנְשֵׂא אִשָּׁה בְּגִט מְמַדִּינַת הַיָּם.

שְׁיִהִי תַקְּנָה שְׁלֵא יוּכַל בַעַל לְעָרֵר, וּלְפִי זֶה בְּשַׁלִּיחַ קַבְּלָה שְׁהַבִּיא גִט, זֶה וְדָאֵי שְׁאֵין אֶמְרִתּוֹ בַּפ"נ וּבַפ"נ מוֹעִיל, שְׁהָרִי כָּבֵר נִתְגָרְשָׁה בְּקַבְּלָתּוֹ, וא"כ עֲדוֹתוֹ שְׁכָבֵר הִיא מְגוֹרְשָׁת, בְּזֶה הָא אֵין אֶחָד נְאֻמָּן, וּמֵה יְהִי דִינוֹ, לְהִרְמַב"ם, מוֹתֶרֶת לְהַנְשֵׂא עַד שְׁיָבֵא בַעַל וַיַּעֲרֵר וְאֵז תַּצְטָרֵף קִיוֹם מִן הַתּוֹרָה, וְלְהִרְאָב"ד אֲסוּרָה לְהַנְשֵׂא פִינּוֹן שְׁאֵין אֶמְרִתּוֹ מוֹעִיל אַחֲרֵי שְׁכָבֵר הִיא מְגוֹרְשָׁת אֵין עֲדוֹתוֹ מוֹעִיל שְׁאֵם יָבֵא בַעַל וַיַּעֲרֵר יְהִי צָרִיף קִיוֹם מִן הַתּוֹרָה.

וְהִיכָא שְׁנֻתָן לָהּ וְלֹא אֶמֶר בַּפ"נ אִף שְׁדִין הוּא שְׁנוּטְלוֹ וְנוּתְנוֹ לָהּ וְאוֹמֵר בַּפ"נ, הֵתָם אִם יָבֵא הַבְעֵל וַיַּעֲרֵר תַּצְטָרֵף קִיוֹם מִן הַתּוֹרָה, שְׁהָרִי מֵה שְׁאוּמֶר עֵתָה הוּא לְאַחַר

הגירושין, וכינן דהוי מילתא דלא שכיחי, שמי שראה הכוה"ח לא יאמר בפ"נ, משו"ה התירו רבנן כל זמן שלא בא הבעל וערער.

ורק פדי למינן תקנתא דרבנן, תקנו שיאמר עתה בפ"נ. סימן ד ישוב עפ"י הנ"ל למה שלא תקנו שיהי' השליח נאמן לומר הבעל שלחני ושוב לא יהי' הבעל נאמן לערער.

ועפ"י דברינו יש לישוב קושית האחרונים שהקשו פיון שפתי ריב"א דמשו"ה שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום שהם נאמנים לומר שהבעל שלחם, ואין הבעל יכול לערער, דאין חשוד להכשילה, וא"כ למה תקנו שיאמר השליח בפ"נ ובפ"נ, הא צריף השליח גם לומר שהבעל עשאו לשליח, וא"כ למה הצריכו שיאמר בפ"נ ובפ"נ, הי' להם לרבנן לתקון שיהי' השליח נאמן לומר הבעל שלחני, ושוב לא יהי' הבעל נאמן לערער.

(א) ונראה לי, דהנה בספרנו על ב"ק בסימן כ"ח פתבנו לבאר דברי הגמ' דאמר, שנים שהביאו גט אין צריכין לומר בפ"נ משום דמה אילו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני, ולכאורה פיון דהריב"א מפרש דנאמנותם מטעם שאומרים הבעל שלחם, א"כ למה צריכים לטעם מה אילו יאמרו בפנינו גרשה, אטו עדים צריכין מגו, הי' לומר שנים שהביאו גט ממ"ה נאמנים שהבעל שלחם, ולמה צריכין אנו לטעמים על נאמנותם, וביארנו, דהנה הרא"ש הביא רישלמי בהשולח, דאם עשה שליח להוליך הגט צריף להחזיק את השליח בפני עדים, ואין השליח עולה משום שנים, והקשו הא אמרינן הן שלוחיו הן הן עדיו, וביארנו, דהנה הרמב"ם פתב בפ"ב מהלכות טוען ונטען, דאם טען המערער שפא ומצא שהשוכרים לא דרו ביום ובלילה, אין עדות השוכרים מועיל להעיד שדרו ביום ובלילה, משום שנה הדבר הוא עדות שתלוי בהם, שצריכים להעיד אנוחנו דרנו ביום ובלילה, וגדר עדות הוא רק על פלוני, אבל על עצמו אין נכנס בכלל עדות, וכעין זה פתב הרמב"ם בפ"ב מעדות, דיש מפרשים הא דאמר בגמ' אדם קרוב אצל עצמו אמרינן ואצל ממונו לא אמרינן, הפירוש, דאם אמר פלוני רבעני לרצוני אמרינן פלגינן דיבורא, ולא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, דעל עצמו איננו כלל בגדר עדות, אבל אצל ממונו נכנס בגדר עדות וכינן שהוא פסולו לזה אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

ולפי זה אפשר לומר לדעת הרמב"ם דלא פדעת הר"ן, דמשו"ה קאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתי דנאמן, שפתי הר"ן הטעם משום דאינו מוציא מחזקתו ולא הוי דבר שבפירושה, אכן לדברי הרמב"ם אף אם לא הוי דבר שבפירושה אין נאמן, דהא הוי עדות על עצמו שהיא מקודשת לו, ואין אדם מעיד על עצמו אף אם אין נוגע.

ובזה יש לבאר ולתרוץ קושית הנמוקי יוסף שהקשה ביבמות על הא דאיתא אין חולצין אלא אם כן מפירין והקשה אמאי באומר אני קדשתי נאמן, ובאומר אני היבם אינו נאמן, אכן לדברינו משו"ה באומר אני הוא היבם אין נאמן אף שאין מוציא מחזקה, משום דנה הוי עדות על עצמו, אף דמה שאומר אבא אחנה דמיתנא דהוי רק גילוי מילתא, וכדאיתא שם ביבמות דאפילו קרוב או אשה נאמנין פיון דמה שהעיד העד שנה אחנה דמיתנא אין מוציא מחזקה, אכן אם אחר שיחלוץ יבא אחד ויאמר שנהו אחנה דמיתנא, דאז עדותו

להוציא הדבר מחזקתו, לא יהי נאמן, וכמו דאיתא בתוס' חד מקמאי יבמות דף ל"ט, אבל מקודם התליצה דלע"ע אין העדות להוציא מחזקה, נאמן שזהו אהנה דמיתנא, וממילא אחר כן נאמן לתלוץ ולהוציא האשה מחזקת איסורא כיון שפבר הןחוק עדותו, ואעפ"כ הוא עצמו אין נאמן לומר אנה אהנה דמיתנא, שאין אדם מעיד על עצמו.

והא דנאמן לומר אני קדשתי, הוא, דכמו דאמרין האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת משום דאין אשה מעיזה פני, ואף שהיא עד אחד נאמנת, דכיון דברור לנו שאין אשה מעיזה פני אנה סהדי שהיא מגורשת, ה"נ אף מ"ד נאמן רק ליתן גט משום דאין אדם חוטא ולא לו, הוא ג"כ מודה דעיקר הנאמנות מפני שאין אדם מעיז פניו, שחושש שמא האב יפיר אותו שאין זה האיש שקדש בתו, והאשה תפיר שאין זה האיש שקדשה, אלא שהיא סובר דהאי העזה איננה כל כך חזקה כמו דאין אשה מעיזה פני בבעלה ורק כשהיא נותן גט אמרין אין אדם מעיז פניו ואינו חוטא ולא לו וא"כ אנה סהדי שהיא המקדש, דאין חוטא ומעיז פניו ולא לו, אבל כשרוצה לכנס, אמרין בשביל תאנתו הוא מעיז פניו ליכנס בהספק שמא לא יפירוהו, וחד מ"ד סובר דנה הוא כמו נדאי, שאין אדם מעיז פניו לומר אני קדשתי בפני האב שקבל הקדושין, שמא יפיר אותו אחרי שהיא המקבל קדושין, וכל זה באומר אני קדשתי, שנפגש הוא עם האיש שקבל הקדושין, דאיכא העזה נאמן סהדי משום זה שזה הוא המקדש אבל באומר אנה אהנה דמיתנא, שאף אם הוא אהנה או אין אהנה: אין להאשה לדעת מי הוא אחי בעלה, ואין כאן העזה, וא"כ צריף לסמוך על דיבורו שהוא אהנה דמיתנא אף שלדין זה מהימן אף עד אחד, אבל על עצמו שאין זה עדות כלל, אין נאמן, משו"ה אין חולצין אלא אם כן מכירין.

ולפי זה מיןשב דברי הירושלמי שכתב עשה שלים להוליה גט, צריף להחזיקו בפני שנים ואין השלים עולה משום שנים, ולא קשה מהא דאמרין הן הן שלוחיו הן הן עדיו, דהירושלמי קאי במקום שאין צריף לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ולתקנה שלא יבא הבעל ויוכל לערער ולבטל הגט או דמיקרי אם אין עדים חתומים על הגט, והנה באופן כזה, אם עשה את השלים רק בפני אחד והשלים בא ונתן בפני שנים ובא הבעל וערער, או שאין עדים חתומים על הגט, לא תהי בחזקת מגורשת, שהרי אין לנו עדים שהבעל עשא שלים, והשלים על עצמו הא אין נאמן לומר הבעל עשאוני שלים והשני שראה שהבעל עשא שלים הוא רק אחד, והעדים שנמסר הגט לפניהם ב הרי אינם יודעים שעשא שלים ואפשר דגם מאי דקאמר עוד הירושלמי, עשה שלים להוליה גט צריף ליתנו בפני שנים ואין השלים עולה משום שנים, ג"כ הטעם משום זה, דאם הבעל מערער או שאין עדים חתומים על הגט, אין לנו עדים שהיא מגורשת, שהרי העד השני אי אפשר לו לומר הנני מעיד שהיא מגורשת, שהרי הוא איננו יודע שנעשה שלים, ועליו רק להעיד מה שראה שהשלים מסר הגט, והשלים אין יכול להצטרף עמו לומר מסרתי לה גט, שהרי אין אדם מעיד על מעשה עצמו, וא"כ לא יהי בבי"ד עדים על הגירושין, כיון שלא נוכל לצרף עדות השלים על המסירה לומר אנכי מסרתי הגט, שנה עדות על מעשה עצמו, ולהעיד שהאשה מגורשת אין יכול השני להצטרף שהרי הוא אין יודע שנעשה שלים, ומה ששמע מהעדים שעשא שלים הבעל, אין יכול להעיד, שנה עד מפי

כָּל זֶה אִם שְׁלִיחַ הוּא רַק אֶחָד וְאֵין הַשְּׁנַי מְצוּרָף עִמּוֹ בְּשַׁעַת מְסִירָה, אֲבָל אִם עָשָׂה שְׁנַיִם לְהוֹלִיף הַגָּט, בֵּין שְׁנַיִם עֵדִים חֲתוּמִים עַל הַגָּט וְהַבַּעַל מְעַרְעֵר, בֵּין שְׁאֵין עֵדִים חֲתוּמִים, הָרִי הֵם בְּעֶצְמָם יוֹדְעִים שֶׁהֵמָּה שְׁלוּחִים א"כ יוֹכְלוּ לְהִבְיָא הַגָּט וּלְתַתּוֹן לָהּ וּלְבֹאֵי אַח"כ לְהַעֲיֵד, אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים שֶׁהָאִשָּׁה הַזֹּאת מְגוֹרְשָׁת, שֶׁהָרִי הֵם בְּעֶצְמָם יוֹדְעִים שֶׁהֵם שְׁלוּחִים, א"כ הֵן הֵן שְׁלוּחִיו הֵן הֵן עֵדִיו, אֲבָל אִם אֶחָד הוּא הַשְּׁלִיחַ וְאֵין הַשְּׁנַי מְצוּרָף עִמּוֹ בְּמִסְרָה, אַז בְּעֵי דְוָקָא שְׁיֵהִיו שְׁנַיִם בְּעַת שְׁעֻשָׂאוֹ שְׁלִיחַ, שְׁיִוְכְלוּ לְהַעֲיֵד שֶׁהַשְּׁלִיחַ נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ, וּשְׁנַיִם מְלַבֵּד הַשְּׁלִיחַ בְּעַת הַמְסִירָה שְׁיִוְכְלוּ לְהַעֲיֵד בְּבִי"ד אֲנַחְנוּ רְאִינוּ שֶׁפְּלוּנִי מְסַר הַגָּט, וּבִי"ד יִצְרְפוּ עֵדִים שְׁנַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ וְהַעֲדִים שֶׁהַשְּׁלִיחַ מְסַר הַגָּט וַיֹּאמְרוּ שֶׁהִיא מְגוֹרְשָׁת.

(ב) וּלְפִי זֶה מִיְנוֹשֵׁב מֵאֵי דְקָאָמַר שְׁנַיִם שֶׁהִבְיָאוּ גָט מִמ"ה אֵין צְרִיכִין לֹמַר בְּפ"נ וּבְפ"נ מִשּׁוּם דְּמָה אֵילּוּ וְאָמְרוּ בְּפְנֵינוּ גְרָשָׁה מִי לֹא מְהִימְנִי, וְהַקְשִׁינוּ כִּינּוֹן דְּהַטַּעַם דְּאֵין צְרִיכִין לֹמַר בְּפ"נ וּבְפ"נ הוּא מִשּׁוּם דְּמְהִימְנִי לֹמַר הַבַּעַל שְׁלַחְנִי, וְא"כ לְמָה צְרִיף לֹמַר מִשּׁוּם דְּמָה אֵילּוּ יֹאמְרוּ בְּפְנֵינוּ גְרָשָׁה, אִטּוּ עֵדִים צְרִיכִין לְנַאֲמְנוּתָם מְגוּ, אֲכֹן לְדַבְרֵינוּ הַפְּרִיּוֹשׁ כֵּן, לֹמַר הַבַּעַל שְׁלַחְנִי עֵדוּת עַל עֶצְמָם שְׁאֵין זֶה בְּגִדָר עֵדוּתוֹ אֵין נַאֲמְנִים, דְּאֵין אָדָם נַאֲמֵן עַל עֶצְמוֹ, וְנַאֲמְנוּתָם רַק מִשּׁוּם דְּזֶה שְׁמוֹסְרִין הֵמָּה הַגָּט לְהָאִשָּׁה בְּשֵׁם הַבַּעַל הָאֵ זֶה עֵדוּתָם שֶׁהִיא מְגוֹרְשָׁת.

וְהָרִי זֶה כְּאֵילוּ אוֹמְרִים בְּפְנֵינוּ גְרָשָׁה, דְּלָזָה שֶׁהִיא מְגוֹרְשָׁת הֵמָּה נַאֲמְנִים אַף שְׁעַתָּה נַעֲשֶׂה ע"י עֶצְמָם, נַאֲמְנִים כְּאֵילוּ נַעֲשֶׂה הַגְּרִיּוֹשִׁין ע"י אַחַר בְּפְנֵיהֶם דְּהָרִי הָאֵ דְּאֵין אָדָם מְעִיד עַל עֶצְמוֹ, אֵין הַטַּעַם מִשּׁוּם נְגִיעָה, דְּחִיּוּשִׁינוּ שְׁמָא מְשַׁקְרִי, אֲלֵא דִין הוּא דְּאֵין אָדָם מְעִיד עַל עֶצְמוֹ, וְא"כ אִם עֵדוּתָם הוּא עַל אַחַר, אַף עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה עֶצְמוֹ נַאֲמֵן שְׁנַעֲשֶׂה בְּהַאֲחֵר הַמַּעֲשֶׂה, א"כ נַאֲמְנִים שֶׁהִיא מְגוֹרְשָׁת.

וּלְפִי זֶה לֹא קָשָׁה מַה שֶׁהַקְשׁוּ הָאֲחֵרוֹנִים לְמָה תִּקְנוּ רַבָּנִן שְׁיֹאמַר הַשְּׁלִיחַ בְּפ"נ וּבְפ"נ, הִי לְהֵם לְחַתֵּן שְׁיֹאמַר הַשְּׁלִיחַ הַבַּעַל שְׁלַחְנִי, אֲכֹן לְפִי דְּבַרְנוּ עֵיקַר הַטַּעַם דְּתִקְנוּ הוּא כְּדֵי שְׂאֵם יָבֵא הַבַּעַל וַיַּעֲרַר יְהִי לְזֶה דִין הַחֻזְקָא, הִינּוּ שְׁיֵהִי עֵדוּת הָאֶחָד כְּשְׁנַיִם, א"כ זֶה דְּוָקָא אִם שְׁנַיִם הָיוּ נַאֲמְנִים עַל זֶה, אֲבָל אִם שְׁנַיִם ג"כ לֹא הָיוּ נַאֲמְנִים, אַז בְּנֹדָא דְּאֵין מוֹעִיל עֵדוּת אֶחָד, וְא"כ לֹמַר הַבַּעַל שְׁלַחְנִי, הָא גַם שְׁנַיִם אֵינָם נַאֲמְנִים, וְא"כ הַעֲדוּת שֶׁל הַשְּׁנַיִם מוֹעִיל רַק מִשּׁוּם דְּנַאֲמְנִים שֶׁהִיא מְגוֹרְשָׁת, וְהִכָּא הָא עַד אֶחָד לְהַעֲיֵד שְׁיֵהִיא מְגוֹרְשָׁת לְהוֹצִיא הָאִשָּׁה מִחֻזְקַת אִשָּׁת אִישׁ הָא אֵין אֶחָד נַאֲמֵן, מִשּׁוּ"ה תִּקְנוּ שְׁיֹאמַר בְּפ"נ וּבְפ"נ וְהַחֻזְקָא עֵדוּתוֹ כְּבִי תְרִי שֶׁהַגָּט הוּא סִפְר כְּרִיתוֹת קוֹדֵם שְׁנַתְּגַרְשָׁה, אוּ תוֹף כְּדֵי דְּבוּר: שְׁזָה ג"כ כְּמוֹ קוֹדֵם, שֶׁהָרִי הַשְּׁלִיחַ יוֹכֵל לְחַזְרָא בּוּ: דְּאֵף דְּגַבִּי גְרִיּוֹשִׁין לֹא אָמְרִינוּ תוֹף כְּדֵי דְּבוּר כְּדְבוּר, זֶהוּ דְּוָקָא בַּעַל הַמְּגַרֵּשׁ אֲבָל לֹא שְׁלִיחַ, וּמְחַזְקִים אֲנַחְנוּ שֶׁהַגָּט סִפְר כְּרִיתוֹת נַעֲשֶׂה כְּשְׁנַיִם, שְׁאֵין מוֹעִיל עַרְעוּר הַבַּעַל אַחַר כֵּן.

סִימָן הַ סוּגְיָא דְּהַמְבִיָּא גָט מִמְדִּינַת הָיִם וְאֵינוּ יְכוֹל לֹמַר בְּפְנֵי נְכַתֵּב וּבְפְנֵי נְחַתֵּם דְּף ד'. תַּנּוּ הַמְבִיָּא גָט מִמְדִּינַת הָיִם וְאֵינוּ יְכוֹל לֹמַר בְּפְנֵי נְכַתֵּב וּבְפְנֵי נְחַתֵּם אִם יֵשׁ עָלָיו עֵדִים יְתַקְּיִים בְּחֻזְמֵי, וְהוֹינּוּ בַּהּ מֵאֵי וְאֵינוּ יְכוֹל לֹמַר, אֵילִימָא חֲרָשׁ, חֲרָשׁ בַּר אֲתוּנִי גִיטָא הוּא, וְהַתַּנּוּ הַכֹּל כְּשֶׁרִין לְהִבְיָא הַגָּט חוּץ מִחֲרָשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן, וְאָמַר רַב יוֹסֵף הִכָּא בְּמֵאֵי עֶסְקִינוּ כְּגוֹן שְׁנַתְּנוּ לָהּ כְּשֶׁהוּא פְקַח וְלֹא הִסְפִּיק לֹמַר בְּפְנֵי נְכַתֵּב וּבְפְנֵי נְחַתֵּם עַד שְׁנַתְּחַרֵּשׁ לְרַבָּא גִיחָא, לְרַבָּה קִשְׂיָא כו', וְכַתֵּב בְּתוֹס' ד"ה אֵילִימָא ז"ל, וְלֹא בְּעֵי לֹמַר

כגון אֵלֶם אוּ שְׁלֵא רָאָה פְּתוּבַת הַגֵּט, דא"כ הָוָה לִי לְמִימַר וְלֹא אָמַר עכ"ל הַתּוֹסֵ', וְהִנֵּה הֶרְמֵב"ם פְּתַב בּפ"ז מֵהַלְכוֹת גִּירוּשֵׁין הֶלְכָה ח' ו"ל, נִתְּנוּ לָהּ וְלֹא הִסְפִּיק לֹמַר בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נִחְתָּם עַד שְׁנֹשְׁתַּתְּקוּ, הָרִי זֶה יִתְקַיְּיִם בְּחֻתְמֵיו וְאַחַר כֵּן יִנָּתֵן לָהּ עכ"ל הֶרְמֵב"ם, וְכַתֵּב ע"ז הַלַּח"מ ו"ל, מִשְׁמַע מִדְּבָרֵי רַבֵּינוּ דְּכוֹתֵב בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נִחְתָּם פְּסוּל, וְטַעְמָא בִּיָּאָר הָרַב מוהר"י קָאָרוֹ ו"ל, וְקָשָׁה דא"כ אֲמַאי לֹא תִּנִּי בְּמַתְנֵיתִין בְּסוּף הַמְּבִיא תְּנִינָא דָּף כ"ג אֵלֶם, פִּינּוֹן דְּבַמְתְּנִיתִין ג"כ בְּחוּץ לְאֶרֶץ קָא מִיָּרִי, דְּהָא סוּמָא לֹא אִיָּרִי אֱלֵא דוֹקָא בְּחוּץ לְאֶרֶץ לִימָא ג"כ אֵלֶם דְּבַחוּץ לְאֶרֶץ אִינוּ מְבִיא מְשׁוּם דְּאִינוּ יָכוֹל לֹמַר בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נִחְתָּם כּו' עכ"ל הֶלְחָם מִשְׁנָה.

א) וְהִנֵּה רָאָה לִי, דְּהִנֵּה לְקַמֵּן דָּף ו' אֵיתָא, רַב אֲשֵׁי אָמַר אֶפִּילוּ קִין קוּלְמָסָא וְקִין מְגִילְתָּא, וְכַתֵּב בְּתוֹסֵ' ו"ל. לֹא דְמִי לְסוּמָא דְּפְסוּל לְהִבִּיא גֵט בְּפָרְק שְׁנִי, וְהִנֵּה הַתּוֹסֵ' לֹא פְתַבוּ מְדוּעַ לֹא דְמִי, אָכֵן הָרֵא"ש פְּתַב הַטַּעַם מְשׁוּם דְּאֵם יֹאמַר הַסוּמָא בּפ"נ וּבפ"נ מְחֻזִּי כְּשֶׁקְרָא אִם יֹאמַר לְשׁוֹן אַחַר לֹא יִהְיֶה פְתַקוֹן חֻכְמִים, וּבְרָ"ן פְּתַב עוֹד טַעַם מְשׁוּם דְּאֵם הוּא פְתוּחַ יָרָא הַסּוּפֵר לְהַחֲלִיף, אָבָל אִם הוּא סוּמָא חִיזִישֵׁינוּ שְׁמָא הַחֲלִיף.

אָכֵן לְדִידֵי נִרְאָה לֹמַר, דְּאֶפְשָׁר הַטַּעַם דְּלֹא דְמִי לְסוּמָא, דְּהִנֵּה הֶרְמֵב"ם פְּתַב בּפ"ז מֵהַלְכוֹת גִּירוּשֵׁין הֶלְכָה י"א ו"ל, גֵּט שְׁפָתְבוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְחֻתְמוּ בְּחוּץ לְאֶרֶץ צָרִיף שְׁיֵאמַר בּפ"נ וּבפ"נ, פְּתַבוּ בְּחוּ"ל וְחֻתְמוּ בֵּא"י אִינוּ צָרִיף לֹמַר בּפ"נ וּבפ"נ, וְכַתֵּב ע"ז בְּהַשְׁגַּת הֶרְאָב"ד צָרִיף שְׁיֵאמַר כּו' פְּתַב הֶרְאָב"ד ו"ל, בִּירוּשַׁלַּיִם וְאֶפִּילוּ נִתְּנוּ בְּאֶרֶץ עכ"ל, וְכַתֵּב ע"ז הַמַּגִּיד מִשְׁנָה ו"ל, וְדַע שְׁאֵף דַּעַת רַבֵּינוּ כֵּן הוּא, וְכָל זֹאת הַבְּבָא הִיא בְּשִׁנְתָּנוּ בְּאֶרֶץ בְּהֶכְרַם הַחֶלֶק הֶרְאִישׁוֹן.

מְפָנֵי שְׂאֵם בְּנִתְּנוּ בְּחוּ"ל מֵאֵי אִירֵיָא כְּשִׁחְתְּמוּ בְּחוּץ לְאֶרֶץ, אֶפִּילוּ פְתַבוּ וְחֻתְמוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פִּינּוֹן שְׁנִתְּנוּ חוּצָה לְאֶרֶץ צָרִיף לֹמַר כֵּן פְּנֵי מַה שְׁנִתְּבָאָר לְמַעַלָּה שְׁפָתְבוּ רַבֵּינוּ בְּבִיאור שְׁהַמּוּלִיף מְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לְאֶרֶץ צ"ל כֵּן, וּמִהַחֶלֶק הַשְּׁנִי ג"כ, שֵׁאת"ל בְּחוּץ לְאֶרֶץ וְהֵלֵא אֶפִּילוּ נִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּאֶרֶץ צ"ל כֵּן: וּמִתּוּךְ כֵּן סַתְּם רַבֵּינוּ וְסַמְּךְ לוֹ עַל מַה שְׁפָתְבוּ לְמַעַלָּה, עכ"ל הַמ"מ, וְלִכְאוּרָה זֶה קוּשְׁיָא עֲצוּמָה עַל הַשְׁגַּת הֶרְאָב"ד, דְּאֵם הוּא סֹבֵר דְּהֶרְמֵב"ם מִיָּרִי בְּנִתְּנוּ בְּחוּ"ל, הִי לוֹ לְהַשִּׁיג דְּהָא אֶפִּילוּ פְתַבוּ וְחֻתְמוּ בְּאֶרֶץ צ"ל בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נִחְתָּם.

לְכֵן נִרְאָה לִי, דְּאִין הַפִּירוּשׁ בְּדְבָרֵי הֶרְאָב"ד דְּהַשְׁלִיחַ נִתְּנוּ לְהַאֲשֶׁה בְּאֶרֶץ, אֱלֵא כִּינֵת הֶרְאָב"ד לְתַרְזַן, דְּהִנֵּה הֶרְמֵב"ם וְהֶרְאָב"ד נִחְלְקוּ אִם הֶלְכָה פְּרָבָא דצ"ל בּפ"נ וּבפ"נ מְשׁוּם עֵדִים מְצוּיִן לְקִיָּמוּ, אוּ מְשׁוּם דְּאִין בְּקִיָּאִין לְשִׁמָּה כְּרַבָּה, דְּהֶרְמֵב"ם סוּבֵר דְּטַעְמָא מְשׁוּם עֵדִים מְצוּיִן לְקִיָּמוּ כְּרַבָּא, אָכֵן הֶרְאָב"ד סוּבֵר דְּהֶלְכָה כְּרַבָּה דְּהַטַּעַם מְשׁוּם בְּקִיָּאִין לְשִׁמָּה, וּלְפִי זֶה הָא קָשָׁה עַל הֶרְאָב"ד אִם פְּתַבוּ בְּחוּץ לְאֶרֶץ א"כ הָא יֵשׁ חֲשִׁשָׁא שְׁמָא לֹא פְתַבוּ לְשִׁמָּה, וְא"כ אֲמַאי אִין צָרִיף לֹמַר בּפ"נ וּבפ"נ, לְזַה מְפָרֵשׁ דְּמִיָּרִי בְּנִתְּנוּ בְּאֶרֶץ, פִּירוּשׁ שְׁהַבְּעַל מְסַר אֶת הַגֵּט לְשִׁלִּיחַ בְּאֶרֶץ, וְא"כ עֵתָה אִין הַשְׁלִיחַ מְבִיא אֶת הַגֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, אֱלֵא הוּא מְבִיא אֶת הַגֵּט מְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֱלֵא דְּתַקְנַת בּפ"נ וּבפ"נ מְשׁוּם דִּילְמָא יְבוֹא הַבְּעַל וְיַעֲרַעַר מְזוּנִיף, שְׁחֲשִׁישׁוּ עַל גֵּט זֶה שְׁמוּבָא עֵתָה לְפָנֵינוּ שְׁמָא יְבֹא הַבְּעַל וְיַעֲרַעַר וְלֹא יְהֵא עֵדִים מְצוּיִן לְקִיָּמוּ, א"כ אֵף שְׁעֵתָה מְבִיא הַשְׁלִיחַ אֶת הַגֵּט לֹא מִמְּדִינַת הַיָּם אֱלֵא מְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אָבָל פִּינּוֹן שְׁנִחְתָּם בְּחוּץ לְאֶרֶץ וְלֹא יְהֵא עֵתָה

עדים מצוין לקיימו, משו"ה צריף לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אבל אם פתבו בחו"ל וחתמו בא"י הנה מטעם עדים מצוין לקיימו אין פאן חשש, שפיון שנחתם בארץ ונתנו הבעל לשליח בארץ אין צריף לאמר בפ"נ ובפ"נ, ואף דכתבו בחו"ל אכן הא לאחר שלמדו אין פאן חשש שפא לא נכתב לשמה, אלא דרבנן תקנו שיהא צריף לומר משום שפא יחזור הדבר לקולו, א"כ תקנה שתקנו לאחר שלמדו שיאמר בפ"נ ובפ"נ אין התקנה משום חשש על גט זה, אלא תקנה לעלמא משום שפא יחזור הדבר לקולו, אימתי תקנו דוקא במביא גט ממדינת הים: אבל לא כשהביא גט מארץ, שהרי הבעל נתנו לשליח בארץ, משו"ה אף שנכתב בחו"ל אין צריף לומר, דרבנן הא תקנו במביא ממדינת הים, אבל לא בארץ מארץ לארץ, אבל הרמב"ם הא ס"ל כרבא דהטעם משום עדים מצוין לקיימו: משו"ה אף אם מסר הבעל גט לשליח בחוץ לארץ, פיון שחתימתו היתה בארץ ישראל ויהי' עדים מצוין לקיימו: משו"ה אין צריף שיאמר בפ"נ ובפ"נ אף שהביא את הגט מחו"ל, והרמב"ם אין צריף לאוקי דמייירי בנתנו הבעל להשליח בארץ, דאפשר לדידי' לאוקי בנתנו הבעל לשליח בחוץ לארץ.

והנה בספרנו על ב"ק בסימן מ"ב הבאנו דברי הקצוה"ח בסימן פ"א שחקר היכא דשני עדים שמעו שאחד הודה לחבירו שחייב מנה, והעדים הפירו את זה שהודה בט"ע דקלא אבל לא ראוהו, והביא לכאורה ראי' דמועיל טב"ע דקלא, שהרי משום זה מותרים בגי אדם בנשותיהם בלילה, אכן הביא ראי' דבעינן דוקא שיראהו מהא דגבי מסית בעינן דוקא שהעדים יראו את המסית, וכדאימא בסנהדרין דף מ"ז שהיו מדליקין את הגר כדי שיהיו העדים רואין אותו ושומעין את קולו, ופירש רש"י ז"ל, דאי לא מצי חזו לי לא מצי מסהדי עליו לחיובו קטלא, ואע"ג דשמעו קלי', וכן כתב בשלטי גבורים בפרק זה בורר בשם הר"מ איר הלוי, דמהא שמעינן דאין העדים יכולין להעיד על דבריו של אדם אא"כ רואין אותו ושומעין את קולו, ומה שמועיל טב"ע דקלא דבגי אדם מותרין בנשותיהן בלילה, ה"תם הוא לגבי איסור, אבל להוציא ממון בעינן שיראהו, והקשה ע"ז הנתיבות, הא אדרבה איסורא חמיר מממונא, ומה שהביא ראי' הקצוה"ח מהא דבעינן דבעינן גבי מסית שיהיו רואין אותו, דחה הנתיבות: דהא גבי דיני נפשות בעינן דוקא ידיעה וראי', משא"כ גבי דיני ממונות.

והנה מה שדחה הנתיבות דיני נפשות שאני מדיני ממונות דגבי דיני נפשות בעינן ידיעה וראי' אבל לא דיני ממונות, כבר הוכחנו דאדרבה מגמ' שבועות בדר' ל"ד מוכח דאין חילוק בזה בין דיני נפשות לדיני ממונות, שהרי פריף שם לימא לית לי דר' אחא דאית לי אזלינן בטר אומדנא דאי אית לי, בדיני נפשות נמי משפחת לה' פמעשה דר' שמעון בן שטח, ואם נימא דהפירוש בדברי ר' יוסי הגלילי דע"כ קרא דוהוא עד או ראה או ידע מייירי בדיני ממונות: דבדיני ממונות מועיל ידיעה בלא ראי', ובדיני נפשות בעינן גם ראי', א"כ מאי פריף, הא אדרבה משום זה לא משפחת בדיני נפשות משום דבעינן ראי'.

ע"כ דכללא הוא משפט אחד יהי' לכם משפט השונה לכולכם, אלא דבדיני ממונות יש מציאות שמתחייב עפ"י ידיעה בלבד כגון שהודה, דנאמנות העד הוא של ידיעה וראי', אבל החיוב הוא על מעשה ההלואה, וא"כ גבי מעשה דשמעון בן שטח נאמנות העדים

הוא על ראייתם שראו שרץ שהדם מטפטף מן הסיניף וההרוג מפרפר, ואם אנוחנו אזלינו בטר אנו מדנא מתקנים העדות ע"י ידיעה, שהרי החיוב על מעשה ההריגה, אבל מה שפוסמכין על העדות, בזה נפשות וממונות שוונים.

ומה שהקשה איך בני אדם מותרים בנשותיהם מטעם טביעות עין דקלא, הא איסור קמור מממונא, ביארנו, דהנה הר"ת הביא דכתב דימוי הוא רק דרבנו, דהא פללא דאין מקיפין, ונהרי אתותבו כל הנה אמוראי דהי סברי דסומא יכול להעיד מפני שיש יכול לכונן מדת מצרנהא או מדת ארכו ורחבו או מדת משקלותיו, והקשה ע"ז הקצוה"ח בסימן מ"ו, הא פתם אתותבו רק משום דתחלתו בכשרות וסופו בפסולו אבל בפקח כה"ג הוי עדות, וביארנו דראית הר"ת לפי שיטתו היא ראי' ברוה, דהרי התם בב"ב קכ"ח הא מייירי היכא דראה העדות, אלא שאחר פן נסתמא, ופסלינו אותו לעדות מפני שאין יכול לראות עדות אחרת, אף שיש יכול לכונן.

פסול הוא, מכש"כ היכא דלא ראה כלל העדות, רק שיש יכול לכונן דבנדאי פסול, ומעיקרא הי' סבור דהא דכתוב ראה, לא בעינן ראי' ממש, אלא הבנת הדברים, כמו ולפי ראה הרבה, וכמו הא דאמרנו והוא ראה את ערוה, דהפנה דהפירוש שהראהו טעמו של דבר, וא"כ אם הוא מכונן ע"י מדת מצרנהא או ארכו ורחבו או מדת משקלותיו, זהו ג"כ ראי', אבל פיון דאתותבו, היכא דראה העדות בראי' ממש אלא עתה אין יכול לראות רק לכונן פסול, מכש"כ היכא דאין העדות כלל רק ע"י פיון של מדת מצרנהא וכו' דפסול, דבעינן ראי' ממש.

ואפשר לדברי ר"ת שסובר דיכולין לשלוח עדות בכתב ומה דפסול אלם מפני שאין ראוי להגיד בע"פ וכל הראוי לבילה אין בילה מעכב, וא"כ לפי זה אפשר לומר, דהא דכתיב ראה ומפרשינו דבעינן ראי' ממש, הוא רק דין בהאדם שראוי לראות, אבל העדות עצמה מועיל אף אם ידע עפ"י דימוי, וכן מדת משקלותיו וכדומה, אכן לא דמי, התם טעמא דר"ת משום שיש קרא דוהעד עדים, שמוכח שעדות מועיל ע"י חתימת ידם, וא"כ בע"כ צריך לומר דהא דכתיב מפיהם, הוא שיהיו ראויין לבילה, אבל הכא דכתיב קרא ראה, ואין לנו פסוק להיפך, איך נימא דהכונה ראוי לראות, הלא כתיב ראה, דהפירוש שראה העדות, ועוד מה מועיל שהוא ראוי לראות בעדות אחרת, הא בעינן שיהיו ראוי בזה העדות, ואם זו העדות לא ראה בעיניו, הרי עדות זו אינה ראוי' לבילה, היינו אינה ראוי לראי', ונהרי גם בשלחו עדות בכתב לבי"ד, פתב הר"י בשם ר"ת דבעינן שיהיו העדים זוכרין בשעת מעשה שיהיו ראויין להגיד בעל פה.

אבל אם אין זוכרין אף שיודעים שכתב זה כתבו מקודם, אין שולחין, משום שאינן ראויין להגיד אף שראויין להגיד עדות אחרת, ה"נ מה יועיל שראויין לראות עדות אחרת, אבל עדות זו שאינם יודעים אלא ע"י דימוי אותה עדות אינה ראוי לראי'.

ובחידושינו ליבמות בסוגיא דמפיהם ולא מפי פתכם ביארנו בכלל פירוש אחר בדברי ר"ת, מפני שקשה לנו להוציא דברי תורה שנאמר על פי שני עדים יקום הדבר שביארו רז"ל שיקום הדבר דוקא על הגדה בע"פ, איך נוכל להוציא מפשטם ונאמר שהכונה רק שיקום אם ראוי על פה, וביארנו דכונת הר"ת, דלאחר שתקנו רז"ל לפסוק עפ"י עדות שבכתב, תקנו לסמוך אפילו אם שלחו עדותם בכתב לבי"ד, עכ"פ בזה בנדאי לפי שיטת

ר"ת דקיום ע"י דימוי הני רק כמכונן מדת משקלוותיו וכדומה בנדאי דהקיום הוא רק מדרבנן, דמן התורה אין זה עדות דבעינן ראי' ממש.

אכן להרמב"ם דאיהו סובר שיש קיום מן התורה, היכא דבעל דבר טוען מזנן, אעפ"כ הא מועיל כתב ע"י דימוי, נראה לי, דהרמב"ם סובר דזה הני ראי' ממש, שהרי כל הקיומים שמקיימים שטרות הרי אין העדים המקיימים ראו שהעדים חתמו אלא פיון שניכר להם חתימת העדים מפירים המה בטביעת עין שזה חתימת העדים והני ראי', ה"נ אם הביאו לפנינו שני שטרות שאכלו הבעלים השדות ע"י השטרות בשופי, א"כ נתברר לנו בנדאי שזה חתימת העדים, א"כ עתה הננו מפירים בטביעת עין שזאת החתימה היא חתימת ידי העדים, דמה לי אם ידענו חתימת העדים מקודם, או שלמדנו עתה חתימתם משני השטרות האלו, אבל בטביעת עינא דקלא, או ע"י מדת משקלוותיו בנדאי דגבי עדות אין מועיל דבעינן ראי' ממש אחרי דאתותבי הנה אמוראי ובין בדיני נפשות בין בדיני ממונות בעינן ראי' ממש, אלא הא דבעינן ראי' ממש הוא דוקא בעדות, וכדאיתא בגמ' חולין דף צ"ה, דאמר רבא מרישא הני אמינא סימנין עדיפא מטב"ע, השתא דשמעינא להני שמעתתא אמינא טביעת עין עדיפא כו', אמר רב יצחק ברי' דרב משרשיא תדע דאילו אתו בי תרי ואמרי פלגיא דהאי סימני' והאי סימני' קטל גברא לא קטלינן לי', ואילו אמר אית לי טביעת עין בגונן קטלינן לי'.

הרי אף דסברי שם דסימנין דאורייתא, דאי לאו הכי איך הי' סבור לומר דטב"ע גרע מסימנין, ואעפ"כ לעדות אין מועיל דבעדים בעינן דוקא ראי' ממש, ולאו דוקא לענין נפשות, דהרי בתוס' שם מפרשי דאף אם יאמרו פלגיא דהאי סימני' לזה ג"כ אין מוציאין ממוז, א"כ לפי זה הא דבני אדם מותרים בנשותיהם בליקה הני רק איסור דאין חוששין לעריות, ומועיל טביעת עינא דקלא, אבל היכא דבעינן עדות, שם בעינן ראי' ממש וטביעת עין, (והא דקאמר שם בגמ' פיון דשמעינהו להני שמעתתא אמינא טביעת עין עדיפא, דאי לא תימא הכי האיך סומא מותר באשתו האיך בני אדם מותרין בנשותיהם בליקה, אלא בטביעת עין דקלא, הכא נמי בטביעת עינא, ולפי דברינו הא טביעת עינא דקלא לא הוי טביעת עין, אכן שם אמר רבא לפי שהי' סבור מעיקרא דסימנין עדיפא מטביעת עין, א"כ סימנין הוא בירור, אבל טביעת עין שאין יודע בעצמו במה הוא מפיר, שאין לו סימן, א"כ גם באיסור אין לסמוך על טביעת עין, ומכש"כ טביעת עינא דקלא אבל פיון דחזינו דסומכין על טב"ע דקלא, אף שאין להגיד במה הפיר בטביעת עין דקלא, הוי טב"ע, א"כ מה שמפיר בטביעת עין ממש הוי ראי'.

אף שאין יודע במה הוא מפיר, הכרת החוש הני היכר, וא"כ טביעת עין הוי ראי' ממש. עכ"פ לפי דברינו אם שמעו עדים ולא ראו, אף שלענין איסור מועיל טביעת עין דקלא, אבל לענין העדאת עדים אין מועיל טב"ע דקלא, א"כ מה שמועיל ששמע קול קולמסא וכן מגילתא היינו דוקא לענין בפני נכתבו שעל זה אין צריך עדים: דהרי אף מעיקרא קודם שלמדו רוב בקיאיין הו וסתם ספרי דדינא מגמר גמירי, וא"כ אין צריך עדות שיעידו שהי' לשמה רק לסלק החשש, ובפרט לרבא דעיקר משום שיהי' קיום: רק משום כדי שלא לייתי לאחלופי תקנו שיאמר עם הקיום בפני נכתב, וא"כ על זה לא בעינן עדות רק שיוכל לומר בפני נכתב, וכיון דלענין איסור סמכין על טביעת עינא דקלא.

א"כ אף אם שָׁמַע קוֹל מְסָא וְקוֹל מְסָא יוּכַל לומר בְּפָנַי נִכְתָּב, אָבֵל בְּפָנַי נִחְתָּם דְּחִיּוּשֵׁינוּ בְּהַאי גִּיטָא שְׁמָא יָבֵא הַבְּעַל וַיַּעֲרַעַר לומר מְזוּנָה, וַיִּצְטַרְךָ קִיּוּם מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא דְהָעֵד בְּשִׁמְעֵיךָ נִאֲמָן כְּבִי תְּרִי, מִטַּעַם שְׁהוֹחֲזוּק, זֶהוּ דְנוֹקָא אִם עֵדוֹת הָעֵד אֶחָד אֵילוּ הִי כְּבִי תְּרִי הִי לְזֶה דִּין עֵדוֹת מְדַאֲוֵרֵינָא, אָבֵל אִם הָעֵדוֹת רַק בְּאִנְפֵּיךָ שְׁמָא שְׁנִימִים לֹא הִי מוֹעִיל עֵדוֹתָם, בְּנוֹדָא דְגַם אֶחָד אֵין מוֹעִיל, א"כ אִם הִי שוֹמְעָה קוֹל מְסָא וְקוֹל מְסָא בְּחִתִּימַת הָעֵדִים לֹא הִי מוֹעִיל, לְפִי זֶה הָא בְּפִשׁוּט נִיחָא מַה שְׁסוּמָא פְּסוּל לְהִבִּיא גִט אִף שְׁשִׁמְעָה קוֹל מְסָא וְקוֹל מְסָא, דְּהָא זֶה אֵין מוֹעִיל אֲלֵא עַל בְּפָנַי נִכְתָּבוּ אָבֵל חִתִּימַת הָעֵדִים צְרִיךְ שְׁיִרְאָה רְאִי מִמֶּשׁ, וְא"כ סוּמָא הָא אֵין יוּכַל לְהָעֵיד עַל חִתִּימַת הָעֵדִים, מִשׁוּ"ה סוּמָא פְּסוּל לְהִבִּיא הַגִּט, שְׁהִרִי כְּשִׁיבָא הַבְּעַל וַיַּעֲרַעַר לֹא יוֹעִיל עֵדוֹתוֹ בְּטַבִּיעַת עֵינָא דְקָלָא.

ב) וְהִנֵּה בַחֲו"מ סִימָן מ"ו כְּתִב הַמְּחַבֵּר בְּסִיעִיף ל"ו ו"ל חֲתָם כְּשֶׁהוּא בְּרִיא וְנִשְׁתַּחֲמַק, הוּא אֵינוֹ יוּכַל לְהָעֵיד עַל כְּתִב יָדוֹ, אָבֵל אַחֲרֵים מְעִידִים עֲלֵי, וְהַקְּשָׁה הַשְּׁ"ף דְּמִשְׁמַע מְדַבְּרִי אָבֵל נִשְׁתַּחֲמַק אֵינוֹ יוּכַל לְחַתּוֹם שְׁטֵר, וְנִרְאָה טַעְמוֹ עַפ"ו מַה שְׁמַסִּיק לְעֵיל סִימָן כ"ח בְּשֵׁם ר"ת דְּמִנְתָּר לְשִׁלּוֹחַ עֵדוֹת בְּכִתְבֵי לְבִי"ד וְלֹא מְמַעֲטִינָא אֲלֵא אֵלֶם שְׁאִין רְאוּי לְהַגִּיד, אָבֵל לְשִׁאָר פּוֹסְקִים דַּס"ל דְּאִף מִי שְׁאִינוֹ אֵלֶם אֵין יוּכַל לְשִׁלּוֹחַ עֵדוֹת לְבִי"ד עַפ"י כְּתִב, דְּהָא דְקָאֵמַר בְּש"ס דְּאֵלֶם פְּסוּל לְהָעֵיד מִשּׁוּם מְפִיָּהֶם וְלֹא מְפִי כְּתָבָם, לֹא נִקַּט אֵלֶם אֲלֵא לְדוּגְמָא, וְאֶפְּיֵלוּ הִכִּי הַשְּׁטֵר כְּשֶׁר דְּאִינוֹ בְּכָלֵל זֶה, א"כ קֶשֶׁה עַל הַמְּחַבֵּר וְהֵרֵב שְׁסַתְמוּ כָּאֵן כְּדַבְּרֵי הַטּוֹר, דְּהָא לְפִי סְבָרְתָם בְּשְׁטֵר לֹא שְׁיִיךְ מְפִיָּהֶם וְלֹא מְפִי כְּתָבָם, וְא"כ אֶפְּיֵלוּ חֲתָם כְּשֶׁנִּשְׁתַּחֲמַק כְּשֶׁר, מִיְהוּ לְפִי מ"ש הַרְמַב"ם וְהַמְּחַבֵּר שֶׁם דְּטַעְמָא דְּעֵדוֹת שְׁבִשְׁטֵר הוּא מְדַרְבְּנָן כְּדִי שְׁלֹא תִנְעוּל דְּלֵת בְּפָנַי לוֹיִן, יֵשׁ לִישָׁב דְּבִאֵלֶם לֹא הִכְשִׁירוּ רַבָּנָן עַכ"ד הַשְּׁ"ף, אָכֵן הַקְּצוּה"ח כְּתִב ע"ז דְּאֵלֶם פְּסוּל בְּחִתִּימַת הַשְּׁטֵר, דְּאֵלֶם הוּא פְּסוּל הַגּוּף, דְּהָא כְּתִיב אִם לֹא יִגִּיד, וְאֵלֶם הָא אֵינוֹ רְאוּי לְהַגִּיד, שְׁהִרִי גְבִי עֵדוֹת בְּעֵינָן מְפִיָּהֶם וְהָא דְכָשֶׁר עֵדוֹת שְׁבִשְׁטֵר, הוּא מִשּׁוּם דְּהוּי מְפִי כְּתָבוֹ, אָבֵל הַגְּדָה לֹא שְׁיִיכָא בְּשְׁטֵר, וְלְהַרְמַב"ן הַטַּעַם שְׁכָשֶׁר עֵדוֹת שְׁבִשְׁטֵר שְׁנַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁנִחְקְרָה עֵדוֹתָם בְּבִי"ד, א"כ אֵלֶם הָא אֵינוֹ רְאוּי לְהַגִּיד וְהוּי פְּסוּל הַגּוּף, מִשׁוּ"ה פְּסוּל לְחַתּוֹם שְׁטֵר, עַכ"ד הַקְּצוּת, וְהַנְּתִיבוֹת קַלְסִי.

וּבְעֵינַי הַדְּבָרִים תְּמוּהִים אִיךְ נִימָא דְּבִשְׁטֵר לֹא הוּי הַגְּדָה, הָא בְּפִירוּשׁ אִיתָא בְּכַתְּבוֹת דְּאֵם עֵדִים חֲתָמוּ עַל הַשְּׁטֵר אֵין יוּכַלִּין לְחַזֵּר בְּהֵם אִף שְׁהֵם שְׁנֵי עֵדִים מִשּׁוּם דְּכְתִיב אִם לֹא יִגִּיד כִּינּוּן שְׁהַגִּיד שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַגִּיד, וְאִם נִימָא דְּבִשְׁטֵר לֹא הוּי הַגְּדָה, א"כ מְנָא לָן דְּעֵדִים שְׁבִשְׁטֵר אֵין יוּכַלִּין לְחַזֵּר בְּהֵם כִּינּוּן שְׁהֵם שְׁנֵי עֵדִים ע"כ דְּהַגְּדָה בְּשְׁטֵר הוּי ג"כ הַגְּדָה, וְהָא דְאָמַר בַּע"ה מ דְּהוּי מְפִי כְּתִב הַמְּחַבֵּר, כִּינּוּתוֹ דְּאִימְתִי אֲמָרָה הַתּוֹרָה מְפִיָּהֶם וְלֹא מְפִי כְּתָבָם הֵינּוּ דְּהַתּוֹרָה פְּסָלָה הַגְּדָת עֵדוֹת שְׁבִכְתָּב, הוּא דְנוֹקָא אִם הַהַגְּדָה הוּא מְפִי כְּתָבָם, אָבֵל אִם הַגְּדָתָם מְפִי כְּתִב הַמְּחַבֵּר, מוֹעִיל אִף עֵדוֹת ע"י כְּתָב, אָבֵל גַּם ע"י כְּתִב הַמְּחַבֵּר הוּי הַגְּדָה, וְכִינּוּן דְּכְתָב בְּשְׁטֵר הוּי הַגְּדָה, א"כ הִרִי אֵין בְּאֵלֶם פְּסוּל הַגּוּף, שְׁהִרִי רְאוּי לְהַגִּיד עֵדוֹת שְׁבִשְׁטֵר, וְאֵין לומר דְּעַד כְּשֶׁר דְּנוֹקָא אִם הוּא רְאוּי לְעֵדוֹת בְּכָל הָעֵדִיּוֹת, שֶׁא"כ יִקְשָׁה לְרַבָּא דַּס"ל עַד זֹמַם כְּדִינֵי מְמוֹנוֹת כְּשֶׁר לְעֵדוֹת נְפִשׁוֹת, הָא אֵין רְאוּי לְהַגִּיד כְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, ע"כ דְּלֹא בְּעֵינָן שְׁיִהְיֵי רְאוּי לְהַגִּיד בְּכָל הָעֵדִיּוֹת, א"כ אֵלֶם רְאוּי לְהַגִּיד וְלֹא הוּי פְּסוּל הַגּוּף.

וילעגן מה ש'הקשה הש"ך אמאי סתים המחבר כדברי הטור דאלם פסול לחתום שטר, הנה הא המחבר והרב הא סתמו כדברי הרמב"ם דחוקתין עפ"י עדות שבשטר דרבנן, ובחידושונו ליבמות ביארנו דהא דפסלה התורה עדות בפתב, הוא דוקא עדות שדינם לבא לבי"ד להעיד, אבל זה העדות שמעידין לעשות את הספר לספר מקנה, ואת הגט לספר פרישות, הא העדות הזה אין יכולין להעיד בבי"ד, שהרי מה שיגידו בבי"ד לא יעשה את השטר לספר מקנה, א"כ העדות שצריכים להעיד בשטר דוקא על עדות הזאת, לא נאמר מפיהם ולא מפי כתבם, וכמו שכתב רש"י בגטין דף ע"א ד"ה ולא מפי כתבם, ז"ל רש"י, ולא דמי לשטר שחתמוהו ביומי, דההוא אורחין בהכי עכ"ל רש"י, וכונת רש"י כמו שביארנו דעדות שצריכים להגיד שהבעלים צנום לחתום, שזה לעשות את השטר, זה צריכים דוקא בפתב, וע"ז לא נאמר מפיהם ולא מפי כתבם, אכן שטר שאינו אלא לרא' שפבר נעשה הדבר, היינו שפבר נמפר או שמגיע כסף, עדות זו צריכים לבא לבי"ד ולהעיד, וע"ז נאמר מפיהם ולא מפי כתבם, לפי זה המחבר והרב הא סתמו כהרמב"ם דעדות שבשטר הוא מדרבנן, והינו בשטרי הלואה שהמה רק לרא', ועדות זו צריכים לבא לבי"ד, מה שחוקתים עפ"י עדות שבשטר הוא מדרבנן, ורבנן לא תקנו אלא בעדים שראוים לבא לבי"ד ולהגיד, אבל באלם שאין ראוי לבא לבי"ד לא תקנו שיגבו בשטר רא', אבל בשטרי קנין שבהם אלם פשר מן התורה, בנדאי דאף אלם פשר, וא"כ נקט המחבר מי שחתם בשטר פשה' בריא, משום דמירי בשטרי הלואה, ובהם מה שדין על פיהם הוא רק מדרבנן, ובאלם לא תקנו, פיון שאין יכול בעצמו לבא ולהעיד, וכתבתו לא עדיף מהוא בעצמו, נמצא דאלם איננו פסול הגוף, שהרי בשטרי קנין הוא פשר ורק אין מקבלין עדות בכתב אם מעיד דבר שעליו לבא בבי"ד.

ג) והנה בגמ' שבועות בדרף ל"א איתא, אינה נוהגת אלא בראוין להעיד, לאפוקי מאי, אמר רב פפא לאפוקי מלה, ורב אחא בר יעקב אמר לאפוקי משחק בקוביא, מ"ד משחק בקוביא פל שפן מלה, ומ"ד מלה אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דפסלוהו, והקשה הרשב"א ז"ל, תמוה לי מ"מ פיון דפסלוהו רבנן ואפילו יגיד לא יתחייב הלה ממון, למה יגיד, והלא לא חייבתו תורה אלא במפסיד לתובע ממון בכפירתו, ומתוך הדחק י"ל דמשחק בקוביא ופסולין דרבנן אעפ"י שאין מוציין ממון בעדותו, מהני עדותו דאי תפיס ואפילו בעדים לא מפקינן מיני, ומההיא שמעינן לה, ולכאורה קשה על הרשב"א, פיון דס"ל להרשב"א דאם יועיל עדותו יהי' הדין דאי תפיס לא מפקינן מיני, משום זה מחויב העד קרבן שבועה שהי' צריך להעיד, א"כ אמאי אם אמר משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו כו' שהדליק גדיש בשפת הרי אלו פטורין, הא קי"ל דכל קים לי' בדרבה מיני' אם תפיס לא מפקינן מיני, א"כ אמאי פטורין, הא מועיל העדות שאם יתפנס לא יוציאו ממנו, וצריך לחלק דהיכא דהוי קים לי' בדרבה מיני', אין העדות לחייב ממון, אלא פיון שמחויב לצאת ידי שמים משום הכי אם תפס לא מפקינן מיני, אבל אין עדותו לחייבו ממון, אבל במשחק בקוביא הא עדותו לחייבו ממון, שהרי מן התורה הא ראוי, מאי אמרת הא מדרבנן לא יקבלו בי"ד עדותם, פיון שיקבלו לזה דאם תפס לא מפקינן מיני, משו"ה מחויב קרבן שבועה אם לא הגיד.

אכן הקצוה"ח הביא בסימן כ"ח דברי מהרש"ל בים של שלמה דאף דהיכא דקים לי' בדרבה מיני' משום שהוא מחויב לצאת ידי שמים משו"ה אם תפס לא מפקינן מיני,

אעפ"כ היכא שְהוּא רַק גְרָמָא אַף שְמַחְוּיָב לְצֵאת יְדֵי שְמִים אַעפ"כ אַם תַּפְס מְפָקִינוּ מִיְנֵי, דְהֵיכָא שְהוּא קִים לִי בְדַרְבֵּה מִיְנֵי הוּא חֵיב לְשַלֵּם רַק דְלֹא עֲבָדִינוּ הַחֲוֹמְרָא (פְּרוּשׁ שְאִין בִּי"ד יְכוּלִין לְחֵיב), אֲבָל הוּא חֵיב, מִשׁו"ה אַם תַּפְס לֹא מְפָקִינוּ מִיְנֵי, אֲבָל בְּגְרָמָא דְכָל חֵיבוּב הוּא רַק לְצֵאת יְדֵי שְמִים אַם תַּפְס מְפָקִינוּ מִיְנֵי, א"כ הָרִי סִבֵּר הַמוֹהַרש"ל דְבָקִים לִי בְדַרְבֵּה מִיְנֵי הוּא מְחֹנֵיב מִן הַתּוֹרָה מְמוֹן, רַק שְדִין הוּא עַל בִּי"ד שְאִין פִּתְח בְּיָדָם לְחֵיב הֵיכָא שְיֵישׁ חֵיבוּב בְּדַרְבֵּה מִיְנֵי, וַאֲעפ"כ פִּינוּן שְאִינָם בִּי"ד לְחֵיב פְּטוּר אַם לֹא הֵעִיד שְהִדְלִיק גְדִישׁוֹ בְּשַבַּת, ה"נ בְּמִשְׁחַק בְּקוּבָיָא פִינוּן דְרַבְּנָן פְּסָלוּ לְעֵדוּתָם וְאָמְרוּ שְאִינָם בִּי"ד לְחֵיב עַפ"י עֵדוּת מִשְׁחַק בְּקוּבָיָא, א"כ יְהִי פְטוּר מֵה שְלֹא הֵעִידוּ אַף שְאִם תַּפְס לֹא מְפָקִינוּ מִיְנֵי, וְאֶפְשָׁר לְחַלֵּק דְהֵתָם מִן הַתּוֹרָה אִינָם בִּי"ד לְחֵיב, אֲבָל הֵכָא מִן הַתּוֹרָה הֵם בִּי"ד לְחֵיב, וּמְדַרְבֵּנּוּ מוֹעִיל ג"כ לְעַנְּנָן תַּפְסָה, מְחֹנֵיב.

אֲכַן לְדִידֵי נִרְאָה דְאֶפְשָׁר לְיִשֵּׁב הַקְּוִשְׁיָא בְּפִשְׁטוּת דְהֵנָּה אַם יִתְקַנּוּ בְעִיר מִשׁוּם מְגִדָּר מִלְתָּא שְלֹא יִקְבְּלוּ בִי"ד עֵדוּת טָרָם שְיִנִּיחַ תַּפְּסִילִין הַיּוֹם, הָאִם נִימָא דְבִשְבִיל זֶה יִפְטוּר הָעֵד מְקַרְבֵּן שְבוּעָה מִשׁוּם שְהוּא לֹא הֵנִיחַ תַּפְּסִילִין, בְּנֻדָּי דְבִשְבִיל זֶה לֹא יִפְטוּר, שְהָרִי הוּא מְחֹנֵיב לְהֵנִיחַ תַּפְּסִילִין, וַא"כ אָמְרִינוּ לִי קוּם הֵנִיחַ תַּפְּסִילִין וְהָעֵד, שְהָרִי הֵנִיחַ מְחֹנֵיב לְהֵנִיחַ תַּפְּסִילִין וְלְהָעֵד, וְלִפִּי זֶה לְכַאוּרָה אַמְאִי הַפְּסוּל לְהָעֵד כְּמוֹ רְשַׁע אִין מְחֹנֵיב קַרְבֵּן שְבוּעָה, הָרִי בְיָדוֹ לְשׁוּב בְּתַשׁוּבָה וְיִשֵּׁיב גְזֵלָה מְעַצְמוֹ, דְהָרִי הָשִׁיב וּמִשְׁלֵם גְזֵלוֹ, לֹא מִיְבַעֲאִי אַם גְזֵל בְּפַעַם אֶחָד דְדַעַת הִרְמָ"א פִינוּן שְהֵשִׁיב הַגְזֵלָה מְעַצְמוֹ הַנְּכֹשֶׁר, אֲלֵא אֶפְּסִילוּ אַם הִי מְלֻנָּה בְרַבִּית הַרְבֵּה פְעָמִים, אַם קָרְעוּ הַשְּׁטָרוֹת וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שְלֹא יְלוּ אֶפְּסִילוּ לְעַפּו"ם בְּרַבִּית, הַנְּכֹשֶׁרוֹ, וַא"כ אַמְאִי פְטוּרִין מְלֻנֵי בְרַבִּית וְכַדוּמָה, הָא בְיָדָם לְעֵשׂוֹת תַּשׁוּבָה וְלִילְדָא אַח"כ וְלְהָעֵד, וּבִשְלָמָא אַם בְּעַת שְרָאוּ הָעֵדוּת הִיוּ פְסוּלִים, אֶפְשָׁר דְזֶה הָרִי תַחֲלָתוֹ בְּפִסְלוֹת אַף אַם יָשׁוּב לֹא יִכְלוּ לְהָעֵד, אֲבָל הֵיכָא דְבַעַת שְרָאָה הִי כְּשֶׁר, אַמְאִי פְטוּר מְקַרְבֵּן שְבוּעָה, הָא בְיָדוֹ לְשׁוּב, וַצ"ל דְכִינוּן דְכְּתִיב בְּקָרָא וְהוּא עֵד, א"כ חֵיבֵיב רַחֲמָנָא רַק אַם הוּא עֵד, אֲבָל פְּסוּל שְאִינְנוּ עֵד, אוֹתוֹ לֹא חֵיבֵיב רַחֲמָנָא, אַף שְבִידוֹ לְהִיּוֹת עֵד, עַכ"פ עֵתָה אִינְנוּ עֵד, אֲכַן הֵיכָא שְהוּא פְּסוּל מְדַרְבֵּנּוּ, דְמִן הַתּוֹרָה הוּא עֵד רַק רַבְּנָן הוּא דְפְּסָלוּהוּ, הֵינְנוּ שְאָמְרוּ שְלֹא יִקְבְּלוּ עֵדוּתָם, פִינוּן שְבִידוֹ לְשַׁבֵּר הַפְּסָפְסִים וְלִקְבֵּל דְאֶפְּסִילוּ בְחֻנָּם לֹא עֲבָדִי, וְזֶה הוּא מְחֹנֵיב, א"כ מְחֹנֵיב קַרְבֵּן שְבוּעָה מִשׁוּם זֶה שְאִינְנוּ שָׁב, וְאִזְ הִי כְּשֶׁר לְהָעֵד, וְלֹא מִיְבַעֲאִי אַם בְּעַת הִרְאָה הִי כְּשֶׁר, שְבִידוֹ מְחֹנֵיב קַרְבֵּן שְבוּעָה, שְהָרִי אַם שָׁב הוּא כְּשֶׁר לְהָעֵד, אֲלֵא אַף אַם בְּעַת רֵאִי הִי פְּסוּל נִרְאָה לִי דְבָזָה אַם יָשׁוּב יְהִי כְּשֶׁר לְמ"ד מִשְׁחַק בְּקוּבָיָא מְדַאוּרֵייתָא מְחֹזִי חֲזִי, דְהֵנָּה הָאִי דִינָא דְתַחֲלָתוֹ בְּפִסְלוֹת אַף שְפִסּוּפֵי בְכַשְׁרוֹת פְּסוּל לְהָעֵד, הוּא דְנִקָּא אַם הַפְּסוּל בְּגוּפּוֹ, אֲבָל אַם אִין הַפְּסוּל בְּגוּפּוֹ אֲלֵא רַק בְּהַגְדָּתוֹ, שְאִין מְקַבְּלִים הַגְדָּתוֹ, בְּזָה לֹא אָמְרִינוּ תַחֲלָתוֹ בְּפִסְלוֹת וְסוּפּוֹ בְכַשְׁרוֹת, וְכַדְקִי"ל בְּפִסּוּל גְּיִיעָה דְלֹא בְעִינָן שְיִהָא תַחֲלָתוֹ וְסוּפּוֹ בְכַשְׁרוֹת, מִשׁוּם שְאִין הַפְּסוּל בְּהַגּוּרָה, ה"נ הֵיכָא דְמִשְׁחַק בְּקוּבָיָא מְדַאוּרֵייתָא מְחֹזִי חֲזִי, א"כ הוּא עֵד, וְאִין הַפְּסוּל בְּגוּפּוֹ, אֲלֵא שְאִין בִּי"ד מְקַבְּלִין עֵדוּתוֹ, בְּזָה אַף אַם הוּא מִשְׁחַק בְּקוּבָיָא בְּעַת הִרְאָה אַם אַחַר כֵּן יָשׁוּב יְהִי כְּשֶׁר לְהָעֵד, א"כ מִשׁו"ה מְחֹנֵיב קַרְבֵּן שְבוּעָה, שְהָרִי בְיָדוֹ לְהָעֵד, הֵינְנוּ לְשׁוּב וְאַח"כ לְהָעֵד, וְאִין כָּאֵן מִשׁוּם תַּחֲלָתוֹ בְּפִסּוּלֵי שְאִין הַפְּסוּל בְּגוּפּוֹ אֲלֵא בְהַעֲדָתוֹ.

לפי זה, הנה התוס' פתבו דבגט לא בעינן תחלתו בכשרות וסופו בכשרות, היינו דראה ונסתמא פשר היכא דתחלתו בכשרות וסופו בפסול ידענו, אבל היכא דהרא' הי' בפסולו למשל אם הי' רשע בשעת החתימה ואח"כ עשה תשובה לא ידענו אם פשר, אעפ"כ אלם אף שהוא פסול להעיד בכתב ידו, אבל כיון דאין זה פסול הגוף, א"כ אם הוא אלם בעת הרא' ואח"כ נפתח יהי פשר, לפי זה שפיר כתב הרמב"ם ונשתתק, דכיון דהוא אלם אין יכול לומר בפ"נ ובפ"ג, דהרי רחמנא אמר מפיהם ולא מפני כתבם והכא אם בעל דבר יטעון מזוהר, הא בעינן קיום מדאורייתא, אלא כיון שהוא העיד בתחלה נעשה עדותו פשנים, זהו דוקא היכא שאם היו שנים הי' זה עדות מן התורה, אבל היכא שאף שנים לא הוי עדות לא הוחזק העדות, והא דלא קתני בכלל אלו שפסולין להביא הגט.

דלא חשיב אלא אלו שאם היו בפסול בשעת ראיה, היינו בשעת חתימה, שוב לא יוכשרו, אבל אלם דאף אם הי' אלם פשר להביא, אם אחר כן יהי פתוח יהי פשר. משו"ה לא קתני, דאין פסולו בהקבאה אלא בהאמירה.

והא דבגמ' אמר ונתת רש, והרמב"ם מביא ונשתתק, דהנה הא ביארנו למעלה דטעמא דמועיל קן קולמסא וקן מגילתא וסומא פסול, משום דטביעות עינא דקלא מועיל לגבי איסור, אבל לא במקום דבעי עדות שם בעינן ראה ממש, ולענין בפני נחתם בעינן שיהי' להגדתו בפני נחתם דין עדות.

שקרי אם הבעל יבא ויערער יהי צריף קיום מן התורה, אבל בפני נכתב אין צריף דין עדות, רק שיוכל לומר, וכיון דטביעות עינא דקלא מועיל לגבי איסור, מועיל מה ששמע קל קולמסא וקן מגילתא, והנה יש לעיין לרבה דחשש משום שאין בני מדינת הים בקיאים לשמה קודם שלמדו.

מהו הדין אם בא הבעל וערער, אם צריף עדות מדאורייתא או רק מדרבנן, כיון שרוב בקיאים, אכן נראה כיון דהרמב"ם סובר דהא דקאמר בגמ' גבי עדים מצוין לקיימו, דהפירוש בגמ', אתי בעל מערער ופסול לי, היינו שפאשר יבא הבעל ויערער לומר מזוהר הוא, אז יפסול את הגט מן התורה אף שמן התורה עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקקה עדותן בבי"ד משום שאין מצוי שזוהר עדים, אעפ"כ אם הבעל דבר טוען מזוהר ואפשר הדבר, אז הוא פוסל את הגט מן התורה, לפי זה גם פשאזלה סוגית הגמ' אליבא דרבה דהחשש הוא משום לשמה וקאמר ג"כ בגמ' בלשון זה אתי בעל מערער ופסול לי, הפונה שאם הבעל יטעון שלא נעשה לשמה יהי בטל מן התורה, ויצטרף עדים שהי' לשמה, כיון שיש הרבה בני מדינת הים שאין בקיאים לשמה, לפי זה וקשה איה מועיל אליבא דרבה קן קול קולמסא וקן מגילתא, הא בעינן דין עדות שנעשה לשמה, וצריף לומר כמו שביארנו הירושלמי, דכתב בחוץ לארץ וחתמו בארץ ישראל, וכפי שביארנו הפירוש בהראב"ד נתנו הבעל לשליח בארץ ואין פאן דין המביא ולא המוליה, אין צריף לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אף שלרבה הא חששו רבנן שפא יחזור הדבר לקולו, ואז הא אם יכתוב בחו"ל יהי צריף לומר בפני נכתב ובפני נחתם, דהרי נחשוש שפא באמת לא כתבו הבעל לשמה, וצריף לומר אף שתקנו רבנן שפא מביא גט ממדינת הים צריף שיאמר, אעפ"כ לחשוש שפא יחזור הדבר לקולו ואז אפשר שיכתוב בחו"ל ויחתום בארץ, לזה לא חיישינו, דמסתמא פל כותב בחו"ל חותם בחו"ל

ומביא בחו"ל, ה"נ בשמע קן קולמסא וקן מגלתא אין אנו חוששין שמא יחזור הדבר לקלוקולו, ואז השליח ישמע רק קן קולמסא, דמסתמא כל שליח אחרי שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ, מסתמא יעמוד אצל הפתיכה וכשיעמוד ממילא יראה בעיניו ולא ילך להעלי' והסופר יכתוב בבית, ותקנת רבנו הי' רק שיוכל לומר בפ"נ ובפ"נ וכיון דמועיל קן קולמסא וקן מגילתא ונתקיים תקנת חכמים שאומר בפ"נ ובפ"נ אף שאין זה דין עדות לא חיישין, כיון דעתה הא בקיאים במדינת הים בדין דלשמה, ואין החשש על גט זה, ולפי זה אם אדם הביא גט וכתב שפפניו נכתב וכפפניו נחתם ונתקיים הגט בחותמיו אין חידוש כלל שהוא פשר, דהרי הגט נתקיים בחותמיו, ואמירת בפ"נ ובפ"נ הרי נתקיים תקנת חכמים שהרי פתיכה פדבור, ולחשון שמא יחזור הדבר לקלוקולו ויבא אלם, לזה אין צריך לחשון דמסתמא כיון שצריך לומר בבי"ד, מסתמא לא ישלחו אלם, ורק לקיים תקנת חכמים שתקנו שכל המביא גט ממ"ה צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ הרי הוא כותב שזה ג"כ אמירה, ועדות הא אין צריך כמו בשמע קן קולמסא וקן מגלתא, והנה התוס' פירשו בד"ה אי הכי: דלרבה עיקר החידוש דמתניתין דאף שתקנו רבנו משום שמא יחזור הדבר לקלוקולו, אעפ"כ אם נתקיים בחותמיו פשר, וא"כ לרבה הרי יכול אלם לומר בפ"נ ובפ"נ, שהרי פתיכה הוי ג"כ הגדה, ואף שאין זה עדות, אבל כיון דהוי רק גזרה צריך רק שיאמר אעפ"י שאין זה עדות מועיל, א"כ אלם שכתב בפ"נ ובפ"נ אין חידוש שפשר, שהרי קיום חותמיו יש, וגם התקנה שיאמר בפ"נ ובפ"נ ג"כ יש, שהרי אמר בפ"נ ובפ"נ, וכודאי ליחוש שמא יחזור הדבר לקלוקולו ויבוא אלם אין לחוש, וא"כ אין חידוש מה שאם הביא ונשתתק שפשר אם נתקיים בחותמיו, שהרי אמר בפ"נ ובפ"נ ע"י הפתיכה שהיא פדבור, וגם יקשה אמאי לא קאמר במתניתין שצריך שיאמר לכהפ"ח בכתב בפני נכתב וכפפני נחתם כדי שידעו שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ, משו"ה אליבא דרבה מפרש בנתחורש שאז אין אומר כלל, ואעפ"כ פשר, אבל לרבה עיקר החידוש שצריך לקיים בחותמיו, א"כ הא אף באלם הדין שאין אמירתו כלום, שהרי אם יבא הפעל ויערער ויהי צריך קיום לא יועיל הגדתו בכתב, וצריך דוקא קיום חותמיו, אם נתקיימו החתימות, אז לרבה אין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, משו"ה כתב הרמב"ם בנשתתק, להודיע דאף באלם אין הגדתו בכתב מועיל דעדות בעינן דוקא על פי.

סימן ו הגדרת החילוק בין עציץ נקוב לשאינו נקוב בשיטת הרמב"ם. דף ז' גמ'.

תנא חדא המביא גט בספינה כמביא בא"י, ותניא אידך כמביא בחו"ל, א"ר ירמיה לא קשיא הא ר' יהודה הא רבנו, דתנו עפר חו"ל הבא בספינה לארץ חייב במעשר ובשביעית, א"ר יהודה אימתי בזמן שהספינה גוששית אבל אין הספינה גוששית פטור, אפ"י אמר הא ונהא ר' יהודה ולא קשיא פאן בזמן שאין הספינה גוששית פאן בזמן שהספינה גוששית, א"ר זירא עציץ נקוב המונח על גבי יתידות באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנו, אמר רבא דילמא לא הוא עד פאן לא קאמר ר' יהודה אלא בספינה העשויה לברוח, אבל עציץ שאינו עשוי לברוח לא, אי נמי עד פאן לא אמרי רבנו אלא בספינה דלא מפסיק אוניא דמיא כי ארעא סמיכתא דמיא, אבל עציץ דמפסיק אוניא לא, ע"כ.

וכתב בתוס' ד"ה עציץ ז"ל, פירש בקונטרס דספינה דלעיל של חרס ואין צריכה לנקב אם היתה מונחת בקרקע פדאמרינו במנחות, אבל עציץ של עץ בעי נקיבה. ונראה

דראיתו מסוף פֶּרֶק פֶּל הַקְּרָבֹת דָּאָמַר תְּנִי תְּדָא שְׂבֵגַג וְשִׁבְחֹרְבָה וְשִׁבְסְפִינָה וְשִׁבְעֵצִיז מְבִיא וְקוֹרָא, וְתַנְיָא אִידָּהּ מְבִיא וְאִינוּ קוֹרָא, וּמְשַׁנֵּי עֵצִיז אַעְצִיז לֹא קִשְׂיָא פֶּאן בְּנִקּוּבָה פֶּאן בְּשִׂאִינָה נִקּוּבָה, סְפִינָה אִסְפִּינָה לֹא קִשְׂיָא פֶּאן בְּשִׁל עֵץ פֶּאן בְּשִׁל חֶרֶס, וּמְדִלָּא מְשַׁנֵּי בְּסִפִּינָה פֶּאן בְּנִקּוּבָה פֶּאן בְּשִׂאִינָה נִקּוּבָה, מְכַלֵּל דְּשִׁל חֶרֶס אִפִּילוּ אִינָה נִקּוּבָה הֵוִיא כְּנִקּוּבָה, וְאַתָּא לְאַשְׁמַעִינָן חֲדוּשׁ אַחַר בְּסִפִּינָה שְׂאִינוּ בְּעֵצִיז, וְקִשְׂיָה לְפִירוּשׁוֹ כּו', וְנִרְאָה לר"ת לְהִיפֹף דְּשִׁל חֶרֶס בְּעֵי נִקּוּבָה, וְשִׁל עֵץ לֹא בְּעֵי נִקּוּבָה שְׁהִיא מְתַלְחַח יוֹתֵר מִן חֶרֶס, וְאַתִּי שְׁפִיר דְּסֵתָם סְפִינָה הִיא שֶׁל עֵץ עַכ"ל הַתּוֹס', עַכ"פּ בֵּין לְרַש"י בֵּין לְתוֹס' צָרִיף לְפָרֵשׁ דְּסִפִּינָה דְּלֹא הֵוִינָה נִקּוּבָה, מִיָּרִי דְּוִקָּא אוֹ שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל חֶרֶס, וְעֵצִיז דְּבְּעֵי דְּוִקָּא נִקּוּבָה, ג"כ מִיָּרִי לְרַש"י דְּוִקָּא שֶׁל עֵץ בְּעֵי נִקּוּבָה, אֲבָל עֵצִיז שֶׁל חֶרֶס לֹא בְּעֵי נִקּוּבָה, וְלְתוֹס' סְפִינָה מִיָּרִי שֶׁל עֵץ מִשׁו"ה לֹא בְּעֵי נִקּוּבָה, וְעֵצִיז מִיָּרִי דְּוִקָּא בְּשִׁל חֶרֶס, מִשׁו"ה בְּעֵי נִקּוּבָה, וְהֶרְמַב"ם סֵתָם לֵה וְנִקְטַט סֵתָם, דָּאָם אִסְפִּינָה גּוֹשְׁשֵׁת חֵיִב בְּמַעֲשָׂר, וְלֹא הֵוִינָה דְּמִיָּרִי דְּוִקָּא בְּאִנְפֵּן אַחַד, וְכּוּ בְּעֵצִיז מְסֵתָם סֵתָם לֵה, וְכִבְרַהּ הַקִּשְׂיָה זֹאת הֶרְדָּב"ז בַּפ"א מֵהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת.

עוֹד קִשְׂיָה עַל הֶרְמַב"ם, דְּהֵנָּה הַתּוֹס' פְּתִיבוּ בַּד"ה דִּילְמָא, ו"ל, כֵּן הוּא הָאָמַת דְּעֵצִיז כְּמַחְנֹבֵר, דְּבִפְרֻק הַשּׁוֹלַח אֲמַרִּינָן אִין כּוֹתְבִין פְּרוּזְבוּל אֲלֵא עַל עֵצִיז נִקּוּב וּמוֹקִי לֵה דְּמִנְחָה אִסְיָפִי, וְהָא דְּקָאָמַר הָכָא עַד פֶּאן לֹא קָאָמַרִי רַבְּנָן אֲלֵא בְּסִפִּינָה מְשַׁמַּע דְּבְּעֵצִיז לְכו"ע לֹא הֵוִי כְּמַחְנֹבֵר, דִּיחֻוּיָא בְּעֵלְמָא הוּא וְהָא דְּקָאָמַר בְּשַׁבַּת בְּפֶרֶק הַמּוֹצָא דָּף פ"א הִיא פְּרִפִּסָא דְּמִנְחָה אֲאָרְעָא וְאַנְחָה אִסְיָפִי חֵיִב מִשׁוּם תּוֹלֵשׁ, הֵיִינוּ מְדַרְבְּנָן כְּפִירֵשׁ הֵתָם בְּקוּנְטֵרַס עַכ"ל הַתּוֹס', אֲכֵן הֶרְמַב"ם פְּתִיב בַּפ"ח מֵהִלְכוֹת שַׁבַּת הִלְכָה ד', גְּבִישׁוּשִׁית שֶׁל עֶפֶר שְׁעָלוּ בָּהּ עֲשָׂבִים הַגְּבִיחָה מֵעַל הָאָרֶץ וְהַנִּיחָה עַל גְּבִי תִּידוֹת חֵיִב מִשׁוּם תּוֹלֵשׁ, וְהֶרְמַב"ם הִיא דְּכַתְּבֵי חֵיִב סֵתָם הַפְּנֹהָ חֵיִב חֲטָאָת וְקִשְׂיָה עַל דְּבָרָיו.

כֵּינָן דְּגַם אִם מְנַח עַל גְּבִי סִיפִי יֵשׁ יְנִיקָה מִן הַקְּרָקַע דְּמִשׁוּם זֶה הֵוִי מְחֻבֵּר אִף אִם מְנַח עַל גְּבִי סִיפִי, א"כ אֲמַאי חֵיִב חֲטָאָת. עוֹד דְּקָדַק רַש"י שֶׁם בְּשַׁבַּת דָּף פ"א ו"ל, וְל"ב דְּהִיא חֵיִב לֹא דְּוִקָּא אֲלֵא אֲסוּר מִשׁוּם דְּדָמִי לְתוֹלֵשׁ, דָּאי חֵיִב מִמֶּשׁ הִיכִי שְׂרִי רַבְּנָן אִיסוּר פְּרִת וְסִקִּילָה מִשׁוּם קְבוּצָה (הֵיִינוּ דְּהָא אָמַר רִישׁ לְקִישׁ צְרוּר שְׁעָלוּ בָּהּ עֲשָׂבִים מוֹתֵר לְקַנְחָה בּו), וְא"כ הָא מִזָּה ג"כ הוֹכְחָה דְּהַפְּנֹהָ חֵיִב רַק מְדַרְבְּנָן, וְאִידָּהּ סֵתָם הֶרְמַב"ם וְקָאָמַר חֵיִב, דְּמִשְׁמַע חֵיִב חֲטָאָת, עוֹד הַקִּשְׂיָה הַלַּח"מ שָׁם, דְּהֵנָּה בַּגְמ' אָמַר, אֲסוּר לְפָנוֹת בְּשִׁדָּה גִיר בְּשַׁבַּת, מֵאִי טַעְמָא אִילִימָא מִשׁוּם דְּוִשָׂא, אִפִּילוּ בְּחוּל גְּמִי, וְאַלֵּא מִשׁוּם עֲשָׂבִים, וְהָאָמַר רִישׁ לְקִישׁ צְרוּר שְׁעָלוּ בּו עֲשָׂבִים מוֹתֵר לְקַנְחָה בָּהּ וְהַתּוֹלֵשׁ מְמַנָּה בְּשַׁבַּת חֵיִב חֲטָאָת, אֲלֵא דִּילְמָא נִקְטַט מְעִילָאִי וְשִׁדָּא לְתַתָּא וּמְחֵיִב מִשׁוּם דְּרַבָּה כּו', וְהֵנָּה בַּגְמ' אָמַר, ש"מ מְדַרְיֵשׁ לְקִישׁ הִיא פְּרִפִּסָא שְׂרִי לְטִלְטוּלִי כּו', הֵרִי חֲזִינָן דְּגַמ' מְדָמִי צְרוּר שְׁעָלוּ בּו עֲשָׂבִים לְפְרִפִּסָא, וּמִשׁו"ה פְּתִיב הַמ"מ דר"ל דְּאָמַר צְרוּר שְׁעָלוּ בּו עֲשָׂבִים מוֹתֵר לְקַנְחָה בּו ע"כ מִיָּרִי בְּמִנְחָה עַל גְּבִי תִּידוֹת, דָּאי מְנַח אֲאָרְעָא הָא מְחֵיִב מִשׁוּם תּוֹלֵשׁ כְּמוֹ בְּפְרִפִּסָא, וְא"כ מֵאִי פְּרִיף אִי מִשׁוּם עֲשָׂבִים וְהָא אָמַר רִישׁ לְקִישׁ צְרוּר שְׁעָלוּ בּו עֲשָׂבִים מוֹתֵר לְקַנְחָה, דִּילְמָא חֲזִינָנָן שְׁמָא יְגַבִּיחָה הַצְּרוּר מִן הָאָרֶץ וְיִהְיִי חֵיִב מִשׁוּם תּוֹלֵשׁ.

א) ולתרוץ כל זה נראה לי, דהנה רש"י וקראשונים הא ס"ל דהחילוק בין עציץ נקוב לשאינו נקוב הוא דאם העציץ נקוב אז הוא יונק מן הקרקע אבל אם אין נקב אין יונק מן הקרקע, ולפי זה קשה הא דאיתא בירושלמי פ"א דערלה, הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה ר' יוסי אומר מפני שהשרשין מפעפעין אותו כו' ר' ירמיה ב"ר אבא, נטע בו דלעת, מאחר שהוא נקוב אצל האילן נקוב הוא אצל הזרעים, ולפי הספר הראשונים קשה איך מייירי, אם כבר נקבו השרשים את העציץ, הלא כבר נקוב הוא, ואם עודנה לא פעפו, א"כ אף שאח"כ פשינןקבו השרשים יהי' להאילן ולהזרעים יניקה מן הקרקע, אבל עתה הא עודנה אין להאילן יניקה מן הקרקע, וא"כ לע"ע עודנה תלוש הוא, ואטו משום שיהי' לאחר כן יניקה משום זה הוי עתה מחובר, עוד קשה דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה ט' שכתב ז"ל, קישות שנטעה בעציץ והגדילה אעפ"י שיצאה חוץ לעציץ אינה מקבלת טומאה, ועיין שם בדברי הכ"מ שהרמב"ם בפירוש המשנה מפרש וכן הוא דעתו בי"ד החזקה, דהמשנה מייירי בקישות שנטע בעציץ נקוב והגדילה ויצאה חוץ לעציץ, דרבנן סברי דאף הינצא חוץ מעציץ נחשב כמחובר, ור"ש ס"ל דמה שיצא חוץ לעציץ נחשב כתלוש.

ואם נימא דהטעם דעציץ נחשב כמחובר דע"י הנקב מושך יניקה מן הקרקע, א"כ מכש"כ מה שינצא חוץ לעציץ מריח את ריח הקרקע ויונק מן הקרקע, וכי בשביל שרואה פני הקרקע פסקה יניקתו שהי' יונק כל עת דרוך נקב הקטן.

לכן נראה לי דהרמב"ם סובר דאם זרע בעציץ אין יונק כלל מן הקרקע, אלא משו"ה נחשב מחובר משום שיונק מן הקרקע המונח בהעציץ, אלא דאימתי הקרקע שבתוך העציץ נחשב לקרקע, דוקא אם אין מונח בכלי שהעציץ נקוב, ואינו כלי, אבל אם אין העציץ נקוב, אז העציץ כלי, ואז בטל מן הקרקע שבתוך העציץ שם קרקע, והקרקע בעצמה שבתוך העציץ נחשב לתלוש, וכמו דאיתא בגמ' חולין ד' קל"ט, אמרי לי פפונאי לרב מתנה מצא קן בראשו של אדם מהו, אמר להו ואדמה על ראשו, ופירש רש"י ז"ל, אעפ"י שהי' בראשו לא אבדה את שמה, ש"מ אדם גופו אדמה הוא, מדלא אבדה את שמה, דלא קריא עפר, והשתא נמי על הארץ קרינא, הרי חזינא דאילו הי' אדם שלא בכלל על הארץ אז הי' העפר שעל ראשו שלא בכלל אדמה, והא דאף אם הקן בכלי מחויב בשילוח, היינו דזה מרבינן מבכל עצ, אבל אדם דאי אפשר לחשבו בכלל בכל עצ, מיבעאי לי' אולי אינו בכלל על הארץ, משו"ה מוכיח דגם על אדם אין בטל שם אדמה, אכן לגבי דיני מחובר, אם האדמה בכלי בטל שם הקרקע ונעשה הקרקע תלוש, וכן כתב הרמב"ם לענין מים להקשר, דמחובר אינו מכשיר, ותלוש מכשיר, וכתב בפרק י"ט מהלכות פלים.

שהשיעור לדיון זה, הוא נקב פשוט קטן, וכתב שאם הי' המים בעציץ נקוב נחשב עודנה כמחובר, וכן אם היו מים בכלי שהשרשין יכולין לבקוע בהן ולצאת, כמו פלי גללים וכלי אדמה אינן מכשירין הזרעים, ומוכח מדברי הרמב"ם שמשנה זה הדיו לענין המים שיחשבו לתלוש, עם דין שיחשב הנוטע כמחובר ולפי זה סבר הרמב"ם הפירוש בדיון קישות שנטעה בעציץ והגדילה ויצאה חוץ לעציץ.

דלר"ש זה שגדל בהעציון הוא יונק מן הקרקע שבעציון, והקרקע שבעציון לא בטל שם
אדמה ממנו, כיון שהעציון נקוב ולא הוי כלי אינו מקבל טומאה מה שיצא חוץ לעציון,
אין יונק מן הקרקע שבעציון אלא מן האויר דיניקת הזרעים מן הקרקע שבעציון אין
חזק כל כך כמו אילן הנטוע בארץ, שכל יניקת האילן מן הקרקע, אבל אם נטוע העציון
סובר ר"ש דמה שיצא חוץ לעציון היניקה מן האויר, וזה נחשב כפלוש.

והנה הא דאם זרע בעציון שאינו נקוב פטור מן התורה ממעשר, הטעם משום שאינו
נחשב שדה, כיון דבטל מן הקרקע שם אדמה מפני שמנוח בכלי, ולפי זה מיושב הטעם
שאם נטע אילן בעציון שאינו נקוב חייב בערלה, הטעם משום דלענין חיוב ערלה לא
בעינו שדה, וכדאיתא שם בירושלמי, דאם נטע בבית חייב בערלה ופטור מן המעשרות,
דלמעשרות בעינו שדה, ולחייב ערלה לא בעינו שדה, והא דאצטריו לטעם דסופן של
שרשים לפעפע, הוא דבעינו דרף נטיעה, ואם לא היו השרשים מפעפעין, אז לא הי' דרף
נטיעה, אבל כיון דמפעפעין א"כ הוי דרף נטיעה.

ועוד יש לפרש כיון דסוף הכלי הזה לנקוב משום ששרשין של האילן ינקבו, א"כ כמו
כלים של גללים ואדמה אף ששקלים הם אעפ"כ אין מכשירין הזרעים ונחשב כמחנפר
משום דהתורה אמה דכלי לענין זה נחשב זרע זרוע, היינו אם עתיד לצאת שורש קטן,
וכמו דנתנה התורה שיעורים בכלים לענין קבלת טומאה, כן זה הדין לחשוב כמחנפר
תלוי בנקב פשורש קטן בכלי, ששורש קטן יוכל לצאת ממנו, א"כ אם נטע אילן בעציון
הרי נעשה עתה הכלי ששורש קטן יוכל לצאת מהכלי, וא"כ עתה אין הכלי מבטל שם
אדמה, וזהו מיבעי לר' ירמ'י, אם בהעציון שנטע בו את האילן נטע בו דלעת, אם נימא
דאף שהאילן יפעפע אעפ"כ אין זה חסרון עונדה בהכלי, וטעם דחייב בערלה משום
דלענין ערלה אם הוא תלוש ואינו שדה מחויב בערלה, אבל הדלעת לענין המעשרות
בעינו דוקא שדה ופטור מן המעשרות, אבל אם נימא דכיון שנטוע בהעציון אילן וסופן
של שרשים לנקוב את העציון כבר נחשב הכלי כנקוב, א"כ גם הדלעת מחויב במעשר,
שהרי כבר נחשב הכלי כגללים ואדמה שאין מבטל שם אדמה והוי מחנפר.

(ב) וכן מוכח דהחילוק בין נקוב לשאינו נקוב תלוי בזה אם נחשב כלי, שהרי בגמ' שבת
בדף צ"ה איתא, התולש מעציון נקוב חייב, ושאינו נקוב פטור, ור"ש פוטר בזה ובזה,
בעא מיני' ההוא סבא מר' זירא שורש כנגד נקב מה לי א"ר שמעון, אישתיק ולא אמר
לי ולא מידי, זימנא חדא אנשפח' דיתבי וקאמר, ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו,
אלא השתא שורש כנגד נקב בעיא מינה ולא אמרת לי ולא מידי, ניקב בכדי טהרתו
מיבעיא, אמר אבני נאי איתמר להא דר' זירא הכי הוא דאיתמר, ומודה ר"ש שאם ניקב
למטה מרביעית עכ"ל הגמ', וכתב רש"י בד"ה שאם ניקב ז"ל, בכדי טהרתו, ושם
נטמא נטהר בשבירה זו, והיינו שמוציא זית דתנו במס' כלים כלי חרס העשוי לאוכלין
שיעורו פזתים, ומודה ר"ש בהא דחשוב מחנפר כל הזרעים שבתוכו דתו לא הוי כלי,
וכן כתב רש"י בד"ה הכי הוא דאיתמר, שאם ניקב למטה מרביעית שאינו מחזיק רביעית
מן הנקב ולמטה, דבציר מהכי לאו כלי הוא עכ"ל רש"י, ולסברת הראשונים דהחילוק
אם יש להעציון נקב יונק מן הקרקע, ואם אין נקב אין יונק מן הקרקע, ור"ש פליג וס"ל
דאף אם יונק מן הקרקע, הזרעים נחשבים כתלוש, מאי מועיל שניקב למטה מרביעית

ומאי ענין הא דלאו פלי הוא לדין דמחנך, ע"כ דהא ביהא תליא, אם נחשב פלי הכלי מבטל חשיבות השרקע ומשוני תלוש, אבל אם ניקב למטה מרביעית דשוב לא הוי פלי, אין מבטל האדמה אשר בהפלי, ונחשב מחנך.

וצריך לומר דרבנן ור"ש פליגי היכא דהנקה הי' למעלה, שמחזיק עוד רביעית, וסברי רבנן פיון שמלא עפר עד למעלה מן הנקה א"כ אין נחשב לכלי, וכמו פלי שמילאה עפר עד שפיתה, שאין הזרעים שבתוכה מקבלים טומאה ולא המים שעלי' מכשירים משום פיון שמילאה עפר ובטל העפר שיהי' בה תמיד, נתבטלה מתורת פלי: וכדאיתא במתניתין פ"ב דעוקצים משנה ט', ועיין שם בפירוש הרמב"ם, ה"נ סברי רבנן פיון דהעפר הוא גבוה מן הנקה א"כ אף מה שלמטה מן הנקה נתבטל מתורת פלי, ולמעלה אף שנשארו עוד מקום פנוי מן העפר פיון דלמטה יש נקב שיוכל לצאת פשוט לא נחשב פלי, אף אם עוד נשאר הרבה מקום מן שטח עפר עד פלות גובה הפלי, ור"ש ס"ל פיון שנשארו עוד למטה שיעור פלי, אין מבטל מתורת פלי אף מה שלמעלה מן הנקה, ונמצא האדמה מנוח בכלי ובטל שם אדמה, והוי דינם כתלוש, אבל זה עכ"פ מוכח דהאי דינא אם נחשב מחנך או תלוש תלוי אם נחשב העציץ לכלי, ונה יסוד לכל חידושינו.

ג) והנה צריך לעיין האי דינא דבשפת מחנך על עוקר דבר מגידולו, מהו החיוב, אם מזה שעשה ממחנך לתלוש, אבל אם עודנה יש עליו דין מחנך, אינו מחנך, או כי חיוב שפת הוא על עקירת דבר מגידולו הקודמת, אף אם גם עתה יש לו דין מחנך, מחנך, נפקא מינה אם עקר אילן עם עפר שיכול עוד לחיות מהעפר, דלענין ערלה הדין פיון שיכול לחיות אין מחנך בערלה, מה יהי' הדין לגבי שפת, אם יהי' מחנך, או לא.

ונראה לי דבנדאי יהי' מחנך, שהרי תוס' בע"ז דף כ"ו מפרשי, דהא דאיתא בשפת דף ק"ז, הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיי' חייב משום עוקר דבר מגידולו, אף אם אם הולד נולד חי, והא בע"ח חיבורו מפני שהוא בעל חי, ואם נימא דכל עיקר החיוב עוקר דבר מגידולו משום שעושה מדבר מחנך לתלוש, א"כ הכא הולד הא הוא גם עתה חי והוא כמו שהי', ע"כ דהחיוב משום עוקר דבר מגידולו, היינו דמקודם גדל הולד מן הבהמה, ועתה בצאתו מרחם אמו הוא גדל עתה מאויר, וא"כ אם יעקור אילן ושרשיו עם עפר אעפ"י שיכול לחיות מן העפר עכ"פ היתה יניקתו מן השרקע ועתה פסקה יניקתו מן השרקע.

לפי זה לא קשה על הרמב"ם פיון שהוא סובר דעציץ נקוב המנוח על גבי יתדות נחשב מחנך, א"כ איך קאמר האי פרפיסא דמנוח אארעא ואנחה אסיפי מחנך משום תולש, דהא לפי דברינו במנוח על גבי סיפי אין יונק מן השרקע ורק משו"ה נחשבו הזרעים כמחנך משום האי קרקע שבתוף העציץ, דכיון דהעציץ נקוב לא נבטלו מתורת אדמה, והנה הרמב"ם מפרש דפרפיסא הוא גוש עפר שעלו בו עשבים, וכיון שמונח גוש עפר על גבי קרקע בלי הפסק בנדאי יונקים העשבים שבגוש העפר מן השרקע וכשהגביהם הם עוקרים ממקום גידולם, ואף שגם עתה נחשבו מחנך אבל יניקתם מהשרקע נפסקה, משו"ה מחנך משום תולש, וכן להקפד, היו מנוחים על גבי סיפי ואין להם יניקה משרקע והניחם על הארץ, הרי עתה יש להם יניקה מהשרקע, הוי כאילו נטעם, ולא קשה מהא דצורר שעלו בו עשבים דמחנך משום תולש ואעפ"י לא חיישינו שמא יגביהם מעל

גבי קרקע, שהרי הצרור אף שאיננו כלי לבטל את העפר שעליו, וגם פינו שאין כלי, א"כ היינו רבוחי, והתולש מן העשבים שעליו חייב חטאת, אעפ"כ הצרור מפסיק בין העשבים שעל הצרור להקרקע, וא"כ אין העשבים שעל הצרור יונקים מן הקרקע וא"כ מותר לקצח בו, היינו להגביהו מהקרקע, פינו שעי"ז אין מפסיק היניקה, ולא דמי לפרפיסא שאין דבר המפסיק בין הקרקע לגוש העפר ויונק מן הקרקע וע"י הגביתה הוא מפסיק היניקה.

אכן כל זה הוא לענין דין מחובר היכא דהוי כלי, אבל לענין בפורים, בענין שלא יהא פחוש, דס"ל לריש לקיש דהיכא דהוי פחוש מביאין בפורים אבל אין קורין, בזה מחלק הגמ' במנחות אליבא דר"ל בין של עץ לשל חרס דדבר אחד מגדל יותר טוב, לפירוש רש"י אם הספינה הוי של חרס גדולים בה הנרעים יותר טובים, ולפירוש התוס' הוא להקפיד דבשל עץ המה יותר טובים, וכל זה לריש לקיש אכן ר' יוחנן סבר דמעציץ וספינה אין מביא כלל, משום דגבי בפורים פתוב בארצם (כפי גרסת הרמב"ם), ובענין דוקא שייגדלו בארץ לא בהקרקע שישנה בהעציץ והספינה, משו"ה מעציץ וספינה אין מביאין כלל בפורים.

ד) אכן כל זה דבענין נקובה, היינו דוקא בדבר שהוא כלי, אבל דבר שאינו כלי כמו צרור לא בענין נקובה, והנה במתניתון איתא בשבת דף פ"ג, מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרוף אני בלב ים, אכן הרמב"ם כתב בפ"ח מה' פלים הלכה ט' ז"ל, ספינה של חרס אעפ"י שהיא אינה מקבלת טומאה, שאין הספינה בכלל הפלים האמורים בתורה, בין היא של חרס בין היא של עץ בין גדולה בין קטנה עכ"ל הרמב"ם, הרי דהרמב"ם סובר דהאי קרא דדרוף אני בלב ים הוי אסמכתא, או דבא לאשמיענו שספינה אינה כלי מפני שדרופה בלב ים, עכ"פ סובר הרמב"ם דספינה לא נחשבת כלי.

ולפי זה לא קשה כלל, אמאי גבי ספינה לא הוזכר דבעי נקיבה, אכן לפי דברינו הא לא קשה כלל, דכיון דטעם הנקובה כדי לבטלה מתורת כלי, ספינה דלאו כלי היא לא בעי נקיבה, דבלא נקב אין מבטלה את העפר משום אדמה, ורק אם היא גושפת נחשבת כשדה, ואם אינה גושפת פינו שהיא שטה אינה נחשבת שדה, וכל זה בזרעים דבעינו שדה, אבל לגבי ערלה דלא בעינו שדה שהרי אף הנוטע בפית מחויב בערלה משו"ה אף אין הספינה גושפת מחויב בערלה והא דמדדשין בספינה, והא לקידוש בעינו דוקא כלי, אכן זה קשה גם בלא דברינו, וצריך לומר דהטעם משום דכתיב אל כלי, ולא כתיב אל הפלי, כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות משנה ה' פ"ו דפירה, דמזה ילפינו דלרבות בא כל הפלים וכמו גללים וכלי אבנים דאין נחשבים כלי לעשות הנרעים והמים שבהם לתלוש, ואעפ"כ מדדשין בהן, וכמו דאיתא במתניתין הנ"ל, כן לענין ספינה ג"כ הריבוי דכתיב אל כלי ולא אל הפלי מרבה אף ספינה.

סימן ז בדין פלגינן דיבורא דף ח'. ת"ר עבד שהביא גיטו וכתב בו עצמה ונכסי קנוין לה, עצמו קנה נכסים לא קנה, איבעיא להו פל נכסי קנוין לה מהו, אמר אבני מתוך שיקנה עצמו קנה נכסים, א"ל רבא בשלמא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה, אלא נכסים לא לקני, מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא, הדר אמר אבני מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו, א"ל רבא בשלמא נכסים לא ליקני מידי דהוי אקיום שטרות דעלמא, אלא

עצמו לקני מידי דהוי אגט אשה, אלא אמר רבא אהד זה ואהד זה עצמו קנה נכסים לא קנה, א"ל רב אדא בר מתנה לרבא לרבא כמאן כר"ש דאמר פלגין דיבורא כו', עכ"פ רבא סבירא לו, דאמרינן פלגין דיבורא, וכתב הר"ן על זה וסלקא שמעתין דפלגין כו', אלא איפא למידק מדגריסין בירושלמי, פתב פל נכסיו לעבדו את הוא אמר הוא גיטו הוא מתנתו, מה את עביד לה פגט הוא וערעורו בטל או כמתנה הוא וערעורו קים, יבא פהדא פתב פל נכסיו לשני בני אדם פאחת והיו העדים פשרים לזה ופסולים לזה, ר' אילא בשם רב אסי אתפלגין ר' יוחנן ורשב"ל, חז אמר מאחר שהן פסולין לזה ופסולין לזה, וחד אמר פשרים לזה ופסולין לזה, אלמא דהא ביקא תליא, ואשפחן לרי"ף ז"ל שפכת בפ"ק דמפות, ירושלמי, פתב פל נכסיו לשני בני אדם והעדים קרובין זה לזה ורחוקים לזה ר' יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה ופסולין לזה וכיון דנקטינן פההיא דר' יוחנן היכי מסקינן הכא דפלגין דיבורא ונהרי באידך ירושלמי תלאן זה בזה עכ"ל הר"ש.

א) והנה הנו"ב מהדורא קמא סימן ע"ב הביא תשובת הרשב"א דס"ל הא דאמר רבא פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להורגו, הוא דוקא בלשון הנה, שאפשר לחלק דבריו, היינו פלוני רבעני להאמין, ותיבה לרצוני, לבלי להאמין, אבל אם אמר אני רבעתי את פלוני שאי אפשר לחלק דבריו, אינו נאמן, ומשו"ה באמר אני זניתי עם אשתך אינו נאמן, והקשה על זה הנו"ב כמה קושיות, מהא דאמר בסנהדרין דף כ"ה, דאם אהד אמר לדידי אונפן בריביתא הוא ואחר מצטרפין לפוסלו, הרי אף שאי אפשר לחלוק דבריו אעפ"כ אמרינן פלגין דיבורא, וכן מגמ' במזות דאם אמר אני הרגתי את פלוני נאמן ותנשא על פיו משום דפלגין דיבורא, ומביא ראי' מדברי הרמב"ם בפירושו המשניות לנדרים שאשת ישראל שאמרה לבעלה טמאה אני לה שמותרת לבעלה משום דאמרינן עיני' נתנה באחר: אעפ"כ אפדה פתובתה, לפי שעיקר אצלנו ומוספם בכל התורה כולה דפלגין דיבורא, היינו שמאמינן הדבר בעצמו, לענן זה ולא לענן זה, הרי דסבר הרמב"ם הפירוש דפלגין דיבורא שמפלגין הנאמנות אף שאין לחלק הדברים וכתב הנו"ב שטרח יגיעה אחר יגיעה ומצא שבסברת הרשב"א פליגי אפיי ורבא, אפיי ס"ל דפירוש פלגין דיבורא שמחלקין דבריו, היינו מפלגין הדבורים, וא"כ היכא דאי אפשר לחלק הדברים כמו בכל נכסי, לא אמרינן פלגין דיבורא, ורבא ס"ל דמחלקין הנאמנות באותו דבר עצמו לענן זה ולא לענן זה, וא"כ פיון שהלכה פסיקה פרבא דפלגין דיבורא א"כ פסק ההלכה דמפלגין הנאמנות, את"ד הנו"ב.

והדברים תמוהים לי מאד, אם נימא דטעמא דאפיי משום דהיכא דאי אפשר לחלק דיבורו לא אמרינן פלגין דיבורו, והנה דיבורו של השליח הא אמירתו בפני נכתב ובפני נחתם ועיקר קיומו הוא הגדתו בפני נחתם, ונהרי היכא שכתוב בפטר עצמה ונכסים קנוים לה, הא איתא בפירושו בפרייטא שעצמו קנה ומפלגין דיבורא, והא דיבורו הוא בפני נחתם, וחד דיבור הוא ואי אפשר לחלק דיבור דבפני נחתם, ואיך באמר עצמה ונכסי קנוין לה שמועיל אמירתו בפ"נ, אם אפיי ס"ל דדוקא אם אפשר לחלק התיבות אמרינן דפלגין דיבורא אבל לא במקום שאי אפשר לחלק.

עוד קשה לי על דברי הר"ן שמקשה רק על הא דסליק בשמעמא דפלגין דיבורא אף באמר פל נכסי אבל בלא זה לא קשה, הא בירושלמי שהביא הר"ן איתא מקודם, פתוב

בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ מאחר שערעורו בטל אצל הגט ערעורו קנים אצל המתנה, או מאחר שערעורו קנים אצל המתנה ערעורו קנים אצל הגט, פתב כל נכסיו לעבדו אתו אמר הוא גיטו הוא מתנתו, מה את עבד לך פגט, הוא וערעורו בטל, או כמתנה הוא וערעורו קנים, ויבא פהדא פתב כל נכסיו לשני בני אדם והיו העדים פשרין לזה ופסולין לזה, ר' אילא בשם ר' אמי אתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש, חד אמר מפני שהן פסולין לזה פסולין לזה כו', הרי פשטות דברי הירושלמי דאף על ספק הראשון אם פתוב בגט ג"כ מתנה דהינו עצמו ונכסים קנינו, גם על זה אמר הירושלמי, דלמאן דאמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה ואין מועיל עדותו שאמר בפ"נ ובפ"נ, הא זה נגד פרייתא מפנין דבעצמה ונכסים קנינו לך עצמו קנה, וא"כ הי' להר"ן להקשות בבירור מפרייתא ובעיקר הדין אי הפרוש דפלגין דיבורא דמחלקין הדברים או דמחלקין הנאמנות, הנה הנו"ב מסיק בסוף דבריו, דהרשב"א קאי רק לענין דיני נפשות דבעינו שיתראותו, ואי אפשר לפרש דבריו אנו רבעתי את פלוני או אני נתיי עם אשת פלוני שהוא הי' בשוגג, דהא עדותו שהתרו בו ובה להרוג אותה, וא"כ לא הי' בשוגג, אבל בלדידי אופן פרייתא, ובאני הרגתי את פלוני, אפשר לפרש שהוא הי' בשוגג, לפי זה יהי הפרוש דפלגין דיבורא דוקא באופן שיש לחלק דבריו ולפי זה יקשה על הרשב"א מדברי רבא דסובר דגם דאמירתו בפ"נ פלגין דיבורא להימן על עצמו ולא על נכסים, הרי דפירוש דפלגין דיבורא דמפלגין הנאמנות אכן נראה לי דאפשר לומר לדברי הרשב"א, כפי שהקשתי על דברי התוס' בדר' ד' ד"ה מודה ר"א במזונף מתוכו, ו"ל התוס', תימה לר"י מאי ענין שלא לשמה למזונף מתוכו שחתומים בו קרובים או פסולים, דהתם בדין מפסל משום דילמא אתי למסמך עליהו להשיאה או להוציא ממון על פיהם, אעפ"י שהדבר אמת אין לעשות אלא בעדות פשר פדאמר בפ"ק ד' אחיו, וינח' גבי עדים זימנין דחזו בכתבא ומסדהי ורחמנא אמר מפייהם ולא מפי כתבם.

אבל הכא שהעדים פשרים אלא שחתמו שלא לשמה מה תקלה יש בדבר אם נסמך עליהם והקשתי מאי ראי' מביא תוס' דאף שהדבר אמת אין לעשות אלא בעדות פשר, מהא דאמר וינח' גבי עדים זימנין דחזו בכתבא ואתו ומסדהי ורחמנא אמר מפייהם ולא מפי כתבם, דהא התם בגמ' קאי על הקוש' אמאי לא תקנו זמן בקידושין כדי שלא יוכל לחפות על פת אחותו אם תזנה שלא יקטלוה, א"כ קאי בגמ' שיתקנו זמן בקידושין כדי שיוכלו לדון אותה למיתה, והנה בגמ' מכות איתא בדר' ה', אמר רבא באו שנים ואמרו בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו עמנו הייתם בחד בשבתא אלא בתרי בשבתא הרג את הנפש, ולא עוד אלא אמרו ערב שבת הרג פלוני את הנפש נהרגין דבעידנא דמסדהי גברא לאו בר קטלא הוא כו', הרי חזינו אף דבשעה שהעידו כבר הרג את הנפש אעפ"י כ מחויבין מיתה שהמה רצו להורגו שלא פדין, לפי זה אם עדים שלא ראו המעשה יבואו ויעידו בבי"ד אף אם קמי שמאי גליא שעשה המעשה המחויבת מיתה, אעפ"י כ המה רוצחי נפש, דלהרוג הנפש בעינו דוקא ע"י משפט שהוא מחויב, וכיון שאין העדים אמיתים הרי הרגו איש שאינו מחויב מיתה, נמצא אם יהי' ספק לבי"ד אם בעת שפא אחד על אשת איש אם היתה אז אשת איש ויבאו עדים ויעידו אנהנו יודעים שהיתה אז אשת איש אם קמי שמאי גליא שהיא אשת איש יהי' זה רציחה שהרגו איש שלא הי' הגדה בבי"ד שעבר על אשת איש, דלהרוג נפש בעינו דוקא שיהי' הפל

כדין, ואם הי' שלא כדין, הרגו גברא דלאו בר קטלא הוא, לפי זה אם העדים יבאו ויגידו שהיא אשת איש מפי הכתב ואנחנו לא נדע, הרי הרגו גברא דלאו בר קטלא הוא, ומה ענין זה לשטר ממון שיוציאו עפ"י העדות, פיון דקמי שמיא גליא שהוא מחויב הרי לא הוציאו שלא כדין, וכן אם ישיאו אותה, פיון שהאמת הוא שהיא גרושה, מה איכפת לנו, ודווקא לומר דכוננת התוס' דעי"ז שהמה ופסקו שפבר היא מגורשת עפ"י הגט יהי' לפעמים נ"מ למיתה פגון שאחד יקדשה ואח"כ ימות בעלה והי' ספק אם הועילו הקדושין, ועי"ז שהבי"ד יפסקו שהועילו הקדושין והבא עלי' מחויב יהי' שלא כדין, וכן צריך לומר דהתששא בהוצאת הממון הוא ג"כ בכה"ג שקידש אשה בכסף זה, אשר זה דווקא, דאין זה במשמע בדברי התוס' אכן יש לומר אף דאין הוכחת תוס' מהא דאמר בינח"י גבי סהדי ראי' לדין זה שקידשו התוס' דארף שהדבר אמת אין לעשות אלא בעדות פשר, אעפ"י כ דינו של התוס' אמת, דהנה בחו"מ סימן ל"ד איתא רשע פסול לעדות אפילו עד פשר שיודע בחבירו שהוא רשע ואין הדיינים מפירים רשעו אסור להעיד עמו אעפ"י שהעדות אמת, וכתב ע"ז הש"ך, צע"ג כדין זה שהוא רחוק מסברא שיודע שהענין אמת ולא יעיד בשביל שהשני פסול, ואפשר דהרמב"ם ורש"י וט"ו כו' ויש לקרב הדין אל השכל דכיון דקי"ל דשלישה שהעידו ונמצא אחד מהם קרוב או פסול בטלה העדות פולה א"כ ה"נ כו', ודברי הש"ך תמוהים, הא עיקר קושיתו היתה פיון שהמעשה אמת מה איכפת אם גם הרשע ועוד עכ"פ הא לא יתחייבו שלא כדין, א"כ מה מועיל דגזירת הכתוב שבטלה כל העדות, עכ"פ הא המעשה אמת ולא יחייבו שלא כדין, שוב מצאתי שהתומים הקשה זאת על הש"ך, ואולי אפשר לדחוק דכוננת הש"ך שמקשה הא עד אחד ג"כ מחויב לילה ולהעיד, וחד מ"ד סובר דמחויב קרובן שבועה אם לא יגיד וא"כ איך יפטר מחיובו, דעד אחד ג"כ מחויב להעיד, לזה כתב הש"ך דכיון דבטלה עדותו א"כ הא לא יהי' לעדותו דין עד אחד, משו"ה אינו מחויב.

אכן לדברי התוס' פשוט, דזה אסרה התורה לגרום שיפסקו בבי"ד שלא כדין אף שהמעשה הוא אמת וזה אסרה התורה בלאו דאל תשת ידך עם רשע, או מקרא דמדבר שקר תרחק, ואפשר לישיב גם הקוש' שהקשה תוס' על פירוש זה דהטעם משום דארף שהדבר אמת אין לעשות אלא בעדות פשר אעפ"י כ היכא דהעדים אמת אלא שלא חתמו לשמה מה איכפת לנו, אכן כפי שביארנו להרמב"ם דעדות שבשטר הוא דרבנן, אכן אם העדים חותמים פדי לעשות את השטר לספר המקנה, או את הגט לספר פרייתות, אז הוא מן התורה מקרא דוהעד עדים, דהרי עדות זו אי אפשר לומר מפיהם, ואח"כ אנו רואים את ספר המקנה בינד הלוקח ואת הגט בינד האשה אמרינן חזקה כל מה שבנד אדם הוא שלו, ועפ"י ז חותמין, והנה עדים פשחחמו שלא לשמה אין מועיל עדותם לעשות את הגט לספר פרייתות א"כ כשבי"ד יפסקו עפ"י העדים החתומים, הרי הם פוסקים עפ"י עדות שבכתב, ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם, וא"כ יפסקו בי"ד שלא עפ"י עדות פשר.

(ב) ועפ"י ז שביארנו דבדיני נפשות אם יהי' פסול בהעדים או בההגדה או אם יהרג, עפ"י ז אף אם קמי שמיא גליא, יהי' רציחה, לפי זה אפשר לפרש דגם הרשב"א מפרש דפלגין דיבורא היינו הנאמנות באותו דבר עצמו מאמינים לענין זה ולא לענין זה, אכן

סוברהרשפ"א דלזה שמאמינים, מאמינים כמו שהוא אומר, היינו דלא כהפירוש
דמאמינים שהי' עם אחר.

דבנדאי והי' זה הכחשה בתקירות, וגם לכאורה דזה הני נדאי כבתרי גופי, אחרי שאנחנו
אומרים שלא הי' עם זה, אלא דלענן זה שאנו מאמינים, מאמינים כמו שהוא אומר,
וכיון דבדיני נפשות אף אם המעשה אמת, אם העד הוא פסול ואין פאן ההגדה בבי"ד
יחסר עדות, וא"כ באומר אני.

רבעתי את פלוני, הא לפי דבריו אף אם המעשה אמת הוא, אומר בבי"ד ההגדה עם
פסול, והגדת עד פסול אף אם המעשה אמת לאו הגדה לחיוב, משו"ה עכצ"ל דאימתי
מחיבין קטלא ע"י פלגין דיבורא, הוא דוקא אם אפשר לחלוק הדברים, כמו באומר
פלוני רבעני לרצוני, שמבטלין תיבת לרצוני ומאמינים לדבור דפלוני רבעני, וא"כ אומר
ההגדה עד פשר, ומשו"ה מחייבין מיתה עפ"י דבריו, אבל היכא דאי אפשר לחלק דבריו,
לא אפשר למקטלה, כמו שהביא הנו"ב דברי הרשפ"א, אבל בלדידי אונפן בריביתא,
ובאני הרגתי דלא בעינו רק לידע הדברים, ואין צריך הגדה בבי"ד, גם הרשפ"א מודה
דפלגין דיבורא, היינו הנאמנות, ואותו הדבר בעצמו לזה מאמינים ולזה אין מאמינים,
ולפי זה ניחא דברי הרשפ"א דס"ל דפלגין דיבורא, היינו הנאמנות.

אכן סברת אביי יקשה, מאי חילוק בין כל נכסי, לעצמה ונכסים קנוין לה, כיון דבדיבור
בפני נחתם אי אפשר לחלק, וממ"נ אם סבירא לי' דמחלקין הנאמנות, גם בכל נכסי
נחלק ואם סבירא לי' דאין מחלקין הנאמנות, א"כ גם בעצמה ונכסי לא יועיל, והנה
רש"י ועוד ראשונים מפרשי דהכא מיירי במביא גט שחרור ממדינת הים, ומיירי ג"כ
בעשאו האדון שליח להולכה עד דמטי התם וצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אכן
הרמב"ם לא זכר פלל דמיירי בחו"ל, ולא זכר פלל דמיירי הכא שצריך לומר בפ"נ,
והנה לדברי הראשונים דמיירי היכא דצריך לומר בפ"נ, הפירוש פלגין דיבורא דיבורו
שאומר בפ"נ אם מפלגין להאמין אותו על השחרור ולא על המתנה ולכאורה למה
להברייתא לשנות דין זה היכא שהעבד בעצמו הביא, אמאי לא נקט דין זה היכא ששליח
מביאו דהא היכא ששליח מביא ג"כ יהי' השאלה אם מפלגין דבורו שמעיד בפ"נ אכן
אפשר לומר רבותא דאף הוא עצמו נאמן, ואף דכבר איתא זאת במשנה דהאשה עצמה
נאמנת על גיטה לומר בפ"נ, אשמעינן דגם העבד נאמן על שחרורו, אכן הא דקאמר
פמאן כר"ש היינו דמדאמר ר"ש לעולם הוא בן חורין, וכפירוש רש"י, אשמעינן.

דאף היכא שלא קנה שאר נכסים, פגון היכא שלא פירש איזו קרקע ששיר דאז לא קנה
כל הנכסים, משום דאיכא לומר על כל חדא שמא זו היא ששיר וא"כ לא קנה הנכסים,
אעפ"כ הוא משוחרר, משום דמפלגין דיבורא, היינו אף שהנכסים לא קנה אעפ"כ
השחרור נשאר וכן תוס' מפרשי דהאי לעולם דר"ש מרבה היכא דאין לו נכסים אחרים
חוץ מזו ששיר, וא"כ לא קנה נכסים, ומפלגין דיבורא, היינו אף דלא קנה נכסים קנה
את עצמו, ור"מ סבר דכיון דלא קנה נכסים אף עצמו לא קנה דלא פלגין דיבורא ולפי
זה מחלוקת ר"ש ור"מ הוא אם היכא דמן הדין לא קנה הנכסים אם השחרור קיים, ולפי
זה הא פליאה גדולה מאי שייכא הדין הזה דאמר כל נכסי נתנין לעבדי ואין הוא

קוֹנָה נְכֹסִים מִן הַדִּין, לְדִין דְּפִלְגִינָן דִּיבּוּרָא לַעֲנֵן נְאֻמָּנוּת, דְּאִמְרִינָן דְּכִינּוּן דְּבִטְלָה מְקַצָּת עֲדוּתוֹ בְּטְלָה כְּלוּל, אוּ דְאִמְרִינָן נְאֻמָּן לְזָה וְאִין נְאֻמָּן לְזָה, דְּזָה הַדִּין הָא הוּא לַעֲנֵן נְאֻמָּנוּת.

לְכֹן נִרְאָה לִי דְהֶרְמַב"ם וְהֶאֱלָפֶס מְפָרְשֵי דְהֵכָא לֹא קָאִי כָּלֵל הַשְּׂאֵלָה הֵיכָא דְאָמַר בַּפ"ג, דְהֵכָא מִיָּרִי שְׁהִבִּיא הָעֵבֶד גָּטוּ שְׁפָכְרָא נְשִׁתְחַרְרָא, וְלִדְבָרֵי הֶרְמַב"ם הָא הֵיכָא שְׁהִבִּיא גִיטָה שְׁפָכְרָא נְתַגְרָשָׁה א"צ לֹמַר בַּפ"ג, וְכֹן בְּעֵבֶד שְׁהִבִּיא שְׁחֲרוּרָא שְׁפָכְרָא נְשִׁתְחַרְרָא אִין צְרִיף לֹמַר בְּפָנֵי נְכֹתָב וּבְפָנֵי נְחֹתָם, אֲלָא דְהַפְּרִיזֵשׁ בַּגְמ' כֹּן, דְהִנֵּה הַתּוֹס' בַּד"ה הַלְכָה, כְּתָבוּ ז"ל, וְרַש"י פִּירוּשׁ דְלָאוּ פְרוּת גִּיטָה הוּא, מִשּׁוּם דְאִיפָא לְמִימַר מְדַשְׁיָר בְּנְכֹסִים שְׁיִיר נְמִי בְּעֵבֶד, וְלִפִּי זֶה בְּאִין לֹא אֲלָא אוֹתָהּ הָעֵיר דְלֹא שְׁיָיָה לֹמַר מְדַנְחִית לְשִׁיבְרָא שְׁיִיר נְמִי בְּעֵבֶד, מוֹדָה ר"מ דִּיּוֹצֵא לְחִירוֹת דְּפִלְגִינָן דִּיבּוּרָא, וְאִין מִשְׁמַע כֹּן בְּתוֹסְפָתָא, וְלִשׁוֹן אֲפִילוּ אִינוּ מִיּוֹשֵׁב עַכ"ל הַתּוֹס' וְלִכְאוּרָה כִּינּוּן דְתוֹס' סְבִירָא לְהוּ דָּאֵם אִין שָׁם אֲלָא אוֹתָהּ הָעֵיר אֲזִי מוֹכַח דְמָה דְאָמַר כָּל נְכֹסֵי הַיְתָה כְּפִנְתוֹ אִיף וְרַק לְשִׁחְרָר הָעֵבֶד, וְא"כ אִיף כְּתָבוּ בְּתוֹס' בַּד"ה לַעֲוֹלָם, דְהַחֲדִישׁ דַּר"ש הֵיכָא דְאִין לֹא אֲלָא אוֹתָהּ הָעֵיר, הִינְנוּ אִיף דְאִין כָּאֵן מִתְנָה, אַעֲפִי"כ יֵצֵא לְחִירוֹת לַר"ש מִשּׁוּם דַּס"ל דְּפִלְגִינָן דִּיבּוּרָא, אֲבָל לַר"מ לֹא יֵצֵא מִשּׁוּם דְלֹא פִלְגִינָן דִּיבּוּרָא, מֵאִי שְׁיָיָה לֹא פִלְגִינָן דִּיבּוּרָא כִּינּוּן שְׁאִין לֹא אֲלָא אוֹתָהּ הָעֵיר, א"כ הָרִי דִּיבּוּרָא דְכָל נְכֹסֵי קָאִי רַק עַל הָעֵבֶד, וְא"כ אִיף אֵם לֹא פִלְגִינָן דִּיבּוּרָא אֲמֵאִי לֹא יֵצֵא הָעֵבֶד לְחִירוֹת אַחֲרֵי שְׁעֵתָהּ מַה שְׁאָמַר כָּל נְכֹסֵי כְּפִנְתוֹ רַק לְהָעֵבֶד, וְעַכְצ"ל דְּכֹנֶנֶת הַתּוֹס' דְּבִאֲמַת שְׁחֲרוּרָא וּמִתְנָה שְׁנֵי עֲנִינִים הֵמָּה, דְשְׁחֲרוּרָא הוּא כְּעִין גָּט שְׁעוּשָׁה אֶת הָעֵבֶד לְכֹן חוֹרִין, וּמִתְנָה נוֹתֵן לֹא הַנְּכֹסִים בְּמִתְנָה, אֲבָל שְׁחֲרוּרָא אִין עֵיקַר הַדְּבָר שְׁנוֹתָן לֹא גוֹפּוּ בְּמִתְנָה, דַּא"כ לֹא הִיָּה בְּעֵי שְׁחֲרוּרָא לְשִׁמָּה כְּמוֹ בְּכָל מִתְנּוֹת דְלֹא בְּעֵינָן לְשִׁמָּה, אֲלָא שְׁחֲרוּרָא הוּא דִּין הַתּוֹרָה, דַּע"י שְׁטַר הוּא עוּשָׁה אֶת הָעֵבֶד לְכֹן חוֹרִין, וּמִשּׁוּ"ה אִיף אֵם הָעֵבֶד אִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ יְכוּל לַעֲשׂוֹתוֹ לְכֹן חוֹרִין כְּמוֹ שְׁיָיָה לְעֲשׂוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ מְגוֹרָשָׁת וְאִין שְׁיָיָה לְגַט דִּין אִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְא"כ דִּיבּוּרָא דְכָל נְכֹסֵי הוּא לְשׁוֹן מִתְנָה, אֲלָא דְבְּכָלֵל מִתְנָה אֲפָשֶׁר גַּם לְהִיּוֹת שְׁחֲרוּרָא מְפָנֵי שְׁהָרִי גַם שְׁחֲרוּרָא הוּא מִתְנָה, אֲבָל אֵם עַל שְׁחֲרוּרָא בְּעֲצָמוֹ יוֹכֵל לְהִיּוֹת לְשׁוֹן כָּל נְכֹסֵי הֵיכָא דְאִין כָּאֵן מִתְנָה, בְּזָה רְצָה לֹמַר דְּפִלְגִי ר' שְׁמַעוֹן וּר' מֵאִיר אִי פִלְגִינָן דִּיבּוּרָא דְכָל נְכֹסֵי הֵיכָא דְאִין כָּאֵן מִתְנָה אֵם פִּלְגִינָן לִי' שְׁיָיָה לְשׁוֹן שְׁחֲרוּרָא, לַר"ש פִּלְגִינָן דִּיבּוּרָא דְכָל נְכֹסֵי דָּאִיף שְׁאִין כָּאֵן מִתְנָה מְפָנֵי שְׁבִטָל דִּין מִתְנָה, אַעֲפִי"כ פִּלְגִינָן אוֹתוֹ שְׁיָיָה שְׁחֲרוּרָא, וְר"מ ס"ל אֵם בְּטָל מִתְנָה אֲזִי אִי אֲפָשֶׁר שְׁיָיָה שְׁחֲרוּרָא.

וְלִפִּי זֶה אֲפָשֶׁר לְתַרְצֵן גַּם קוֹנֵי תוֹס' עַל רַש"י, דְלִמְסַקְנָא גַּם ר"מ מוֹדָה דְּפִלְגִינָן דִּיבּוּרָא דְכָל נְכֹסֵי אִיף שְׁאִין כָּאֵן מִתְנָה נְשִׂאָר שְׁחֲרוּרָא, אֲכֹן דְּנֻקָא אֵם כָּל הוּא מְצַדוֹ נְתִינָה גְמוּרָה, אֲבָל כִּינּוּן דְנֻחַת לְשִׁיבְרָא, א"כ מַה שְׁאָמַר כָּל הוּא לָאוּ דְנֻקָא, א"כ אִין זֶה פְרוּת גִּיטָא, דְאֲפָשֶׁר לְפָרֵשׁ שְׁכֹנְתוֹ רַק לְמִתְנָה וְלֹא לְשְׁחֲרוּרָא אֶת הָעֵבֶד וְא"כ אִיף אֵם אִין לֹא אֲלָא אוֹתָהּ הָעֵיר, אֲבָל מְשִׁטַר הָא אִין וּמוֹכַח שְׁאִין לֹא אֲלָא אוֹתָהּ הָעֵיר, וְא"כ הָרִי מְשִׁטַר הַשְׁחֲרוּרָא אִין מוֹכַח שְׁכֹנְתוֹ לְשְׁחֲרוּרָא דְכִינּוּן דְשִׁייר הָא אֲפָשֶׁר שְׁכִינּוּן רַק לְמִתְנָה אֲבָל שְׁיִיר גַּם הָעֵבֶד.

לִפִּי זֶה הֶרְמַב"ם וְהֶאֱלָפֶס מְפָרְשֵי דְהֵכָא מִיָּרִי הֵיכָא דְאִין צְרִיף לֹמַר בְּפָנֵי נְכֹתָב וּבְפָנֵי נְחֹתָם, אוּ דְמִיָּרִי בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְאִיף בְּחוּץ-לְאַרְצֵי כִינּוּן דְהִבִּיא בְּעֲצָמוֹ שְׁחֲרוּרָא שְׁפָכְרָא נְשִׁתְחַרְרָא, הָא סְבִירָא לְהֶרְמַב"ם דְּבַכָּה"ג בְּגַט אִין צְרִיכָה לֹמַר בְּפָנֵי נְכֹתָב וּבְפָנֵי נְחֹתָם,

וכן העבד אין צריך לומר, דמשום עגונה לא חששו רבנן לזיופא, אכן נהי דעל שחרור אין חוששין לזיוף, אכן היכא דבהדבור שהוא משותק רב מתנה ושחרור, בזה מיבעיא בגמ', אם נימא דפלגינן דיבורא, דאף אם אין פאן מתנה יהי לשון שחרור, א"כ אין עלינו כלל לחשוב אודות המתנה רק אודות השחרור, ובשחרור הא אין חוששין לזיוף, אבל אם לא פלגינן דיבורא, היינו אם נימא דאם אין בלשון כל נכסי מתנה, אז גם שחרור אין פאן, א"כ עלינו לאשר את המתנה, ואז נשאר השחרור, ועל מתנה הא בעי קיום שטרות, ואין המביא שטר מתנה נאמן לומר ששטר זה אמיתי הוא, ובעי דוקא קיום.

בזה יש לפרש טעם אבני דכתבו בתוס' ד"ה הדר אמר אבני ז"ל, פ"א לא משום קושיא דרבא חזר בו אבני, דאבני לא חשיב לי פירכא, דסבר לא פלגינן דיבורא, דאקושי דרבא לא משני מידי, אלא נראה לו סברא לומר טפי דבתרונהו לא קני, אכן לדברינו הדברים מבוארים, דאבני דסבר לא פלגינן דיבורא, פירוש, דבלא מתנה אין פאן שחרור, הי' סבר מעיקרא פיון דמשום תקנת עגונות אמרו רבנן דלא נחשוש לזיופא, והכא אם נחשוש לזיוף ולא נאשר מתנה, אז גם שחרור אין פאן, א"כ משום תקנת עגונות ששייך אף בעבד לא נחשוש בשטר זה לזיוף ומתוך שקנה עצמו קנה נכסים, אבל רבא הקשה דאין זה סברא, דאף שמשום עגון אקילו רבנן לא חששו רבנן על העגון עצמו, היינו על הגירושין ועל השחרור, אבל לא על המתנה, וממילא אחרי שאבני הודה בזה לסברת רבא, ממילא אמר דלא קנה לא את המתנה ולא את עצמו, דצריכין אנו לדון על המתנה, ומתנה בעי דוקא קיום, אכן רבא סבר דפלגינן דיבורא, פירוש דגם בלא מתנה אפשר להיות דבור דכל נכסי שחרור, וא"כ אין אנו צריכין לדון על המתנה, לפי זה מייירי פאן היכא דאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ.

ואף שהאלפס כתב ז"ל, עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמה ונכסי קנוין לה עצמו קנה נכסים לא קנה, עצמו קנה מידי דהוי אגט אשה דתנן האשה מביאה גיטה כו' עכ"ל האלפס, ובגמ' הא אוקי למתניתין דהאשה עצמה מביאה גיטה, באם היתה שליח להולכה, היינו מדמסיק ובלבד שהיא צריכה לומר, ע"ז מסיק הגמ' דמייירי היכא שלא נתגרשה עודנה פגון שעשאה שליח להולכה.

אבל האי דינא דהאשה עצמה מביאה גיטא, הוא אף בנתגרשה מביאה גיטה ונאמנת ואין חוששין לזיוף, ואף שהוא קצת דחוק מוכרח לומר כן: שהרי האלפס לא זכר כלל דמייירי באומר העבד בפ"נ ובפ"נ, ועיין במ"מ פ"ד מהלכות גירושין בסוף שפכת דאם היינו חוששין לגט שהביאה שנתגרשה, לזיוף, לא היתה נאמנת לומר בפ"נ, והרמב"ם בנדאי מייירי באין צריכין לומר בפ"נ.

אכן כל זה היכא דאין צריך לומר בפ"נ, אבל היכא שהביא שליח גט שחרור והשליח הוא שליח להולכה, וא"כ הא צריך שיהי' לזה דין עדים שאם יבא הבעל ויערער לא יהי' נאמן מטעם שפבר החזקנו עדותו, א"כ הא בעי דין עדות, ובעדות הא קי"ל עדות שפבטלה מקצתה בטלה פולה, ואין זה עגון כלל להא שמביא הנו"ב דתליא אם מפלגינן הדיבור או הנאמנות, דהתם הא מייירי בהעיד על עצמו דאין זה כלל בגדר עדות, אבל היכא שהדבר בגדר עדות הא קי"ל עדות שפבטלה מקצתה בטלה פולה, ולא אמרינן בעדות פלגינן דיבורא, א"כ לא קשה כלל מהירושלמי, דהירושלמי הא מייירי במביא שליח גט

ממדינת היים וצריף לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ושואל הירושלמי אם יבא הבעל ויערער מהו, היינו איה יהי הדין, וכינן דקיל"ל כר' יוחנן דבעדות אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, א"כ אף אם פתיב בגט שחרור עצמה ונכסי קנוין לה ג"כ לא יקנה עצמו, שהרי דיבורו שאומר בפ"נ ובפ"נ דין עדות לזה, ובעדות הא קי"ל כר' יוחנן דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, משו"ה הירושלמי אמר דלר' יוחנן פנין דע"י ערעור דבעל יבטל המתנה, גם השחרור בטל, וממילא אם מביא גט שחרור וכתוב בו עצמה ונכסי קנוין לה.

אף עצמו לא קנה, אבל בגמ' הא מייגרי היכא דאין צריף לומר בפ"נ ולא חיישינן לזיופא בשחרור אף אם פתוב כל נכסי, עצמו קנה. סימן ח המש"ה מסימן הקודם בענין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

אכן עוד קשה על הרמב"ם אמאי לא הביא האי דינא דירושלמי דאם הביא שליח גט וכתוב בו מתנה, או אם הביא עבד שטר בחו"ל שכתוב בו עצמה ונכסי קנוין לה, או כל נכסי קנוין לה, פנין שאם יבא הבעל ויערער יהי בטל עדותו שאמר בפני נכתב ובפני נחתם לגבי הנכסים, ממילא יהי בטל גם לענין הגט והשחרור דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וממילא יהי פסול הגט והשחרור בחו"ל כל זמן שלא נתקנים, דהא תקנו רבנן שצריף שיהי עדות של בפ"נ ובפ"נ א) והנראה לי, דהנה בגמ' סנהדרין דף מ"א איתא אלא אמר רבא ה"ק אפילו בחקירות שניםאומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת, פמאן דלא כר"ע, אכן הרמב"ם פתב בפ"ב מהלכות עדות הלכה ג' ז"ל, היו העדים מרובים שנים מהם פינו עדותן בחקירות ובדרישות, והשלישי אמר איני יודע, תתקנים העדות בשנים, וכבר תמה על זה הלח"מ, פנין שהרמב"ם פוסק כר' עקיבא דמקיש שלשה לשנים מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, וא"כ איה פסק דאם אחד אמר איני יודע תתקנים העדות בשנים, הא רבא אמר דלר"ע עדות פולן בטלה.

וצריף לומר דהרמב"ם ס"ל, דעד פאן לא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, דוקא אם העד הוא פסולי אבל אם העד פשר אלא שחסר לו נאמנות, אז איננו בגדר נמצא פסול, והוי דינו כמו שלשה ואחד לא ראה כל העדות, האם נימא בשביל שהוא לא ראה כל העדות יפסלו אלו שראוהו, הא אין זה פסול אלא חסרון ראי', ה"נ באחד אומר איני יודע בחקירות, הא אין פסול בגופו, וגם אין פסול בהגדתו, רק חסרון שחסר בהגדתו הגדת החקירות, על זה לא שייף נמצא אחד קרוב או פסול.

בזה יש לישב קושית בנו של הגרעק"א בתשובת הגרעק"א סימן רכ"ב שהקשה לאביו על הא דאיתא בגמ' יבמות מ"ז, מעשה באחד שבא לפני ר' יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי, אמר לי ר' יהודה יש לה עדים, אמר לי לאו, יש לה בנים א"ל הן, א"ל נאמן אתה לפסול את עצמה ואין אתה נאמן לפסול את בניה, ומי אמר ר' יהודה אבנים לא מהימן, והתניא יפיר יפירונו לאחרים, מפאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור, וכשם שנאמן לומר זה בני בכור, כך נאמן לומר זה בני בן גרושה או בן חלוצה הוא, אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר לי לדבריך עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ם, והקשה הנמוקי יוסף.

הא אפילו אם נתגזיר בינו לבין עצמו הא עפ"ם ונעבד שבא על בת ישראל הולד פשר ותירץ הנמוקי יוסף דמיירי ששניהם נתגזרו בינם לבין עצמם האיש והאשה, והקשה שם בתשובת הגרעק"א, דמשמע דאילו הי' ישראל אף שנאמן על הבנים אין נאמן על אשתו, משום דהבנים כמו עצמה קנוי לה בעבד דנאמן, והאשה כמו הנכסים דאמרינו נאמן על עצמו ואין נאמן על הנכסים, ע"ז הקשה הא ר' יהודה אית לי' ביבמות כ"ה דלא אמרינו פלגינן דיבורא, והא טעמא דנאמן על עצמו ואין נאמן על הנכסים הוא משום פלגינן דיבורא, אבל לר' יהודה הא אין נאמן גם על עצמו דלא אמרינו פלגינן דיבורא, אכן פתב, דהא לאב"י דלית לי' פלגינן דיבורא והא אמר מתוך שנאמן על עצמו נאמן על הנכסים, א"ד בנו של הגרעק"א, ושתיק לי' על זה, והוא תמוה, דהא למסקנא לאב"י מתוך שאין נאמן על הנכסים אין נאמן גם על עצמו אכן לדברינו מיושב, דהנה בירושלמי מדמי האי דינא דכתב פל נכסיו לשני בני אדם והיו העדים קרובים לזה ורחוקים לזה, דר' יוחנן אית לי' מתוך שפסולין לזה פסולין לזה, גליף זה ר' יוחנן מדין דנמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותו בטלה, דס"ל דדין אחד הוא להרבה עדים ונמצא בהן אחד פסול, או שבעדות העדים יש בהגדתם דבר פסול כלל אחד הוא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, א"כ כמו באם הרבה עדים ונמצא אחד קרוב או פסול ביארנו דנה דוקא אם העד קרוב או פסול, אבל אם חסר נאמנות לאחד אין פוסל את הנותרים, כן אם יש דבר בהעדות שחסר עוד נאמנות, כמו חסרון חקירה וכדומה, אין שייך על זה שבטלה מקצתה בטלה כולה, דהא העדות לא בטלה רק שחסר נאמנות, והנה בישראל אומר אשתי נתגזירה בינה לבין עצמה, הא לפי דבריו איננה אשתו ולא שייך בזה קורבה, אלא דהוא עד אחד ואין נאמן עלי' פיון שהיא מוחזקת בחזקת גיורת, והנה טעמא דר' יהודה דס"ל לא אמרינו פלגינן דיבורא, דס"ל דלא פתחמיים דאמרי אדם קרוב אצל עצמו ואין זה נכנס בכלל העדות דלא נימא על זה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, אכן ר' יהודה סבר דעל עצמו ג"כ מקרי בגדר עדות ויש לזה דין קרוב וממילא אמרינו בזה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, אכן כל זה במעיד על עצמו שהוא קרוב אצל עצמו ופסול לעדות (ויכעין שפירש הראב"ד), אבל הכא הא לפי דבריו אין האשה אשתו, אם היו עדים מעידים כדבריו הי' נתברר שאין בעדותו פסול קורבה, אלא הא דאין נאמן הוא משום חסרון נאמנות שהוא עד אחד, בזה גם ר' יהודה מודה דלא אמרינו בזה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ועל מה שיוכל להיות נאמן, עדותו קימת.

ב) אכן אם גם היכא שאין פסול רק חסרון נאמנות אם שייך בזה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה פליגי בזה רב נאמן רב בבבא בתרא דף ל"א, דאיתא התם, זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי, האי אייתי סהדי דאבהתי' היא ואכלה שני חזקה, והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה, אמר רב נחמן אוקי אכילה לבהדי אכילה, ואוקי ארעא בחזקת אבהתא, א"ל רבא הא עדות מוכחשת היא, אמר לי' נהי דאתכחש באכילתה באבהתא מי אתכחש, והנה הא קי"ל דעדות מוכחשת לא נפסלו העדים, דקי"ל כרב הונא דאמר זו באה בפני עצמה ומעידה זו באה בפני עצמה ומעידה, וא"כ לא נחשב פסול, רק אעפ"י כן אין נאמנות פיון שיש לזה הכחשה, א"כ רבא סבירא לי' פיון שבהעדות הזאת יש פאן חסרון נאמנות, אמרינו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וכדאיתא לקמן.

ורבא עד פאן לא אמר רב הונא אלא לעדות אחרת, אבל לאותה עדות לא, והיינו דכיון דבאותה עדות שמעודו דאבהתי' ואכלה שני חזקה יש פאן עדות שאין אנו מאמינים, היינו זה שאמרו שאכלה שני חזקה אין מאמינים.

גם לזה שאמרו דאבהתי' היא, אכן רב נחמן סבירא לי' פיון דאין פאן פסול רק חסרון נאמנות, לא אמרינו בזה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. בזה יש לתרץ קושית התוס' בד"ה אמר לי' רבא, שהקשו ו"ל, תימא אמאי הויא עדות מוכחשת, והא רבא אית לי' במרובה ובפרק זה בורר דעד זומם מפאן ולהפאנפסל, ולא מפסל אלא משעה דאתכחוש ואית לו למימר אאכילתא דאתכחוש אתכחוש, אאבהתא דלא אתכחוש לא אתכחוש, דהכי אמר במרובה דהווימו על הטביחה ועל הגניבה לא הווימו אע"ג דתוה פדי דבור העידו על הגניבה ועל הטביחה לרבא פיון דמההיא שעתא דמתזמי הוא דאפסלו, אטביחה דאתזום אתזום, על הגניבה דלא אתזום לא אתזום עכ"ל התוס', אכן לדברינו לא קשה, דלרבא דסובר דגם חסרון נאמנות מבטל כל העדות א"כ אף שאמר רבא דעד זומם נפסל מפאן ולהפא, וקנודם שהווימו אם יעיד עדות תהי' עדותו כשרה, אבל באותה עדות פיון דאמרה התורה דמקצת עדותו בטלה, ממילא בטל כל העדות.

דהרי גזרה התורה שעי"ז הנזמה בטלה העדות, וממילא בטלה כולה, והא דאמר בגמ' נימא דמפאן ולהפא הוא נפסל אטביחה דאתזום אתזום אגניבה לא אתזום, הוא אליבא דדינא דקי"ל פרב נחמן דחסרון נאמנות אין מבטל כל העדות, וא"כ אם נימא דבשעת הגדה אין פאן פסול, א"כ אף באותה עדות אמרינו אטביחה דאתזום אגניבה לא אתזום, אבל לרבא באותה עדות אף בלא פסול אמרינו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, והעדויות אף אם פסולו מפאן ולהפא, אבל העדות הא בטלה היא אטביחה, וממילא בטל עדות גניבה, וקאמר שם לימא כתנאי, היינו דלדין אפשר לומר דפליגי בדין אם מפאן ולהפא הוא נפסל או למפריע.

אבל רבא בעצמו אף דסובר מפאן ולהפא הוא נפסל, יוכרח לומר דטעמא דרבנן משום דתוה פדי דבור לאו פדבור, וכדאמר במסקנא ג) ולפי זה לא קשה מה דאמר הרמב"ם דאם אחד אמר איני יודע בחקירות תתקנים העדות בשנים, אף דרבא אמר דאם נספור כר"ע דמקיש שלשה לשנים תבטל כל העדות, דרבא לטעמי' דס"ל דאף בחסרון נאמנות אמרינו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, אליבא דר"ע, וכדביארנו דמוכח מירושלמי דדין עדים רבים שהעידו ונמצא אחד שעדותו אין מקבלין, ודין דעדים שהעידו ובעדותם יש דבר שאין מקבלין, כחזקא ניהו: משו"ה קאמר רבא דאף אם אחד אמר איני יודע בחקירות פיון דאין מקבלין הוי פנמצא קרוב או פסול ובטלו כל העדים, אבל הרמב"ם הא פסק פרב נחמן דחסרון נאמנות אין פוסלת יתר העדות, א"כ הא כשהעד אומר איני יודע, הוי רק חסרון נאמנות, משו"ה תתקנים ע"י החקירות.

ולפי זה לא קשה כלל אמאי לא מביא הרמב"ם דין דשליח שהביא גט וכתוב בו מתנה, או שהביא שחרור שכתוב בו כל נכסי בחוץ לארץ, וצריף שיאמר בפ"נ ובפ"ג, ולגבי המתנה הא אין נאמן, וא"כ נימא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ולא יועיל גם על הגט ועל השחרור, אכן לדברינו הא מה שאין נאמן על הנכסים, אין בזה פסלות רק חסרון נאמנות משום שהוא רק עד אחד, ואין נאמן על הקיום, ובחסרון נאמנות הא לא

אמרין עדות שפטלה מקצתה בטלה פולה, אכן הירושלמי סבר פרבא דאף בחרון נאמנות אמרין עדות שפטלה מקצתה בטלה פולה, וכיון דחסר נאמנות של אמירתו בפ"נ ובפ"נ על הנכסים, בטלה שנים שיודעים הנאמנות גם על הגט והשחרור, אבל הרמב"ם שפסק פרב נחמן, וכן באחד אמר איני יודע בתקירות תתקיים העדות בשאר, משום הכי לדידן באמירת בפני נכתב ובפני נחתם לא שייך כלל לומר כיון שפוסל הגדתו לנכסים יפסול גם לשחרור וגט, דהרי אין זה פסולו אלא חסרון נאמנות.

סימן ט בדין כל גט שיש עליו עד פותי פסול, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, וביאור דעת הרמב"ם דף יוד. כל גט שיש עליו עד פותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, מני מתניתין כו' וכי תימא רבן שמעון בן גמליאל היא ודאחזוק בהא לא אחזוק בהא: אי הכי מאי אריא חד אפילו תרי נמי, אלמה אמר ר' אלעזר לא הכשירו בו אלא עד אחד פותי בלבד, לעולם ר' אלעזר, וכגון דחתים ישראל לבסוף דאי לאו דכותי חבר הנה לא הוי מחתים לי' מקמי', אי הכי אפילו בשאר שטרות נמי, אלא אמרין רוחא שבק למאן דקשיש מיני', ה"נ רוחא שבק למאן דקשיש מיניה, אמר ר' פפא זאת אומרת עדי הגט אין חותמין זה בלא זה, מאי טעמא אמר רב אשי גזירה משום פולקם ע"כ, והנה הרמב"ם פתב בפ"ו מהלכות עבדים הלכה ו' ז"ל, כל שטר שיש עליו אפילו עד אחד פותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים שהו פשרין בעד אחד ישראל ועד אחד פותי והוא שיהי' פותי חבר עכ"ל, ותמה ע"ז בלח"מ ז"ל, קשה דבגמ' אמר דחתים ישראל לבסוף דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה) ואי לאו דהנה חבר לא הנה מחתים לי' מקמי', וא"כ למה רבינו לא ביאר זה עכ"ל.

א) והנראה לי בזה, דהנה פתב הש"ך לדחות דעות הראשונים דאית להו דשטר שהיו עליו ארבעה או חמשה עדים ונמצא שנים פסולים תתקיים עדות בשאר אף דאם חתמו הפסולים באמצע או בסוף, והא דקתני בבב"קא ב"ב קס"ג שטר שחתמו בארבעה או חמשה ונמצאו שנים הראשונים פסולים תתקיים העדות בשאר ס"ל להנ"ך דעות דרבותא קמ"ל דאפילו הראשונים פסולים תתקיים העדות בשאר מכש"כ באמצע או בסוף, דחה דבריהם הש"ך, וס"ל, דוקא הראשונים פסולים תתקיים העדות בשאר, אבל אם הפסולים באמצע או בסוף השטר פסול, והביא הש"ך הירושלמי דאיתא התם על מתניתין, אלא מעתה אפילו פותי אחד יהא פסול אמר ר' אבין תפתר שחתם ישראל לבסוף, אמר ר' יוסי אתיא כמ"ד עדים חותמין זה שלא בפני זה, ברם כמ"ד אין עדים חותמין אלא זה בפני זה אפילו חתם פותי בסוף פשר, שטר שחתמו בארבעה עדים ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר, ר' אילא בשם ר' יוסי אתיא כמ"ד אין העדים חותמין אלא זה בפני זה ברם כמ"ד עדים חותמין זה שלא בפני זה אפילו חתם ישראל לבסוף פסול, וכתב ע"ז הש"ך ז"ל, ונראה שהגרסא מהופכת, שפכי גרסא זו אין לה הבנה, גם קשה הא בש"ס פ"ק דגטין איתא אדרבא איפכא, והכא איתא התם, ומתניתין כו' (ומביא הש"ך לשון הגמ'), ותו דבשטרות מי איכא למ"ד אין העדים חותמין אלא זה בפני זה, דהא בגטין לא אמרין הכי אלא משום גזירה דכולכם, והא לא שייכא בשטרות, אלא נראה ברור דהכי גרסינן, א"ר אבין תפתר שחתם ישראל לבסוף, ר' אילא בשם ר' יוסי אתיא כמ"ד אין העדים חותמין אלא זה בפני זה, ברם כמ"ד עדים

חֹתְמֵינָהּ זֶה שְׁלֵא בְּפָנָי זֶה אֶפִּילוֹ חֶתֶם יִשְׂרָאֵל לְבִסּוֹף פְּסוּלוֹ שְׁטֵר שְׁחַתְמוּ בְּאַרְבָּעָה עֵדִים וְנִמְצְאוּ שְׁנַיִם הֶרְאִשׁוּנִים קְרוּבִים אוֹ פְּסוּלִים.

תְּתַקְּנֵם הַעֲדוֹת בְּשָׂאָר, א"ר יוֹסֵי אֶתְיָא כַּמ"ד עֵדִים חֹתְמִים זֶה שְׁלֵא בְּפָנָי זֶה, בְּרַם כַּמ"ד אֵין עֵדִים חֹתְמֵינָהּ אֶלָּא זֶה בְּפָנָי זֶה אֶפִּילוֹ חֶתֶם כּוּתִי בְּסוֹף כְּשֵׁר כּו', וְהִכִּי פִירוּשָׁא, שְׁטֵר שְׁחַתְמוּ בְּאַרְבָּעָה עֵדִים וְנִמְצְאוּ שְׁנַיִם הֶרְאִשׁוּנִים קְרוּבִים אוֹ פְּסוּלִים כְּשֵׁר, דְּמִסְתַּמָּא רּוּחָא שְׁבָקִי לְקַשְׁיָי, וּמִסְתַּמָּא לְמִילּוֹי חֶתְמוּ שְׁלֵא יְפִסֹּל הַשְׁטֵר בְּהֶרְחַק שְׁנֵי שְׁטִין, אֶבֶל שְׁנַיִם הָאֲחֵרִים פְּסוּלִים, דְּלֵא שְׁיִיף לּוֹמֵר רּוּחָא שְׁבָקִי, וְלֵאזִינָה צְוֵרָה חֹתְמֵינָהּ הָא כְּבָר נַעֲשֶׂה הַשְׁטֵר פְּתַקְנוּ, אֶלָּא מִסְתַּמָּא לְשֵׁם עֲדוֹת חֶתְמוּ, אָמַר ר' יוֹסֵי אֶתְיָא כַּמ"ד עֵדִים חֹתְמֵינָהּ זֶה שְׁלֵא בְּפָנָי זֶה, הַלְּפָה אֶמְרִינָן דְּהֶרְאִשׁוּנִים הַכְּשֵׁרִים לֹא יִדְעוּ מִן הָאֲחֵרּוֹנִים הַפְּסוּלִים, בְּרַם אֵי אֶמְרִינָן אֵין עֵדִים חֹתְמֵינָהּ אֶלָּא זֶה בְּפָנָי זֶה אֶפִּילוֹ חֶתֶם כּוּתִי שֶׁהוּא פְּסוּל לְבִסּוֹף כְּשֵׁר, דְּכִינָן דִּיִּדְעוּ הַכְּשֵׁרִים שְׁחַתְמוּ הָאֲחֵרּוֹנִים וְדֹאֵי יִדְעֵי דְלֵאוּ לְעֲדוֹת חֶתְמוּ הָאֲחֵרּוֹנִים: אֶלָּא לְכַבּוּד אוֹ לְתַנְאֵי וְכַ"ג, דֹּאֵי לְעֲדוֹת אֵיף חֶתְמוּ עִם הַפְּסוּלִים דְּהָא נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קְרוּב אוֹ פְּסוּל עֲדוֹתוֹ בְּטֵלָה עַכ"ל הַש"ף.

וְהִנֵּה בְּכָלֵל קִשְׁיָה דַּעַת הַש"ף, דְּלִדְיָדִינִי שְׁנַיִם כְּשֵׁרִים שְׁחַתְמוּ עַל הַשְׁטֵר וְאַח"כּ בָּאוּ שְׁלֵא בְּפָנֵיהֶם שְׁנַיִם פְּסוּלִים וְחֶתְמוּ פְּסוּל הַשְׁטֵר, מְנָא לָן זֶה, כִּינָן דְּכָבֵר הַשְׁטֵר הַנּוֹכָשֵׁר ע"י הֶרְאִשׁוּנִים אֵיף יּוֹפְסֵלוּ אֶכּוּן הַקְּצוֹת הַקִּשְׁיָה עוֹד יוֹתֵר עַל הַש"ף, כִּינָן שְׁחַתְמוּ זֶה שְׁלֵא בְּפָנָי זֶה א"כּ הֵלֵא לֹא נִצְטַרְפוּ יַחַד, וְא"כּ הָא אִם לֹא נִתְפָּנּוּ לְהַעֲיֵד יַחַד הָא אֵין הַפְּסוּל פּוֹסֵל לְכוּן מְפָרֵשׁ הַקְּצוֹת דְּצָרִיף לְשִׁבְשֵׁ הִירוּשְׁלַמִּי בְּאֶפְסָן זֶה, הִינָנוּ לְהִיפָּהּ מִדְּבַרֵי הַש"ף דְּלִמ"ד עֵדִים חֹתְמֵינָהּ זֶה שְׁלֵא בְּפָנָי זֶה אֶפִּילוֹ חֶתֶם כּוּתִי בְּסוֹף כְּשֵׁר, דְּאֶמְרִינָן הַכְּשֵׁרִים לֹא נִצְטַרְפוּ עִם הַפְּסוּלִים, אֶבֶל אִם אֵין הַעֲדִים חֹתְמֵינָהּ אֶלָּא זֶה בְּפָנָי זֶה, הִרִי נִצְטַרְפוּ יַחַד הַכְּשֵׁרִים עִם הַפְּסוּלִין, מִשׁוּ"ה דְּנֹקָא אִם שְׁנַיִם הֶרְאִשׁוּנִים הִפָּה הַקְּרוּבִים אוֹ הַפְּסוּלִין כְּשֵׁר, אֶבֶל אִם הַפְּסוּלִין בְּסוֹף פְּסוּל, אֵיף בֵּין לְשִׁיטַת הַש"ף דְּמוֹכִיחַ כִּינָן דֹּאֵין הַעֲדִים חֹתְמֵינָהּ אֶלָּא זֶה בְּפָנָי זֶה מִשׁוּ"ה כְּשֵׁר, דְּכִינָן דְּחֶתְמוּ בְּפָנֵיהֶם יִדְעוּ הַכְּשֵׁרִים שְׁחַתְמוּ וּמִסְתַּמָּא לְכַבּוּד חֶתְמוּ, וּבֵין לְשִׁיטַת הַקְּצוֹת דְּכִינָן דֹּאֵין הַעֲדִים חֹתְמֵינָהּ אֶלָּא זֶה בְּפָנָי זֶה חֶתְמוּ בְּיַחַד וּפְסוּל, קִשְׁיָה לִי, בְּשִׁלְמָא מַעֲדִים כְּשֵׁרִים אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ מִסְתַּמָּא עֲשׂוּ כְּדִין וְחֶתְמוּ זֶה בְּפָנָי זֶה, אֶבֶל מַעֲדִים פְּסִילִים וּמִסְתַּמָּא הֵם הֵם יוֹדְעִים פְּסוּלָם, וְכוּן יִדְעוּ אִם הֵם קְרוּבִים, וְא"כּ אֵיף חֶתְמוּ, וְעַכְצ"ל אוֹ דְלֵא יִדְעוּ הַדִּין שְׁקְרוּב אוֹ פְּסוּל פְּסוּלִים לְהַעֲיֵד, וְא"כּ מֵאֵי רֵאִי שְׁחַתְמוּ זֶה בְּפָנָי זֶה.

אִם הֵם לֹא יִדְעוּ הַדִּין הִנֵּה הַפְּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל דְּקְרוּב אוֹ פְּסוּל אֵין עֲדוֹתוֹ עֲדוֹת וְהֵאֵי דִינָא דֹּאֵין חֹתְמֵינָהּ אֶלָּא זֶה בְּפָנָי זֶה יִדְעוּ, וְא"כּ אֵין רֵאִי שְׁהַקְּרוּבִים אוֹ פְּסוּלִין חֶתְמוּ בְּפָנֵי הַכְּשֵׁרִים, וְאֵין רֵאִי לְהַש"ף לְהַכְּשִׁירוֹ וְלֹא לְהַקְּצוֹת לְפִסּוּל, דְּנִהֵי דְכְּשֵׁרִים חֹתְמִים זֶה בְּפָנָי זֶה, אֶבֶל פְּסוּלִים אֵין רֵאִי שְׁחַתְמוּ כְּדִין וְחֶתְמוּ זֶה בְּפָנָי זֶה, וְאִם נִימָא דְּהַפְּסוּלִין יִדְעוּ שְׁקְרוּב אוֹ פְּסוּל פְּסוּלִים לְעֲדוֹת וְחֶתְמוּ כְּדִי לְפִסּוּל הַשְׁטֵר בְּנִדְאֵי דֹּאֵין רֵאִי, וְגַם קִשְׁיָה לְפִי דְּבַרֵי הַקְּצוֹת, הָא דְקַתְנֵי בְּבִרְיָתָא נִמְצְאוּ הֶרְאִשׁוּנִים פְּסוּלִים תְּתַקְּנֵם הַעֲדוֹת בְּשָׂאָר, אֶבֶל אִם הָאֲחֵרּוֹנִים פְּסוּלִים פְּסוּל הַשְׁטֵר, הוּא כַּמ"ד אֵין הַעֲדִים חֹתְמֵינָהּ אֶלָּא זֶה בְּפָנָי זֶה, לְפִי זֶה יְקַשְׁיָה אֵיף כְּשֵׁר בְּנִמְצְאוּ שְׁנַיִם הֶרְאִשׁוּנִים פְּסוּלִים, הָא טַעְמָא דְּאֶמְרִינָן דְּהֶרְאִשׁוּנִים אִם הֵם פְּסוּלִים כְּשֵׁר, מִשׁוּם דְּאֶמְרִינָן הַעֲדִים הַחֲתוּמִים לְבִסּוֹף רּוּחָא שְׁבָקִי

למאן דקשיש מיניהו, והא בגמ' משמע דאם חותמין זה בפני זה לא שייך רוחא שבתק, דכיון שהעיד יש פאן אמאי לא חתם הוא בתחלה.

עוד קשה לי, פיון דבין להקצות בין להש"ך קאי הא דאמר ר' יוסי אברייטא, א"כ הא בפרייטא איתא קרובים או פסולים, וא"כ אמאי נקט חתם פותי בסוף הא בפרייטא לא נזכר פותי, ויש זה לתרץ דאידי דמתניתין דכל גט שייך עליו עד פותי מיירי בכותי, משום הכי נקט בלישג' ג"כ פותי, אבל עכ"פ זה מוכרח לומר דגם פותי הוא בכלל נמצא אחד מהן קרוב או פסול אכן לדידי נראה דלהלכה אין כותי בכלל נמצא אחד מהן פסול, דהנה בירושלמי איתא, על הממון נחשדו ועל העריות לא נחשדו (הפותים), מעתה אפילו שנים זהא פשר, שניא היא שאין בקיאין בדקדוקי גטין, מעתה אפילו אחד זהא פסול, א"ר אבין תפתר שחתם ישראל לבסוף כו', והקשה בקרבן עדה פיון שהפותים נחשדו על חמסין להעיד עדות שקר, א"כ הו"ל רשע ורשע הא פסול לכל התורה: והנה בספרנו על ב"מ פתבנו לתרץ זה הא דאמר בבכורות דף ל"ה, אמר לי רב פפא לאבני לר"מ דס"ל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו וקאמר ר' מאיר החשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה, פהגים ה"נ דלא דיגי דיגי.

והכתיב ועל פיהם יהי כל ריב וכל נגע, ואיתא בתוס' דמשמע דר"מ הכי ס"ל, אבל לדין לא קשה, אף דאמר בסנהדרין דמומר אוכל גבלות להכעיס פסול לכל התורה כולה, היינו דוקא לענין עדות, דרחמנא אמר אל תשת רשע עד, ולכאורה קשה עכ"פ לעדות הא פסול וקי"ל כל הפסול להעיד פסול לדיון, א"כ גם לדין קשה פהגים שחשודים להטיל מום בבכור.

ה"נ דלא דיגי דיגי הא כתיב על פיהם יהי כל ריב וכל נגע וביארנו שם דאף דאבני ס"ל דאף עד זומם לממון פסול לדיגי נפשות משום דרחמנא אמר אל תשת רשע עד, אף דבעיקר הדין מודה אבני לסברת רבא, דאף שנוחשד על דבר קל לא נחשד על דבר חמור: זה רק אבני ס"ל כמו שפסקה התורה קרובים לעדות, פן פסקה התורה רשעים לעדות, וכיון דרשע הוא פסול לכל התורה, אכן פל זה היכא שעבר כבר העבירה ונעשה רשע, אבל היכא דלא נעשה רשע רק חשוד, כגון שראינו שנתכנו לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, הרי חזינו דחשוד הוא לאכול אף בשר חזיר, אבל במחשבה לא נעשה רשע פל זמן שלא עבר על אכילת בשר חזיר, בזה גם אבני יודה שחשוד לדבר קל אינו חשוד לדבר חמור, נמצא לאבני לא קשה פלל, דנהי דכהגים חשודים להטיל מום בבכור: היינו אם נזדמן להם בכור יטילו בו מום, ובנדאי אם כבר הטיל מום בבכור נעשה רשע ופסול לעדות, אבל מהיכי תיתי שהי' לו בכור והטיל בו מום, וכל זמן שלא עשה מעשה הטלת המום אף שאילו הי' בא לידו המעשה הי' עושה, עכ"פ פל זמן שלא עשה המעשה כשר לעדות, אכן ר"מ דסבירא לי' אף חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה אף בדבר שאין צריך עדות, ע"כ דר' מאיר סובר החשוד לדבר אחד הוא חשוד לכל התורה כולה, א"כ אליבא דר"מ פריה פהגים הכי נמי דלא דיגי דיגי.

לפי זה לא קשה נמי בכותים, הפותים הנוחזקו שאף עדות שקר יוכלו להעיד בדיגי ממונות, ובנדאי אם כבר העיד הפותי עדות שקר בממון, נפסל לכל התורה כולה, אבל מהיכי תיתי שפא לידו עדות שקר, דילמא לא נזדמן לו להעיד ואוקי אחזקתו, וא"כ עתה

בממון אי אפֿשר לקבל עדותו, כּינן שׂאף שׂקר יעיד, אָבל בעריות הוא כּשר דאָמרינן לא כּא לידו עדות שׂקר ואיננו רשע רק חשוד, וחסוד לדבֿר קל אינו חשוד לדבֿר חמור, ולפי זֶה אליבא דהלכתא אם העידו שלשה ואחד מהן כותבי בדיני ממונות לא יפסול הכותבי כּינן שׂאיננו פּסול ואף דחסר לו נאמנות מטעם שגם שׂקר הי' אומר, אָבל הא רב נחמן והלכתא כּותבי, הא סבר דהיכא דאין פּסול רק חסרון נאמנות, אין על זֶה דין דנמצא אחד מהן קרוב או פּסול, וא"כ נצטרף לומר דגם ר' אילא בשם ר' יוסי סבר כּרבא דגם חסרון נאמנות פּסול העדות מטעם עדות שבטלה מקצתה בטלה כּולה.

(ב) אכן לדידי נראה דאין צריך כּלל לשבש הירושלמי אלא הגרסא ברורה כּמו שהיתה לפני הש"ך, דהנה בתוס' ד"ה אי לאו, הקשו ז"ל, תימה א"כ כּולה, שטרם מתקנים אפּומא דחד ישראל דחתים לבסוף, ונראה לי דאפֿשר לתרץ, דזה מה שחתם ישראל תחתיו הוא עדות שהפּוטי חבר, ועדות הזֶה שהפּוטי חבר הא לזֶה ע"כ דעד אחד נאמן, דאם הי' צריך שני עדים להעיד שהפּוטי חבר א"כ מה מועיל שחתם ישראל לבסוף, הא הוא עד אחד, ע"כ דעל זֶה, היינו להעיד שהפּוטי חבר די אף בעד אחד, וא"כ מה שהישראל חותם תחתיו הוא עדות שהוא חבר, ועתה יש לנו שני עדים על הגט, והרי זֶה דומה לשלשה שישבו וקרא ערעור על אחד מהן דעד שלא חתמו מעידין עליו וחותם, ולא אמרינן כּל הקיום עפ"י שנים, ולקיום הא בעינן שלשה, אלא דמקודם מקבלין עדותן שהוא כּשר, ואח"כ יש לנו שלשה, ואף שיש לחלק דהתם הא הם שנים, וגם מעיקרא הוי העדות ואח"כ החתימה, אכן הסברא פשוטה דמה שחותם תחתיו הוא עדות שהוא נאמן, וא"כ יש לנו עתה שני עדים כּשרים, ולא דמי להא דאמרינן כּולה סהדותא אפּומא דחד נכי רבּעא, דהתם הוא בעיקר העדות.

והנה בירושלמי פ"ב דכתובות הלכה ד' איתא, אחד הכל מפירין כתב ידו ואחד אין אדם מפירו ונחבירו מפירו מהו שיעשה כּאחד מן השוק להעיד עליו אם אתה אומר כּן נמצאת כּל העדות מתקיימת בעד אחד, א"ר יודן ויאות אלו שנים שיצאו מעיר שרובה עכו"ם כּגון הדא סוסימא, אחד הכל מפירין אותו שהוא ישראל ואחד אין אדם מפיר, חבירו מפירו מהו שיעשה כּאחד מן השוק להעיד עליו, אם את אומר כּן לא נמצאת כּל העדות מתקיימת בעד אחד, וכה נמצאת כּל העדות מתקיימת בעד אחד, נאמן עליו שהוא ישראל (אף המפרשים פירשו דמסקנת הירושלמי כּמו שאין נאמן להעיד עליו שהוא ישראל) עם אחר) מטעם דכּולה סהדותא מתקיימת, בעד אחד, ה"נ אין נעשה כּאחד מן השוק להעיד על חתימת חבירו, וא"כ הירושלמי הוא דלא כגמ' דילן דאיתא, לכתוב חתימת ידו אחספא ושדי בבי דינא ואזיל איהו והאי ומסדי אאידיה, וא"כ לגמ' דילן גם בשנים שיצאו מעיר שרובה עכו"ם ג"כ והי' הדין כּן שיוכל להעיד עליו שהוא ישראל ואח"כ יוכל להעיד עמו, ולא מקרי כּולה סהדותא אפּומא דחד, כּינן ששני עדות הנה, ולדעתי גם הפירוש בירושלמי כּן דאם כּפי שפירשו המפרשים קשה מאד מאין ברור להירושלמי דבהאי מעשה שיצאו שנים אין נאמן, ובזה אם הכל מפירין חתימתו מספקא לי', לכאורה הא בהא דיצאו שנים אם מעיר שהוא ישראל זֶה הוי עדות אחרת מהעדות שמעידין אחר כּו, אָבל הא דהכל מפירין חתימתו והוא בא להעיד על חתימת השני, הרי זֶה הוי בעדות אחת.

לכן נראה דגם בפרושלמי הפירוש כמו בגמ' דילן. ואדרבה הוא אומר, א"ר יודן ויאות (פירוש בתמי'), אילו שנים שיצאו מעיר שרובה עפוי"ם, אחד הפל מפירין שהוא ישראל ואחד אין אדם מכירו חבירו מהו שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו, אם אומר את פן לא נמצאת כל העדות מתקיימת, פירוש בניחותא, אם אפה אומר שהעדות הוא על זה שאין מכירן, לא נמצאת כל העדות מתקיימת, דהרי זה עדות אחרת שהוא ישראל, ואח"כ באים לפנינו שני ישראלים להעיד, וכא נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד (פירוש בתמי'), והכא גבי הפל מפירין חתימתו אפה אומר שכל העדות מתקיימת, הא אינה מתקיימת, שעדותו של חבירו הוא על חתומת העד, ויודעים אנהנו שזאת היא חתימתו ואח"כ לפנינו שני עדים מעידים על הפנה שבשטר, עכ"פ הכא בזה שהוא חותם תחתיו הוא מעיד שהוא חבר, ואח"כ יש לנו שני עדים חברים חתומים על הגט, בזה יש לתרץ מה דקשה לכאורה, פיון לשיטת הש"ך דאנהנו מוכיחין אם העדים חותמין דוקא זה בפני זה, זה ראי' שיעדו שהם חותמין לכבוד, דאל"כ לא היו חותמין עם פסולו א"כ למה לי דחתם ישראל לבסוף אף אם חתם ישראל בתחלה נימא פיון דחתם ישראל עם הכותי בנדאי יודע שהכותי חבר, דאם לא הי' חבר לא הי' חותם עמו, אכן לדברינו ניחא, דאם חתם ישראל בתחלה אין לנו ראי' שחתם עמו דהרי אין עד אחד נאמן על המעשה, וא"כ דילמא לא הי' פלל המעשה, והישאל חתם עצמו והלף לו, ולא שייך לומר עדים חותמין זה בפני זה אם אין המעשה אמת, וא"כ נצטרף לומר מדחתםהישראל ע"כ שהמעשה אמת, א"כ כולו סהדותא מתקיימת אפומא דחד, אבל אם חתם לבסוף, מה שחתם הישראל חתם הכותי, זה עדות שהכותי חבר, והחזוק אצלנו שהכותי חבר, ועתה יש לנו שני עדים חברים על הגט, משו"ה הגט פשר.

לכאורה יש עודנה להקשות, פיון דעל העריות לא נחשדו, א"כ אין אנו חושדים את הכותי למשקר, וא"כ הרי יש לנו עדים שהמעשה אמת, אלא דהטעם דפסול הכותי משום שאין בקי בדקדוקי גיטין ואין יודע דינים של לשמה, וכיון שהמעשה אמת א"כ אף אם חתם ישראל בתחלה נימא אי לאו דכותי חבר לא הוי חתים ישראל עמו, וכיון שחתם עמו יודעים אנהנו שהוא חבר, ועתה יש לנו שני עדים חברים חתומים על הגט, אכן הא אמרינן כותים אין בקיאים בדקדוקי מצות, ומשו"ה אמרינן דר"א אוסר מצת כותי משום דאין בקיאים ואין עושין המצות כדון, גם עדות יש לה דקדוק מצנה, דין עדות הוא דוקא לראות בעינים מה שהוא מעיד, ואם לא ראה אף אם שמע מפי נאמן או מאומד, אסור לו להעיד, וא"כ כותי שאין בקי בדקדוקי מצות אין ראי' מעדותו שהמעשה אמת אף בדבר שלא נחשד, דילמא העיד מאומד או שמע מאחד, וכיון דאין ראי' מעדותו שהמעשה אמת, א"כ אין ראי' שהישראל חתם עמו, אולי חתם הישראל מקודם והלף לו, ואם נימא מדחתם הישראל מסתמא אמת, וא"כ חתם עמו ומוכח שהכותי חבר, דאי לאו הכי לא חתם עמו, א"כ כולה סהדותא מתקיימת אפומא דחד, משו"ה בעינן דוקא שחתם ישראל לבסוף, ולפי זה אם אמרינן דבקיאים בדקדוקי מצות ורק אין בקיאים בדקדוקי גיטין, א"כ לא נחשד הכותי להעיד שקר, וא"כ המעשה בנדאי אמת, רק שחיישינן שאין הכותי יודע בדקדוקי גיטין, היינו שאין יודע שצריך לשמה וכדומה, אף אם חתם ישראל בתחלה, אמרינן אי לאו דכותי חבר לא הוי חתים עמו.

והנה הוא דאָמרינגן דאָם העדים חותמין זה שלא בפני זה אין מועיל מה שחתם ישראל לבסוף משום דאָמרינגן רוחא שבק למאן דקשיש מינגל, הוא דוקא אם החשש הוא שאין הפותי בקי בדקדוקי המצות, אבל אם הוא חבר, הא הוא בקי בדקדוקי מצות, וא"כ קשה אי הכי אפילו בשאר שטרות נמי, ועכצ"ל דאָמרינגן רוחא שבק למאן דקשיש מינגל, אבל אם נימא דכותים נחשדו להעיד עדות שקר בממון, וא"כ בממון אין עדות הפותי פלום, פינגן שהוקדקו להעיד אף בשקר, וא"כ לא קשה פלל, אי הכי אפילו בשאר שטרות נמי, דמאי מועיל בממון מה שהישראל חתם לבסוף, אטו הישראל יוכל להעיד שהפותי לא יעיד עדות שקר, מאין יוכל להעיד על זה, בשלמא אם החשש שהוא אין בקי בדיניו, ע"ז יוכל להעיד שדיבר עמו ושמע שיודע הוא הלכות גטין, אבל להעיד שהפותי הזה איש אמונים, ע"ז אין יכול להעיד, וא"כ עדות הישראל הוא רק שהמעשה אמת, וא"כ פולה סהדוּתא מתקימת אפומא דחד.

ג) מעתה מתפרש הירושלמי כמין חנוכה, דהא הירושלמי הא אמר, על הממון נחשדו ועל העריות לא נחשדו, וא"כ להירושלמי לא קשה פלל אי הכי אפילו בשאר שטרות נמי, דהא נחשדו להעיד שקר בממון, וע"ז אין מועיל מה שחתם ישראל, וא"כ לפי ההני אמינא לא סבר דרוחא שבק למאן דקשיש מינגל, וגם הא אמר שאין בקי אין בדקדוקי גטין, אבל בדקדוקי מצות יודעין, וא"כ המעשה אמת, וא"כ אפילו חתם פותי לבסוף אָמרינגן אי לאו דכותי חבר לא הנה חתם עמו, ולפי זה הא דאמר ר' אבין, תפטר שחתם ישראל לבסוף, אמר יוסי דאָתיא כמ"ד העדים חותמין זה שלא בפני זה, ורוחא שבק למאן דקשיש מינגל לא אָמרינגן, משו"ה אם חתם ישראל בסוף, וע"כ ראה חתימת הפותי לפניו, דאם לא הי' הפותי חתים לא הי' חותם למטה והי' חותם למעלה, ומדחתם למטה ע"כ ראה חתימת הפותי, ואי לאו דכותי חבר לא הי' חותם תחתיו, הרי לנו עדות שהוא חבר, וא"כ יש לנו עדות שני חברים וכשר הגט, אבל אם חתם הישראל בתחלה, פינגן דעדים חותמין זה שלא בפני זה, הרי אין לנו עדות שהכותי חבר, שהרי אפשר שהישראל חתם והלך לו ולא ראה מי חותם תחתיו, וכינגן שאין הפותי חבר, א"כ אפשר שהוא לא חתים לשמה, אבל אם נימא אין העדים חותמין אלא זה בפני זה, וא"כ פינגן שיש לנו שני עדים על המעשה שהרי על העריות לא נחשדו, ובדקדוקי גטין גם פותי יודע ולא יחתום אם לא ראה בעיניו, וא"כ בודאי חתים הישראל עמו, א"כ אף אם חתם הפותי בסוף פשר, דאי לאו דכותי חבר לא הני חתם ישראל עמו.

ומביא הירושלמי ברייתא, שטר שחתמו בארבעה עדים ונמצאו שנים הראשונים פסולים תתקיים העדות בשאר, פירוש דהירושלמי מקשה, איך אתה אומר דלמ"ד עדים חותמין זה שלא בפני זה, אם חתם ישראל לבסוף פשר, הא ברייתא אומרת דאם נמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר, וכדברי פל הראשונים דהפירוש אפילו שנים הראשונים, ובשלמא אם נמצאו שנים האחרונים מהאי טעמא פשר פינגן דכבר השטר הוכשר ע"י שנים הראשונים אף אם הפסול בא אחר פן וחתם השטר פשר, דכינגן דהשטר פשר פשר ע"י חתימת הראשונים: אין פוסל מה שהפסול ג"כ חתם, או פטעמא דהקצות משום שלא נצטרפו יחד, אבל הראשונים אם הם פסולים איך פשר השטר, נימא הא נמצא אהד קרוב פסול והיכא דהיו ביחד הא פוסל עדות הפסולים גם את עדות הכשרים, ועכצ"ל דהטעם דאם נמצאו עדים הראשונים קרובים או פסולים

תתקנים העדות בשאר, משום דתלינו דמתחלה חתמו התחתונים הפשרים והניחו רוקא למאן דקשיש מיניהו, ואח"כ חתמו הפסולים למילוי, א"כ מוכח דרוקא שבק למאן דקשיש היכא דחותמין זה שלא בפני זה, וא"כ איך אתה אומר דאם חתם ישראל לבסוף פשר, אף אם נימא עדים חותמין זה שלא בפני זה, דילמא הישראל רוקא שבק למאן דקשיש מיני, ולפי זה אמר ר' אילא בשם ר' יוסי דאדרבה מה שאמר ר' אבין תפטר שחתם ישראל לבסוף, הוא למ"ד אין עדים חותמין אלא זה בפני זה, דס"ל כר' אלעזר דאין בקיאיין בדקדוקי מצות, ואם אין אנו יודעים שהוא חבר אין אנו יודעים אם המעשה אמת ואם אין המעשה אמת אז אין ראי' שהישראל חתם עמו: משו"ה דוקא אם חתם הישראל לבסוף פשר, אבל אם חתם בתחלה פסול: אבל למ"ד חותמין זה שלא בפני זה, אף אם חתם ישראל לבסוף פסול, כיון דמוכח מברייתא דאמרין רוקא שבק למאן דקשיש מיני, וכולה כמסקנא דגמ' דילן אליבא דר"א, ומשום דמעיקרא מוקי לה כר' אלעזר לא הדר בי, ומשני שחתם ישראל לבסוף דאז אפילו לר' אלעזר דאית לי' אין בקיאיין בדקדוקי מצות פשר.

נמצא דלא קשה כלל על הרמב"ם שפכת דאם חד ישראל פשר, ולא כתב דדוקא אם חתם ישראל בסוף, דהרמב"ם סובר פרש"ב ג וקי"ל דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה, משו"ה לאו דוקא חתם ישראל לבסוף, אלא אפילו חתם פותי בסוף, כיון דבקיאיין בדקדוקי מצות, א"כ המעשה אמת, וא"כ אי לאו דכותי חבר לא הוי חתים עמו, וא"כ עדות הישראל שהפתי חבר, וא"כ יש לנו שני עדים חתומים על הגט.

סימן י בדין כל השטרות העולים בערפאות של עכו"ם. דף י ע"ב.

כל השטרות העולים בערפאות של עכו"ם אעפ"י שחותמיהם עכו"ם פשרים, חוץ מגטי נשים ושחרורי עבדים כו', קא פסיק ותני ל"ש מ"כ ול"ש מתנה, בשלמא מ"כ מפי יתיב זוזי קמיהו הוא דקנה ושטרך ראי' בעלמא הוא דאי לא יתיב זוזי קמיהו לא הוי מרעי בפשיהו וכתבין לי' שטרך.

אלא מתנה במאי קא קני, לאו בהאי שטרך, והאי שטרך חספא בעלמא הוא, אמר שמואל דינא דמלכותא דינא, ואב"א תני חוץ מכגיטי נשים עכ"ל הגמ'. והנה הרמב"ם בפכ"ז מה' מלוה ה"א פסק בהאי לישנא דחוץ מכגיטי נשים, וכתב הרמב"ם, דכל השטרות הנעשים בערפאות פסולים חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב, אבל שטרי הודאות ומתנות ופשרות ומחילות שהן בעדים שלקחן אעפ"י שיש בהן כל הדברים שמנינו (היינו עשאם בערפאות והעידו עדי ישראל על העכו"ם העדים והשופט שאינם ידועים בקבלת שו"ד) הרי הן כחרסים עכ"ל הרמב"ם, וכבר כתב הכ"מ שתמהו על הרמב"ם אמאי כתב הרמב"ם דשטרי מחילות והודאות וכדומה פסולים, נימא אי לאו דמחיל קמיהו לא הוי מרעי בפשיהו, ואי לאו דמודה קמיהו לא הוי מרעי בפשיהו, עוד כתב הרמב"ם ז"ל.

והורו רבותי שאפילו שטרי חוב שלקחן שנתנו המעות בפניהם פסולים, ולא הכשירו אלא שטרי מקח וממכר שנתנו המעות בפניהם, ואין אני מודה בזה, וכתב ע"ז הרמב"ם ז"ל, יפה הורו רבותי שאפילו הי' שט"ח שלקחן וכו' שהשטר העולה בערפאות שלקחן וחותמיהן עכו"ם אינו גובה ממשועבדים דלית להו קלא, הילכך אפשר שפרע ולא תבעו עכ"ל הרמב"ם ז"ל, והנה בהאי דינא דשט"ח העולה בערפאות של עכו"ם דאינו גובה ממשועבדים,

גם הרמב"ם סובר פן, שהרי פתב שם תיכף ו"ל, אם לא ידעו דיני ישראל לקרות שטר זה הנעשה בערפאות של עכו"ם ונתנו לשני עכו"ם זה שלא בפני זה וקורין לו, שנמצא פל אחד מהן כמסית לפי תנמו וגובה בו מבני חורין, אבל אין טורפין בו מפני שאין לו קול כו', והרמב"ם בפ"א מהלכות מלוה ולוה פתב, דנגד פתב יד נאמן לטעון פרעתי, וא"כ קשה פנין דשט"ח בערפאות אין גובין ממשונעבדין ככתב יד, אמאי אין נאמן לטעון פרעתי, וכתב ע"ז הכ"מ ויש לחלק שאינו דומה שטר גמור לכתב יד, וצריך ביאור דהא שטר בערפאות ג"כ לאו שטר הוא שהרי אינו גובה ממשונעבדים, בירושלמי איתא, שטר יוצא בבית שאן והיו עדי עדי גוים ר' יוסי אומר אתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש, חד אמר ר' אבהו מפרש כו', ומאי טעמא דריש לקיש שלא להפסיד לישראל ממון כו', אמר ר' יודן אלא פדי שלא לנעול הדלת לפני בני אדם, שלמחר הוא מבקש ללות אינו מוצא עכ"ל הירושלמי, וכבר תמהו המפרשים, אם מיירי בהדיוטות, א"כ איך אפשר שיכשירו גוים לעדים, ואם מיירי בערפאות הא אין הטעם משום שלא להפסיד מעותיו אלא דאי לאו דיהיב זוזי קמיהו לא הוי מרעי נפשיהו.

א) והנראה לי, דהנה האלפס פתב בפ"ג דסנהדרין, והיכא דקבל עליו קרוב או פסול כבי תרי, חזינא לגאון דקאמר אפילו קנו מיני' מצי הדר בי' דקנן בטעות הוא דרחמנא אמר עפ"י שנים עדים יקום הדבר, ורבנא תא אחרוני אמרי דלא מצי הדר בי' דאין אחר קנן פלום, וכותיהו מסתברא, דהא אפילו קביל עלי' לבעל דיני כבי תרי וקנו מיני' לא מצי הדר בי' כדאמר בפרק שבועת הדיינין מהימנת עלי כבי תרי פל אימת לא פרענא כו', וכתב ע"ז הרא"ש ו"ל, הרא"ל שהביא רב אלפס אינה ראי', לפי הטעם שתלה הטעם בקנן טעות, שהיא דשביעת הדיינין אפילו קנן לא בעי, אלא פנין שקבל עליו הלנה שיהא המלנה נאמן לומר שלא נפרע סגי, ואפילו עדים מעידים שפרעו הרי האמינו עליו ופסל פל העדים המכחישים, דבריו, וכל תנאי שבממון קים פאדם האומר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני שאין צריך קנן אלא קבלה, ומיהו עיקר דבריו (של הגאון) אינם פלום, דאי חשוב קנן טעות משום דרחמנא אמר עפ"י שנים עדים א"כ קבל' עלי' בחד גמי קנן טעות הוא, דרחמנא אמר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות, לא יומתו אבות בעדות בנים, אל תשת רשע עד, אלא נדאי אין אחר קנן פלום ולא שנייך להזכיר הכא קנן טעות עכ"ל.

והנראה לי, דהנה הא דקי"ל אם קבל עליו קרוב או פסול ולרבנן אפילו בלא קנן, אם נגמר הדין או אם קבל אותו לעד והעיד, אין יכול לחזור בו, ולכאורה פנין דדין התורה דאין נאמן קרוב או פסול, א"כ במאי נתחייב, הא קודם גמר דין יכול לחזור בו, וא"כ איזה קנן הוא גמר הדין, ובמאי נתחייב, בשלמא אם קנו מיני' אין אחר קנן פלום, אבל אם לא קנו, אגמר הדין במאי נתחייב, הא גמר דין אין זה קנן, ועכצ"ל הא דפסלה תורה קרוב או פסול, הוא דוקא אם אין רוצה הבע"ד לקבל עדותו או דיני, אבל אם מרוצה הבע"ד לקבל עדותו או דיני, בכה"ג לא פסלה התורה עדותו, ויש בידי איש לסלק הפסול, היינו להאמין עדותו, וא"כ אם כבר דנו או שהעיד עדותו ברצון הבע"ד שמאמינו, הי' בשעת הגדה עד כשר וכן בשעת גמר הדין דיין כשר.

ואף שפתי הרמב"ם נגמר הדין והוציא ממון בדין זה הפסול או בעדותו אינו יכול לחזור בו, הא הנמוקי יוסף והבית יוסף והב"ח פתבו דלאו דוקא נקט הרמב"ם והוציאו ועיין ש"ף שהסכים לדעת הלח"מ דהרמב"ם דוקא נקט והוציא, אכן לדידי נראה דאפשר דבדברי הרמב"ם צריף לגרוס במקום והוציא, להוציא, וכונתו, דאפילו להוציא מועיל גמר הדין, וכדקי"ל באתן לה מתלוננת, ונהלכה בדברי חכמים, אכן אפשר דהרמב"ם סובר דאף אם אמרו חייב אתה או פטור אתה, לא הוי גמר דין עד שיאמרו צא תן לו, וא"כ דקדק הרמב"ם שנגמר הדין להוציא, היינו שאמרו צא תן, עכ"פ גם דעת הרמב"ם דמועיל נגמר הדין.

ולפי זה סובר הגאון שהביא האלפס, דהא דאמרינו דמועיל קבלה, הוא דוקא היכא דחידוש התורה בהפסול, היינו דחידושה התורה דקרוב אין נאמן, וכן חידושה התורה שאם הוא רשע אין נאמן, בזה אמרינו דאימתי חידושה התורה היכא שהוא נגד רצון הבעל דבר, אבל אם הוא מרנצה לא פסלה התורה, וא"כ היכא דבעל דבר מרנצה הוי עדות מעליא או דין מעליא, אבל היכא דקבל עליו כשנים, בלא חידושה התורה לא הי' דוע לנו ששנים נאמנים להוציא או לפטור ואמרה התורה על פי שנים עדים יקום דבר, היינו דשנים נאמנים, אבל אחד אין לנו להאמינו, ולא משום פסול, אלא דמהיכי תיתו נאמינו, א"כ על זה אין מועיל קבלה שיהי' נאמן, דהא דמועיל קבלה הוא רק לסלק הפסול, אבל לא לעשות מאין נאמנות לנאמן, ואפילו על ידי קנין אי אפשר לקבל בקנין שזה יהי' הנאמן, א"כ צריף לפרש הדברים של הקנין שהוא מתחייב עצמו אם יגיד העד בדבריו של בעל דינו, או שהוא מתחייב עצמו אם פלוני יפסוק שהוא צריף לשלם, לזה קאמר הגאון דקנין בטעות הוא, פירוש דהוא קנין באסמכתא כיון שהוא דאי, אם יאמר פלוני כן אז אתן או אפטור, זהו קנין באסמכתא, ודוקא אם קבל עליו פסול או קרוב בחד שאז הקנין שלא יחזור מזה שהוא מסלק הפסול, לזה מועיל קנין שלא יוכל לחזור בו אף קודם גמר דין, אבל היכא דאף לאחר גמר דין יוכל לחזור בו מטעם דאין לו פלל נאמנות אין מועיל קבלה על זה להאמין לזה שחסר נאמנות אף קנין אין מועיל, דאף אם נפרש את הקנין שהוא מתחייב אם יאמר פלוני שהמעשה הי' כן, או שיאמר שלפי דעתי הנני מחויב, הוי קנין באסמכתא.

ולפי זה אפשר דלדברי הגאון לאו דוקא פסול או קרוב אין מועיל, אלא אפילו חד כשר אם קבל שיהי' נאמן כבי תרי אין נאמן, והא דקאמר האלפס בשם הגאון היכא דקבל עליו קרוב או פסול כבי תרי, רבותא אשמעינו האלפס לדעת החולקים, אפילו אם קבל קרוב או פסול כבי תרי מועיל בקנין.

עוד אפשר לומר דדעת הגאון דהיכא דקבל עליו כשר חד כבי תרי, כיון דמועיל מן התורה עדות הכשר לענין שבועה, א"כ יועיל הקנין שהוא מתחייב עצמו לבלי לפטור עצמו בשבועה, הכא שיהי' מחויב שבועה, וזה לא הוי אסמכתא, וא"כ על זה הקשה האלפס א"כ איך מועיל נאמנות שמאמין את המלוה כבי תרי אם יאמר שלא פרע, לדברי הגאון שאי אפשר לקבל עליו לנאמן את מי שאינו נאמן, אם נאמר שהוא התחייבות בטעות, שזה הוא דאי, אם יאמר המלוה שלא פרעתי אז אשלם, א"כ אפילו בשעת מתן מעות לא יועיל התנאי, דהא הלכה דהיכא דהוי אסמכתא אפילו בשעת מתן מעות אין

מְחַנֵּב וְכֹדַיִתָּא בַּב"מ ס"ו, וְע"כ דְּזָה לָא הוּי אֶסְמִכְתָּא מַה שְּׁהוּא מִתְחַנֵּב שְׁהוּא יְהי' נֶאֱמָן לֹמַר שְׁלֵא פִּרְעַ וְעַל הַתְּחַיִּיבוּת הַזֹּאת מוֹעִיל מִתֵּן מְעוֹת, וְא"כ גַּם קִנְיָן עַל זֶה מוֹעִיל שְׁיֵהֵי הַפְּסוּל נֶאֱמָן כְּבִי תְּרִי.

(ב) עפ"י"ז יש לישב דברי הרמ"א, והנה המחבר כתב בחו"מ סימן כ"ב סעיף ב' ז"ל, אם קבל עליו עדות עכו"ם כמי שקבל עליו אחד מהפסולים, אבל אם קבל עליו עכו"ם לדין אפילו קנו מינ' אין הקנין פלום ואסור לדון בפניו, וכתב ע"ז הרמ"א, אבל אם כבר דן לפניו לא יוכל לחזור בו, והקשה על זה הש"ך, וילדעת הש"ך אין חילוק בין לכתחלה ולדיעבד, אכן לפי דברינו הא בקנין יש לפרש שמקבל בקנין שהוא יהי' עד ומאמינו, וכן עשהו לדין, והנה על מה שאסור לדון לפני עכו"ם כדכתיב לפניהם ולא לפני עכו"ם, על זה אין מועיל קבלה אפילו בקנין, אבל בקנין הא הפירוש אם יאמר העכו"ם אז אשלם, ועל התחייבות הזאת הא מועיל קנין, משו"ה מחלק הרמ"א בין לכתחילה לדיעבד.

והנה הקצות החושן הביא בסימן מ"ו דברי הפנסת יחזקאל שכתב שאם אלם חתם עצמו בשטר מועיל חתימת האלם שזאת היא כתב ידו דהרי קבל עליו את האילם וקבלה מועיל אף בפסול, והנה לכאורה דברי הפנסת יחזקאל מרפסן אגרי, דא"כ איך אמרינו דשטר שנמצאו מהעדים קרובים או פסולים היכא דקנונו לחתום פסול כל השטר, והא הוי קבל הלנה, דאם הלנה לא צונה לחתום הא אי אפשר שיכוננו להעיד, ואם הלנה צונה לחתום הא קבל עליו עדות הפסול, וצ"ל לדברי הפנסת יחזקאל דבכל הפסולים אין מועיל קבלוהו עליהו בשטר, דכיון דפסולים המה הא אין מועיל עדותם שהלנה צונה להם לחתום, שהרי לזה גם המה פסולים, ואף אם הי' המעשה שהלנה צונה לחתום, אבל כיון דמתוך השטר אין מוכח ממילא לא הוי שטר, וכיון דדין התורה נמצא אחד קרוב או פסול בטלה כל העדות, א"כ בטל גם עדות הפשרים, ואין מוכח מתוך השטר שקבלוהו עליו, אבל אם חתם אלם על השטר, הא לחתום על שטר די בחתימה, וע"ז לא אמרינו מפיהם ולא מפי כתבם, וא"כ מן התורה יש לנו ראי' ברורה שקבל עליו חתימת יד האלם, וא"כ אף שמדרבנן בעי קיום, כיון דמן התורה יש לנו עדות שקבל חתימת יד לעדות, ולפי דברי הפנסת יחזקאל הא אמרינו דאם קבל אותו לעד, קבל על עצמו לענין זה גם חתימת ידו לקיום, משו"ה בכה"ג מועיל קבלוהו, דהא אם מקבלים את חתימת ידו נתברר שאין זה נגד הדין דמפיהם ולא מפיקתבם, שהרי קבל עליו חתימת ידו, שהרי לזה קבל עליו שיהי' נאמן להעיד על חתימת ידו, והנה בהגהת אשרי הקשה, מאי אמרינו אי לאו דיהיב זוזי קמיהו לא הוי מרעי נפשיהו א"כ משה ואהרן אמאי לא מהימני, אכן לפי הג"ל דנדאי כיון דאמרה התורה לא יומתו אבות על בנים, ואמרה התורה דאין להאמין קרוב, לא נוכל לומר מסברתנו לקבל עדות מפי שאין עדותו מועיל עפ"י דין התורה, אכן היכא דברור לנו מצד אחר לא מטעם נאמנות דהמעשה אמת מפני שהם אומרים, אלא מפני דערפאות לא מרעי נפשיהו, בגדר אופן לא מרעי אומנתו ועפ"י"ז יודעים אנו שקבלו אותם א"כ עדותם עתה מועיל שהרי קבלו הבע"ד אותם עליהם ומטעם ערפאות לא מרעי נפשיהו אחרי דזה משורתם ידענו דקבלו אותם, וא"כ אף דאמרה התורה אל תשת רשע עד, ומכש"כ מי שאינו אחיך, אבל היכא דקבלו הבע"ד ברצונם מועיל, והא דלא מרעי נפשיהו, מועיל לידע שקבלו עליהם, ושבוה לא אמרה

התורה אל תשת רשע עד, והיכא דקבלו עליהו הא מועיל גם עדות עכו"ם כל הדינים שמועיל בקבל קרוב או פסול, וכמו שכתב המחבר שהבאנו למעלה, אכן אימת מועיל קבלוהו דוקא היכא שמוטר עפ"י הדין, אבל היכא שאסור עפ"י הדין אין מועיל קבלוהו בלא קנן.

והנה למן בדר מ"ד איתא, עכו"ם שאנס ביתו של ישראל ואין בעליו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עכו"ם, מותר לטול את דמיו וכותב ומעלה בערפאות שלהן מפני שהוא כמציל מידם, וכתב רש"י ז"ל, ומעלהו בערפאות שלהן לחנותו אעפ"י שחשיבות הוא להו, והקשה בתוס' ז"ל, וקשה דשטרות העולין בערפאות של עכו"ם מכשרינן ולא מפלגינן בין לכתחילה בין לדעיבד, ולכאורה דרש"י ס"ל דאף מה שמחשיב אותם לעדים זה ג"כ אסור אילולא משום טעמא דכמציל מידם, וא"כ איך כתב המחבר דאם קבל עליו עדות עכו"ם כמי שקבל עליו אחד מן הפסולים אבל אם קבל לדון לפניו אין מועיל קבלה משום דאסור לדון לפניו, הא לדברי רש"י גם לקבלם בעדים חשיבות הוא להם, וצריך לומר דלא דמי היכא דהמעשה כבר הי' ואין עדים אלא העכו"ם שראה, אז מותר לקבל עדות העכו"ם, אבל לכתחילה להעמיד אותם לעדים אסור משום לא תחנם, ואסור להחשיבם, ורק משום הצלת ממון מותר, וא"כ בשטרי מקח וממכר וכו' בשטרי מתנה דבדיניהם כל זמן שלא נכתב בערפאות אין לזה תוקף.

הרי רשות ביד הלוקח לחשוש למעותיו ולבלי ליתן הפסד בלתי אם יהי' לזה תוקף מצד דינא דמלכותא, משו"ה מותר להעלות בערפאות, וכן בשטר מתנה אף שיש לומר דהא אין הנותן מתנה צריך דוקא שיהי' לזה תוקף בדינא דמלכותא.

אכן פיון דקניית קרקע צריך להיות ימים רבים, א"כ נותן בעין יפה שיהי' לזה תוקף גם בערפאות, ונהרי גם התורה הקפידה בשטרי מקח למען יעמדו ימים רבים, משו"ה בשטרי מקח וממכר ובשטרי מתנה מותר להעלות בערפאות, וא"כ מועיל קבלוהו עליהו.

ולפי זה מיושבים דברי הירושלמי שאמר, שטר הי' יוצא בבית שאן והיו עדיו גוים, ופליגי בזה ר' יוחנן וריש לקיש, חד מכשיר משום שלא להפסיד מעותיו, או כדי שלא תנעול דלת בפני לוין והקשו במאי מיירי אי בהדיוטות וכי סלקא דעתך שעכו"ם יהיו נאמנים, ואי בערפאות הא הטעם דאי לאו דיהבי זוזי קמיהו לא הוי מרעי נפשיהו, אכן לדברינו מיושב, דהא האי טעמא דלא מרעי נפשיהו לא הי' מועיל, שהרי אמרה תורה אל תשת רשע עד ואין לסמוך להאמין עכו"ם אכן היכא דקבלוהו עליהו מותר, וא"כ אמר הטעם דמשום שלא להפסיד מעותיו או כדי שלא תנעול דלת בפני לוין מותר לקבל בערפאות ואין בזה משום לא תחנם, והוי דומיא דמציל מעותיו דמותר לילף בערפאות ומותר לקבלם פעדים פשרים, והיכא דמותר לקבל מועיל קבלוהו עליהו, אכן מאן דפסל סובר פיון דאסור לילף לדון בערפאות, ומחויב להלות, ואם לא ילנה הוא עובר בהשטר לא פן יהי' דבר על לבבך בליעל, אסור לקבלם, ומחויב המלנה להלות אף בשטר שלא בערפאות, משו"ה אין מועיל קבלוהו, משו"ה פוסל, ואף דבירושלמי אמר דר' אבנה מפריש דר' יוחנן פוסל וריש לקיש מכשר, וא"כ הי' להרב"ם לפסוק דשטרי חוב בערפאות פסולים, נראה לתרץ דהרב"ם סובר דע"כ גמ' דילן פליגי אירושלמי.

וּלְפִי דְבָרֵינוּ, מִשׁוֹ"ה סוֹבֵר הֶרְמֵב"ם דְּשִׁטְרֵי הוֹדָאוֹת וּמְחִילוֹת הַנְּעֻשִׁים בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל עֶפְרוֹ"ם פְּסוּלִים, שֶׁהִקְשׁוּ גִימָא אִי לָאו דְּמַחְזִיל קַמְיֵיהוּ לָא הֵוִי מְרַעֵי נִפְשֵׁיהוּ אֲכַן לְדְבָרֵינוּ מֵאֵן דְּמַחְזִיל אוֹ מוֹדָה אֵינְנוּ מְחַנְיָב לִילְדָה לְהַעֲלוֹת בְּעֶרְכָּאוֹת, שֶׁהָרִי הוּא מוֹחֵל וְלֹא יִתְבַּע וְאִם יֵשׁ שִׁטְר בְּיָדוֹ יוּכַל לְהַשִּׁיב הַשִּׁטְר לְבַעֲלָיו, וּבְלֹא שִׁטְר הָא לֹא יוּכְלוּ לְתַבְּנֹעַ מִמֶּנּוּ, וְכֵן אִם מוֹדָה שֶׁמְחַנְיָב הָרִי דִּי אִם יוֹדָה בְּבִי"ד וְכָל זְמַן שֶׁבְּיָדוֹ יִשְׁלַם, וְלֹא דְמִי לְשִׁטְר מְכָר אוֹ מַתְנָה שֶׁהִדְבָּר עוֹמֵד לְזְמַן מְרֻנְבָה אֲמָרֵינוּ שְׁרוּצָה לְהַעֲמִיד שְׁתֵּהּא בְּרוּרָה בְּיָדוֹ אַף נִגְד הַיּוֹרְשִׁים שֶׁיְהִי לְזֶה חוֹק אַף בְּעֶרְכָּאוֹת, וְא"כ מִצַּד הַדִּין מוֹתֵר לְקַבֵּל אוֹתָם לְעַדִּים, מִשׁוֹ"ה מוֹעִיל הַקְּבָלָה, אֲבָל שִׁטְרֵי הוֹדָאוֹת וּמְחִילוֹת אֲסוּר לְקַבֵּלָם לְעַדִּים וְלְהַחֲשִׁיבָם בְּזָה וְא"כ אֵין מוֹעִיל הַקְּבָלָה, וְהִכִּי דְאֵין מוֹעִיל הַקְּבָלָה הָרִי אֲמָרָה הַתּוֹרָה אֵל תִּשָּׁת רְשַׁע עַד, וְאֵין לְסַמְּךָ עַל סְבָרְתֵינוּ וְלְהֶאֱמִינָם, מִשׁוֹ"ה שִׁטְרֵי מְחִילוֹת וְהוֹדָאוֹת פְּסוּלִים, וְהִנֵּה לֹא קִימָא לֵן פְּהֵאֵי תִירוּצָא דְאֵי בְּעִית אִימָא תְּנִי חוּץ מִכְּגִיטֵי נָשִׁים, וְא"כ שִׁטְרֵי מַתְנוֹת ג"כ פְּסוּלִים מִשׁוּם דְּלֹא בְּנֵי שִׁטְרָא גִינְהוּ, וְהֵאֵי שִׁטְרָא חֲסֻפָּא בְּעַלְמָא הוּא, וְרַק בְּשִׁטְרֵי מְכָר הַעוֹלָה בְּעֶרְכָּאוֹת כְּשֶׁר מִשׁוּם דְּהַקְנָנָן הוּא ע"י הַכֶּסֶף, וְא"כ אִם גִּימָא דְגַם שִׁטְרֵי חוֹב פְּסוּלִים בְּעֶרְכָּאוֹת, א"כ יִקְשָׁה מֵאֵי לִישְׁנָא דְכָל הַשִּׁטְרוֹת, לִימָא שִׁטְרֵי מְכָר הַעוֹלִים בְּעֶרְכָּאוֹת, וְע"כ מוֹכַח לְהֵאֵי לִישְׁנָא דְכָל הַשִּׁטְרוֹת כּוֹלָל שִׁטְרֵי מְכָר וְשִׁטְרֵי חוֹב, וְא"כ לְגַמ' דִּילָן ע"כ שִׁטְרֵי חוֹב הַעוֹלִים בְּעֶרְכָּאוֹת ג"כ כְּשָׂרִים, וְהִירוּשְׁלָמִי דְאָמַר דְלִר' יוֹחֲנָן שִׁטְרֵי חוֹב פְּסוּלִים ע"כ דְּסוֹבֵר דְּשִׁטְרֵי מַתְנוֹת כְּשָׂרִים מִשׁוּם דִּינָא דְּמַלְכוּתָא וּבְשִׁטְרֵי מַתְנוֹת אֵין אִיסוּר לְהַחֲשִׁיבָם פִּינוּן דְּעֵשׂוֹי לְעַמּוּד יָמִים רַבִּים נוֹתָן בְּעֵין יָפָה שֶׁיְהִי לְזֶה חוֹק אַף בְּעֶרְכָּאוֹת, אֲבָל שִׁטְרֵי חוֹב פִּינוּן דְּמְחַנְיָב לְהַלְנוֹת עַל סְמָךְ זֶה שֶׁיּוּכַל לְגַבּוֹת בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל, אֲסוּר לְהַחֲשִׁיבָם וְאֵין מוֹעִיל הַקְּבָלָה, וְסוֹבֵר הִירוּשְׁלָמִי פְּלִישְׁנָא דְּדִינָא דְּמַלְכוּתָא, אֲבָל לְתִירוּצָא דְּחוּץ מִכְּגִיטֵי נָשִׁים, וְשִׁטְר בְּעֶרְכָּאוֹת מוֹעִיל רַק לְרֵאָז' וְלֹא לְקִנְיָן, בְּע"כ דְּשִׁטְרֵי חוֹב בְּעֶרְכָּאוֹת ג"כ כְּשָׂרִים, דָּאִם גִּימָא רַק שִׁטְר מְקַח וּמְמַכֵּר כְּשֶׁר, מֵאֵי כָּל הַשִּׁטְרוֹת דְּאָמְרָה מַתְנִיתִין.

וְלַעֲנֵן קוֹשִׁית הֶרְאָב"ד עַל הֶרְמֵב"ם פִּינוּן דְּשִׁטְר חוֹב בְּעֶרְכָּאוֹת אֵין גּוֹבָה מִהַמְשׁוֹנְעָבְדִים מִשׁוּם דְּלִית לִי קְלָא, א"כ אֲמָאֵי לֹא יְהִי נֶאֱמָן לְטַעוֹן פְּרַעְתִּי כְּמוֹ בְּכַתְבִּי דְּדִנְאָמָן לְטַעוֹן פְּרַעְתִּי, נִרְאֶה לִי דְּאֲזוּלֵי הֶרְמֵב"ם וְרַבּוּתֵיו שֶׁל הֶרְמֵב"ם לְטַעְמֵיהוּ, דְּהִנֵּה הַשִּׁי"ף בַּחוּ"מ סִימָן ס"ט הַקְּשָׁה עַל הֶרְמֵב"ן שֶׁכְּתַב הַטַּעַם דְּמִשׁוֹ"ה נֶאֱמָן לִימָר בְּכַתְבִּי דְּפְרַעְתִּי, מִשׁוּם דְּאֵין גּוֹבָה בְּהַמְשׁוֹנְעָבְדִים, מִשׁוֹ"ה לֹא חֲשַׁשׁ לְהַנִּיחַ.

וְהַקְּשָׁה הַשִּׁי"ף מְשִׁטְר חוֹב שְׂאֵין בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים דְּמַפְּנֹרֶשׁ בְּב"מ דָּף י"ג דְּאֵין יָכוֹל לְטַעוֹן פְּרַעְתִּי, וְתִירָץ הַשִּׁי"ף דְּכּוֹנֵנַת הֶרְמֵב"ם דְּכַתְבִּי דְּלַעוֹלָם אֵין גּוֹבִין מִמְשַׁעְבְּדֵי, וְאֵין שֵׁם שִׁטְר עָלָיו, מִשׁוֹ"ה אֵין מְקַפִּידִין לְהַנִּיחַ, אֲבָל שִׁטְר חוֹב שְׂאֵין בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים, שֵׁם שִׁטְר עָלָיו, וְנִרְאֶה לִי לְבָאֵר דְּבָרָיו, דְּהִנֵּה מֵה שְׂרָאָז' מִתּוֹךְ הַכְּתָב דְּשִׁלְנָה, בְּשִׁבִיל זֶה אֵין חוֹשֵׁשׁ לְהַנִּיחַ, כְּמוֹ דְּקִי"ל הַמְּלָנָה אֶת חֲבִירוֹ בְּעַדִּים אֵין צָרִיךְ לְפָרֹעַ בְּעַדִּים, וְלֹא אֲמָרֵינוּ פִּינוּן שְׂיֵשׁ רֵאִי שִׁלְנָה צָרִיךְ לְפָרֹעַ בְּעַדִּים, דָּאֵף שְׂיֵשׁ רֵאִי שִׁלְנָה פִּינוּן שְׂמִנְזָה אֵין מוֹכַח שֶׁלֹּא פָּרַע אֵין חוֹשֵׁשׁ לְפָרֹעַ בְּעַדִּים, ה"נ בְּכַתְבִּי דְּאֵף דְּמַהֲפָתְבִי דְּרֵאִי שִׁלְנָה אֵין חוֹשֵׁשׁ לְהַנִּיחוֹ בְּיַד הַמְּלָנָה, דְּהֵא מִהַכְּתָב דְּרַק רֵאִי שִׁלְנָה, אֲבָל לֹא שְׂלֵא פָּרַע, אֲבָל בְּשִׁטְר שְׂיֵשׁ בּוֹ שְׂעַבּוּד, אִם כֵּן הַשִּׁטְר הוּא בְּעַצְמוֹ שְׂעַבּוּד וְהוּא אֲפָסֵר חוֹב, א"כ לֹא יִנִּיחַ דְּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא הַשְּׂעַבּוּד, זֶה אֵין דְּרָךְ לְהַנִּיחַ, אַחֲרֵי שְׂיֵשׁ לְזֶה זְכוּת שְׂעַבּוּד, שִׁטְר זְכוּת

כּוֹזֵה אֵין מְדַרְדֵּר לְהַנִּיחַ) אָבֵל שְׁטֵר חוֹב שְׁאֵין בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים, פִּינּוֹן דְּקִי"ל אַחֲרִיּוֹת טְעוֹת סוֹפֵר, א"כ הַשְׁטֵר עוֹשֶׂה שְׁעוּבוֹד, וְאִם רוֹאִים אָנּוּ שְׁטֵר שְׁיֵשׁ עַל יָדוֹ שְׁעֵבּוֹד אֲמָרִינוּ חֲזָקָה שְׁכָל שְׁיֵשׁ בְּיַד אָדָם הוּא שְׁלוֹ וּמִפְּנֵי מָה הוּא שְׁטֵר שְׁאֵין בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים, שְׁפָתוֹב בּוֹ שְׁלֹא יִגְבֶּה מִן הַלְקוּחוֹת, וְכִדְאִיתָא לְשׁוֹן זֶה בַּחוּ"מ סִימָן קו"א סְעִיף א', ו"ל הַמְחַבֵּר, אָבֵל הַמְלָנָה בְּשְׁטֵר טוֹרֵף מֵהַלְקוּחוֹת וּמִמְקַבְּלֵי מִתְּנָה שְׁקֵנוּ וְשִׁקְבָלוּ מִמְּנוּ קַרְקַע אַחַר הַלְנָאָה אֲפִילוּ אִם אֵינוֹ מְפֹרֵשׁ בְּשְׁטֵר פֶּן, אָבֵל אִם פִּירֵשׁ בְּפִירוּשׁ שְׁהַלְנָה לוֹ עַל תְּנָאֵי שְׁלֹא יִגְבֶּה מֵהַלְקוּחוֹת וְלֹא מִמְקַבְּלֵי מִתְּנָה, תְּנָאוּ קִיָּים וְאֵינוֹ טוֹרֵף מֵהֶם עַכ"ל הַמְחַבֵּר, לְפִי זֶה שְׁטֵר שְׁפָתוֹב בּוֹ שְׁלֹא יִטְרוֹף מֵהַלְקוּחוֹת, הֵנִי רַק תְּנָאֵי שְׁלֹא יִטְרוֹף, אָבֵל שְׁעֵבּוֹד יֵשׁ לְהַשְׁטֵר, נ"מ אִם יָבֵא לְגַבּוֹת מִיָּנִי דִידְנִי, מִי שְׁשִׁטְרוּ קוֹדֵם, יֵהִי קוֹדֵם לְגַבּוֹת מִמְּנוּ, א"כ הַשְׁטֵר אֵף שְׁאֵין בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים אַעפ"י הוּא שְׁטֵר שְׁעֵבּוֹד, וְשְׁטֵר שְׁהוּא בְּעַצְמוֹ שְׁעֵבּוֹד שְׁדִין הוּא שְׁאוּמְרִים עָלָיו חֲזָקָה כָּל שְׁבִיד אָדָם הוּא שְׁלוֹ, שְׁטֵר כּוֹזֵה אֵין מַנִּיחַ בְּיַד הַמְלָנָה, אָבֵל כְּתָב יָד אֵין מוֹעִיל אֵף לְגַבֵּי דִידְנִי שְׁהֵרֵי אֵי אֲפִשֵׁר לְהֵאֱמִין שְׁלָנָה זֶה זְמַן רַב, דִּילְמָא כְּתָב עִתָּה וְכְתָב זְמַן מְוָקָדֵם, א"כ כְּתָב יָד אֵין מוֹעִיל כָּלֵל לְעַנְיָן שְׁעֵבּוֹד וְהֵנִי רַק רֵאִי שְׁלָנָה, כְּתָב כּוֹזֵה אֵין חוֹשֵׁשׁ לְהַנִּיחוֹ א"כ זֶהוּ טַעְמָא דְרַבּוּתָיו שְׁל הַרְמַב"ם, פִּינּוֹן דְּקִי"ל כְּהֵאֵי שְׁיִנּוּיָא דְכַחוּץ מִפְּגִיטֵי נְשִׁים, הֵינּוּ דְשְׁטֵר הַעוֹלָה.

בְּעַרְפָּאוֹת שְׁל עַכּוּ"ם מוֹעִיל רַק לְרֵאָי לֹא לְקַנְיָן, דְּלֹאוּ בְּנֵי שְׁטֵרֵי נִינְהוּ, וְלַעֲנִין קַנְיָן הֵנִי חֲסָפָא בְּעַלְמָא, א"כ שְׁטֵר הַעוֹלָה בְּעַרְפָּאוֹת אֵינוֹ כָּלֵל שְׁטֵר שְׁעֵבּוֹד רַק שְׁטֵר רֵאִי שְׁלָנָה, וְהֵנִי דֵינוֹ כְּמוֹ כְּתָב יָד דְּאֵין חוֹשֵׁשׁ לְהַנִּיחַ, פִּינּוֹן שְׁאֵין הַשְׁטֵר אֲפָסֵר שְׁל שְׁעֵבּוֹד, שְׁהֵרֵי לֹא עֲשֶׂה כָּלֵל שְׁעֵבּוֹד.

אָכּוֹן לְהַרְמַב"ם אֵי אֲפִשֵׁר לוֹמַר כֵּן. דְּהֵנָּה הַמְחַבֵּר כְּתָב בְּסִימָן ק"ד, דְּמַלְנָה עַל פֶּה מְוָקָדֵם וּמַלְנָה בְּשְׁטֵר מְאוּחֲרָת, הַמְלָנָה קֹדֵם לְגַבּוֹת מִיָּנִי דִידְנִי אֵף שְׁהֵיא מְלָנָה ע"פ, וְכְתָב בְּב"ו שְׁכֵן הוּא דַעַת הַרְמַב"ם כְּדַעַת הַגָּאוֹן בַּעַל סְבָרָא זוֹ, אָכּוֹן הַש"ף הִבִּיא, דְּרַב אֶלְפָּס (דְּהוּא רַבּוּתָיו שְׁל הַרְמַב"ם) ס"ל דְּמַלְנָה בְּשְׁטֵר קוֹדֵם, וּבִיאַרְנוּ בְּסִפְרֵנוּ עַל ב"ק דְּפִלְגוּתָיָהּ בְּזֶה, הַגָּאוֹן סוֹבֵר דְּאֵף שְׁאֲמָרוּ רַבְּנֵי מְלָנָה ע"פ אֵין גּוֹבֵה מִמְּשֹׁנְעַבְּדִים, אַעפ"י כֹּל לֹא סִילְקוּ הַשְׁעֵבּוֹד רַק מְשׁוּם תְּקַנְתָּ הַלְקוּחוֹת וּמִמְקַבְּלֵי הַמְתְּנָה אֲמָרוּ שְׁלֹא יִטְרְפוּ מֵהֶם מְלָנָה ע"פ, אָבֵל אֵת הַשְׁעֵבּוֹד לֹא סִילְקוּ, וְהַתְּקַנְתָּ שְׁלֹא לְטְרוֹף עֲשׂוּ רַק לְגַבֵּי לְקוּחוֹת וּמִמְקַבְּלֵי מִתְּנָה, אָבֵל לֹא לְעַנְיָן בַּע"ח, מְשׁוּ"ה מִיָּנִי דִידְנִי הַמְלָנָה ע"פ קוֹדֵם, אָכּוֹן רַב אֶלְפָּס סָבֵר דְּרַבְּנֵי סִילְקוּ אֵת הַשְׁעֵבּוֹד מִמְלָנָה ע"פ, וְאַחַר תְּקַנְתָּ רַבְּנֵי הַמְלָנָה אֵין עוֹשֶׂה שְׁעֵבּוֹדִים, אַחֲרֵי שְׁהַמְלָנָה בְּעַצְמָה אֵין לָהּ קוֹל, וְרַק הַשְׁטֵר מוֹצִיא קוֹל וְעוֹשֶׂה הַשְׁעֵבּוֹד הַשְׁטֵר, נִמְצָא דְלְמַלְנָה ע"פ אֵין הַנְּכָסִים מְשֹׁנְעַבְּדִים, וְלְהַמְלָנָה בְּשְׁטֵר מְשֹׁנְעַבְּדִים הַנְּכָסִים וּמְשׁוּ"ה הַמְלָנָה בְּשְׁטֵר קוֹדֵם לְגַבּוֹת, וְעַיִן תּוֹס' גִּטִּין דָּף כ' ד"ה וְכוּתָב בְּכְתָב יָדוֹ שְׁפָתוֹב ו"ל.

וּא"ת מַה עַנְיָן שְׁטֵרֵי הַלְנָאָה לְגַט דְּאֵינָם אֵלֹא לְרֵאָי, וְאָכִי בְּמַלְנָה ע"פ הִי גּוֹבֵה מִמְּשֹׁנְעַבְּדֵי אֵי לֹא מְשׁוּם דְּאֵין לָהּ קוֹל כּו', הֵרֵי חֲזִינוּ שְׁגָם דַּעַת הַתּוֹס' שְׁאֵין הַשְׁטֵר עוֹשֶׂה הַשְׁעֵבּוֹד, וְהוּא כְּדַעַת הַרְמַב"ם, דְּלְהֵאֲלָפֵס הַשְׁטֵר עוֹשֶׂה הַשְׁעֵבּוֹד, וּא"כ הָא בְּעֵי שְׁיָקְנָה הַלְנָה לְהַמְלָנָה הַנְּיִיר, וְאִם אֵין שְׁלוֹ אֵין עוֹשֶׂה שְׁעֵבּוֹד.

נִמְצָא לְהַרְמַב"ם אֵי אֲפִשֵׁר לְתַרְץ דְּהַחֲזִילוּק בֵּין כְּתָב יָד שְׁיָכוֹל לְטַעוֹן פְּרַעַתִּי וּבֵין שְׁטֵר שְׁאֵין בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים שְׁאֵין יָכוֹל לְטַעוֹן פְּרַעַתִּי, הוּא מְשׁוּם דְּהַשְׁטֵר חוֹב שְׁאֵין בּוֹ

אחריותה השטר עושה השעבוד שיועיל מינני' דידי', דהא להרמב"ם השעבוד עושה המלנה, והקול מוציא השטר, אבל השעבוד המלנה בעצמה עושה בלא השטר, וכקונשית התוס', ועכצ"ל להרמב"ם חילוק אחר, שאין דרף בני אדם להניח נגיר שיש לו חשיבות, וכיון דלגבי לגבות מינני' דידי', הא קודם מי שיש לו הוכחה שהוא קודם, היינו מי שיש לו שטר בעדים אף שלא גבה מהלקוחות, עכ"פ יש חשיבות להשטר מה שלומדים ממנו מי קודם ללות, נגיר ערף שיש לו חשיבות אין דרף להניח, משא"כ פתב יד דאין משגיחין עליו כל עיקר אפילו להקדים לגבות מינני' דידי', שהרי יוכל המלנה המאןחר לומר אולי פתבת עתה את הפתב ידו א"כ להרמב"ם אף שטר שאין עושה שעבוד רק שמועיל לידע את מי להקדים, ג"כ אין מניחין ביד המלנה.

נמצא להרמב"ם שטר העולה בערפאות פיון דמועיל לגבות מינני' לגבי בע"ח המאןחר ויש חשיבות לזה, לא יניח שטר ערף פנה, משו"ה אין יכול לטעון פרעתי, ונגדשט"ח העולה בערפאות, ודינו אחד עם שט"ח שאין בו אחריות, דחשיבתו רק מפני שידעו על ידו מי הקודם לגבות מינני' דידי', דשעבוד גם שט"ח אין עושה, דעיקר השעבוד עושה המלנה.

אבל רבותיו של הרמב"ם היינו האלפס לטעמי', דאין המלנה עושה השעבוד, רק השטר עושה השעבוד א"כ אין לדמות שטר העולה בערפאות דאין עושה כלל שעבוד, דהא לאו בני שטרי ניהו, לשט"ח שאין בו אחריות, דאף שאין בו אחריות אעפ"כ עושה שעבוד, שמועיל לגבותו מי שקודם הוא גובה קודם מינני' דידי', משו"ה ס"ל דנגד שט"ח העולה בערפאות יוכל לטעון פרעתי.

סימן יא בדין התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים גדרי שליחות וזכין לאדם שלא בפניו, ותן פזכי. דף י"א ע"ב.

אמר ר' יוחנן התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתנו כל האומר תנו פאומר זכו דמי, הקשה בתוס' ד"ה כל האומר ז"ל וא"ת והא ר' יוחנן לית ליה תן פזכי דקאמר בפ"ק דב"מ המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וא"ת משנתנו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי, ותירץ ר"ת דדוקא היכא דהוי דעת אחרת מקנה אותו אמרינו תן פזכי ולא במציאה כו', ועוד פירש ר"ת דשחרור עבד הוי כעין מלנה כו', וימדקדק ר"ת דיש חילוק בין מתנה למלנה כו', ור"י הביא ראיה מתוספתא דקתני בהדיא תן מנה לפלוני שאני חייב לו או פקדון שיש לו בידי וכן הילך, אינו חוזר וסניב באחריותו, תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זה לפלוני או הילך רצה לחזור יחזור, זכה מנה זו לפלוני התקבל מנה זו לפלוני רצה לחזור לא יחזור, אלמא תניא בהדיא דבמתנה לא הוי תן פזכי עכ"ל התוס'.

אכן הרמב"ם פתב בפ"ד מהלכות זכי' ומתנה הלכה ד וז"ל, ראונו שרצה ליתן לשמעון מאה דינרין ושלח לו המאה ע"י לוי, אם אמר לו זכה במאה זו לשמעון או תן מאה זו לשמעון אינו יכול לחזור בו עכ"ל הרי דפסק הרמב"ם דגם במתנה תן פזכי, וקשה עליו מהתוספתא, והנה הרשב"א הביא דגירסת התוספתא בירושלמי פו, האומר לחבירו תן מנה זה לפלוני שאני חייב לו הולך מנה זה לפלוני פקדון שיש לו בידי אם רצה להחזיר לא יחזור וסניב באחריותו עד שיקבל אותו האיש את שלו, א"ר הילא המעשר פחוב תן

מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זה לפלוני הולך שטר מתנה זה לפלוני אם רצה להחזיר יחזור, ומכל זה קשה על הרמב"ם, אכן המפרשים שיבשו את הירושלמי משום הקושני, וגרסו אם רצה להחזיר לא יחזור, אכן מלבד דנאמנה לנו עדות הרשב"א, הנה הירושלמי מסיק דאם בָּא ומצא שמת יחזיר למשלח, ואם הגרסא לא יחזיר משום דתן פזכי, א"כ אמאי יחזיר למשלח, והירושלמי מסיק דאם אמר זכה אם מצא שמת יתן לירושלמי אכן באשר עוד הי' קשה להמפרשים מה דאמר ר' הילא המעשר פחוב.

ואמרו מה ענין מעשר לכאן, וע"כ שבשו וגרסו בירושלמי. המתנה פחוב, וא"כ לפי הגהותם מוכח דגרסינן אם רצה להחזיר לא יחזיר, אבל זה תמוה מאד דהרי מגרסת הראשונים מוכח דגם המסקנא תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זה לפלוני היא תוספתא, וא"כ למה עירבו בהתוספתא דברי האמורא ר' הילא, דהוא אמורא עוד הביא הרשב"א תוספתא, וגרסתו, שא מנה זה לפלוני טול מנה זה לפלוני יהא מנה זה לפלוני בידך אם רצה להחזיר יחזיר, וגם בזה שבשו המפרשים וגרסו בירושלמי לא יחזיר, וזה נגד גרסת הרשב"א, אכן לכאורה מסקנת דברי הירושלמי דאיתא.

והדין זכה לחברני' לא יוכל חזור בו, מוכח פדבריהם דאל"כ סותרים דברי הירושלמי זה את זה, אכן גם לפי דבריהם קשה פנין דכבר אמר אם רצה להחזיר לא יחזיר, למה תו לומר והדין זכה לחברני' לא יוכל חזור בו, הלא פל הנה שזהפיר כבר שלא יחזיר בו הוא מטעם דזכה לחברני', והנה הקרבן עדה מפרש דהפונה שהשליח מחויב לילך ולמסור להמקבל ולא יכול לחזור בו השליח, וזה תמוה דהרי פועל יכול לחזור בו ואם הפונה שאסור להחזיר למשלח, פשיטא פנין שזכה כבר.

א) ע"כ נראה לי לפרש דהנה הקשו האחרונים על הא דאיבעאי להו, הני פהני שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן. והקשו אמאי לא פשיט מהא דעפוי"ם נודרין נדרים ונדבות והא אין שליחות לעפוי"ם, ותרצו פנין דהתוס' מפרשי דהאיבעיא אי שלוחא דידן נמי הפונה פנין דהני שלוחי דרחמנא א"כ יכול להיות גם שלוחי דידן, אף דאנן לא מציינו למיעבד, א"כ לא קשה מהא דעפוי"ם נודרין נדרים ונדבות, דאפשר דהני שלוחי דידן, ומגו דהני שלוחי דרחמנא הוי נמי שלוחי לעפוי"ם אכן כפי שביארתי בספרי על ב"מ סימן י"ב דאי אמרינן שלוחי דרחמנא, הפונה רק שרחמנא שולח הפהנים לעשות אבל לא שיהי' בגדר שליחות שיהי' מה שהפהנים עושים כאילו רחמנא עושה, דאטו רחמנא צריך להקריב הקרבן, הלא החיוב עלינו, וא"כ אי אפשר לפרש דכונת התוס' דמשו"ה אפשר לומר דאם נימא שלוחא דידן נמי, הפונה אף שאנחנו לא נוכל לעשות את הפהנים לשלוחים אבל פנין שהוא עם רחמנא, מגו דנעשה שליח לשמים נעשה שליח הפהן לנו מטעם מגו, דהא לשמים לא נעשה כלל שליח.

אכן ביאור דברי התוס' פו, דהנה הקצוה"ח בסמן קפ"ח הקשה על דברי הרמב"ם דס"ל דאם עשה שליח ואח"כ נשתטה הא דאין נותנין הגט הוא רק מדרבנן אבל מן התורה אם נתן השליח את הגט, הגט גט, דלא כסברת הטור דאין זה גט מן התורה אם נשתטה הבעל והשליח נתן הגט בטל מן התורה, אבל הרמב"ם ס"ל דמן התורה הוא גט אף שהבעל נשתטה, והקשה א"כ לדברי הרמב"ם אמאי לא יתנו לאחר מימם פנין לדברי הרמב"ם העיקר עושה השליח ולו נמסר כל הדבר, ותיגרץ הקצוה הטעם דלא יתנו לאחר מימם,

משום דכיון שמת כבד אינה אשת איש, משו"ה לא יתנו לאחר מיתה, וצריף לומר לדברי הקצות, דבעבד משו"ה לא יתנו לאחר מיתה משום דכבד עליו אדון אחר, היינו היורשים, ואי אפשר לשחררו בשטר שחרור של הרב, שכבד יש עליו אדון אחר, אף דברי הקצות תמוהים, מהא דאיתא לקמן דף כ"ט, אמר רבה שליח בארץ ישראל עושה כמה שלוחין, אמר רב אשי אם מת ראשון בטלו פולן, ולדברי דטעם דאם מת לא יתנו לאחר מיתה, הוא משום שהוא עתה לא אשת איש, יקשה הא הכא היא אשת איש ואמאי בטלו פולן, והגמ' דחי דברי רב אשי רק מטעם דכולהו מכח מאן קא אתי מכח הבעל והבעל הא קים, והיינו דכל השלוחים המה מכח הבעל, אבל בלא האי טעמא הי' ניחא דאם מת ראשון בטלו פולן, והא הכא אשת איש היא.

אכן לדידי נראה דקוש' מעיקרא ליתא, דהנה קי"ל יש זכי לקטן אף שאינו בר שליחות, היינו שאין יכול לעשות שליח, אבל זכי אית לי, ובעפוי"ם אף זכי אין לו, והרי זכי מטעם שליחות, וא"כ הקטן אין יכול לזכות בעדו, עיין בר"ן בפ"ב מקדושין.

ונראה לי דהנה בשליחות יש דין לעשות שליח, ויש דין להיות שלוחו, והנה זכי עיקר החידוש שאין צריף לעשותו לשליח אלא יכול מעצמו להיות שלוחו, אף דזכי הוא מדין שליחות, היינו מה שזוכה בעדו הוא מדין שהוא שלוחו ומועיל מן התורה, אבל זה החידוש שקדשה התורה שאין צריף לעשות אותו לשליח היכא דזכות הוא שיכול לעשות מעצמו, וכל זה בקטן שהוא בר שליחות, והחסרון רק שאין יכול לעשות שליח בזכי, דאין צריף לעשות שליח, זוכין בעדו מדאורייתא, אבל עפוי"ם אין לו דין שיהיו בעדו שליח, משו"ה בעפוי"ם אין מועיל זכי, דאי אפשר להיות בעדו שליח אף היכא דאין צריף לעשות.

נמצא לפי זה מיושב דברי הרמב"ם הסובר דהיכא שנשתטה, מן התורה יוכל השליח לעשות בעדו, דהא עיקר חסרון בחרש שוטה וקטן, שאין יכול לעשות שליח. אבל להיות שלוחו יכולין, א"כ היכא דאין חסרון מפני עשות השליח, שכבד הוא עשוי קודם שנשתטה, יכול השליח ליתן הגט, אבל היכא דמת שאין דין למתים שיהי' להם שליח א"כ אף שנעשה מקודם שליח, פינו שמת בטל שליחותו, שאין דין למתים שיהי' להם שליח, משו"ה מעיקרא פשהי' סבור שהשליח השני הוא במקום השליח הראשון, אם מת ראשון בטל השליחות שאין שליח למתים, היינו שאין להם דין שיהי' להם שליח.

והנה בקדושין דף נ"ט איתא, וכן היא שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה היא וקדשה את עצמה, אם שלה קדמו קדושי קדושין, ואם של שלוחה קדמו אין קדושי קדושין לא קדשה עצמה וקדשה בה מהו, ר' יוחנן אומר חזרת אתי דבור ומבטל דבור ריש לקיש אומר אינה חזרת לא אתי דבור ומבטל דבור כו', איתבי' ר' יוחנן ולר"ל השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גט שנתי לך בטל הרי זה בטל תיובתא דר"ל כו', עכ"פ חזינו מהאי גמ' דלסברת ריש לקיש לא יועיל מה שהוא מבטל השליחות, ולכאורה קשה הא אין הבעל רוצה שייגרשנה, ואיך יוכל השליח לגרשה בלי רצון הבעל, ועכ"ל פינו שכבד נעשה שליח לגרש, היינו ליתן הגט לידה, וכיון שנותן הגט לידה בתורת נתינה לשם גירושין, שעל זה נעשה כבד שליח, התורה אמרה ספר פרישות שהספר פורת ונתגרשה בנתינת השליח לשם גירושין, אף שהבעל צונח איני

רוצה, ואף ר' יוחנן לא פליג אלא דס"ל אתי דבור ומבטל דבור, וא"כ הוא מבטלו שאיננו שלוחו, אבל אם לא ביטלו אף שאין רוצה יכול השליח לעשות אף בלי רצונו לפי זה דברי התוס' מבוארים, דהא דאמר רב הונא ברי' דרב יהושע הני פהני שלוחי דר' חמנא, דאי ס"ד שלוחי דידן מי איפא מידי דאנן לא מצינו למיעבד ושלוחי מצי למיעבד, ואעפ"כ איבעיא בגמ' נדרים אי פהני שלוחי דר' חמנא או שלוחי דידן, דרב הונא ברי' דרב יהושע קאי לענן אי מצי הבעלים לומר איני רוצה שיקריב הפהן הזה של בית אב אלא פהן אחר, דבנדאי המה שלוחי דר' חמנא, והא דאבעאי בנדרים לענן מן דר' הנאה אי הוי רק שלוחי דר' חמנא או שלוחי דידן נמי, הספר דברי התוס' הוא פה, דאף אם נימא שלוחי דידן נמי, היינו שמה שהכהן עושה הוא עושה שליחות הבעלים, שיחשב כאילו הבעלים מקריבים, אעפ"כ אי אפשר לומר שאנחנו עושים אותם לשלוחים שלנו, שהרי כל מקלמא דאיהו לא מצי למיעבד לא מצי משני שליח, אבל זה הדין הוא רק בעשיית השליחות, אבל להיות שלוחו, אם אף בר שליחות הוא יכולין להיות שלוחו, וא"כ צריך לומר שאין אנחנו עושים אותם לשלוחים שלנו, אלא ר' חמנא עשה אותם שלוחים שלנו, וכיון דאין אנחנו עושים אותם לשלוחים שלנו אלא ר' חמנא, א"כ כמו שאין אנו עושים אותם, כן אין בידינו לבטל שליחותם, וכיון שהם שלוחים שלנו ע"י שהקב"ה עשה אותם, א"כ אף שאין הבעלים רוצים יכול השליח להקריב וכדביארנו דכל היכא שהוא שליח לא איכפת לנו מה שאינם רוצים, ולבטל שליחותם אין בידינו, זהו דקאמר רב הונא ברי' דרב יהושע, שאין ביד הבעלים לומר איני רוצה בכהן זה אלא בכהן זה, אכן הגמ' בנדרים פעי אם עשה אותם ר' חמנא לשלוחי דידן, או לא עשה אותם כלל לשלוחים, אלא צוה להם להקריב ולא שלחם כלל בגדר שליחות, דאפשר שהם רק שלוחי דר' חמנא: פירוש הקב"ה שולח אותם להקריב את הקרבנות, נפקא מינה למן דר' הנאה, דהא דמנדר הנאה אסור לעשות למדיר, לא תליא בעשות שליחות, היינו שנימא שאסור להמדיר לעשות אותו לשליח, דהאיסור הוא שלא יעשה שליחותו א"כ אף שר' חמנא עשה אותם לשליח, אם הם עושים שליחות שלנו היינו אם נימא שלוחי דידן אסור, ואם לא עשה אותם ר' חמנא לשלוחים אז מותר במנדר הנאה.

לפי דברינו הא בנדאי קשה קושית הגרע"א אי אפשר לומר דהפהני שלוחי דידן. הא עפ"ם נודרין נדרים ונדבות פישראל, ועפ"ם אין להם כלל דיני השליחות ואין החסרון דוקא משום שאין יכול לעשות שליח, אלא אף בזכ"ל דאין צריך לעשות ג"כ אין לו דיני השליחות, וא"כ איך אפשר לומר דכהני שלוחי דידן, אף שר' חמנא עשה אותם לשלוחים שלנו, אבל עפ"ם הא אין לו כלל דיני השליחות.

אכן לפי דברינו הי' לו להקשות ממת, דהרי קי"ל עולה ושלמים שמתו בעליהם מקריבין הקרבנות, והא למת אין כלל דיני השליחות, אכן לא קשה כלל, דעולה ושלמים דדינם דאף לאחר מיתה מקריבין אותם, הם בנדאי יוכלו להקריב אף בלא שליחות, דהדין הוא בהקרבן שצריכים להקריב אותם, אכן פישראל יש קרבנות שדוקא אם הבעלים חיים מקריבים אותם ולא פשמתו, דחטאת שמתו בעליהם בהם אפשר דבלא דין שליחות אי אפשר להקריב, ובחוד בהם קרבנות דמקריבין, היכא שמחוייב לכפר על עצמו על חטא, וכן לטהר עצמו בהם, אפשר שהוא מדין שליחות דוקא, שהרי צריכים הטהר לכפר על עצמם, או לטהר עצמם, ולפי זה אי אפשר כלל להביא ראי' מקרבנות עפ"ם דכהני הוי

רק שלוחי דרבמנא ולא בגדר שליחות דהרי עכו"ם מביאין רק עולה ושלמים, ובהם אין צריכין לדיני שליחות, שהרי אף אם מת מקריבין, וא"כ אף בלא שליחות הדין שצריכין להקריב הקרבן, אכן מקיני זבין פריה, הא התם צריכין לטהר עצמם, משו"ה הוצרך לתרץ דמחוסרי פפרה ג"כ אין צריכים דעת ואפשר להקריב עליהם אף בלא דין שליחות.

(ב) והנה האלפס פתב פדעת רש"י דהביא תוס' בדרף ט', דהא דאמרין דלרבנן זכות הוא לעבד ואין הרב יכול לחזור בו, הוא רק לענין חזרה, אבל כל כמה דלא מטא גיטא לידן אינו משוחרר, אבל התוס' הקשו על זה וביחוד הר"ן הרבה להקשות על זה, מהא דאמר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיפה לו ע"י אחר, וכן ממשנה דתרומות, הי' אוכל בתרומה ואמרו לו מת רבך או עשאך בן חורין, והנה הקצות בסימן קכ"ה פתב דהרי"ף ס"ל דתן הוי פנכי משום דאפיק בלישנא דתן הוי תנאה אם יגיע הגט לידו, ומשו"ה לא יתנו לאחר מיתה, דרבנן גזרו שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה, וא"כ לא יתנו, וכיין דלא נתקיים התנאי ממילא בטל הגט והשחרור למפריע, אכן דברי הקצות תמוהין שהרי זה לשון האלפס, והני מילי לחזרה דלא מצי רבי למיהדר בי, אבל עבדא לא נפק לחירות עד דמטי גיטא לידן דתנו האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי לא יתנו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה, ושפעת מינה דלחזרה הוא דנכין לו לעבד, אבל מיפק לחירות לא נפק עד דמטא גיטא לידן, ואשפחן זכי פהאי גוונא פדאמרין לקמן הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם פא לחזור אינו חוזר עכ"ד האלפסי, ואי פדברי הקצות"ח דהטעם הוא משום דהו פתנאי, דלא זיפה לו אלא אם יגיע לידו, א"כ למה אמר אשפחן זכי כה"ג, פיין דהוי משום תנאי, אטו צריכין להשמיענו דתנאי מועיל במתנה וגם מה שייך בחוב לשון תנאי, וכן רש"י פתב בדרף ט' בד"ה לא יתנו, ז"ל, מיהו מודו רבנן דכל כמה דלא מטא גיטא לידן לא הוי משוחרר, וכיין דמית קדים תו לא הוי שחרורו שחרור, דנפקא לי רשותא מיני, וחייל עלי רשות יורשין עכ"ל רש"י, ואם פדברי הקצות"ח דהטעם משום תנאי, א"כ אף אם הוא בחיים הדין אהד משום דלא נתקיים התנאי.

אכן לדברינו דביארנו דהיכא שהוא נעשה שליח אז אף שאין הבטלים רוצים יוכל השליח לעשות שליח, וטעמא דר' יוחנן דס"ל אתי דבור ומבטל דבור, היינו שהוא מבטלו ומעמה אין הוא שלוחו, ולפי זה לכאורה יעשה את השליח בקנין, וכיין שפבר חל הקנין לא יועיל אף לר' יוחנן בטול, אכן לא קשיא, דעל שליחות לא שייך קנינים, שהוא רק קנין דברים, וכמו שפתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות מכירה הלכה י"א, יש דברים הרבה שאין צריכין קנין ואין לקנין בהן טעם כו' או עושה שליח כו', הרי דכתב הרמב"ם דאין שייך בשליחות קנין, דקנין הפונה שהוא מקנה או מתחייב, אבל על עשית שליח אין טעם לקנין, וכמו דאיתא בגמ' ב"ב דף ג', דאם קנו לחלוק לא חל הקנין, דהוי קנין דברים בעלמא, אבל אילו הי' שייך בשליחות קנין שלא יכול לחזור בו הי' ר' יוחנן מודה דאף שאין המשלח רוצה יכול השליח לעשות.

לפי זה יהי פירוש דברי רב אלפס נרש"י, דנדאי היכא דאמר זכה לפלוני בשחרור או במתנה, אף אם מת צריף ליתן לו, אבל תו הוי רק זכות ליתן לו, וזכה השליח הזכות

ליהנות השטר שחרור להעבד, וכינן דנכה ליהנות השחרור להעבד אין בידי המשלם לבטל הזכות למת להעבד, א"כ בכה"ג אף ר' יוחנן מודה דאף אם חזר המשלם לאו פלום הוא חזרתו, דאין לאתר זכי' בקנין פלום, וא"כ רשות בידי השליח למסור השטר שחרור להעבד בתורת שחרור, וכינן שהגיע לידו ספר הפריית זכה בו, דקי"ל ספר כורת, רק דין הוא שיתגנו לשם ספר פרייתו, ועל זה אין יכול המשלם לחזור בו.

ועפ"י דברינו יש לישב קושית הב"ש שהקשה על המחבר באה"ע סימן ל"ה שהביא בסתמא דעבד שנעשה שליח להולכה אין זה קידושין, ונהרי המחבר בעצמו בסימן המ"א הביא שני דיעות אי עבד פשר להובאת הגט, דדעת הר"י מיגש דאינו פסול אלא לקבלת הגט, אכן לדברינו מיושב, דהנה בקדושין איתא, פיצד בכסף נותן לה כסף ואומר הרי את מקודשת, ואילו בגיטין איתא תמיד בגמ' לישנא דהא גיטף, וע"כ סובר הר"י מיגש, דבקדושין פתיב כי יקח א"כ האיש הנותן הפסוף או השטר הוא המקדש, משו"ה צריך שיאמר הרי את מקודשת, אבל בגט פתיב ספר פרייתו א"כ הגט הוא הכורת, ורק דין הוא שיאמר הא גיטף ויתנהו לשם גירושין, א"כ דיבור הא גיטף הוא העיקר, אלא דאם אמר הרי את מגורשת הוא ג"כ כאומר הא גיטף, אבל עיקר האמירה היא הא גיטף וא"כ סובר הר"י מיגש כינן דבגט הספר כורת והפעל עושה רק הגתיה.

משו"ה אף עבד פשר לשליחות זה, והאלפס והרמב"ם סוברים, כינן דצריך שיתנהו לשם גירושין אף עבד נעשה שליח לזה, אבל בקדושין הפעל הנה המקדש בכסף או בשטר, א"כ השליח נעשה שליח לקדש, משו"ה גם הר"י מיגש מודה דעבד פסול לזה, ומה שכתב הב"ש דהב"י בטור סימן קמ"א פתיב דגם בקדושין כן, תמוהים דבריו, דהב"י שם פתיב רק שאם נעשה עבד שליח להולכה לדברי הרשב"א דס"ל דהוי ספק, אם פשטה ידה וקבלה קידושין צריכה גט מהשני.

וסובר האלפס דהא דאמרינן בחוב אם בא לחזור אינו חוזר וחיוב באחריותו, אין הפירוש כמו שפירשו כל המפרשים דהמלוה כפר זכה בהמנה, והא דהל"ה חייב באחריות שהרי הוא לא שלח את השליח, סובר האלפס דאי אפשר לומר דכפר נעשה המנה של המלוה, דהרי המנה צריך להיות של המלוה פרעון בעד חובו, וכינן שעודנה לא נפטר הל"ה מחובו איך יהי המנה של המלוה, לכן פירש האלפס דהשליח זכה רק להוליך המנה להמלוה לשלם לו בזה, אבל לא נעשה המנה של המלוה כל זמן שלא נפטר הל"ה מחובו, הרי דאשכחן זכי' ליהנות, וא"כ ה"נ בשחרור היכא דאמר תן, הוא זכי' ליהנות, והזכ"ל רק שלא יוכל המשלם לחזור בו, אבל עבד לא נפק עד דמטי שטר שחרור לידו, לא זכה לו עודנה שיהי' שלו ממש, ואם מת המשלם ממילא בטל השליחות, דאין למת דין שיהי' לו שליח, והא דאמרינן דתן לאו פזכי ממש, אלא רק זכות ליהנות, הוא דנקא היכא שלא עשה העבד את השליח שליח לקבלה, אבל אם העבד עשה את השליח לשליח לקבל, וידע הרב מזה, ואמר לו תן או התקבל, בנדאי הוי תן פזכי ממש, ואף בגט היא מגורשת תיקף, משו"ה לא קשה קושית הר"ן מגמ' דף ס"ב גבי האשה שאמרה התקבל לי גיטי, והיכא דאמר זכה אף אם לא עשה העבד אותו לשליח קבלה ג"כ זכה העבד תיקף בשחרורו, דדוקא תן אמרינן שהוא לשון זכות ליהנות, אבל זכה הוא זכי' תיקף, וממתניתין דאמרה

שְׁחַרְרֵף רַבָּה, מִיִּרְי דְאָמַר זָכָה בְּשַׁחְרוּר זֶה לְעַבְדֵי, וְכֵן חִינְשִׁינּוּ שְׂמָא זִנְיָה ע"י אַחַר, הוּא ג"כ דְאָמַר בְּלִשׁוֹן זָכָה.

וּבְזֵה מִיִּנְשֵׁב קִנְיַת הַתּוֹס', דְהִקָּא אָמַר ר' יוֹחָנָן הַתּוֹפֵס לְבַע"ח בְּמִקּוּם שָׁחַב לְאַחֲרִים לֹא קָנָה וּא"ת מִשְׁנִיתֵינוּ כָּל הָאוּמָר תָּנוּ כְּאוּמָר זָכוּ דְמִי, וְאִילוּ בְב"מ אָמַר ר' יוֹחָנָן הַמַּגְבִּייה מְצִיאָה לְחִבְרֵי קָנָה חִבְרֵי וּא"ת מִשְׁנִיתֵינוּ דְאָמַר תָּנָה לִי וְלֹא אָמַר זָכָה לִי, אָכֵן לְדַבְרֵינוּ לֹא קָשָׁה, דָּתָן הוּי כְּאוּמָר זָכוּ לִיתָן, אָבֵל לֹא שְׁתֵּהִי תִיכֶף הַדְּבָר שְׁלוֹ, א"כ הַקְּנָנוּ רַק שְׂלֵא יוּכַל הַמְּשַׁלֵּחַ לְחִזּוֹר, שְׂאִין בִּידּוֹ בְכַה"ג לְבַטֵּל הַשְּׁלִיחוֹת, אָבֵל הַשְּׁלִיחַ בְּעַצְמוֹ הָא לֹא נִתְחַיֵּיב לִיתָן וְהוּא יְכוּל לְחִזּוֹר בּוֹ וְלֹא לִיתָן, מִשׁו"ה בְּב"מ הַמַּגְבִּייה אִם רוּצָה לְחִזּוֹר בּוֹ וְלֹא לִיתָן, רְשׁוּת בִּידּוֹ, שְׁהָרִי הוּא לֹא נִתְחַיֵּיב, אָבֵל אִם הִי אוּמָר זָכָה אִזּוּ גַם הַשְּׁלִיחַ לֹא יְכוּל לְחִזּוֹר בּוֹ, א"כ אִם הִי רוּכָב עַל הַחֲמוֹר אִם הִי אוּמָר זָכָה לִי דְאָמְרִינוּ מִסְתַּמָּא הַגְּבִייה עַל דַּעַת לְזַכּוֹת בְּעֵדוֹ, לֹא הִי יְכוּל לְחִזּוֹר וְלוֹמַר אֲנִי זָכִיתִי בָּהּ, אָבֵל אִם אָמַר תָּנָה וְלֹא אָמַר זָכָה, דָּאִזּוּ אִין הַמְּצִיאָה עוֹדָנָה שֶׁל זֶה שְׂרוּכָב עַל הַחֲמוֹר, יְכוּל הַמַּגְבִּייה לּוֹמַר אֲנִי זָכִיתִי בָּהּ, חֲזַרְתִּי מִמַּחְשַׁבְתִּי לִיתָן לָהּ, וְהוּא זֹכָה בְּהַמְּצִיאָה וּבְאֲשֶׁר לְפִי דְבָרֵי הָרִי"ף, בְּחוּב אִם אָמַר תָּן אוֹ הוֹלֵף לֹא זָכָה עוֹדָנָה שְׁיֵהִי שְׁלוֹ לְגַמְרֵי רַק זָכוּת לִיתָן, א"כ אִם בְּתוֹף כְּף מַחֵל הַמְּלָנָה, יֵהִי הַשְּׁלִיחַ מְחֻיָּב לְהַחְזִיר לְלָנָה, שְׁהָרִי הַמְּנָה עוֹדָנָה שֶׁל הַלָּנָה, אֲלֵא שְׂיֵשׁ זָכוּת לִיתָן לְהַמְּלָנָה לְשִׁלְמָה חֻבּוּב בְּזֵה הַמְּנָה, אָבֵל אִם פִּקַּע חֻבּוּב יְחִזּוֹר לְלָנָה, אָבֵל כְּפִירוּשׁ כָּל הַמְּפָרְשִׁים כְּבָר קָנָה הַמְּלָנָה בְּכֶסֶף לְגַמְרֵי, וּכְבָר חוּבוּ מְסוּלָק, וְרַק שְׂיֵשׁ עָלָיו חֻיּוּב אַחֲרִיּוֹת, וּא"כ אִין מוֹעִיל שְׂיִמְחֹל הַמְּלָנָה אֶת חֻבּוּב, שְׁהָרִי הַמְּנָה כְּבָר שְׁלוֹ, וְעַל דְּבָר בְּעִין אִין שְׂיֵיף מְחִילָה, וּבְכַרְטָא אִם הָמָּה בִּיד אַחַר.

אָכֵן אַף שְׂבִיָּאֲרָנוּ דְלֵהֲרִי"ף אַף בְּחוּב אִם אָמַר תָּן לֹא קָנָה הַמְּלָנָה אֶת הַמְּנָה לְגַמְרֵי אַעֲפִי"כ יוֹדָה דְאָסוּר לְהַשְּׁלִיחַ לְהַחְזִיר, אַף דְּבַמְּתָנָה יֵהִי הַדִּין דְאָף לְהַמְּשַׁלֵּחַ לֹא יְכוּל לְחִזּוֹר, אָבֵל הַשְּׁלִיחַ יְכוּל לְחִזּוֹר, הֵינְנוּ בְּמַתָּנָה דְכִינוּ דְאִין הַמְּקַבֵּל זָכָה, וְרַק יֵשׁ זָכוּת שְׁהַשְּׁלִיחַ יָסוּן, אִם הַשְּׁלִיחַ אִין נוֹתֵן עָלָיו אִין חֻיּוּב לִיתָן וְיְכוּל לְחִזּוֹר, אָבֵל בְּחוּב פִּינוּ דְנִשְׁתַּעֲבַד הַמְּנָה לְמַלְנָה לְגַבּוֹת מְמָנָה עִי"ז שְׂזָכָה לִיתָן, א"כ אִם מְחִזְרִי הוּא מְזִיק שְׁעַבּוּדוֹ שֶׁל חִבְרֵי, וּמְזִיק שְׁעַבּוּד שֶׁל חִבְרֵי חֵיִיב לְשַׁלֵּם, ג) עֲפ"י דְבָרֵינוּ יֵשׁ לִישָׁב קִנְיַת הַשְּׂ"ף בְּחוּ"מ סִימָן קכ"ה סְעִיף א', ז"ל הַמְּחַבֵּר, רְאוּבֵן שְׁהִי חֵיִיב מְנָה לְשַׁמְעוֹן אוֹ שְׁהִי לוֹ פְקֻדוֹן בִּידּוֹ וְאָמַר לְלוֹי הוֹלֵף מְנָה זֶה לְשַׁמְעוֹן, אִם בָּא לְחִזּוֹר וְלִקְטָלוּ מִמֶּנּוּ אִינוּ יְכוּל, דְהוֹלֵף כְּזִכִּי דְמִי כו', וְאִם הַחְזִיר לוֹ הַמְּנָה לְרְאוּבֵן וְהַעֲנִי רְאוּבֵן וְלֹא הִי לוֹ מְמָה לְפָרְעָה בְּעִנְיָן שְׁהַפְסִיד שְׁמַעוֹן אֶת שְׁלוֹ, חֵיִיב לְשַׁלֵּם, שְׁהוּא פִּשְׁעָה בְּמָה שְׁהַחְזִירוֹ לְרְאוּבֵן.

וְאִם מְחַמַּת אוֹנְסוֹ הַחְזִירוֹ לְרְאוּבֵן שְׂאוּיָם עָלָיו בְּדָבָר שְׂיֵשׁ בִּידּוֹ לְעֵשׂוֹת עַד שְׁהוֹצֵרָה לְהַחְזִיר פְּטוּר, וְיֵשׁ אוּמָרִים שְׁכְּשֶׁהַחְזִיר לוֹ הַמְּנָה לְרְאוּבֵן שְׁנִיָּהֶם חֵיִיבִים בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ עַד שְׂיֵגִיעַ לְשַׁמְעוֹן כָּל חוּבוֹ עכ"ל הַמְּחַבֵּר, וְכַתֵּב ע"ז בְּש"ף ס"ק ז' ז"ל, פִּירֵשׁ בְּסַמ"ע דְלִסְבָּרָא זוֹ אִין לְוִי חֵיִיב אֲלֵא א"כ הַעֲנִי רְאוּבֵן, הָא לֹא"ה אַעֲפ"י שְׁהַחְזִירוֹ אִין שְׁמַעוֹן יְכוּל לְתַבְּנֵעַ אֲלֵא לְרְאוּבֵן, וְכֵן פִּירֵשׁ הַב"ח דְהִכִּי מְסַתְּבָרָא.

וְדִלָּא כַּמ"ש בְּשׁו"ע דְלֹא הִכְרִיעַ עכ"ל, וְאִנְי רוּאָה טַעַם לְהַכְרִיעַתוֹ דְאֶדְרָבָה אִיפְכָּא מְסַתְּבָרָא, כִּינּוּן שְׁנָה זָכָה לוֹ וְאִילוּ הִי הַלָּנָה רוּצָה לְהַחְזִיר לֹא הִי יְכוּל, נְמָצָא שְׁהוּא מְמַשׁ מַעוֹת שֶׁל שְׁמַעוֹן, ח"כ זֶה שְׁהַחְזִירוֹ הָרִי הוּא כְּאִילוּ נִתְּן מַעוֹת שֶׁל שְׁמַעוֹן לְרְאוּבֵן, וְשְׁמַעוֹן

יכול לחזור על איזה שינוי, ונלפע"ד דגם הסברא הראשונה מודה בזה, ומ"ש הטור, והעני, אורחא דמילתא נקט גו', אלא דעל מ"ש הטור דאם אוים עליו, פטור, והוא מדברי הרשב"א פתב אח"כ, והרמב"ם פתב החזירו לו שניהם חייבים באחריותו, ר"ל דהרמב"ם פתב סתם פשהחזירו שניהם חייבים באחריותו, ולא חילק בין איים עליו או לא, משמע דאפילו אוים עליו חייב, וכן יש לפרש דברי המחבר עכ"ל הש"ך, ולכאורה קשה איך אפשר דס"ל להרמב"ם דאפילו החזיר מחמת האיום מחויב, הא מפרש הקא דאמרו לר' דוסתאי אי הכי שפיר עבדת, ומזה הא הא מוכיח הרשב"א האי דינא דאם מחמת האיום החזיר פטור, וקשה על הרמב"ם.

עוד הקשה הש"ך על הסמ"ע שהוא תירץ הקוש"י על דברי הרמ"א שפתב שם בהגהה ז"ל, ראובן שהי' לו מעות ביד שמעון ואמר ללוי לקבלן מיד שמעון, והלך לוי וקבלן ואח"כ אמר לו שמעון ללוי שיחזיר לו המעות שקבל בעד ראובן, ואם לא יחזירם יכפור לו חוב שחייב שמעון ללוי ממקום אחר והנה לוי אמר לראובן לא קבלתי בשבילה כדי שאפסיד את שלי, ורוצה להחזירם וראובן אומר שלא יחזירם מאחר שפבר עשה את שליחותו ונזכה בשבילו, הדין עם ראובן, וקשה על זה מהא דאמר המחבר דאם החזיר מחמת האיום פטורה ותירץ הסמ"ע דכיון דראובן עשה את לוי לשליח לקבלם, מיד שקבלם לוי לידו הרי הוא ממון של שמעון, ואם יחזירו לשמעון הרי הוא מציל עצמו בממון של ראובן עכ"ל הסמ"ע, וכתב ע"ז הש"ך, ואין הדברים אלו נכונים לפ"ד, דכיון שזכה זה בשבילו, הוא של המלנה או של המפקיד, מה לי עשה שליח או לא סוף סוף עכשיו הוא של המפקיד עכ"ל הש"ך.

אכן לפי שביארנו, הדברים פשוטים פדעת הסמ"ע, דהנה בסימן שפ"ח הביא המחבר דעת הרמב"ם דאם אנסוהו להראות ממון חבירו, אם נשא ונתן ביד חייב, אף שהאונס הי' על זה הממון, אבל אם רק הראה עליהם, מפרש בגמ' דמסור באונס פטור, וטעמא דהרמב"ם כיון דאמרין אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין באונס בין ברצון, א"כ מזיק באונס חייב, והרמב"ם לא ס"ל פדעת התוס' דדוקא אונס הקרוב לפשיעה, אלא אף באונס גמור מחויב אם הזיק, וכמו נרדף ששיבר את הכלים במרוצתו דחייב אף שהוא באונס, לפי זה אם הזיק דבר של חבירו אף באונס מחויב, אכן אם הזיק דבר שהוא משועבד לחבירו, שהחויב לא מטעם מזיק, אלא מטעם גרמי כמו שורף שטרותיו של חבירו, אם יהי' באונס הא קי"ל גרמי היכא דלא הוי פושע פטור (ועיין בספרנו על ב"ק סימן כ' שביארנו לדברי הרמב"ם דהיכא שאיבד דבר שהי' משועבד לחבירו כמו שור תם שאכלו הניזק מחויב לשלם מטעם דינא דגרמי, כמו משחרר עבד שהי' אפותיקי, ורק בשחט את השור תם דלא הזיק השעבוד, ורק הויזל דמי השור, בזה הוי רק מזיק שעבוד של חבירו ופטור, אבל היכא שאיבד את הדבר שאז נפקע השעבוד, אז מחויב מטעם דינא דגרמי כמו בשורף שטרותיו של חבירו), והנה הא ביארנו דעת האלפס, אף דבחוב אם אמר הלנה תן הוא כזכי ממש, אעפ"כ לא נעשה הדמים של המלנה, כיון דהלנה לא נפטר מחויבו לא קנה המלנה את המעות לחלוטין, רק כיון דאמר לזכות נעשה המנה משועבד לשלם להמלנה בזה המנה, נמצא לפי דעת האלפס, המלנה לא זכה רק שעבוד של המנה, ובמה שנותן לו השליח את המנה ללנה להוציאם הוא רק מפסיד שעבודו, והחויב מטעם דינא דגרמי, בזה אין מחויב אלא אם הוא פושע, אבל אם מחזיר

מחמת האיום דלא הוי פושע פטור, אבל אם עשאו המלנה שליח שאז ע"י קבלת הכסף נפטר הלנה מחיובו, וא"כ המנה הוי של המלנה, וא"כ כפשותן השליח להלנה להוציא, הוא מזיק ממש.

ואף דהלנה חושב לשלם בעד זה, הא קי"ל אפילו אם נוטל ע"מ לשלם איתא בב"ק דעל זה נאמר חבול ישוב גזלה משלם דאעפ"י שמשלם גזלה הוי, א"כ כמו בגזל ובא אחר נאכלו רצה מזה גובה כו', ה"נ באם אחד יטול לחם של חבירו ויתן לאחר לאכלו, אף אם הלה יחשוב לשלם, הנוטל הוא מזיק ממש ומחויב אף באונס, וא"כ מבוארים דברי הסמ"ע דהרמ"א מיירי שהמלנה עשאו שליח: ואז הכסף נעשו של המלנה, וחיובו מטעם מזיק, משו"ה אף אם החזיר מחמת שאוים עליו מחויב לשלם, אבל היכא שהלנה בלבדו עשאו שליח, דלא נעשו המעות של המלנה רק לשעבוד (לדעת האלפסי), משו"ה אם החזיר מחמת האוים פטור, דחיוב גרמי הוא דוקא אם הוא פושע.

וממילא ברורים גם דברי הסמ"ע שפירש דדעה הראשונה שכתב המחבר ס"ל דוקא אם העני הלנה מחויב, דכיון דדעה הראשונה סברה דאם החזיר מחמת האיום פטור, א"כ סבירא דעה הראשונה דלא קנה המלנה את הכסף לגרמי, א"כ החיוב רק מטעם גרמי, בעינו שיבחר שהזיק שעבודו, אבל כל זמן שאפשר שהלנה ישלם אין עליו חיובו משו"ה פתב המחבר דוקא אם העני בענין שהפסיד שמעון את שלו אז מחויב לשלם, אבל כל זמן שלא נתברר שהפסיד שמעון את שלו פטור, אבל הרמב"ם שכתב שאם החזיר שליח ללנה שניהם חייבים באחריותו, סובר, דגבי חוב אם אמר הלנה תן, נעשה תיקוף של המלנה, וא"כ כמה שמחזיר ללנה הוא מפסיד מנה של המלנה, אף אם חושב הלנה לשלם החוב, הוא ג"כ מזיק כמו שביארנו, דמשו"ה סובר דאף אם החזיר מחמת האיום חייב (דזה גם הש"ך מודה לדעת הרמב"ם אם החזיר מחמת האיום ג"כ חייב), א"כ לא בעינו כלל העני הלנה, דכיון דהזיק דבר של חבירו, היינו נתן המעות ללנה והוציאם דיש לזה דין כמו גזלה דאעפ"י שחושב לשלם הוא גזלה, א"כ רצה מזה גובה ורצה מזה גובה, והא דבגמ' משמע דאם החזיר מחמת האיום פטור.

דהא אמר א"ה שפיר עבדת, דהא בגמ' מיירי בפקדון, וא"כ לא החזיר לאכול, ורק מדין פושע אתיא עלה. משו"ה מחמת האיום הוא פטור, משא"כ בהלנאה הוא מותר להוציא, והוי כמו לאכול, ודוק.

ומה שהקשה הש"ך א"ה א"ה מציא הטור מאן דפליג על הרמב"ם, פליאה היא, שהרי הראב"ד במקום הזה משיג על הרמב"ם, שהרי על דברי הרמב"ם שכתב שאם החזיר השליח ללנה שניהם חייבים באחריותו, כתב על זה הראב"ד, ז"ל, א"א אחריות לוי השליח איני יודע מהו, אלא שאם יכפור ראובן במלנה נמצא לוי פושע בדבר עכ"ל, הרי דהראב"ד סובר דאין אחריות על השליח אלא דוקא אם בא לידי כף שהפסיד המלנה, היינו שפיר, והיינו שהראב"ד סובר שאין חיוב על השליח אלא אם הגיעה הניזק להמלנה שהפסיד חובו מחמת שפיר, והוא הדין שהעני.

דלדעתו אין חילוק בין שפיר הלנה בין שהעני, החיוב מטעם גרמי, אבל עכ"פ הא בפירוש סובר הראב"ד דאם לא כפר אין יכול לתבוע תחילה מן השליח, א"כ איך כתב הש"ך דאין פוסק נגד דעת הרמב"ם שיכול לתבוע משניהם, דהא הראב"ד אמר בפירוש

דאין יכול לתבוע מהשליח אלא אם הגיע הפסד, והב"י מביא תשובה לרי"ף דאם העני הלנה צריף השליח לשלם, והיינו דהרי"ף לטעמיה דלא קנה השליח אלא זכי לעגנו דאין יכול הלנה לחזור, אבל לא נעשה הדבר של המלנה.

ולפי זה מיושב דברי הירושלמי לפי גרסת הרשב"א, שא מנה זה לפלוני טול מנה זה לפלוני זהא מנה זה לפלוני אם רוצה להחזיר יחזור, ומדין זכה לחברתו לא יוכל חזור בו, דלפי גרסת הרשב"א אין ביאור לדברים אלו, אכן לפי שביארנו דתן הוי זכות ליתן, אם פן המשלח אינו יכול לחזור ולבטל השליחות שהיא בקנין, אבל השליח הא אין מחויב ליתן במתנה, מעתה הפירוש בירושלמי, אם רצה השליח להחזיר יחזור, פינו דתן הוי רק זכות ליתן, אם השליח מבטל שליחותו פינו דבמתנה לא הוי תן זכי ממש, משו"ה השליח יכול לחזור משליחותו ולהחזיר, אבל הדין זכה לחברתו לא יוכל חזור בו, פירוש, על זה הועיל הזכי שהמשלח לא יכול לחזור, ולפי זה גם הירושלמי שהביא הרשב"א ג"כ מתפרש פן, דבחוב הולך פזכי, ובחוב הדין שאף השליח לא יכול להחזיר, להרמב"ם בחוב הולך פזכי, וכבר המנה של המלנה, ואם החזיר הרי הוא נוטל דבר של פלוני ונותן לזה להוציאם, ולהאלפס אף דס"ל פינו דלא נפטר מחובו לא נעשו של המלנה, אבל פינו שנתן לפרוע בזה נעשו אפותיקי של המלנה, ואף השליח אין יכול להחזיר, א"ר הילא המעשר פחוב, פירוש אם נתן ישראל לחבירו מעשר ואמר הולך לפלוני הלוי, או תן לפלוני הלוי פינו דהוי רק טובת הנאה ואסור לחזור זכה השליח בעד הלוי ואין יכול השליח להחזיר, זה הדין בחוב או במעשר, אבל במתנה אם אמר תן הוי רק זכות ליתן, משו"ה אם רצה השליח להחזיר יוכל להחזיר אף שהמשלח אי אפשר לו לחזור, משום דזה זכה השליח ליתן, אבל פינו דלא נקנה עודנה למקבל מתנה אם רצה השליח להחזיר יחזור, הלא ומצאו שמת יחזיר למשלח, אבל אם אמר זכי אז הוי זכי ממש אם רצה השליח להחזיר לא יחזור, הלא ומצא שמת יתן ליורשיו.

והרמב"ם סבירא לי ג"כ בזה פהאלפס, דבמתנה תן הוי זכי ליתן, שהרי בהנכות עבדים בפרק ו' פתב ז"ל, הפותב גט שחרור לעבדו וזיכה לו ע"ו אחר ואמר זכה בגט זה לפלוני עבדי יצא לחירות אעפ"י שלא הגיע הגט לידו שזיכנו לאדם שגא בפניו, אבל אם אמר תנו גט זה לעבדי אינו יכול לחזור בו ולא יצא העבד לחירות עד שיגיע הגט לידו, לפיכך האומר תנו גט זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה עכ"ל, הרי דסבר הרמב"ם דתן הוי זכי ליתן במתנה, אבל המשלח אין יכול לחזור בו, משו"ה פתב דאף אם אמר תן אין יכול לחזור בו.

סימן י"ב ביאור עפ"י הנ"ל בהא דחיישינן שמא פייס ועפ"י"ז שביארנו דאם עשה שליח אז אף אם אין רוצה המשלח רק שלא ביטל השליחות יכול השליח לעשות, יתבארו דברי הגמ' לקמן דף י"ח דאיתא, אמר ריש לקיש לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר, אבל מכאן ועד עשרה ימים לא חיישינן שמא פייס, ור' יוחנן אמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים אם איתא דפייס קלא אית לה למילתא, והקשה בתוס' ד"ה חיישינן שמא פייס ז"ל, ואין להקשות בגטין הבאין ממדינת הים ובמשלש גט לאשתו אמאי לא חיישינן שמא פייס, דהכא הוא דחיישינן טפי לפי שעדין לא נחתם, וכי מתפייס נמי ליכא קלא, אבל קשה דבפ' פל הגט גבי ההוא דשדר גיטא לדבייתהו ואמר לי לשליח לא תתבי' נהלי'

אָלאַ עד תּלְתִין יוֹמִין, פִּרְיָה עֲלֵה שְׁמָא פִּיִּיס וְכֵן אֲדֵהוּא אִם לֹא בָאֲתִי מִפְּאֵן וְעַד י"ב חוֹדֶשׁ, וּבְקוֹנְטֵרְס פִּירֶשׁ, דְּבִשׁוּלַח גֵּט מִמְדִּינַת הַיָּם לִיכָא לְמִיחֵשׁ שְׁמָא פִּיִּיס דְּמִימֶר אָמַר הַבְּעַל קְדַמְנִי, אָבֵל מִהַמְשָׁלִישׁ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ קֶשֶׁה, וְנִרְאָה לר"ת דְּבַהַמְשָׁלִישׁ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ שֶׁהוּא עֲמָה בְּעִיר וְאִינוּ הוֹלֵךְ מִשָּׁם, מִסְתַּמָּא מִחֲמַת קִטְטָה מְגַרֶשׁ, וּמָה שְׁקוּבַע זְמַן בְּנִתְיַנַּת הַגֵּט לְצַעֲוֵרָה קָא מְכַוֵּן וְלֹא לְהַתְפַּיִס, אָבֵל בְּהַנְדָּה שֶׁהוֹלֵךְ מִשָּׁם וְאִינוּ אֲצֵלָה בְּעִיר מִסְתַּמָּא לְטוֹבָתָה גְּתֻפּוֹן שְׁלֵא תַתְּעַגּוּ וְקוּבַע זְמַן, חִיִּישִׁינּוּ שְׁמָא יָבֵא בְּתוֹף הַזְּמַן וְיַתְפַּיִס כּו'.

וְהִנֵּה לְפִי זֶה בְּשׁוּלַח גֵּט לְאִשְׁתּוֹ הָא דְלֹא חִיִּישִׁינּוּ שְׁמָא פִּיִּיס הוּא כְּמוֹ שְׁתַּרְיָן תּוֹס' בְּשָׁם הַקּוֹנְטֵרְס דְּמִימֶר אָמַר הַבְּעַל קְדַמְנִי, אָכֵן קֶשֶׁה, דְּהִנֵּה לְקַמֵּן בּד"ה שְׁמָא פִּיִּיס פִּתְבוּ בְּתוֹס', דְּרִשׁ"י פִּירֶשׁ חִיִּישִׁינּוּ שְׁמָא פִּיִּיס וְהוּי גֵּט יָשׁוּ, אָכֵן ר"ת פִּירֶשׁ דְּחִיִּישִׁינּוּ שְׁמָא בִּיטֵל הַגֵּט, וּלְפִי זֶה קֶשֶׁה מֵאִי יִתְרַץ תּוֹס' בְּשׁוּלַח גֵּט לְאִשְׁתּוֹ נִיחּוּשׁ שְׁמָא בִּיטֵלוּ וּמָה שְׁפִירֶשׁ בְּקוֹנְטֵרְס דְּמִימֶר אָמַר הַבְּעַל קְדַמְנִי, זֶה אִינוּ תִּירוּץ אֲלֵא לְפִירוּשׁ רִשׁ"י דְּהַחֲשָׁא מִשׁוּם גֵּט יָשׁוּ, א"כ מִימֶר אָמַר הַשְּׁלִיחַ קְדַמְנִי וְהִיא מְגַנְרֶשֶׁת כְּבָר, אָבֵל אִם הַחֲשָׁא שְׁמָא בִּיטֵל קֶשֶׁה הָא הוּא יָדַע כְּמָה מְהַלֵּךְ בֵּינוּ וּבֵין אִשְׁתּוֹ, וְא"כ יוֹדַע שְׁעוּד לֹא הִגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ לְמִקּוּם שְׁאִשְׁתּוֹ שָׁם, וְא"כ הָרִי הוּא יָכוֹל לְבַטֵּל קוּדָם שֶׁהִגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ לְמִקּוּם הָאִשָּׁה, וְאוּלַי כְּנִינַת הַתּוֹס' דְּהָא דְּחִיִּישִׁינּוּ שְׁמָא בִּיטֵל, הוּא דְּוָקָא אִם הַתְּרָאָה עֲמָה וְנִתְפַּיִסוּ, אָבֵל בְּלֹא פִּיִּיס לֹא יִבְטֵל הַגֵּט וְכִינּוּ דְּאָמַר הַשְּׁלִיחַ קְדַמְנִי לֹא יַעֲקוּר מִסְפֵּק לִילֵךְ לְהַתְפַּיִס, וּמִמִּילָא לֹא יִבְטֵל.

אָכֵן לְדִידִי נִרְאָה אֲלִיבָא דְּהַרְמַב"ם פִּירוּשׁ אַחַר בְּהָא דְּחִיִּישִׁינּוּ שְׁמָא פִּיִּיס, דְּהִנֵּה בְּדָף כ"א אִיתָא, אָמַר אַבְיִי מְפָדִי חֲצַר מְהִיכָא אַתְרַבִּי מִיָּדָה מָה יָדָה דְּאִיתָא בֵּין מְדַעְתָּה בֵּין בְּעַל כְּרַחָה אִף חֲצַר דְּאִיתָא בֵּין מְדַעְתָּה בֵּין בְּעַל כְּרַחָה, וְהָא מִתְנָה מְדַעְתָּה אִיתָא בְּעַל כְּרַחָה לִיתָא, מִתְקִיף לָהּ רַב שִׁמִּי בַר אֲשִׁי, וְהָא שְׁלִיחַ לְקַבְּלָה מְדַעְתָּה אִיתָא בְּעַל כְּרַחָה לִיתָא וְקָא הוּי שְׁלִיחַ לְקַבְּלָה, וְאַבְיִי אָטוּ שְׁלִיחוֹת מִיָּדָה אַתְרַבִּי מוֹשְׁלַח וְשְׁלַחָה אַתְרַבִּי, וְאַב"א שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה גְּמִי אֲשַׁפְּחוּן בַּע"כ שְׁכֵן אָב מְקַבֵּל גֵּט לְבַתּוֹ קִטְטָה בְּעַל כְּרַחָה, וְהַקֶּשֶׁה בְּתוֹס' ד"ה וְאִי בְּעִית ז"ל, מִשְׁמַע שְׁרוּצָה לּוֹמַר דְּאַפִּילוּ אַתְרַבִּי שְׁלִיחוֹת מִיָּדָה נִיחָא פִּינּוּ דְּאַשְׁפְּחוּן שְׁלִיחוֹת בַּע"כ ע"י אָב, אַע"ג דְּשִׁאָר שְׁלִיחַ לֹא הוּי אֲלֵא מְדַעְתָּה, חֲשִׁיב שְׁפִיר דּוּמְיָא דִּינְדָה, וְתִמְיָה דְּחֲצַר מִתְנָה גְּמִי אַע"ג דְּלִיתָא בַּע"כ נְהוּי דּוּמְיָא דִּינְדָה, פִּינּוּ דְּאַשְׁפְּחוּן חֲצַר בַּע"כ כְּגוֹן חֲצַר שְׁהִי לָהּ קוּדָם לְכֵן דְּתַנּוּ בְּהַזְרֵק דְּמְגַנְרֶשֶׁת, וְאוּמַר רַבִּינוּ יִצְחָק דְּחֲצָרָה דְּמִקּוּדָם לְכֵן לֹא הוּי בַּע"כ כְּמוֹ שְׁלִיחוֹת דְּאָב דִּיכּוּלָּה לְהַפְּקִירוּ וְלֹא תַתְּגַרֶשׁ עוֹד עַל יָדוֹ, אָבֵל שְׁלִיחוֹת דְּאָב אִי אֲפֹשֶׁר לוֹ לְעַכְבּ בְּשׁוּם עֲנִינָא שְׁלֵא יִקַּבֵּל גֵּט בַּע"כ וְדוּחַק עַכ"ל הַתּוֹס', וּבּוֹדָאֵי דְּזֶה דוּחַק, שְׁהִרִי אַבְיִי אָמַר דְּבַעֲיָנוּ דּוּקָא יָד כְּזֶה שְׁיִהְיִי אִף בַּע"כ, אִזּוּ מוֹעִיל אִף מְדַעְתָּה, אָבֵל חֲצַר כְּזֶה שֶׁהוּא דּוּקָא מְדַעְתָּה אִין מוֹעִיל, וּפְרִיף הָאִשְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה שֶׁהוּא דּוּקָא מְדַעְתָּה, וְא"כ מֵאִי תִירוּצָא הוּא שְׁכֵן מְצִינּוּ שְׁלִיחוֹת בְּעַל כְּרַחָה ע"י אָב, וְא"כ הַשְּׁלִיחוֹת ע"י אָב בּוֹדָאֵי הוּא דּוּמְיָא דִּינְדָה שְׁהִרִי הַשְּׁלִיחוֹת דְּאָב הוּא אֲפִילוּ בַּע"כ.

אָבֵל שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה דִּינְדָה אִין מוֹעִיל, הָא הוּא רַק מְדַעְתָּה, וְא"כ אִם שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה הוּא מְדִין יָד קֶשֶׁה אִיף מוֹעִיל, וּבַע"כ דְּמוֹעִיל מִטַּעַם יָד אִף אִם הוּא רַק מְדַעְתָּה, וּמֵאִי תִירוּץ הוּא שְׁכֵן שְׁלִיחוֹת אָב הוּא בַּע"כ, עַכ"פ שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה דּוּקָא מְדַעְתָּה, וְאִם נִימָא

כפירוש התוס' דחצר לא מחשיב בע"כ פינון שפינדה להפקירו, א"כ הא ראי' מחצר דלא בעינו דומ' דידה, וצריף לדחוק דשליחות לקבלה פינון שהוא אלים כ"כ שאין פינדה פלל לבטל שליחות דאב, משו"ה מועיל אף שליח קבלה דהוי דוקא מדעתה, אבל חצר דלא אשכחן פח פנה, פנה בעינו דוקא שיהא גם שלא מדעתה, ובנדאי דנה דוחק גדול דמנא לאבי לומר פו, ועיין בגליון הש"ס שהקשה הא חצר דקטנה הוא בע"כ שאין יכולה להפקירו.

(א) לכו נראה לי דברי הגמ', דהנה שליחות להולכה פשוט לגמ' שהוא אף בעל פרוחה אף דאין נעשה שליח בלי דעת, אבל אם עשאו שליח אז אף אם הוא בעל פרוחו מגורשת, וכמו שהוכחנו מדברי ריש לקיש דאית לי דאף אם ביטל את השליח אעפ"כ מגורשת, ויקשה הא הוא אין רוצה לגרשה ע"כ דאף שאין רוצה לגרש אעפ"כ אם השליח מגרש מגורשת, וטעמא דר' יוחנן, דס"ל דכיוול לבטל את השליח, אבל אם אין מבטל את השליח רק שאינו רוצה, פנה גם ר' יוחנן מודה שאם השליח גירש מגורשת, דמועיל רצון השליח, אכן שליח קבלה דכפי שביארנו אילו הי' הדין שהאשה בקבלתה זוכה הגט, א"כ הי' מהותו של שליח לקבלה לזכות הגט, הא אפשר לומר שתיכף פשעשה את השליח שיקבל לה הגט נעשה שליח לזכות הגט ותיכף נעשה שליח לזכות את הגט, אבל הא אין האשה זוכה בגט, אלא אף בע"כ מגורשת דהתורה זיכת אותה בגיטתה, א"כ אין האשה עושה שליח לזכות בגט אלא שתהא ההנחה ביד של שליח כאילו הניח פינדה, והי' סבר בגמ' דאין סברא לומר שנתן לה התורה עוד יד, יד של שליח, והי' סבור בגמ' דהדין הנה שאם מניח הבעל את הגט ביד השליח הוא כאילו נתן ביד האשה, זה הדין חל ברגע שנותן הבעל הגט פינדה, אבל לא רגע שמקודם, ואם נימא פו יהי' הדין בשליח קבלה דאם עשה שליח קבלה ואם"כ אינה רוצה אין צריכה לבטל השליח, אלא במה שאינה רוצה בטל ממילא השליחות, דהא דינא שאמרנו שאף אם אין רצון מועיל נתינת השליח.

הוא דוקא בשליחות הולכה שפכר נעשה שליח ובידו לעשות עוד שליח, זה מוכיח שפכר נעשה שליח, אבל בשליחות קבלה שעד רגע שנותן הבעל הגט בידו לא נעשה ידו פינדה האשה, א"כ אם אינה רוצה לא נעשה בעת הנתינה יד השליח פינדה, דבעינו דוקא בשעת חלות הדבר שידו פינדה יהי' רצונה, ולפי זה פריף רב שימי בר אשי שפיר, דהנה סברת אביי להקשות על דין רבא דאמר כתב גט ונתן בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתהו ומתגרשת פו דהנה אם נימא דמתחלה היא קונה את החצר ואם"כ תתגרש, שאז יהי' החצר אף בעל פרוחה, שהוי פכר בחצר שלה, לאחר פו לא תוכל להתגרש, שהרי אין הגט פא מידו לינדה, וע"כ שהיא מגורשת ברגע זו שהיא מקבלת שטר המתנה וברגע זו החצר דוקא מדעתה שאם לא הייתה רוצה לא הייתה קונה, וא"כ ברגע שמקבלת השטר מתנה החצר דוקא מדעתה, ולפי זה פריף רב שימי בר אשי הא שליחות לקבלה, פינון דהי' סבור דנה אין סברא לומר שזיכת לה התורה עוד יד, יד של השליח, שנימא שעי"ז שעשה אתה אותו לשליח קבלה נעשה יד השליח פינדה, אלא הדין הוא בעת קבלת הגט, א"כ אם היא אינה רוצה לא נעשה שליח, א"כ מצינו יד שהוא דוקא מדעתה, ומשני שליחות לקבלה אינה מטעם ידה אלא מדין שליחות, אבל מאי דילפינו מידה, בעינו דוקא שיהי' יד פנה שהוא אף בע"כ, ואב"א שליחות נמי אשכחן בע"כ שפן אב מקבל גט בע"כ, פירוש דלא פדהנה סבר שאין סברא לומר שהתורה זיכה לה יד השליח שתהא א ידו

פִּינְדָה, דְּכִינּוֹן דְּמַצִּינוּ שְׁהַתּוֹרָה אֲמָרָה שְׂאָם נָתַן הַגֵּט בְּיַד הָאֵב שְׁמַתְגַּרְשָׁת, וּבְשִׁלְמָא בְּקַדוּשֵׁין אֲמָרִינוּ שְׁהִיא בְּרִשּׁוֹת הָאֵב וְהוּא מְקַדְשָׁה לְמִי שְׂרוּצָה, אֲבָל קַבְּלַת הַגֵּט הָאֵין זֶה מִטַּעַם בְּעָלוֹת, אֲלֵא אֲמָרִינוּ שְׁהַתּוֹרָה עֲשֵׂתָה אֶת יַד הָאֵב פִּינְדָה, אַף אַתָּה אַל תִּתְמָה אִם הַתּוֹרָה אֲמָרָה שְׁתּוּכַל לַעֲשׂוֹת לָהּ עוֹד יַד לַעֲנֹן קַבְּלַת הַגֵּט שְׁהִיא יָדוּ פִּינְדָה וְכַלְשׁוֹן הַרְמַב"ם שְׁפַתְב, שְׂאָם עֲשֵׂתָה שְׁלִיחַ שְׁהִיא יָדוּ פִּינְדָה הַכֹּל אֶחָד הוּא עִם זֶה שְׂאֲמָרָה הַתּוֹרָה וְנָתַן פִּינְדָה, וְא"כ גַּם שְׁלִיחַ קַבְּלָה נַעֲשֶׂה תִּיכְף שְׁלִיחַ בְּעַת שְׁעֲשֵׂתָה אוֹתוֹ וְאִח"כ אַף אִם לֹא יְהִי רְצוֹנָה שְׁיִקְבֵּל תְּהִי מְגוֹרְשָׁת, כִּינּוֹן שְׁפָכְר נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ, א"כ שְׁלִיחוֹת לְקַבְּלָה הוּא אַף בַּע"כ, הִינּוּ שְׂאִינָה רוּצָה, וְאֵף שְׁפִינְדָה לְבַטֵּל הַשְּׁלִיחַ, אִין זֶה מְקַרִי שְׁזָה דְּוָקָא מְדַעְתָּה, שְׁהָרִי גַם חָצַר תּוּכַל לְהַפְקִיר, אֲבָל אִם אִינְנָה מְפַקִּירָה אֶת הַחָצַר, תִּתְגַּרֵּשׁ אַף בְּעַל כְּרַחֵק, א"כ גַּם שְׁלִיחַ קַבְּלָה הוּא אַף בַּע"כ, אֲבָל חָצַר שְׁהִיא קוֹנָה ע"י שְׂטֵר מִתְנָה, בְּרַגַע זֶה שְׁקוֹנָה אֶת הַחָצַר הוּא דְּוָקָא מְדַעְתָּה, בְּזֶה סְבִירָא לְאַבְיִי דְּאִין מוֹעִיל לַעֲנֹן גֵּט.

וְהִנֵּה הַרְמַב"ם פְּתַב בַּפ"ט מֵהַלְכוֹת גְּיּוּרֵשֵׁין הֶלְכָה כ"ה ז"ל, נִתְיַיְחַד עֲמָה אַחַר שְׂאֲמַר לְהוֹן לְכַתּוּב וְלַחֲתוּם וְלִיתּוֹן לָהּ הָרִי אֵלּוּ לֹא יִכְתּוּבוּ, וּק"ו הַדְּבָרִים אִם הַגֵּט שְׁנִיתּוֹן לָהּ לִינְדָה, כְּשִׁנְתִּיחַד עֲמָה נִפְסַל הַגֵּט שְׂמָא בְּעַל, קַל וְחֻמְרָא לְזָה שְׁלֹא נִכְתּוּב, וְאִם פְּתוּבוּ וְנִתְנוּ לָהּ אַחַר שְׁנִיתִיחַד עֲמָה אִינוּ גֵּט עַכ"ל הַרְמַב"ם, וּכְבָר תְּמָהוּ עַל דְּבָרֵי הַרְמַב"ם אֵלּוּ, דְּהָא הַטַּעַם דְּפְסוּל הַגֵּט אִם נִתְיַיְחַד בֵּין כְּתִיבָה לְנִתְיַיְחַד, הוּא מְשׁוּם גֵּט יָשׁוּן, דְּזָה לֹא שְׁיִיךְ בְּכָאן, וְאִם נִתְיַיְחַד עֲמָה אַחַר שְׁנִיתּוֹן הַגֵּט הַטַּעַם מְשׁוּם דְּאֲמָרִינוּ הֵן הֵן עַדִי יַחֲד הֵן עַדִי קַדוּשֵׁין, דְּזָה ג"כ לֹא שְׁיִיךְ בְּכָאן וְגַם קִשָּׁה דְּהָא הִיכָא דְּאִין חֲשַׁשׁ קַדוּשֵׁין כְּגוֹן שְׁנִיתִיחַד בֵּין כְּתִיבָה לְנִתְיַיְחַד, הָא הָרִי רַק פְּסוּל מְדַרְבְּנוּ, וְאִיךְ פְּתַב דְּאִינוּ גֵּט כְּלָל, כִּינּוֹן דְּלִקְדוּשֵׁין אִין לְחֻשׁוֹשׁ בְּזָה.

וְנִרְאָה לִי, דְּהִנֵּה לְקַמֵּן בְּדַף ט"ז אִיתָא, כְּוָלְכֶם פְּתוּבוּ אֶחָד כּוֹתֵב בְּמַעֲמַד כְּוָלְכֶם, אִיבְעָא לְהוּ מְנָה אוֹתוֹן מְהוּ, רַב הוּנָא אָמַר מְנָה אִינוּ כְּוָלְכֶם, ר' יוֹחָנָן מְשׁוּם ר' אֶלְעָזָר דְּמֵן רוּמָה אָמַר מְנָה הָרִי הוּא כְּוָלְכֶם אָמַר רַב פְּפָא וְלֹא פְּלִינִי, הָא דְּמְנָה כּוּלְהוּ, הָא דְּמְנָה מְקַצְתִּיהוּ, אָמַרִי לָהּ לְהָאִי גִיסָא וְאָמַרִי לָהּ לְהָאִי גִיסָא, וְהַרְמַב"ם פְּתַב בַּפ"ט הֶלְכָה כ"ז, אָמַר לְהֶם כְּוָלְכֶם חֲתוּמוֹ כְּוָלְכֶם חוֹתְמִין, וְאִם מְנָאן, בֵּין שְׁמָנָה כְּוָלְכֶם בֵּין שְׁמָנָה מְקַצְתוֹ וְאָמַר לְהוֹן חֲתוּמוֹ הָרִי זֶה כְּאָמַר לְהוֹן כְּוָלְכֶם חֲתוּמוֹ, וְשָׁנִים שְׁחוֹתְמִין בְּתַחֲלָה הֵן מְשׁוּם עַדִים וְהַשְּׂאָר מְשׁוּם תְּנָאִי כו', מֵת אֶחָד מֵהֵן קוֹדֵם חֲתִימָה, הָרִי זֶה גֵּט בְּטַל עַכ"ל הַרְמַב"ם, וְהַדְּבָר תְּמוּהָ אִיךְ פְּתַב הַרְמַב"ם דְּבִין אִם מְנָה כְּוָלְכֶם בֵּין אִם מְנָה מְקַצְתוֹן אִם מֵת אֶחָד מֵהֶם הָרִי הַגֵּט בְּטַל, כִּינּוֹן דְּבַגְמ' אִיכָא תְּרִי לִישְׁנֵי, חַד ס"ל דְּבַמְנָה כְּוָלְכֶם לֹא הָרִי כְּוָלְכֶם, וְחַד לִישְׁנָא סְבִירָא לָהּ דְּבַמְנָה מְקַצְתִּיהוּ אִינָם כְּוָלְכֶם א"כ בֵּין בְּמְנָה כְּוָלְכֶם בֵּין בְּמְנָה מְקַצְתוֹם, הִי לְהִיּוֹת הַדִּין סְפַק מְגוֹרְשָׁת אִם מֵת אֶחָד מֵהֶן, וְאִיךְ פְּתַב הַרְמַב"ם דְּהַגֵּט בְּטַל בְּתוֹרַת וּדְאִי.

וְצָרִיךְ לִזְמַר דְּהַרְמַב"ם ס"ל דְּעַדִים הַחֻתְמִין עַל הַגֵּט דְּחִתִּימָתוֹם הוּא עַדוֹת שְׁמַעִידִים שְׁהַבְעַל רוּצָה שְׁיַחֲתָמוּ עַל הַגֵּט לַעֲשׂוֹת אֶת הַגֵּט לְגַט, אִם אֲצֻלְמ סְפַק אִם רוּצָה הַבְעַל אִין כְּאִין עַדוֹת כְּלָל, וְאֵף דָּאִם עַדִים רָאוּ שְׁזָרְק גֵּט וְסְפַק לְהֶם אִם קְרוּב לוֹ אוֹ לָהּ אַעֲפִי"כ הַגֵּט הוּא בְּסְפַק, דְּהִתְמַם הַדִּין שְׁצָרִיכִים לְרִאוֹת הַמַּעֲשֶׂה וְאִם קָמִי שְׂמִיא גְּלִיא שְׁקְרוּב לָהּ, רָאוּ הַמָּה נְתִינַת הַגֵּט, אֲבָל חֲתִימַת הַגֵּט הוּא עַדוֹת שְׁמַעִידִים שְׁהַמַּעֲשֶׂה הוּא כּוֹן, אִם עַדִים בְּשַׁעַת עַדוֹתָם יֵאמְרוּ אִין אָנוּ יוֹדְעִים, וְאַעֲפִי"כ יַעֲדוּ הָרִי זֶה עַדוֹת שְׁקַר, וְאִין זֶה עַדוֹת

כָּלֵל, וְאִם עֲדִים יִחְתְּמוּ בְּשֹׁטֵר, אִם אֵינָם יוֹדְעִים בְּנֹדָאֵי אֵין זֶה עֲדוּת כָּלֵל, דְּדִין גִּט הוּא ע"י וְהָעֵד עֲדִים, וְעֲדוּת בְּעֵינֵי דְּוָקָא בְּתוֹרַת וְדָאֵי, הֵיכָא דְּבַעֲיָנֵי שְׁעֵיִדוּ.

וְהָאֵי סְפִיקָא אִם הָיִי כְּכֹלְכֶם, הַסְּפֵק הוּא בְּרִצּוֹן הַבַּעַל אִם הִי רִצּוֹנוֹ שְׁיִחְתְּמוּ דְּוָקָא בְּנֹלָם אִזְיָה חֲתִימָתָם חֲתִימָה, אוֹ לֹא, נִמְצָא דְּלִדְיָן מְסַפְקָא לָן בֵּין בְּמִנְהָ בְּנֹלָם בֵּין בְּמִנְהָ מְקַצְתָּם סְפֵק לְכָל אֶחָד אִם רוּצָה הַבַּעַל שְׁיִחְתְּמוּ בֵּינוֹן שְׁמַת אֶחָד מִהוֹ, א"כ מֵה שְׁהֵם חוֹתְמִים וּמְעִידִים שְׁהַבַּעַל צָנָה לָהֶם לְחַתּוֹם, הוּא שְׁקָר, דְּכֵינֵן שְׁאֵינָם יוֹדְעִים אֵין לָהֶם לְהַעֲיֵד, מִשּׁוּ"ה כְּתֹב הַרְמַב"ם דְּהֵגֵט בְּטֹל שְׁאֵין כָּאֵין חֲתִימָה כָּלֵל.

לְפִי זֶה הָא דְּאָמַר הַרְמַב"ם שְׁאֵם נִתְּיָחַד עֲמָה אַחַר שְׁאָמַר לָהֵן לְכַתּוּב, הָרִי אֵלֹו לֹא יִכְתְּבוּ מִק"ו שְׁאֵם נָתַן לָהּ הֵגֵט חֲזִינֵינֵי שְׁמָא בְּעַל וְאִם כְּתֹבוּ אַחַר שְׁנִתְּיָחַד עֲמָה אֵינוֹ גִּט, שְׁהַקְשׁוּ הָא ק"ו פְּרִיקָא הוּא, דְּהֵתָם הִטְעַם מְשׁוּם גִּט יִשּׁוּן, אוֹ מְשׁוּם קְדוּשִׁין, וְגַם לָמָה כְּתֹב שְׁאֵינוֹ גִּט כָּלֵל, אֲכֹן לְדַבְּרֵינוּ הַדְּבָרִים מְבֹאָרִים, דְּהַרְמַב"ם ס"ל דְּהָא דְּחִינֵינֵינֵי הֵיכָא שְׁנִתְּיָחַד עֲמָה בֵּין כְּתִיבָה לְנִתְּיָנָה שְׁמָא בְּעַל, אֵין הַפְּנִינָה דְּאָמְרֵינוּ הִי דְּעַתּוֹ לְגַרְשָׁה וְאֵעֲפִי"כ בְּעַל, דְּבִנְדָאֵי אִם בְּעַל נִתְּפִיִּיס וְגַמְרָא שְׁלֹא לְגַרְשָׁה, אֲלֹא אֵעֲפִי"כ אִם אַח"כ רוּצָה לְגַרְשָׁה הֵגֵט גִּט כָּל זְמַן שְׁלֹא בְּטֹל אֶת הַשְּׁלִיחוֹת, כֵּינֵן דְּכָבֵר נַעֲשֶׂה הֵגֵט, מֵה שְׁאֵין רוּצָה אֵין מְבֹטֵל הֵגֵט אֲף לְרַבָּא דִּס"ל גִּילּוּי דְּעַתָּא בְּגִיטָא מִיְלִתָּא, הֵינֵינוּ שְׁגִילָה דְּעַתּוֹ שְׁמְבֹטֵל הֵגֵט, אֲבָל לֹא מֵה שְׁאֵין רוּצָה לְגַרְשָׁה, וְא"כ הַרְמַב"ם קָאָמַר ק"ו שְׁעֵלֵינוּ לְחַשׁוּשׁ שְׁמָא בְּעַל וְנִתְּפִיִּיס וְאֵין רוּצָה לְגַרְשָׁה, ק"ו, מֵה אִם כְּבָר נָתַן הֵגֵט אָמְרֵינוּ שְׁמָא נִתְּפִיִּיס, מִכִּש"כ הֵיכָא דְּרַב אָמַר לְכַתּוּב דְּנִיחוּשׁ שְׁמָא נִתְּפִיִּיס וּבְעַל, וְכֵינֵן דְּסַפְקָא לָנוּ שְׁמָא בְּעַל, א"כ הֵגֵט אֵינוֹ גִּט כָּלֵל, דְּאִיִּדּוּ מְעִידִים הָעֲדִים שְׁמַצְנָה לָהֶם לְחַתּוֹם שְׁרוּצָה לְגַרְשָׁה, הָא כָּל זְמַן שְׁלֹא הָעֲדִידוּ לֹא חָל הַדְּבָר, א"כ עֲדוּתָם שְׁקָר, דְּכָל זְמַן שְׁלֹא חָל הַדְּבָר אִם אֵין רוּצָה לֹא יוֹכְלוּ לְהַעֲיֵד: וְהֵיכָא שְׁיִישׁ סְפֵק שְׁמָא אֵינוֹ רוּצָה הָרִי אֵין כָּאֵין עֲדוּת כָּלֵל, מִשּׁוּ"ה כְּתֹב הַרְמַב"ם דְּאֵינוֹ גִּט כָּלֵל.

לְפִי זֶה הָא דְּאָמַר הָא דְּמַכָּאן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים לֹא חֲזִינֵינֵינֵי שְׁמָא נִתְּפִיִּיס לֹא קָשָׁה מְכָל שׁוֹלַח גִּט לְאִשְׁתּוֹ וּמִמְשַׁלִּישׁ גִּט לְאִשְׁתּוֹ, דְּהָא דְּחִינֵינֵינֵי שְׁמָא נִתְּפִיִּיס אֵין הַפְּנִינָה דְּחִינֵינֵינֵי שְׁמָא עֲשֶׂה מַעֲשֶׂה וּבְטֹל, דְּכֵינֵן דְּהֵיכָא דְּהֵגֵט כְּבָר נַעֲשֶׂה גִט שְׁצָרִיִּד לְבֹטֵל מוֹקְמֵינוּ הַדְּבָר בְּחֻזְקָתוֹ וְלֹא חֲזִינֵינֵינֵי שְׁמָא בְּטֹל, רַב חֲזִינֵינֵינֵי שְׁמָא אֵינוֹ רוּצָה לְגַרְשָׁה וְנִתְּפִיִּיס, א"כ הֵיכָא דְּלֹא חֲתִימוּ עוֹדְנָה הָעֲדִים וְצָרִיכִים הָעֲדִים בְּחֲתִימָתָם לְהַעֲיֵד שְׁרוּצָה, אִם אָמְרֵינוּ שְׁמָא נִתְּפִיִּיס הֵינֵינוּ שְׁמָא אֵינוֹ רוּצָה, מִמִּילָא אֵין כָּאֵין חֲתִימָה, אֲבָל בְּשׁוֹלַח גִּט אֲף אִם אֵין רוּצָה, הֵגֵט הוּא גִּט, וְלִשְׁמָא בִּיטֹל לֹא חֲזִינֵינֵינֵי.

וְעֲפִי"ז יִתְּבָאָרוּ דְּבָרֵי הַרְמַב"ם שְׁם בַּפ"ט הִלְכָה יוֹד שְׁכֹתֵב ז"ל וְכֹן כָּל הַתְּנָאֵין שְׁהֵן תְּלוּיָן בְּרִצּוֹנָה וְאִם רִצָּת וּמְחִלָּה אוֹתָן לְבַעֲלָהּ בְּטֹל הֵגֵט, חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא פִּיִּיס עַד שְׁיִאמַר נְאֻמָּת עָלֵי, וְכֹתֵב ע"ז הַרְאָב"ד ז"ל, חֲזִי רֵאשִׁי אֵינִי יוֹדַע מְחִילָה זֹו מֵה הִיא וּמֵה יִישׁ בִּינְדָה לְמַחֲוֹל בְּתִנְאִים, וְהַפִּיּוּס אֵינוֹ אֲלֹא שְׁנִתְּפִיִּיס עֲמָה שְׁלֹא לְגַרְשָׁה וּבְטֹל הֵגֵט שְׁבִינְדָה עַכ"ל, אֲכֹן הַרְמַב"ם סוֹבֵר דְּלְבִיטוֹל הֵגֵט אֵין חוֹשְׁשִׁין, דֹּא"כ הִי לְחַשׁוּשׁ בְּכָל שׁוֹלַח גִּט, ע"כ דְּלְבִיטוֹל לֹא חֲזִינֵינֵינֵי, וְהַחֲשָׁשׁ שְׁמָא נִתְּפִיִּיס הוּא רַב שְׁמָא אֵינוֹ רוּצָה, וְא"כ קָשָׁה אִיִּדּוּ קָאָמַר בְּגַמ' עַל הָא דְּאִם לֹא בְּאִתִּי וְנִיחוּשׁ שְׁמָא פִּיִּיס, הָא כֵּינֵן דְּכָבֵר הֵגֵט גִּט אֲף אִם אֵין רוּצָה לֹא בְּטֹל הֵגֵט, וְלְבִיטוֹל הָא לֹא חֲזִינֵינֵינֵי, מִזֶּה מוֹכִיחַ הַרְמַב"ם דְּכָל תְּנָאֵי שְׁהוּא

לטובת אדם הוי פאילו מתנה בפירוש דנוקא אם מקפיד אז הוא גט, ולפי זה באומר אם לא באתי, התנאי הוא לטובתה שהיא מקפדת שיהי' חוץ מביתו שנים עשר חודש, ואם היא מרוצה ולא איכפת לה אם ישתקה שנים עשר חודש, ממילא הגט בטל פיון שרצתה להתפייס ולומר איני מקפדת, משום הכי חיישינו שמה ברצונה מוחלת שלא יהי' לה קפידא אף אם לא יהי' פא בתוך שנים עשר חודש, דכל תנאי שהוא לטובת אדם הוי פאילו מתנה בפירוש, שבאם יהי' רצונה לכלי להקפיד בטל הגט, משו"ה חיישינו לשמה פייס, והא דאמרנו דאם פכר נעשה הגט והשליחות אז אף אם אין רוצה לא בטל הגט והשליחות אם לא ביטל, הוא דוקא אם שלח שליח לגרש, אבל אם אמר לא תותבין אלא עד תלתין יומין, הוי באומר אם לא ארצה לא תתן, אז אמרינו שמה אינו רוצה, דהרי תלי הדבר בדעתך, משו"ה באם אמר לא תותבין אלא לאחר תלתין יומין, חיישינו שמה פייס ולא רצה לגרש, ולא דמי למקדש אשה לאחר שלשים, דאז תלוי הרצון בידו ולא בידה, אז נעשו קדושין עלי' תיקף.

ועפ"י דברינו מתורצת קושית המשנה למלה, בפ"א מהלכות גירושין הלכה ה', על רבינו הכ"מ שכתב. שהטור כתב דהא דאמרנו דאם נתייחד בין פתיבת הגט לנתינת הפסול הוא רק משום שמה יאמרו גיטה קודם לבנה ותנשא לכתחילה, שהרי עשה הבעל מעשה אחר פה, וגרשה בגט.

אבל אם שלח שליח ואחר פה נתייחד עמה, לא תנשא בגט זה, שמה בטל, אבל הרמב"ם שלא חילק. סבירא לי' דאף על די שליח, ונתייחד בינתיים תנשא לכתחילה, והקשה המ"ל מהא דכתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות גירושין, דאם נתייחד עמה אחר שאמר לכתוב הרי אלו לא יכתבו כו', והמקדק בשורש הדברים יראה בעיניו ולבבו יבין דאין לחלק בין נכתב לאחר היחוד ובין נכתב קודם היחוד, ומדע לה שהרי רבינו ז"ל לא חילק שם בין ידע הבעל פשנתייחד שלא כתבוהו, ללא ידע.

אכן לדברינו הדברים פשוטים, דאם שלח שליח. אף אם אין רוצה לגרש שנתפייס, כל זמן שלא בטל הוי גט אכן הקא, פיון שנתייחד, אמרינו שנתפייס, א"כ אין עדותם של העדים שרוצה הבעל כלום, ובנדאי אין חילוק בין ידע הבעל שלא כתבוהו, בין לא ידע, עכ"פ אם אינו רוצה בטל עדות העדים: ואכן אפשר שדין זה שבטל בנדאי הוא דוקא בינתיים שנתייחד עמה, והרמב"ם הא מייירי באופן שידעו העדים.

שהרי כתב שלא יכתבו. וע"ז כתב דאם חתמו אינו גט.